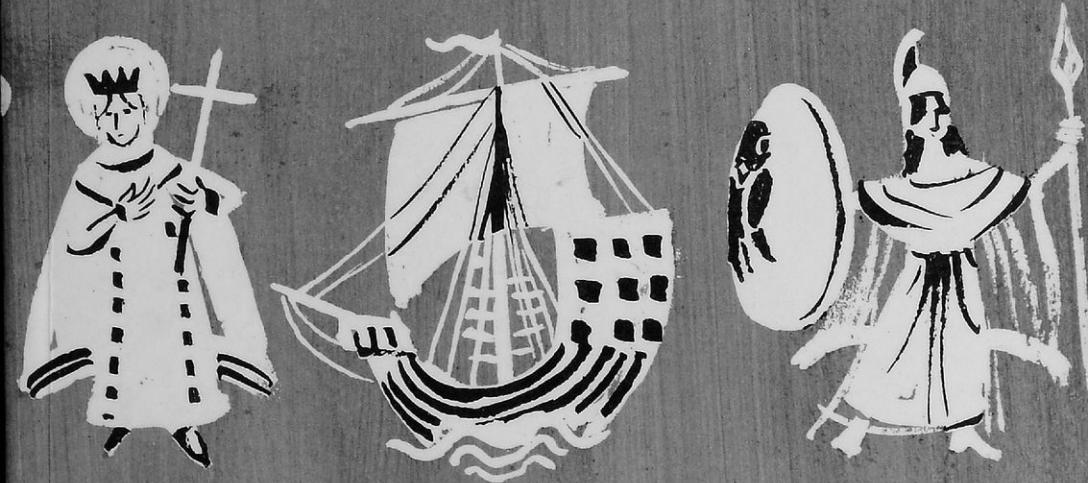

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

ΓΙΑ ΤΗΝ Ε' ΤΑΞΗ
ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Α. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Α Θ Η Ν Α 1 9 7 9

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

42134
30-5-2007

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

Μέ απόφαση της Έλληνικής Κυβερνήσεως τά διδακτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καί Λυκείου τυπώνονται ἀπό τὸν Ὀργανισμό Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων καὶ μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

A N A Γ Ν Ω Σ Τ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗ
ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Α. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Α Θ Η Ν Α 1 9 7 9

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩ

I K O
ΤΑΞΗ

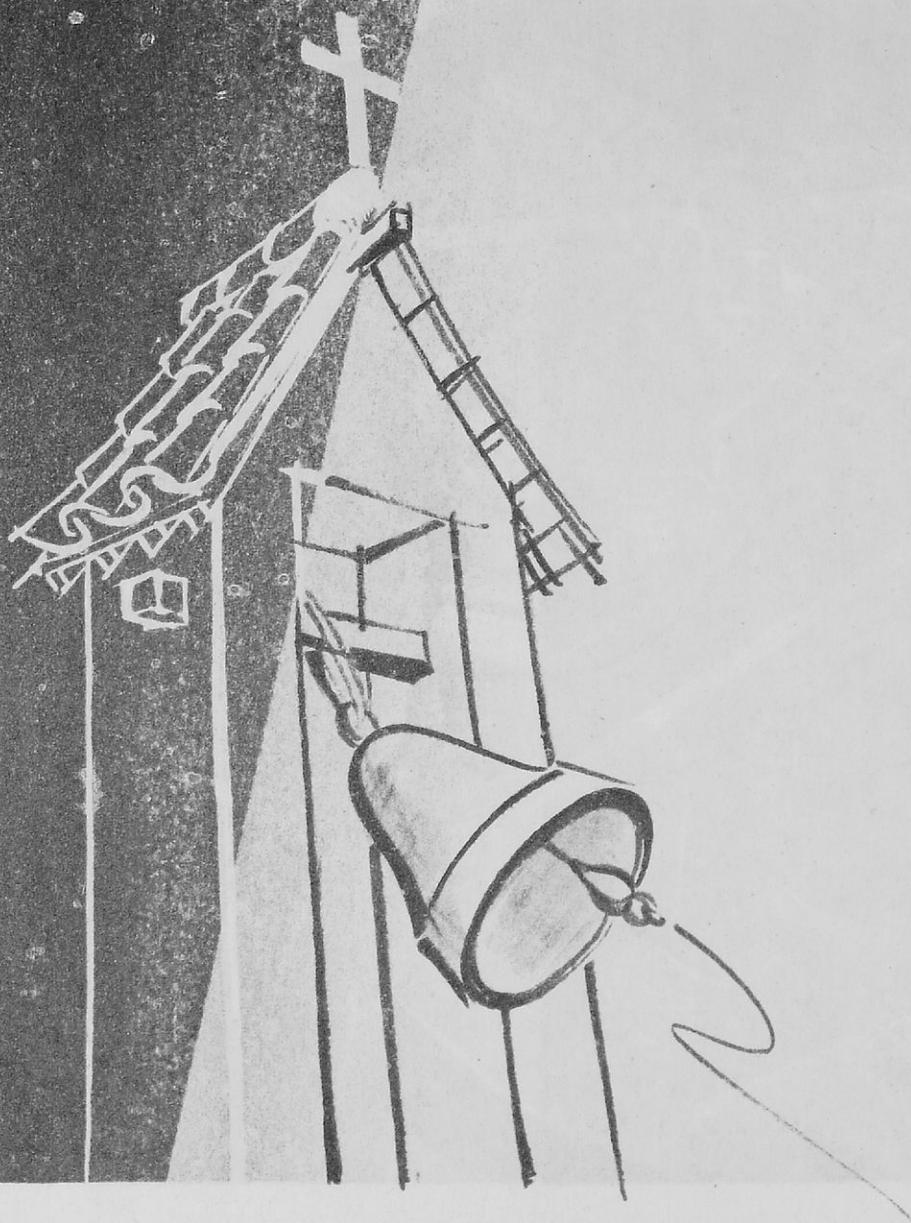
ΒΙΒΛΙΩΝ

**A.
ΑΠΟ ΤΗ
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ
ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1. ΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ

Στή δύση του ό ήλιος ἀργοσβήνει
κι ἡ φύση μές στό φῶς του εἶναι λουσμένη.
Μιά ἀπόκοσμη μαγευτική γαλήνη
σ' ὅλη τήν πλάση γύρω εῖν' ἀπλωμένη.

Πανώρι θυμιατήρι ἡ φύση γύρω
στόν Πλάστη καίει τοῦ θυμαριοῦ τό μύρο,
τ' ἀγέρι παίρνει κι ἀπαλά σκορπάει
τούς ἥχους μιᾶς καμπάνας πού χτυπάει.

Ω σεῖς, βουνά, λαγκάδια, μοναστήρια,
δέντρα, νερά, λουλούδια, σεῖς πού τώρα
μέ θάμπος μοῦ γεμίζετε τά μάτια
σ' αὐτή τήν ἄγια τοῦ σπερνοῦ ὥρα.

Τήν ὥρα πού φτερά ἡ ψυχή γυρεύει,
γιά νά μπορεῖ μές στ' ἄπειρο ν' ἀνέβει,
σ' Αὐτόν πού τόση ὁμορφιά σᾶς δίνει
δεηθεῖτε γιά τοῦ κόσμου τήν EIPHNH.

Tάκης Μπαρλᾶς

2. Η ΑΓΙΑ ΕΛΕΝΗ ΒΡΙΣΚΕΙ ΤΟΝ ΤΙΜΙΟ ΣΤΑΥΡΟ

Εἰσαγωγικό σημείωμα:

‘Η Αύγούστα Ἐλένη, ἡ μητέρα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, 319 χρόνια ὑστερ’ ἀπό τή σταύρωση τοῦ Κυρίου, μ’ ἐργάτες πολλούς καὶ μέ βοηθό τόν ἐπίσκοπο Μακάριο, ἔψαχνε στούς Ἀγιους Τόπους νά βρεῖ τόν Τίμιο Σταυρό, μά χωρίς ἀποτέλεσμα. Ἀπό τά πολλά χρόνια ὁ λόφος τοῦ Γολγοθᾶ ἀπό τίς ἐπιχώσεις καὶ τά χτίρια πού εἶχαν ἐκεῖ χτιστεῖ, εἶχε γίνει ἀγνώριστος.

‘Η βασίλισσα ἔνιωθε λύπη στήν καρδιά, μά ἡ ψυχή της δέ λύγιζε. Εἶχε μεγάλη πίστη στό Θεό πώς δέ θά τήν ἄφηνε ἀβοήθητη. Μιά πολύ γνωστή παράδοση λέει πώς ἔνα βράδυ, καθώς ἡ βασίλισσα ἀναπαυόταν στό Πραιτώριο, ἔνας ἄνθρωπος ἔφτασε τρέχοντας κι ἐπίμονα ζητοῦσε νά τήν ἴδει.

‘Ο λόφος μέ τούς βασιλικούς

— ‘Η Αύγούστα κοιμᾶται, εἶπε ὁ φρουρός. Πῶς μπορεῖ τέτοιαν ὥρα νά σέ δεχτεῖ, ἄνθρωπέ μου;

Μά δ ἄνθρωπος εἶπε:

— ‘Η Αύγούστα πρέπει νά ξυπνήσει. Σάν μάθει τό μυστικό, πού ἔχω νά τῆς πῶ, δέν μπορεῖ νά θυμώσει, πού τήν ξυπνήσατε.

Εἰδοποίησαν τόν Ἐπαρχο καὶ τόν Ἐπίσκοπο, πού δέν εἶχαν ἀκόμη πλαγιάσει. Αύτοί πῆγαν καὶ ξύπνησαν τήν Αύγούστα.

“Υστερ’ ἀπό λίγο ὁ Ἰωννάθαν ὁ ξυλουργός — γιατί αὐτός ἦταν ὁ νυχτερινός ἐπισκέπτης — γονάτιζε μπροστά στήν Ἐλένη.

— Πές μας, τί ξέρεις; εἶπε ἡ βασίλισσα, πού σκίρτησε

ή καρδιά της ἀπ' τήν ἐλπίδα.

— Πᾶνε παραπάνω ἀπό δέκα γενιές, ἀρχισε νά λέει ό ‘Ἐβραιος, που ἔνας μακρινός πρόγονός μου εἶχε πάρει διαταγή νά φτιάξει ἔνα σταυρό...’ Ολοι στή φαμίλια μας μαστορεύουμε τό ξύλο. Κι ό γιός μαζί μέ τήν τέχνη κληρονομεῖ ἀπό τόν πατέρα καί τ’ ἀργαστήρι. ‘Εκεῖνος λοιπόν ό προπάπος μου, ἐκεῖ πού’ φτιαχνε τό σταυρό εἰδε ἔνα ἀλλόκoto ὅραμα... Τό ξύλο σάν νά ἦταν ἀπό χρυσάφι, λαμποκοποῦσε. Κι ὅταν τό ἔστησε ἔτοιμο στή γωνιά, ἀστραπόλαμψε τ’ ἀργαστήρι... Μά οι στρατιώτες, πού πήρανε τό σταυρό, δέν τό εἶδαν ἐκεῖνο τό ὅραμα.

‘Ο πρόγονός μου τούς ἀκολούθησε, πήγε μέ τό πλῆθος στό Γολγοθά καί παρακολούθησε τή Σταύρωση. ’Αξαφνα ἔγινε σεισμός καί βαθύ σκοτάδι. ’Ολοι σκορπίστηκαν τρομαγμένοι καί μόνο ἐκεῖνος δέ σάλεψε, λές καί τοῦ εἶχαν καρφώσει τά πόδια... Εἶδε τή νύχτα τούς μαθητές τοῦ Προφήτη νά ξεκρεμᾶνε τό νεκρό καί νά τόν τυλίγουν σ’ ἔνα σεντόνι. Σάν ἔφυγαν, πήγε κι ἄρπαξ τό σταυρό. ’Ηταν ἀνάλαφρος κι ἀκτινοβολοῦσε.. Μά στά ριζά τοῦ λόφου, ὅταν ξημέρωνε πιά, τοῦ τόν πήραν οἱ ’Αρχιερεῖς καί οἱ Φαρισαῖοι... ’Εκεῖνος τούς ἀκολούθησε πάλι καί τά εἶδε ὅλα... Πήραν καί τούς ἄλλους σταυρούς —γιατί ἔγιναν κείνη τή μέρα τρεῖς σταυρικοί θάνατοι στό λόφο—, μάζεψαν τά καρφιά, τήν ἐπιγραφή πού εἶχε σπάσει, καί τά ἔριξαν σ’ ἔνα λάκκο. ’Υστερα τά σκέπασαν μέ χώματα καί πέτρες, γιά νά μή βροῦν τά ἵχνη τους.

— Κι ἐσύ, πῶς τά ξέρεις αὐτά; ρώτησε ή Αὐγούστα.

‘Ο πρόγονός μου ἐκεῖνος τά εἶπε στό γιό του, τοῦ τά ἀφησε μάλιστα καί γραμμένα. ’Ετσι μεταδόθηκαν ἀπό γενιά σέ γενιά ὡς ἐμένα... Εἴμαστε ‘Ἐβραιοι, μά τό ἔχουμε λίγο καύχημα πώς ἀπ’ τή γενιά μας δουλεύτηκε κεῖνο τό ξύλο.

‘Ο πρόγονός μου λοιπόν λέει σ’ αὐτό τό χαρτί πώς δι κατάδικος πού σταυρώθηκε πάνω σ’ αὐτό ήταν Προφήτης... Σήμερα μέ πρόσταξε ή κόρη μου νά σᾶς φανερώσω τό μυστικό. Είναι έτοιμοθάνατη κι ίσως νά μιλάει μέ τό στόμα της ό Θεός. Ἡ Μύριαμ, ή κόρη μου, καί ή μητέρα της, ή Ἰουδήθ, είναι χριστιανές. Πήραν τήν περγαμηνή καί τή διάβασαν. Συμφωνοῦσε μέ τή διήγηση τοῦ Ἐβραίου.

— Καί ξέρεις τό μέρος;

— Είναι ό λόφος μέ τούς βασιλικούς, πίσω ἀπό τό Γολγοθά. Πολλοί Ἰουδαῖοι, πού ξέρουν τό μυστικό, ἀποφεύγουν νά πᾶνε σέ κεῖνο τό μέρος. Γιατί τά βασιλικά φύτρωσαν μόλις θάφτηκε ἐκεῖ ό σταυρός. Κι ὅσο τά κόβουν, τόσο αὐτά φουντώνουν.

‘Η Αὐγούστα ἔμεινε σκεφτική.

— Καί δέ θά έχει σαπίσει τό ξύλο μέσα στό χῶμα; εἶπε τέλος ἀνήσυχη.

— “Οχι, Αὐγούστα, ἀπάντησε ἀδίσταχτα ό Ἐβραῖος. Οι σταυροί γίνονται ἀπό κέδρο κι ἐκεῖνο τό ξύλο δέ σαπίζει στό νερό. ”Οσο μάλιστα πιό πολύ μένει, τόσο πιό σκληρό γίνεται.

Τό θαῦμα τοῦ Τίμιου Σταυροῦ

Πλῆθος ἀπό κόσμο μαζεύτηκε τό ἄλλο πρωί γύρω ἀπό τό λόφο μέ τούς βασιλικούς πού μοσκοβιούσαν παράξενα. “Οταν είδαν τό φορεῖο τῆς Αὐγούστας, μιά βοή σηκώθηκε ὡς τά οὐράνια.

‘Η ἀνασκαφή ἄρχισε νωρίς. “Οσο προχωροῦσε, τά χώματα γίνονταν σκοτεινότερα. Παρακάτω βρῆκαν τίς πέτρες. Τά χέρια δούλευαν μέ πάθος. Κάθε τι μαθευόταν ἀμέσως κι ἀνατάραζε τήν πλατιά λαοθάλασσα.

“Αξαφνα ή σκαπάνη χτύπησε σέ ξύλο... Ἡταν ἔνας σταυρός.

- Θαῦμα! Θαῦμα! φώναζε τό πλήθος. Ρίγος διαπερνούσε τά σώματα. Βρύσες ἔτρεχαν τά μάτια.
- Σηκώστε τό σταυρό του Κυρίου ψηλά, φώναζε ό λαός.
- Ἀλλά ποιόν νά σηκώσουν; Εἶχαν βρεῖ τρεῖς σταυρούς. Τό σανιδάκι μέ τήν ἐπιγραφή I.N.B.I. εἶχε βρεθεῖ χωριστά. Σέ ποιόν τώρα ἀπό τούς τρεῖς σταυρούς, πού ἦταν μαῦρα ἀπολιθώματα σκεπασμένα μέ λάσπη, ν' ἀνῆκε κείνο τό ξύλο; Κανένα συμπέρασμα δέ μπορούσε νά βγεῖ.
- Σταθεῖτε, ἀκούστηκε τότε μέσ' ἀπό τά πλήθη ἡ ἔξαλλη φωνή μιᾶς γυναικας.

- Ήταν ἡ Ἰουδήθ, πού τραβοῦσε τά μαλλιά της.
- Σῶστε τή Μύριαμ, τήν κορούλα μου πού πεθαίνει, φώναξε κι ἔπεσε στά γόνατα μπροστά στή βασίλισσα. Μπορεῖ νά ἔχει κιόλας πεθάνει. Τή φέρνουν πίσω μέ τό φορεῖο. Μά ἄν τήν ἀγγίσει τό Τίμιο ξύλο, θά γίνει καλά.
- Κι ἔκλαιγε καί σπάραξε καί σερνόταν στά γόνατα. Ὁ ἐπίσκοπος συγκινήθηκε κι ἔνα φῶς πλημμύρισε τήν ψυχή του.
- Φέρτε τήν ἄρρωστη, εἶπε. Ὁ Κύριος, ἃς μέ κρίνει ἄξιο γιά τό θαῦμα.

Μιά χλοιμάδα κέρινη σκέπαζε τό πρόσωπο τῆς κόρης.

Δυό ἄντρες μαζί μέ τόν Ἰωννάθαν ἔφεραν τό φορεῖο. Ὁ κόσμος κρατοῦσε τήν ἀνάσα του. Ὁ Μακάριος προσευχόταν. Πήρε τόν πρῶτο σταυρό κι ἀγγίξε τήν ἄρρωστη. Τίποτε. Πήρε τό δεύτερο. Ή κόρη δέ σάλεψε. Μ' ἔνα ρίγος πήρε τόν τρίτο. Ἀμέσως σπάραξε τό ἀκίνητο σῶμα, ρόδισε τό κέρινο πρόσωπο, ἡ κοπέλα ἀνασηκώθηκε στό φορεῖο καί φίλησε τό Σταυρό του Κυρίου.

Ἄλαλαξαν τότε τά πλήθη, σάν ἔνας ἀνθρωπος καί ὅρμησαν μπροστά. Ὁ ἐπίσκοπος ὅμως τούς σταμάτη-

σε, ύψωνοντας τό Πανάγιο ξύλο.

— Ό Σταυρός! Ό Σταυρός!

Φωτεινός σάν από χρυσάφι, σπως τόν ἀντίκρισε ὁ πρῶτος τεχνίτης τότε στ' ἀργαστήρι του, ύψωθηκε πάνω από τά πλήθη τό σύμβολο αὐτό τοῦ θανάτου, πού ἔγινε σύμβολο ζωῆς!

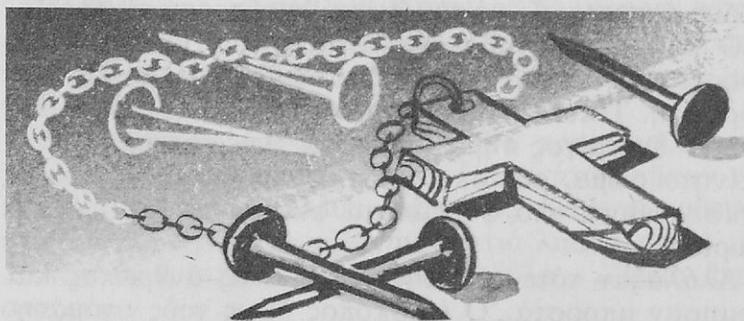
Τήν ίδια μέρα ἔψυγαν βιαστικοί μαντατοφόροι, σταλμένοι από τήν Αὔγούστα, στό γιό της, γιά νά τοῦ πᾶνε ἔνα δῶρο πολύτιμο. Τά πέντε καρφιά τοῦ Πάθους — πού ἔγιναν φυλαχτό στό κράνος του — κι ἔνα κομμάτι από τό "Αχραντο ξύλο.

Σ' ἐκείνη τήν εἰδήση ἄνοιξε ὁ Αὔγουστος τούς βασιλικούς θησαυρούς, κι ἔστειλε στήν ἄγια μητέρα του ἄφθονο τ' ἀσήμι καί τό χρυσάφι. Κι ἐκείνη ἔχτισε ἔναν ώραιο ναό, πάνω από τόν Πανάγιο Τάφο, και μέσα σ' αὐτόν — τό ναό τῆς Ἀναστάσεως, σπως τόν ὀνόμασε — ύψωθηκε ὁ Σταυρός τοῦ Κυρίου, πού ἔγινε ἡ καρδιά τοῦ κόσμου γιά κάθε χριστιανό.

— Νῦν ἀπολύεις τή δούλη Σου, Δέσποτα, εἶπε ἡ Ἀγία Ἐλένη, μπαίνοντας στό φορεῖο της γιά τό γυρισμό. Εἶχε φέρει σέ πέρας τήν ιερή ἀποστολή...

(Περιοδ. Παιδόπολις)

Κλειώ Νοταρᾶ

3. ΤΗ ΥΠΕΡΜΑΧΩ

Γνώρισα χθές πάνω στούς φλεγόμενους λόφους τῆς μάχης ἔνα λοχαγό ιερέα. Παπάς μέ χακί, διμορφάνθρωπος, ψηλός, λυγερός, νέος, μέ γένια κατάμαυρα, πού τοῦ ἐπεφταν κυματιστά στό στήθος, βρισκόταν στήν πρώτη γραμμή καί συνέχιζε, στόν είκοστόν αἰώνα, τήν παράδοσή τῶν ἀγωνιστῶν ιερέων τοῦ Εἰκοσιένα.

“Αν δέν ἦταν ἀπαγορευμένο ν’ ἀναφέρουμε ἄτομα – καί πολύ σωστά, γιατί σ’ αὐτό τόν πόλεμο καί τό τελευταῖο στρατιωτάκι μας εἶναι ἥρωας – θ’ ἀνάφερα τ’ ὄνομά του. ”Ετσι γιά ν’ ἀναγραφεῖ μαζί μέ τούς ἀθάνατους τῆς νέας ἐποποιίας.

‘Αλλά τί πειράζει πού τόν μνημονεύω ἀνώνυμα;

Αὐτός δέν εἶναι πρόσωπο, εἶναι σύμβιολο τῆς Πίστεως καί τῆς Ὁρθοδοξίας, σάν ἐνσάρκωση τοῦ δεσμοῦ τῶν θείων δυνάμεων μέ τό μαχόμενο στράτευμα. “Οταν τά φανταράκια τόν βλέπουν ἀνάμεσά τους στήν πρώτη γραμμή – γιατί εἶναι ἔνας παπάς παλικαράς – μέ τό σταυρό στό χέρι, νομίζεις παίρνουν καινούργιον ἀέρα.

“Ελα, πάτερ!... τοῦ φωνάζουν. Εὐλόγα τά ἥρωικά παιδιά τῆς Ἑλλάδας!...”

Τό κύρος του εἶναι τεράστιο σ’ αὐτό τό τμῆμα. Γιατί δέ μάχεται μόνο, προφητεύει καί τήν ἔκβαση, πού θά ἔχει κάθε φορά ἡ ἐπιχείρηση. Παπαφλέσσας μαζί καί Γέρος τοῦ Μοριᾶ, ὀνειροπλάστης καί ὀνειροκρίτης, ἔχει πάντα στήν τσάντα ἐκστρατείας, πού κρέμεται στό πλευρό του, κι ἔνα χρησμό:

– Εἶδα στόν ὑπνο μου παιδιά, τήν Παναγιά τῆς Τήνου! Καί εἶδα πώς ἔγραφε στόν οὐρανό, μέ γράμματα φωτιᾶς, αὐτά τά λόγια: «Σέ δυό μέρες». Καί σᾶς λέω δτι σέ δυό μέρες θά πάρουμε κι αὐτά τά ὑψώματα ἐκεῖ κάτω.

Οι χρησμοί αύτοί, που πηγάζουν άπό μιά δυνατή διαισθηση και άπό μιά φυσική στρατιωτική άντιληψη, βγαίνουν σχεδόν πάντα άλλθινοι. Φαντάζεστε λοιπόν πόσους πιστούς έχει γύρω του αύτό τό νεώτερο μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

— Τί λέει ή Παναγίτσα σήμερα, πάτερ; . . . ρωτοῦν τά φανταράκια μας κάθε πρωί. Καί ή Παναγία έχει σχεδόν κάθε φορά άπό μιά εὐχάριστη πρόβλεψη . . .

‘Αλλ’ αύτό πού δέν θά ξεχάσω ποτέ στή ζωή μου, είναι ή πρώτη στιγμή πού τόν άπάντησε. Άπογευμα μέ τήν όμιχλη ποτισμένη άπό τά μενεξεδένια φῶτα τού δειλινού σέ μιάν άτμοσφαιρα γλυκιά, είρηνική και ύποβλητική, ίερουργοῦσε πάνω σ’ ἔνα ὕψωμα, πού μόλις εἶχε καταληφθεῖ. Δοξολογοῦσε γιά τή νίκη, μέ θυμίαμα τούς καπνούς τῆς μπαρούτης και μέ τήν ύπόκρουση τῶν πυροβόλων, πού τράνταζαν τούς άντικρινούς λόφους. Είχε περάσει τό χρυσοκέντητο πετραχήλι του. Γύρω του τά φανταράκια παρακολουθοῦσαν τίς δεήσεις του καί ύπογράμμιζαν τίς φράσεις του μέ διμαδικά:

— Κύριε ἐλέησον! . . .

Οταν πιά ό παπάς τελείωσε, φώναξε στά στρατιωτάκια μας: Τώρα, παιδιά, θά ψάλουμε ὅλοι μαζί «Τῇ ύπερμάχῳ Στρατηγῷ τά νικητήρια», νά εὐχαριστήσουμε τήν Παναγιά τῆς Τήνου! . . .

Καί μιά ρωμαλέα διμαδική φωνή ἄρχισε τώρα νά ύψωνει, μέσα στόν άχανή ναό τῆς φύσεως, τυλιγμένη στήν όμιχλη, τόν ύμνο στήν Παρθένο. Ό παπάς φάνταζε σάν ἄλλος Μωυσῆς στό ὅρος Σινά. Καί τά φαράγγια γύρω, πού άντιλαλοῦσαν τόν ψαλμό τῶν παλικαριῶν, ἔμοιαζαν σάν νά ἔφερναν τή μακρινή ἡχώ άπό τίς πιό δοξασμένες ήμέρες τοῦ Βυζαντίου . . .

Σπύρος Μελάς

(*Έφημ. Έστία 1940*)

4. Ο ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ

‘Ολόκληρος ὁ χριστιανικός κόσμος πανηγυρίζει μέ
ἀληθινή συγκίνηση καὶ πηγαῖο σεβασμό τὴν πάνσεπτη
καὶ πρεσβυτική μορφή τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Οἱ ἀπλοὶ¹
ψαράδες, ὅμως, οἱ νησιώτες, οἱ ναυτικοί καὶ ὅσοι ζοῦν
στίς ἀκρογιαλιές καὶ στίς ἀκτές τῆς θάλασσας ἡ ἔχουν
τίς ρίζες τους στὸ ὑγρό στοιχεῖο νιώθουν μιὰ ξεχωρι-
στή θρησκευτική ἔξαρση, γιατί ὁ ‘Ἀγιος εἶναι προστά-
της καὶ βοηθός ἴδιαίτερα τῶν ναυτικῶν καὶ τῶν θαλασ-
σινῶν. Πολλές φορές τούς στάθηκε σωτήρας καὶ λυ-
τρωτής.

Οἱ βάρκες, τά καΐκια, τά ποντοπόρα καράβια εἶναι
γεμάτα ἀπό τὴν παρουσία τῆς Ἱερῆς μορφῆς τοῦ Ἀγίου.
Τόν βλέπουν συχνά σάν ὄπτασία νά κάθεται στό τιμόνι
καὶ νά ὀδηγεῖ τό πλεούμενο μέσα ἀπό τρικυμίες καὶ
καταιγίδες. Κάθε χριστιανός, καὶ πιό πολύ ναυτικός,
ἔχει νά διηγηθεῖ καὶ κάποια ἵστορία, ἔνα περιστατικό,
ἔνα θαῦμα, πού δείχνουν τήν ξεχωριστή ἀγάπη τοῦ Ἀ-
γίου πρός τούς βασανισμένους καὶ τυραννισμένους θα-
λασσομάχους. Γι’ αὐτό δέν ὑπάρχει βράχος οὔτε νησί
οὔτε ἀκρωτήρι ἡ ἐρημη ἀκτή, πού νά μήν ᔢχει τό μικρό
ἔστω ἐκκλησάκι του ἀφιερωμένο στόν ‘Ἄγιο Νικόλαο.
Τόν προστάτη τῶν θαλασσῶν.

Σέ κάθε σχεδόν θαλασσοδαρμένο τόπο ὑψώνεται κι
ἔνα μικρό, λευκό, καμπαναριό, γιά νά θυμίζει στούς
ταξιδιώτες καὶ στούς ναυτικούς τήν ἔγνοια καὶ τή φρον-
τίδα τοῦ θαλασσινοῦ ἄγιου.

Κι ἀληθινά. Πόση χαρά, νοσταλγία καὶ παρηγοριά
φέρνουν στίς ἐρημες ψυχές οἱ γαλήνιοι αὐτοί τόποι
τῆς πίστης καὶ τῆς σιγουριᾶς! Τό ἀντίκρισμα τοῦ μι-
κροῦ σταυροῦ, ἀπό πέρα τό πέλαγο, γεμίζει μέ ἐλπίδα
τίς κυματοδαρμένες καρδιές καὶ ἡ σεβάσμια καὶ ἡμερη

μορφή τοῦ Ἀγίου φέρνει τή γαλήνη. Πάρα πολύ ζωντανή εἶναι ἡ παράδοση γιά τή ζωή καὶ τά θαύματά του ἀνάμεσα στό λαό μας. Πιὸ γνωστή εἶναι κείνη, πού μιλάει γιά τό ταξίδι του στά Ἱεροσόλυμα.

Ο Νικόλαος, λένε, ταξίδευε μέ αλλούς μαζί στή θάλασσα· καί μιά μέρα, ἐνῷ ἦταν καταμεσῆμερο, σκοτείνιασε ξαφνικά ὁ οὐρανός καὶ ξέσπασε μιά μεγάλη θαλασσοταραχή. Ὁλόκληρο τό πλήρωμα τοῦ πλοίου καὶ οἱ ταξιδιώτες βρέθηκαν τότε σέ βέβαιο κίνδυνο. Ἔβλεπαν ἀπό ὥρα σέ ὥρα τό πλεούμενό τους νά καταποντίζεται καί τους εἶχε πιάσει πανικός!

Ωστόσο, σ' ὅλη αὐτή τήν καταιγίδα, ὁ όλόλευκος πρεσβύτης Νικόλαος κοιμόταν ἥρεμος σέ μιά γωνιά τοῦ πλοίου, χωρίς νά δίνει σημασία σ' αὐτά πού συμβαίνανε γύρω του!

Αὐτό ἔδωσε ἀφορμή στούς αλλούς ἐπιβάτες νά σκεπτοῦν πώς πρόκειται γιά ἄγιον ἄνθρωπο. Τόν πλησίασαν λοιπόν μέσα σ' ἐκείνη τήν κόλαση πού τους ἀπειλοῦσε καί τοῦ ζήτησαν νά σηκωθεῖ καί νά προσευχηθεῖ μαζί τους.

Ο Νικόλαος, μέ ταπεινοφροσύνη καί φανερή ἥρεμία, τους εἶπε ἀπλά:

— Εἴδα ὅνειρο, πού εἶχε σημάδι καλοσύνης. Καί τους σύστησε νά μή φοβοῦνται τίποτα.

Καί πραγματικά. Δέν πρόλαβε νά τελειώσει τά λόγια του κι ἄρχισε σιγά σιγά νά ξανοίγει ὁ καιρός καί νά σταματάει ὁ κίνδυνος τοῦ καταποντισμοῦ. Ὁ ἥλιος φάνηκε καθαρός. Τό πλοϊο ξαναγύρισε στήν κανονική πορεία του. Τότε ὅλοι οἱ ταξιδιώτες καὶ τό πλήρωμα γονάτισαν καὶ προσκύνησαν τόν ἄγιο ἄνθρωπο, πού τους ἔσωσε τή ζωή ἀπό βέβαιο θάνατο.

Από τότε οἱ καρδιές τῶν ναυτικῶν σκιρτοῦν ἰδιαίτερα κάθε φορά πού βλέπουν, σάν σέ ὄραμα, τόν προστάτη τους πάνω στά φουρτουνιασμένα κύματα, νά εὐλο-

γεῖ τά τέσσερα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα, ὅπως πολύ χαρακτηριστικά δείχνουν ζωγραφικές παραστάσεις, καὶ νάσταματοῦ ἀπότομα οἱ καταιγίδες καὶ οἱ θαλασσοταράχες.

Ἄλλα ἡ πραγματική ίστορία τοῦ Ἀγίου Νικολάου δέν εἶναι μόνο αὐτό τὸ περιστατικό. Ἐνα πλῆθος ἀπὸ γεγονότα, γνωστά καὶ ἄγνωστα, φανερώνουν τήθερμή ἀγάπη του γιά δὲλους τούς ἀνθρώπους καὶ προπάντων γιά τούς φτωχούς καὶ ἄρρωστους. Γιατί ὁ Νικόλαος, ἀπό τά νεανικά του ἀκόμα χρόνια ὑπῆρξε ἡ προσωποποίηση τῆς χριστιανικῆς εὐσπλαχνίας. Ἡ ἐνσάρκωση τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς στοργῆς. Ὁ μοναδικός στήν ἀφοσίωση καὶ τήθυσία γιά τό καλό τῶν ἄλλων.

Ολοι λοιπόν οἱ χριστιανοί λατρεύουν τόν Ἀγιο Νικόλαο. Καὶ περισσότερο, εἴπαμε, τόν λατρεύουν δόλοψυχα οἱ ναυτικοί μας, πού ξέρουν καὶ νά τόν τιμοῦν ἀπό τούς παλιούς ἀκόμα χρόνους. Δέ μένει οὕτε ἔνας θαλασσινός, πού δέ θά προσκυνήσει τήν εἰκόνα του τήν ήμέρα τῆς ιερῆς μνήμης του, δη Δεκεμβρίου.

Τά μικρά ξωκλήσια, ἀλλά καὶ οἱ μεγάλοι, καλλιμάρμαροι, ναοί τῶν λιμανιῶν καὶ τῶν νησιῶν λάμπουν ἀπό στολίδια, ἀναμμένα μανουάλια, χρυσές εἰκόνες, πλούσια τάματα καὶ ἀφιερώματα, λουλούδια, κεριά καὶ λαμπάδες. Παντοῦ συγκίνηση, εὐλάβεια καὶ κατάνυξη!

Ἡ μέρα τούτη εἶναι γεμάτη νοσταλγία καὶ γλυκές, θρησκευτικές ἀναμνήσεις. Ἡ μάνα, ἡ ἀδελφή, ἡ γυναίκα κάνουν μέ περισσό σεβασμό τό σταυρό τους. Εὔχονται γιά τήν ύγεια τοῦ ξενιτεμένου, τοῦ ταξιδιώτη, τοῦ ναυτικοῦ. Ἄλλοι μέ τή σκέψη κι ἄλλοι μέ τήν ὑπαρξή τους βρίσκονται κοντά στόν προστάτη τους. Εἶναι πολλοί οἱ καπετάνιοι καὶ οἱ ναῦτες πού ἀκοῦνε στό ὄνομα «Νικόλαος». Καὶ πάρα πολλά τά καράβια καὶ τά καΐκια πού γιορτάζουν γιά τό ὄνομά τους «Ἀγιος Νικόλαος».

Τί εὐλάβεια, ἀλήθεια, τί εὐγνωμοσύνη καὶ τί πίστη
γιά τόν ἄρχοντα καὶ προστάτη τῶν θαλασσῶν!

(Θαλασσινοὶ ἀντίλαλοι)

Δημήτρης Φερούσης

5. Η ΣΥΝΑΥΛΙΑ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ

Πέπλος μυστικός ἀνείπωτης γαλήνης σκέπαζε ἀνάλαφρα κείνη τῇ νύχτα τήν περιοχή τῆς Βηθλεέμ. Οὕτε ἔνα συννεφάκι στήν καταξάστερη νύχτα. Καί τό στερέωμα ἔδειχνε μυριοστολισμένο, μέχιλια δυό πολύτιμα φωτεινά στολίδια.

Γλυκιά ἡσυχία στή θερμή χώρα τῆς Βηθλεέμ, ἄνοιξη παρά χειμώνας ἐκείνη τή Δεκεμβριανή νύχτα, τά ἔκανε ὅλα ὥραια, παράδοξα ὅμορφα καὶ γοητευτικά, ὅσο ποτέ ἄλλοτε. Τό μόνο πού ἀκουγόταν ἡταν τό σιγανό λάλημα τῆς φλογέρας, μοναδικός ἥχος, συντροφιά κάποιων ποιμένων, πού ἔενυχτοῦσαν ἔαγρυπνοι γύρω στά πρόβατά τους.

Αὐτοί οἱ ἀγνοί ἄκακοι ποιμένες, συνεπαρμένοι δῆλοι ἀπό τήν ὑπέροχη γλύκα ἐκείνης τῆς νύχτας, ἀπολάμβαναν τή χάρη της. Κι ἔνιωθαν αὐτή τή φορά κάτι ἀλλιώτικο κι εὐφραντικό νά πλημμυρίζει τήν ὑπαρξή

τους, κάτι παράξενο και πρωτογνώριστο, που δυναμώς δείλιαζαν νά φανερώσουν ό ἔνας στόν ἄλλο.

Ξάφνου, φάνηκε σ' ὅλους σάν νά χαμηλώνει ό οὐρανός και ἡ γῆ ν' ἀνεβαίνει ψηλότερα. Και νόμισαν πώς ἐκεῖνο τό χάος τό τρανό, που χώριζε πάντα τή γῆ ἀπό τό μυριάστερο στερέωμα, χάθηκε μονομιᾶς μ' ἔνα παράδοξο γεφύρωμα. Και πῆγαν νά τό ποῦν ό ἔνας στόν ἄλλο, μά δέν πρόλαβαν, γιατί τήν ἴδια στιγμή ἔμειναν ἄφωνοι σάν μαγεμένοι!

Μιά συναυλία ὑπέροχη ἀκούστηκε κεῖ κοντά.

Αὐτή τή θεία ὥρα ό οὐρανός δίδασκε μιάν ἄλλη μουσική στό ἀνθρώπινο γένος. Κι ἔκανε κήρυγμα εὐφρόσυνο. Στόν Ἀρχηγό τῆς ἀρμονίας τῶν Ἀρετῶν, που γεννιόταν ἐκείνη τήν εὐλογημένη νύχτα, ἐκεῖ στή γραφική Βηθλεέμ, οί καλλικέλαδοι οὐράνιοι φτερωτοί χορωδοί, σάν ἔνας ἀνθρωπος, ἔστελναν ἀρμονικούς ἥχους, ἀντάξιους στό Μεγάλο ἐπισκέπτη τῆς γῆς. Γιατί ἀγγελική ἦταν ἡ συναυλία. Και γινόταν ἀπό ἄπειρο πλῆθος λευκοφορεμένων ἀγγέλων, που δόλο χαρά φτερούγιζαν πάνω και γύρω ἀπό τό ταπεινό σπήλαιο.

Πόσο δόλόψυχα τή χάρηκαν αὐτή τή συναυλία οι ἄκακοι και ἀγαθοί βοσκοί στῆς Βηθλεέμ τήν ὕπαιθρο ἐκείνη τήν ιερή νύχτα!

Και ἦταν τόσο πρωτότυπο τό ὑπερκόσμιο ἀγγελικό τραγούδι: νανούρισμα γλυκό στό θεϊκό Παιδί· χάδι τοῦ οὐραοῦ στήν πονεμένη γῆ, που θά ἔπαιρνε λύτρωση στά δεινά της· εὐαγγέλιο ψυχῶν καλοπροαίρετων, που γλύκαινε τά τρίσβαθά τους· ύμνολογία χαρμόσυνη στόν Κύριο τῶν Ἀγγέλων και τοῦ Παντός· μιά σύνθεση, που δημοιά της δέν εἶχε γίνει ποτέ ἀπό τούς γήινους καλλιτέχνες τῶν χορδῶν και τῶν ύμνων, μά και οὔτε θά ξαναγίνει. Τόσο ώραία τονισμένο και τόσο ἀπαλά και γλυκά εἰπωμένο ἦταν ἐκεῖνο τό τραγούδι, που ἀκούστηκε στῆς Θείας Σαρκώσεως τήν πανώριαν ὥρα!

Από τότε, κάθε Χριστούγεννα, τό «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπί γῆς Εἰρήνῃ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ» ἀκούγεται στῶν ψυχῶν τά φυλλοκάρδια. Ἀκούγεται, ὅπως εἰπώθηκε κείνη τήν ἄγια νύχτα, καθώς τό εἶχε τραγουδήσει καὶ ξανατραγουδήσει τότε ὁ φιλόμουσος οὐρανός στήν ώραιότερη συνναυλία, πού δόθηκε ποτέ στούς αἰῶνες!

(Περιοδ. Ε.Ε.Σ.Ν.)
Διασκευή

Σωτήριος Ι. Μεντζελόπουλος

Ασκήσεις:

- Ο συγγραφέας λέει ὅτι «ἐκείνη ἡ Δεκεμβριανή νύχτα» διαφέρει ἀπό τίς ἄλλες. Μέ ποιές εἰκόνες γίνεται. φανερή αὐτή ἡ διαφορά;
- Τό ὅτι «γεφυρώθηκε τό χάος ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς» εἶναι ἀπλή ἐντύπωση τῶν βοσκῶν ἢ ἀποτελεῖ πραγματικότητα;
- Νά ξεχωρίσετε τά κοσμητικά ἐπίθετα, νά βρεῖτε ὅλα τά καλολογικά στοιχεῖα πού ὑπάρχουν στό κεφάλαιο, ὅπως μεταφορές, κυριολεξίες, παρομοιώσεις κλπ., και νά τά κατατάξετε κατά είδος.

6. ΕΙΔΑ ΧΘΕΣ ΒΡΑΛΥ

Εἶδα χθές βράδυ στ' ὄνειρό μου
τό νεογέννητο Χριστό.
Τά βόδια πάνω Του φυσοῦσαν
ὅλο τό χνῶτο τους ζεστό.

Τό μέτωπό Του ἦταν σάν ἥλιος
καί μέσα ἡ φάτνη φτωχική
ἄστραφτε πιό καλά ἀπό μέρα
μέ κάποια λάμψη μαγική.

Βοσκοί πολλοί καί βοσκοποῦλες
Τόν προσκυνοῦσαν ταπεινά·
ξανθόμαλλοι ἄγγελοι ἐστεκόνταν
κι ἔψελναν γύρω του «ώσαννά!»

Στά πόδια Του ἔσκυβαν οἱ μάγοι
κι ἔμοιαζε τ' ἄστρο ἀπό ψηλά
πώς θά καθήσει σάν κορώνα
στῆς Παναγίτσας τά μαλλιά.

Μά κι ἀπ' ἄγγέλους κι ἀπό μάγους
δέ ζήλεψα ἄλλο πιό πολύ,
ὅσο τῆς μάνας Του τό στόμα
καί τό ζεστό ζεστό φιλί.

Τέλλος "Αγρας

7. ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΑ ΔΩΡΑ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ

Μέσα στήν πολυκατοικία της Ἀθήνας, ὅπου κάθομαι, τοῦτες τίς χριστουγεννιάτικες μέρες, μιά μικροσκοπική καρδιά χτυπάει μέ λαχτάρα, μιά ψυχούλα τρέμει ἀπό προσδοκία. Εἶναι ἡ μικρή Μαρία, ἡ κόρη τοῦ θυρωροῦ. μιά τοσηδούλα ὑπαρξη τεσσάρων μόνο χρονῶν μέ κατάξανθο κεφαλάκι, πού ἔχει στήν κορφή του καθισμένον σάν τροπική πεταλούδα ἔναν ἀφράτο φιόγκο ἀπό κερασόχρωμη κορδέλα.

Ἡ Μαρία, ἐκτός ἀπό τούς γονεῖς της, ἀνήκει καὶ σέ δλους τούς ἔνοικους τῆς πολυκατοικίας: στούς οἰκογενειάρχες μέ μικρά ἡ μεγάλα παιδιά, στ' ἄκληρα ζευγάρια, στούς ἐργένηδες. Τούς ἔχει κάνει δλους θετούς πατέρες, μητέρες, ἀδέρφια. Καὶ εἶναι τόσο ἀξιολάτρευτη πού τήν ἀγαποῦμε δλοι σάν δικό μας παιδί.

Ἐνα ἀπόγευμα, ἐκεῖ πού καθόμουν μπροστά στό τραπέζι κι ἔγραφα, ἡ Μαρία χτύπησε σιγανά τήν πόρτα καὶ χωρίς νά περιμένει τό «έμπρός», τήν ἄνοιξε καὶ μ' ἔνα πήδημα βρέθηκε στά γόνατά μου. Σήκωσε τό παχουλό χεράκι της πρός τό ταβάνι καὶ μέ ρώτησε:

— Ἀκοῦτε, κύριε; Ἀκοῦτε κεῖ ψηλά;

— Ποῦ, κουκλίτσα μου;

— Στά οὐράνια, κύριε.

— Μά παιδί μου, εἶπα μέσα μου, ἐμεῖς οἱ μεγάλοι πάψαμε πιά ν' ἀκοῦμε τά ὑπερκόσμια..., τά οὐράνια... Καὶ ἀμέσως δυνατά:

— Ἀκοῦς τίποτα ἐκεῖ, Μαρία;

— Ναί, κύριε. Ἀκούω τόν Ἀι-Βασίλη, πού περπατάει μέ τά βαριά του ὑποδήματα.

Καὶ ἀρχισε νά μοῦ περιγράφει τόν Ἀι-Βασίλη σάν νά τόν ἔβλεπε ζωντανόν μπροστά της:

— Τόν βλέπετε, κύριε; Ἐχει μακριά κάτασπρα γένια,

πού φτάνουν κάτω άπό τή ζώνη του. Κι αύτά τά γένια είναι άπό χιόνι. "Έχει κι ένα πολύ μεγάαλο κοφίνι μ' ένα σωρό παιγνίδια: καροτσάκια, κοῦκλες πού άνοιγοκλείνουν τά ματάκα τους καί μιλοῦν, σκυλάκια πού γαβγίζουν, αυτοκίνητα πού τά κουρντίζεις καί φεύγουν, γάτους πού παίζουν βιολί, κοκόρια πού λαλοῦν, άλογα πού τρέχουν... "Όλα αύτά τά παιγνίδια, μοῦ εἶπε ή μαμά μου, δ' Άι-Βασίλης θά τά δώσει στό Χριστούλη. Κι ό Χριστούλης θά τά μοιράσει στά παιδάκια. Νά, τοῦ βάζουν τά παπούτσια τους δίπλα στό τζάκι κι ό Χριστούλης τή νύχτα στή γιορτή του τά γεμίζει πράματα...

"Αθώο κι άπονήρευτο μυαλουδάκι... συλλογίστηκα. "Άς ήταν νά μπορούσαμε κι έμεις οί μεγάλοι νά ζούσαμε στόν παραμυθένιο κόσμο σας... κι άς ξέραμε πόσο φανταστικός είνα... Τέλος πάντων.

Σήκωσα τή Μαρία ψηλά, τή φίλησα καί τήν πῆρα νά βγοῦμε ξέω στήν άγορά. Σ' ὅλα τά πεζοδρόμια, δεξιά καί άριστερά, πάνω σ' ἄπειρα τραπέζια έχουν ξεχυθεῖ βουνά τά χρώματα καί οί λάμψεις, οί πραμάτειες καί τά παιγνίδια. Η Μαρία μοῦ σφίγγει τό χέρι μέσην της τή δύναμη.

— Ποῦ πᾶμε, κύριε; μέ ρωτάει καί φαίνεται νά ζεῖ μέσα σ' ὄνειρο.

— Μά στά οὐράνια, κούκλα μου. "Ετσι δέν εἶπες; Πᾶμε κοντά στό Χριστούλη.

Καί νάτος, πάνω σ' ένα τραπέζι, ἀχνορόδινος καβάλα σ' ένα τεράστιο ξυλοπάπουτσο καί φορτωμένος σωρό άπό κοῦκλες, καροτσάκια, αυτοκίνητα, πουλιά, μιά οίκουμένη όλόκληρη άπό ἀτέλειωτα σπιτάκια καί κοπάδια ζῶα.

Η Μαρία, κατά πῶς τήν εἶχε μάθει ή μητέρα της, σταύρωσε τά χεράκια της εὐλαβικά, γιά νά προσευχηθεῖ. Κι ξέαφνα ἀκούστηκε νά λέει:

— Χριστούλη μου, πολύ σέ παρακαλῶ, νά μου χαρίσεις μιά κούκλα κι ἔνα καροτσάκι γιά νά τήν πηγαίνω περίπατο.

— Ξέρεις ὅμως κάτι, Μαρία; Ο μικρός Χριστούλης δῶρα δίνει μόνο στά φρόνιμα παιδάκια.

— Τό ξέρω, κύριε. Γι' αὐτό ἡμουν φρόνιμη δυόμισι μέρες. Δέ φτάνει;

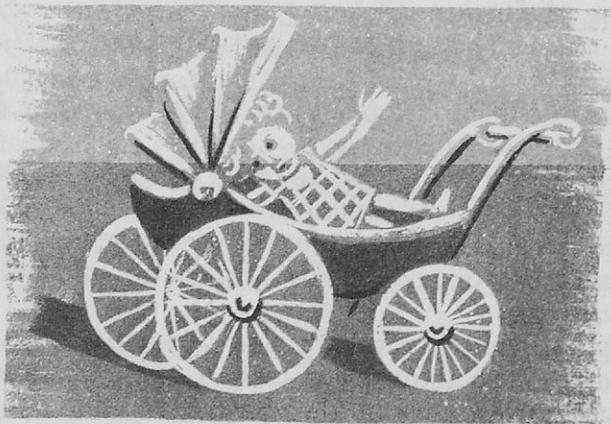
— Πῶς, φτάνει, καί μέ τό παραπάνω μάλιστα. Μιά μέρα γιά τήν κούκλα καί μιά γιά τό καροτσάκι γίνονται δυό μέρες. Ο μικρός Χριστούλης σου χρωστάει ἀκόμα μισή μέρα.

Πῆρε τά δῶρα της καί φύγαμε. Γύρω μας βούιζε ὅλο ἐκεῖνο τό πλῆθος πού βρισκόταν στήν ἀγορά, ἡ Μαρία ὅμως δέν ἄκουγε τίποτα. "Ολος ὁ νοῦς της καί ἡ προσοχή της ἦταν στό καροτσάκι μέ τήν κούκλα της κι ἔδειχνε τόσο, μά τόσο εύτυχισμένη..."

Νά προσθέσω πώς ἡμουν κι ἐγώ πάρα πολύ συγκινημένος;

(Περιοδ. Αουλούδια)
Διασκευή

Σπύρος Μελᾶς

8. ΤΟ ΦΛΟΥΡΙ ΤΟΥ ΦΤΩΧΟΥ

Τό πρῶτο φλουρί τῆς βασιλόπιτας, πού μοῦ ἔπεσε,
βγῆκε μοιρασμένο. Ἡταν ἀληθινό φλουρί, γιατί ὁ πα-
τέρας μου τὸν καιρό ἐκεῖνο συνήθιζε νά βάζει στή βα-
σιλόπιτα τοῦ σπιτιοῦ μας μιά χρυσή ἀγγλική λίρα.

Πῶς ἔρχονται τά πράματα καμιά φορά!

‘Ο πατέρας μου, ὅρθιος μπροστά στό ἄγιοβασιλιάτι-
κο τραπέζι, ἔκοβε τὴν πίτα, ὀνοματίζοντας κάθε κομ-
μάτι ἔχωριστά, πρὶν κατεβάσει τό μεγάλο μαχαίρι τοῦ
ψωμιοῦ. Ἀφοῦ ἔκοψε τό κομμάτι τοῦ σπιτιοῦ, τῶν ἀγίων,
τό δικό του καί τῆς μητέρας μου, πρὶν ἀρχίσει τά κομ-
μάτια τῶν παιδιῶν, σταμάτησε σάν νά θυμήθηκε κάτι.
— Ξεχάσαμε, εἶπε, τό κομμάτι τοῦ φτωχοῦ. Αὐτό ἔπρε-
πε νά ’ρθει ὕστερ’ ἀπό τούς ἀγίους. Ἄς εἶναι ὅμως. Θά
τό κόψω τώρα κι ὕστερα θ’ ἀρχίσω τά κομμάτια τῶν
παιδιῶν. Πρῶτα δὲ φτωχός. Κατέβασε τό μαχαίρι. Καί
εἶπε:

— Τοῦ φτωχοῦ.

‘Επειτα θά ἔρχόταν τό δικό μου κομμάτι, πού ἥμουν
δὲ μεγαλύτερος ἀπό τά παιδιά.

Καθώς τραβοῦσε ὅμως τό κομμάτι τοῦ φτωχοῦ, γιά
νά κόψει τό δικό μου, τό χρυσό φλουρί κύλησε στό
τραπέζομάντιλο. Τό κόψιμο τῆς πίτας σταμάτησε. Κοι-
τάζαμε δὲ ἔνας τόν ἄλλο κι δὲ πατέρας ὅλους μας.

Ποιανοῦ εἶναι τώρα τό φλουρί; εἶπε ἡ μητέρα μου.
Τοῦ φτωχοῦ ἡ τοῦ Πέτρου; Ἐγώ λέω πώς εἶναι τοῦ
Πέτρου.

‘Η καημένη ἡ μητέρα! Τό εἶχε καημό νά πέσει σ’
ἐμένα.

— Οὕτε τοῦ φτωχοῦ εἶναι, εἶπε δὲ πατέρας μου, οὕτε
τοῦ Πέτρου. Τό σωστό σωστό. Τό φλουρί μοιράστηκε.
Ἡταν ἀνάμεσα στά δυό κομμάτια. Καθώς τά χώρισα

μέ τό μαχαίρι, ἔπεσε κάτω. Τό μισό λοιπόν εἶναι τοῦ φτωχοῦ, τό μισό τοῦ Πέτρου.

— Καί τί θά γίνει τώρα; ρώτησε στενοχωρημένη ἡ μητέρα μου.

— Τί θά γίνει; . . . Συλλογιζόμαστε κι ἐμεῖς.

— Μήν πονοκεφαλᾶτε . . . , εἶπε ὁ πατέρας. "Ανοιξε τό πορτοφολάκι του, ἔβγαλε ἀπό μέσα δυό μισές χρυσές λίρες — τό χρυσάφι δέν εἶχε κρυφτεῖ ἀκόμα — καὶ τίς ἀκούμπησε στό τραπέζι.

— Νά, τί θά γίνει. Αὐτή φυλάξτε τη, νά τή δώσετε στόν πρῶτο ζητιάνο, πού θά χτυπήσει τήν πόρτα μας.

— Εἶναι ἡ τύχη του. Ἡ ἄλλη μισή εἶναι τοῦ Πέτρου. Καί μοῦ τήν ἔδωσε.

— Καλορίζικη! Καί τοῦ χρόνου, παιδί μου! Εἶσαι εὐχαριστημένος;

"Ημουν καί μέ τό παραπάνω. Ἡ ἰδέα μάλιστα πώς εἶχα συντροφέψει μέ τό φτωχό μέ διασκέδαζε πολύ.

— Θά τοῦ τή δώσω ἐγώ μέ τό χέρι μου, εἶπα.

Γελούόσαμε ὅλοι μέ τήν παράξενη τύχη μου. Τ' ἄλλα παιδιά μέ πείραζαν. "Ο σύντροφος τοῦ φτωχοῦ. Μονάχα ὁ πατέρας μου δέ γελοῦσε. Εκεῖνος μέ τράβηξε κοντά του, μέ φίλησε καί μοῦ εἶπε:

— Μπράβο σου! Εἶσαι καλό παιδί.

Τό ἄλλο πρωί, μόλις ξυπνήσαμε, χτύπησε ἡ πόρτα. Κάτι μοῦ ἔλεγε πώς ἦταν ζητιάνος, πού ἔφτανε βιαστικός νά πάρει τό μερίδιό του.

"Ετρεξα στήν πόρτα μέ τή μισή λίρα. Ἡταν ἔνας γέρος φτωχός, μέ κάτασπρη γενειάδα, γυρτός ἀπό τά χρόνια, καί τρέμοντας ἀπό τό κρύο μουρμούριζε εὐχές.

— Πάρε, παππού . . . , τοῦ εἶπα.

Ο γέρος, πού δέν ἔβλεπε καλά καί πού εἶχε γυαλίσει, φαίνεται, παράξενα ἀπό τά χρόνια τό χρυσό νόμισμα, τό ἔφερε κοντά στά μάτια του, γιά νά τό κοιτάξει καλύτερα. Δέν μποροῦσε νά πιστέψει πώς κρατοῦσε χρυ-

σάφι στά χέρια του, τόν καιρό ἐκεῖνο, πού ὅλοι ἔδιναν στούς φτωχούς δίλεπτα καὶ μονόλεπτα.

— Τί εἶν' αὐτό, παιδάκι μου; μέ ρώτησε.

— Μισή λίρα εἶναι, παππού.., τοῦ εἶπε. Πάρε την. Δική σου εἶναι.

‘Ο καημένος δέν ἥθελε νά τό πιστέψει.

— Μήπως ἔκαμες λάθος, παιδάκι μου; Γιά ρώτησε τούς γονεῖς σου.

Τοῦ ἔξήγησε μέ τί τρόπο εἴχαμε μοιραστεῖ τό φλουρί τῆς βασιλόπιτας. ‘Ο γέρος ἔτρεμε ἀπό τή χαρά του. Σήκωσε ψηλά τ’ ἀρρωστημένα του μάτια καὶ εἶπε:

— ‘Ο Θεός εἶναι μεγάλος! Νά ζήσεις, παιδάκι μου, καὶ νά σέ χαιρονται οἱ γονιοί σου. Καί ὁ Θεός νά σ’ ἀξιώσει νά χεις πάντα ὄλα τά καλά καὶ νά τά μοιράζεις μέ τούς φτωχούς καὶ τούς ἀδικημένους. Τήν εὐχή μου νά χεις!

Μοῦ ἔδωσε τήν εὐχή του, σήκωσε πάλι ψηλά κατά τόν οὐρανό τ’ ἀρρωστημένα του μάτια καὶ κατέβηκε μέ τό ραβδί του τή σκάλα.

(‘Εφημ. «Αθηναϊκά Νέα»)

Παῦλος Νιρβάνας

Ασκήσεις:

— Νά περιγράψετε μέ λόγια καὶ νά ζωγραφίσετε, σύμφωνα μέ τό κείμενο, τή χριστιανική οἰκογένεια γύρω ἀπό τό πρωτοχρονιάτικο τραπέζι.

— Νά χαρακτηρίσετε κατάλληλα τόν πατέρα, τή μητέρα(ἡ φράση «ἐγώ λέω εἶναι τοῦ Πέτρου» τί νά δείχνει ἄραγε;), τό παιδί καὶ τό ζητιάνο.

— Εκτός ἀπό τό κόψιμο τῆς βασιλόπιτας, ποιά ἄλλα ἔθιμα τῆς πρωτοχρονιᾶς σᾶς κάνουν ἐντύπωση;

— Αξίζει νά διατηροῦμε τά ἔθιμα αὐτά ἡ μποροῦμε καὶ νά τ’ ἀπαρνηθοῦμε;

Νά ἐπεκτείνετε τή συζήτηση στή διατήρηση καὶ ἄλλων ἔθιμων πού χαρακτηρίζουν τήν ἑλληνική οἰκογένεια.

9. ΤΑ ΔΩΡΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ

— Πατρίδα μου, τί θές νά σου χαρίσω
γιά τόν καλό τό χρόνο, που θά ’ρθεϊ;
— Παιδί μου, τό κορμί τό λιονταρίσιο
και τό παλικαρίσιο τό σπαθί,

και τή νεραιδογέννητη τή χώρα
μαζί μέ τό δικέφαλο ἀιτό.

Δέ θέλω γώ καινούργια ἡ ξένα δῶρα,
παλιά δικά μου πλούτη σου ζητῶ.

— Μητέρα, τά δικά σου τά στολίδια
τά χαίρονται ἄλλοι μές στήν οἰκουμένη
και λάμιες τά φυλᾶν, τά ζώνουν φίδια
και χάνοντ' ἐκεῖ μέσα ἀνδρειωμένοι . . .

— Παιδί μου, δταν τή δόλια σου μητέρα
μέ τοῦ παιδιοῦ τόν πόνο ἀγαπᾶς,
μέ τήν ἀγάπη μόνο μιάν ἡμέρα,
τήν παλιά της δόξα θά τῆς πᾶς!

Κωστής Παλαμᾶς

10. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ

Τά σπιτάκια τῆς Ναζαρέτ, «σάν φούχτα μαργαριτάρια σέ σμαραγδένιο χωνί σκορπισμένα», ἔφεγγαν κάτασπρα στίς πλαγιές τοῦ βουνοῦ ἀνάμεσα σέ φουντωτά περιβόλια ὅλο συκιές, πορτοκαλιές καί ροδιές.

Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἰησοῦς. Καί ἡ ζωὴ του ἦταν σάν τή ζωὴ ὄλων τῶν παιδιῶν τῆς Γαλιλαίας. Γράμματα πολλά δέ μάθαιναν. Ὁ ραβίνος (δάσκαλος) τοῦ χωριοῦ τούς μάθαινε νά διαβάζουν μόνο τή Γραφή καί τό Νόμο τοῦ Μωυσῆ καί τό πολύ πολύ νά γράφουν.

Οἱ γονεῖς του ἦταν ἄνθρωποι ἐργατικοί καί ζοῦσαν ἀπό τήν ἐργασία τους. Ὁ Ἰησοῦς δούλευε κι αὐτός στό ἐργαστήρι τοῦ Ἰωσήφ μαζί μέ τ' ἀδέρφια του — παιδιά τοῦ Ἰωσήφ ἀπό τήν πρώτη του γυναικα —, ἔπαιζε μέ τούς φίλους του, πήγαινε στό ναό μαζί μέ τούς γονεῖς του, μάθαινε ὅ,τι μάθαιναν ὅλα τά παιδιά.

Καί ὅμως ξεχώριζε ἀπ' ὅλα τά ἄλλα. Ἡ μητέρα του τό ἔβλεπε καί μάζευε μέσα της τά λόγια του ἔνα καί τά φύλαγε σάν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια. Καί μεγάλωνε ὁ Ἰησοῦς καί δυνάμωνε τό πνεῦμα του καί γέμιζε σοφία καί ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ ἦταν ἀπάνω του.

Κάθε χρόνο, σύμφωνα μέ τό ἔθιμο, ὁ Ἰωσήφ πήγαινε μέ τή Μαρία στήν Ἱερουσαλήμ γιά τίς ἑορτές τοῦ Πάσχα, πού εἶναι ἡ μεγαλύτερη θρησκευτική ὕσπειρο τῶν Ἐβραίων. Ἐόρταζαν ἐκείνη τή μέρα τήν ἀπελευθέρωσή τους ἀπό τή δουλεία τῆς Αἰγύπτου. Τήν ἔόρταζαν μέ μεγάλη ἐπισημότητα στόν περίφημο ναό τοῦ Σολομώντα καί ὅλοι οἱ Ἐβραῖοι τῆς Παλαιστίνης θεωροῦσαν χρέος τους νά πᾶνε ἐκεῖ, νά ἐκτελέσουν τά θρησκευτικά τους καθήκοντα καί νά φᾶνε τό πασχαλινό ἀρνί.

“Οταν ἔγινε ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, ὅταν ἔφτασε

δηλαδή στήν ήλικία, όπου δόλα τά παιδιά τῶν Ἐβραίων ἄρχιζαν νά διδάσκονται τό νόμο τοῦ Θεοῦ καί νά γυμνάζονται στά θρησκευτικά τους καθήκοντα, τόν πῆραν οἱ γονεῖς του μαζί τους στήν Ιερουσαλήμ.

Καί ὅταν τελείωσαν οἱ ἑορτές καί οἱ προσκυνητές δόλοι γύριζαν στά σπίτια τους, στό δρόμο ἔξαφνα ὁ Ἰωσήφ καί ἡ Μαρία ἀντιλήφθηκαν πώς ὁ Ἰησοῦς δέν ἦταν πιά μαζί τους. Μέ τήν ἴδεα ὅμως πώς ἵσως βρίσκεται μέ ἄλλους ταξιδιῶτες, φίλους ἡ συγγενεῖς, ἔξακολούθησαν τό δρόμο τους δόλοκληρη τή μέρα. Μά ὅταν τό βράδυ τόν ζήτησαν παντοῦ καί δέν τόν βρῆκαν, τρόμαξαν καί γύρισαν πίσω στήν Ιερουσαλήμ, ὅπου τρεῖς μέρες τόν γύρευαν. Τέλος, τήν τέταρτη μέρα πήγαν καί στό ναό κι ἐκεῖ τόν βρῆκαν.

Καθισμένος ἀνάμεσα στούς δασκάλους, μέ τό πρόσωπο φωτισμένο ἀπό τό φῶς τῆς ψυχῆς του, ὁ Ἰησοῦς τούς ἄκουγε, συζητοῦσε μαζί τους καί τούς ἔξηγοῦσε ὅσα αὐτοί δέν καταλάβαιναν. Καί αὐτοί οἱ σοφοί μέ ἀσπρα μαλλιά, πού εἶχαν γεράσει στή μελέτη τῆς Γραφῆς, εἶχαν μαζευτεῖ γύρω του καί μέ ἀπορία συζητοῦσαν καί ἄκουγαν καί θαύμαζαν πώς νά βρίσκεται τόση σοφία σέ κεφάλι παιδιοῦ δώδεκα χρονῶν!

Καθώς τόν εἶδε, ἡ Μαρία ἔτρεξε κοντά του καί τοῦ εἶπε:

— Παιδί μου, γιατί μᾶς τό ἔκανες αὐτό; Κοίταξε, ὁ πατέρας σου κι ἐγώ καταθλιμμένοι σέ γυρεύουμε.

‘Απόρησε ὁ Ἰησοῦς καί ἀποκρίθηκε:

— Καί γιατί μέ γυρεύατε; Δέν ξέρατε πώς ἐγώ πρέπει νά μένω στό σπίτι τοῦ πατέρα μου;

Δέν κατάλαβαν οἱ γονεῖς τά λόγια τοῦ παιδιοῦ τους, δέν ἥξεραν ποιός ἦταν ἐκεῖνος, πού ὁ Ἰησοῦς ὀνόμαζε πατέρα, ούτε πώς ὁ ναός τοῦ Θεοῦ ἦταν τό σπίτι του. ‘Ωστόσο, ἡ μητέρα του μάζευε πάλι μέσα στήν καρδιά της τά λόγια του αὐτά καί τά φύλαγε δόλα σάν

άνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Σηκώθηκε ό Ιησοῦς και ἀκολούθησε τούς γονεῖς του και μαζί γύρισε στή Ναζαρέτ, γλυκός κι «εὐάγωγος» σάν πάντα, ὑπάκουος σέ δ, τι τοῦ ἔλεγαν ἐκεῖνοι.

Ἡ συζήτηση αὐτή στό ναό ἦταν ἡ πρώτη πού ἔκανε ὁ Ιησοῦς μέ τούς σοφούς και διαβασμένους Ἰουδαίους. Και ἵσως ἀπό τότε νά ἔνιωσε τή στενοκαρδία τους πού τόσο τήν καταπολέμησε ἀργότερα, καθώς και τήν ἄχαρη ἔερη διδαχή τους πού τόσο βάραινε στή συνείδηση τοῦ λαοῦ...

Τά χρόνια σιγά σιγά περνοῦσαν και ὁ Ιησοῦς μένοντας κοντά στό Θεό και στούς ἀνθρώπους, πρόκοβε στήν ἥλικια και στή γνώση.

(‘Η ζωή τοῦ Χριστοῦ)

Πηνελόπη Δέλτα

11. ΣΤΟ ΝΑΟ

Σοφοί μέ ἄσπρα γένια και μαλλιά κι Αὔτός τούς ἔκανε νά βουβαθοῦν, παιδάκι ἀκόμα!

Κοίτα!... Στή μέση ὁ δωδεκάχρονος Χριστός και γύρω οί ἄλλοι μέ κλειστό τό στόμα!

’Απ’ τό πρωί μέχρι τ’ ἀπόγευμα, γιά ἴδες!

”Όλο ρωτοῦσαν οί «σοφοί» νά μάθουν κι Αὔτός τούς ἐξηγοῦσε τίς Γραφές, τί ἥρθανε, τί μέλλει ἀκόμα νά ’ρθουν...

Κι ἐκεῖνοι σιωπηλοί, μέ βλέμμα πονηρό, χαϊδεύοντας τά μακριά τους γένια, ἵσως σκεφτῆκαν — γιατί ὅχι — τό Σταυρό και ἀπό τότε τά καρφιά τά σιδερένια.

(Τό τραγούδι τοῦ παιδιοῦ)

Νίκος Καμβύσης

12. ΑΦΗΣΤΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΝΑ ΡΘΟΥΝ ΚΟΝΤΑ ΜΟΥ

Tá παιδιά παίζουν στήν εξοχή

Είναι μήνας Άπριλης! Τά πορφυρά βέλη τοῦ φλογισμένου δίσκου τοῦ ήλιου διασχίζουν τό διάφανο αἰθέρα. Οἱ σταχτιές κορυφές τῶν μακρινῶν βουνῶν φαίνονται σάν νά πυρπολοῦνται. Ὁ κόλπος τῆς γειτονικῆς λίμνης σπιθίζει καὶ στήν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ ἀντιφεγγίζει τό γαλανό τοῦ οὐρανοῦ. Τά συννεφάκια στόν οὐράνιο θόλο γίνονται πότε μαβιά καὶ πότε τριανταφυλλένια. "Ενα δροσερό ἀεράκι ἀνεμίζει τούς πυρόξανθους κλώνους τῶν δέντρων. Οἱ πεταλοῦδες μέ τά πολύχρωμα δαντελωτά φτερά πετοῦν ἐδῶ κι ἐκεῖ, ἀφήνοντας τό χνούδι τους στίς ἵτιές, στίς φτελιές, στίς ἀνθισμένες κερασιές καὶ σ' ὅλα τά λούλουδα πού ὑπάρχουν τριγύρω.

Λογῆς λογῆς πρόσχαρα πουλιά ξεπετιοῦνται ἀπό τίς φωλίτσες τους, τιτιβίζοντας τόσο γλυκά, πού νιώθεις πώς ψάλλουν τόν αἰώνιο δοξολογικόν ὕμνο στόν Δημιουργό. Οἱ κρίνοι, οἱ ἀνεμῶνες καὶ ὅλα τά χιλιόχρωμα ἀνθάκια ἀνοίγουν τά φορτωμένα ἀπό διαμαντένιες δροσοσταλίδες φυλλαράκια τους. "Ενα γάργαρο ρυάκι κυλάει τ' ἀσημένια νερά του μέσα ἀπό τούς θάμνους καὶ τά βελούδινα φρύδια τῆς χλόης. Πιο χαμηλά στή λουλουδισμένη ρεματιά βόσκουν ἄρνάκια. "Ολη ἡ φύση χαρά Θεοῦ!

Ἐκεῖ κοντά μιά ὁμάδα ἀπό σγουρόμαλλα παιδιά, ξανθά, μελαχρινά, κυνηγάει πεταλοῦδες.

"Ενα σωρό ἄλλα παιδάκια παίζουν κρυφτούλι μέσα στά παχύσκια δέντρα. Οἱ φωνίτσες τους, κλίμακα μουσικῆς, λογχίζουν τό διάστημα. Μερικῶν τά γόνατα εῖναι ματωμένα, ἄλλων οἱ μπουκλίτσες σκεπάζουν τά λαμπερά ματάκια κι ὅλων ἡ ἀκτινοβολία τῆς χαρᾶς

γίνεται πηγή μαγείας. Ἀγρικᾶς μέσα σου πώς φωνάζουν καὶ σοῦ λένε:

— Εἴμαστε τό κέντρο τοῦ ἀπείρου· ἀτόφια ἡ ἀνθρωπότητα· ζωντανά εἰκονίσματα τοῦ ναοῦ τῆς φύσεως.

“Εξαφνα σταματοῦν δόλα τό παιγνίδι τους καὶ καρφώνουν περίεργα τά βλέμματά τους πρός τή Ραχάβ, ἐνα δόλόξανθο κοριτσάκι μέ δύο καταγάλανα ματάκια σάν τή θάλασσα.

— “Ε! παιδιά, φώναξε κελαηδιστά. Ἐλάτε, τρέξτε γρήγορα. Ἀπό τό δρόμο τῆς Καπερναούμ φτάνει ἡ συνοδεία τοῦ ξανθοῦ Ραβί μέ τοὺς 12 μαθητές του.

— Πᾶμε, φώναξαν δόλα τά παιδιά μέ μιά φωνή. Πᾶμε νά τοῦ μαζέψουμε ἀγριολούλουδα, πού τόσο πολύ τά ἀγαπάει.

Στή στιγμή δόλη ἡ ὁμάδα τῶν παιδιῶν σκόρπισε στό μικρό δάσος. Καί καθένα προσπαθοῦσε νά μαζέψει τά πιό δόμορφα ἀνθάκια.

Σέ λίγο, στή βρύση, κάτω ἀπό τά πυκνά πλατάνια, κάθησε ὁ Ἰησοῦς μέ τούς ἀποστόλους του. Ἡταν πολύ κουρασμένος. Εἶχε γυρίσει πολλά χωριά, εἶχε κηρύξει στούς δύχλους καὶ εἶχε θεραπεύσει κουτσούς, τυφλούς, δαιμονισμένους, λεπρούς. Εἶχε ἀναστήσει πεθαμένους. Εἶχε ἀπαντήσει στούς φοβερούς ἔχθρούς του, τούς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους, πού τόν φθονοῦσαν καὶ τοῦ εἶχαν ζητήσει τό λόγο, ἐπειδή ἔκανε θαύματα τήν ήμέρα τοῦ Σαββάτου.

Γι' αὐτό πολύς ἴδρωτας στάλαζε ἀπό τό μέτωπό του. Καί πεινοῦσε πολύ. Πόση μεγάλη ἀνάγκη εἶχε ἀπό ἀνάπταυση!

Tά παιδιά δέχονται τήν εὐλογία τοῦ Ἰησοῦ

“Ομως τήν ἵδια στιγμή πλήθη ἀπό μητέρες μέ τά παιδάκια τους ἔτρεχαν νά τοῦ τά παρουσιάσουν, γιά

νά τά εύλογήσει. Δύο ἀπόστολοι σηκώθηκαν καὶ προ-
σπάθησαν ν' ἀπομακρύνουν τίς μητέρες.

— Φύγετε, ὁ Διδάσκαλος εἶναι νηστικός καὶ κατάκο-
πος, εἶπαν.

Οἱ γυναῖκες ἐπιμένανε. Τά μωρά τους ἄπλωναν τά
ροδαλά χεράκια τους πρός τὸν Ἰησοῦν. Τὸν εἶχαν συνη-
θίσει. Συχνά τ' ἀγκάλιαζε καὶ τά εύλογούσε.

Ἐκείνη τή στιγμή ἔφτασε τρέχοντας καὶ ἡ ὁμάδα τῶν
παιδιῶν ἀπό τὸ μικρό δάσος. Τό κάθε παιδί κρατοῦσε
κι ἀπό ἓνα μπουκέτο ἀπό ἀγριολούλουδα. Πρίν πλη-
σιάσουν τὸν Ἰησοῦν, ἔτρεξε νά τά ἐμποδίσει ὁ πιό ψη-
λός καὶ σωματώδης μαθητής, ὁ Πέτρος.

— Ἀπομακρυνθεῖτε, καλά παιδιά μου, τούς φώναξε. Ἀ-
φῆστε σέ ήσυχία τό Ραβί.

— Ἀφησέ μας, σέ παρακαλοῦμε πολύ, ἔκραξαν τά παι-
διά. Ἐμεῖς ἀγαποῦμε πολύ τό Ραβί. Θέλουμε νά τόν
δοῦμε.

— Κι ἐμεῖς, κι ἐμεῖς, εἶπαν οἱ μητέρες. Θέλουμε νά εύ-
λογήσει τά παιδιά μας. Μή μᾶς ἐμποδίζετε.

Τότε ἀκούστηκε ἡ μελωδική φωνή τοῦ Ἰησοῦ:

— Ἀφῆστε τά παιδιά καὶ μήν τά ἐμποδίζετε νά ῥθουν
κοντά μου· γιατί σ' αὐτά ἀνήκει ἡ βασιλεία τῶν οὐρα-
νῶν.

Ἀμέσως ὅλες οἱ μητέρες μέ τά μωρά τους καὶ ὅλα
τά παιδιά τόν περιτριγύρισαν μέ χαρούμενα πρόσωπα.
— Ἐλαμπαν ἀπό εύτυχία. Ἐνα ἓνα ἀπό τά παιδιά τῆς ὁ-
μάδας τοῦ ἔδινε τό μπουκέτο μέ τ' ἀγριολούλουδα καὶ
ἀποζημιωνόταν μέ ἓνα χάδι καὶ μέ τήν εύλογία Του.
— Επειτα τοῦ πῆγαν οἱ μητέρες τά μωρά τους, ἄλλα στήν
ἀγκαλιά καὶ ἄλλα — τά μεγαλύτερα — κρατώντας τα
ἀπό τό χέρι. Ὁ Ἰησοῦς μέ τό γλυκύτερο χαμόγελο τά
εύλογούσε. Τό Θεῖο φῶς του χυνόταν στά χαριτωμένα
προσωπάκια τους.

Οἱ στιγμές αὐτές ἦταν στιγμές ἀγαλλίασης. Οἱ ψυ-

χές τῶν παιδιῶν ἀκτινοβολοῦσαν ἀπό χαρά καὶ ἀνάδιναν τήν εὐωδία τοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Τά θεϊκά μάτια τοῦ Ἰησοῦ καρφώνονταν στά ἀθῶα ματάκια τῶν παιδιῶν καὶ τά μαγνήτιζαν καὶ τά μάγευαν καὶ τά συνέπαιραν. Παιδί ὁ ἴδιος ἀνάμεσα στά παιδιά, γύρισε στόν ὅχλο, πού εἶχε συγκεντρωθεῖ, καὶ στούς συγκινημένους μαθητές του καὶ εἶπε:

— Ἀλήθεια, λέγω σ' ἐσᾶς, πώς δποιος δέ γίνει ἄγνος καὶ ἀπλός σάν αὐτά τά παιδιά, δέ θά κληρονομήσει τή βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Σ' αὐτά ἀνήκει ὁ παράδεισος καὶ ἡ ἐπουράνια βασιλεία.

Ἄρχισε σιγά σιγά τό σούρουπο νά τυλίγει τά πάντα στούς ἵσκιερούς πέπλους του. Τά παιδιά, οἱ μητέρες, οἱ ἀκροατές συνωστίζονταν στό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Μόνο οἱ ἀπόστολοι ἔμειναν μέ τόν Ἰησοῦ στό μέσον τους.

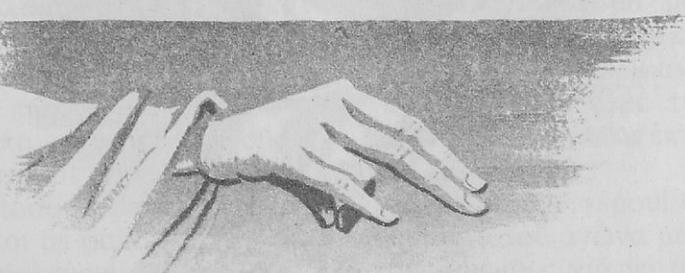
Ο γλυκύτατος Ραβί, νοσταλγός τοῦ Ἀπείρου, βύθισε τά μάτια του ρεμβαστικά στά πρώτα ἀστέρια, πού ἄρχισαν δειλά νά σπιθίζουν στό γαλανό οὐρανό.

Κάτι ψιθύριζε: Μιά δέηση; Μιά προσευχή;

Ίσως νά συλλογιζόταν πώς ἦταν ἀνάγκη νά ρθει στή γῆ γιά τό μέλλον, γιά τή σωτηρία αὐτῶν τῶν παιδιῶν, ὅλων τῶν παιδιῶν, μικρῶν καὶ μεγάλων, ὅλων τῶν λαῶν στούς αἰῶνες τῶν αἰώνων.

(Περιοδ. Ε.Ε.Σ.Ν.)

Κώστας Παπαπαναγιώτου

13. Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΑΚΙΑ

΄Αφῆστε τά παιδιά νά ρθοῦν σέ μένα
φτωχῶν ἀθῶα παιδιά καί ταπεινῶν.

΄Αφῆστε τα νά παίξουνε σιμά μου,
γι' αὐτά εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Τά χέρια μου ώς ἀπλώνω νά εὐλογήσω,
τά ὄλόσγουρα νά χαιδέψω τά μαλλιά,
χαρά μου εἶναι ἡ χαρά τους. Και ἃς μοῦ γίνει
μικρή πάλι ἡ ζωή μου, μιά σταλιά.

Παιδάκια γεωργῶν, φτωχῶν ψαράδων,
τί ξέρετε ὅμως, τάχα ἔναν καιρό,
γιά μέ, γιά τήν ἀλήθεια, ἂν δέ φορέσουν
στεφάνι μαρτυρίου ἀγκαθερό;

΄Αφῆστε τα νά' ρθοῦν ὅλα σέ μένα,
μέ τήν ἀθώα, τήν ἄδολη καρδιά,
τούς πόθους τους νά ποῦν καί νά ίστορήσουν
΄Αφῆστε νά εὐλογήσω τά παιδιά.

Στέλιος Σπεράντσας

14. ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ

Πολλές φορές σκέπτομαι μήν είναι παραμύθι πού τ' ἄκουσα σέ καιρό παιδικό, κοντά σέ φωτιά βόσκινη. Είναι τόσο μακριά ἀπό τήν ἐποχή μας ό ἄνθρωπος ἐκεῖνος τοῦ βουνοῦ, ό παράξενος, πού λέω μή δέν ηταν ἀληθινός, μήν πέρασε μιά βραδιά βροχερή ἀπ' τόν ἀνήσυχο νηπιακό ύπνο του, τόν φώτισαν οἱ ἀστραπές καὶ, πρίν χαθεῖ, χαράχτηκε τόσο ζωηρά στή μνήμη μου. Κι ὅμως...

Ήταν ἔνας γεροντής ἀσπρογένης καὶ συλλογισμένος, πού τόν βλέπαμε μερικές φορές τό χρόνο νά περνᾶ. Μιά, ὅταν κατέβαζε τά πρόβατα γιά τά χειμαδιά, μιά, ὅταν τ' ἀνέβαζε πάλι. Κάποτε καὶ τά Χριστούγεννα ἥ τό Πάσχα καὶ συχνά στούς Χαιρετισμούς, πού ἔφτανε στό χωριό γιά νά λειτουργηθεῖ. Καθόταν πάνω σ' ἔνα μουλάρι γέρικο καὶ βασανισμένο ἀπό τούς δρόμους.

Ἐμεῖς εἴμαστε μιά μικρή ὁμάδα μαθητές, «δασκάλια», ὅπως μᾶς ἔλεγαν, πού κάθε πρωί τραβούσαμε βαριεστημένα γιά τό μακρινό σχολειό μας. Ὁταν τύχαινε νά συναντηθοῦμε, ἐκεῖνος ἀνακρατοῦσε τό μουλάρι, πέζευε, σταματοῦσε στήν ἄκρη τοῦ δρόμου καὶ περίμενε σοβαρός νά περάσουμε. Αὐτή ἥ παράξενη ὑποδοχή μᾶς ἔκανε ν' ἀποροῦμε.

Βλαμμένος θά'ναι, κάναμε νά σκεφτοῦμε, μά μᾶς ἀπότρεπε ἥ αὐστηρή μορφή του, πού γέμιζε γλύκα καὶ στοργή μιά στιγμή, καθώς μᾶς κοιτοῦσε. Ήταν φανερό, πώς μᾶς ἀγαποῦσε πολύ καὶ θαρρῶ πώς μέ τόν τρόπο αὐτό προσπαθοῦσε νά μᾶς δείξει κάτι σάν ἐκτίμηση καὶ σεβασμό.

Πόσο μᾶς συγκινοῦσε ἥ συμπεριφορά τοῦ γέρου! Οἱ ἄλλοι δέ φαίνεται νά ἔνιωσαν τήν ἀξία τοῦ ἀγώνα μας, νά παλεύουμε μέ τά νερά καὶ τούς ἀνέμους γιά νά μά-

θουμε γράμματα.

Μιά φορά ό γέρος μᾶς κάλεσε νά πᾶμε γιά καλοκαίρι στό μιτάτο, δηλ. στή στάνη του. "Ηθελε νά μᾶς φιλοξενήσει δλα. Και πήγαν πραγματικά τρία-τέσσαρα παιδιά. 'Έγώ ήμουν άνατολικότερα στό δικό μου τόπο, τόν ίδιο καιρό, και οδοιποροῦσα συχνά ώς τό μιτάτο τοῦ γέρου φίλου μας.

Οι φιλοξενούμενοί του κάθονταν κάτω ἀπό πελώρια ἄγρια κυπαρίσσια και μελετοῦσαν. Ήταν ὅρος τοῦ γέρου, πού γέμιζε χαρά τά γονικά τῶν παιδιῶν: Τρεῖς ωρες κάθε μέρα μελέτη. Κι ύστερα ἐλευθερία. Έτρωγαν γαλακτερά και παξιμάδι, σκαρφάλωναν στούς βράχους, ἔπαιζαν στήν πηγή. Και, καθώς τραγουδοῦσαν τοῦ ἥλιου, πού ἔγερνε πορφυρός στή δύση του, γέμιζαν τά πνευμόνια τους βραδινά μύρα.

Ο γέρος καθόταν κάπου παράμερα κι ἀκουγε τό φωναχτό διάβασμα. Τ' ἀρεσε ν' ἀκούει και Ιστορία Ιερά και Ζωολογία και κανόνες Γραμματικῆς. "Ο, τι νά ἥταν. Μισόκλεινε τά μάτια του, τό τσιμπούκι του ἔσβηνε ξεχασμένο. Τό διάβασμα μεθοῦσε και κανάκιζε τήν ψυχή του.

Γράμματα! Γράμματα! Τό διμορφότερο πράμα τοῦ κόσμου, ψιθύριζε και χάιδενε τά βιβλία σάν ἀγαπημένα πρόσωπα.

Μιά μέρα τόν ρωτήσαμε:

- "Αν ἡξερες γράμματα, μπάρμπα, θ' ἀφηνες τή βοσκική;
- Μέ κανέναν τρόπο, ἀπάντησε.
- Τότε τί τά θελες τά γράμματα; Δέ σοῦ χρειάστηκαν καμιά φορά. Λογαριασμούς νά κανονίζεις, τά μερτικά στό χάλασμα τοῦ μιτάτου κατέχεις ἀπ' ἔξω. Δικό δέν ἔχεις στήν ξενιτιά νά τ' ἀποκρίνεσαι «τήν ποθητήν ἐπιστολήν σας ἐλάβομεν».

Καλύτερα νά λείπανε τά γράμματα. Μπελάδες εἶναι.

Δέ συμφωνοῦσε. Κι ἥθελε νά μᾶς ἀποκριθεῖ πολλά, μά δέν ἔβρισκε ἄκρη.

— "Αχ, ποῦ νά ξέρετε σεῖς, ἔλεγε, καί μᾶς ἄφηνε μόνους νά μελετοῦμε τά φῶτα τῶν χωριῶν καί τ' ἄστρα ποὺ γίνονταν ὡρα τήν ὡρα πιό πολλά κι ἔλεγες πώς θά σμίξουν οἱ φωτιές τους νά κάψουν τόν κόσμο..."

"Οταν χάλασε τό μιτάτο, πάει νά πεῖ διαλύθηκε ἡ στάνη, ὁ γέρος ἀποχαιρέτησε τά παιδιά.

— "Ανοιξη καιροῦ, εἶπε, θά γυρέψω τήν πληρωμή μου.

— Σάν τί πληρωμή;

— Τότες θά μάθετε, θά σᾶς πέψω μήνυμα ἐγώ.

"Ἐφυγαν. Κι ὅταν εἰδαμε τά πρῶτα λουλούδια νά τρέμουν στίς μαῦρες ἄκριες τῆς ἀμυγδαλιᾶς, ἀρχίσαμε νά περιμένουμε τό μήνυμα τοῦ γέρου.

Πρῶτα, μέ τό ἀνέβασμα στά βουνά, χάρισε δυό ἀρνιά στό σχολείο: «Νά τά θρέψουμε στόν κῆπο καί ν' ἀγοράσουμε σύνεργο».

"Υστερα ἔφτασε τό μήνυμα. Μᾶς καλοῦσε στό βουνό, «τό δίχως ἄλλο», γιά μιά βραδιά.

Ήταν Ἀπρίλης, μοσχομύριζαν τά χαμομήλια στά ριζοβούνια, μά ψηλά τό κρύο δέν ἦταν ἀκόμη φευγάτο. Τόν βρήκαμε στό μιτάτο του, νά μᾶς περιμένει.

"Οτι ξεκινοῦσαν οἱ ἵσκιοι νά πατήσουν τά Κατωμέρια, ὅταν φτάναμε. Μᾶς ἔβγαλε παξιμάδια κι ἐλιές νά φᾶμε. Φαινόταν νά βιάζεται καί παρακινοῦσε τούς βοσκούς νά κάνουν γρήγορα γιά τ' ἀρμεγμα, καί τό βοηθό του νά φουντώσει τίς φωτιές.

Σέ λίγο ξεκινούσαμε. Ό γέρος πήγαινε μπροστά στό σκοτεινό μονοπάτι, ἀκολουθοῦσαν οἱ βοσκοί καί μεῖς. Δέν ξέραμε ποῦ πᾶμε, μά δέν ἔκανε κανείς νά χαλάσει τή σιωπή.

Ήταν τόσο ὅμορφη ἡ πορεία αὐτή στά νυχτωμένα δέντρα πού λέγαμε νά μήν τελειώσει ποτέ. Φτάσαμε ὅμως στό πλευρό μέ τό ἐρημοκλήσι, ἐκεῖ σταμάτησε

ό γέρος, ἔσκυψε, ἄναψε κάποια σωριασμένα ξύλα, φωτίστηκε ἡ μικρή σπηλιά, οἱ σκυθρωπές εἰκόνες, δυό δλες ὅλες, φωτιστήκαμε κι ἐμεῖς καὶ βρέθηκαν τὰ πρόσωπά μας γεμάτα χαρά χλομή.

— Ἐκεῖ εἶναι ἡ Σύνοψη, εἴπε ὁ γέρος. "Ἄς καθήσει ὁ μεγαλύτερος νά διαβάζει Χαιρετισμούς. Ἡταν πραγματικά Παρασκευή, οἱ τελευταῖοι Χαιρετισμοί.

Δέν ἥμουν ὁ μεγαλύτερος. Πῆρα ὅμως τό κίτρινο χαρτί στά χέρια μου καὶ ἄρχισα νά διαβάζω σιγά σιγά τό ἀκατάληπτο κείμενο. Δέ διάβαζα τούς τελευταίους, ἀλλά τούς δεύτερους Χαιρετισμούς, ὅπως διαπίστωσα ἀργότερα. Μά ποιός ἤξερε τότε τί διάβαζα!

«Ἡκουσαν οἱ ποιμένες τῶν Ἀγγέλων ὑμνούντων τήν ἔνσαρκον Χριστοῦ παρουσίαν, καὶ δραμόντες ὡς πρός Ποιμένα θεωροῦσι τοῦτον ὡς ἀμνόν ἄμωμον, ἐν τῇ γαστρὶ Μαρίας βοσκηθέντα, ἦν ὑμνοῦντες εἴπον: Χαιρε αὐλή λογικῶν προβάτων».

Ο γέρος στεκόταν ἀνυπόμονα νά φτάσει ἡ στιγμή νά πεῖ κι ἐκεῖνος ψαλμούδιστά τό «Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε».

Δέν ἀκουγόταν τίποτε ἄλλο, παρ' ἐκτός τό μαύλισμα τῆς φωτιᾶς καὶ τό ἀπάλαφρο βουητό τοῦ δάσους.

Ἡ φωνή μου ἔμεινε μόνη καὶ πηδοῦσε στό χάος σάν ἀγρίμι κι ἔτρεμε. Ἡμουν σίγουρος, ὅλοι τό ἴδιο πιστεύαμε, πώς τοῦτοι οἱ Χαιρετισμοί πήγαιναν ἵσια στά αὐτιά τῆς Μητέρας τοῦ «ἀδύτου ἀστέρος».

Ἐπρεπε νά τούς λέμε καλά, ὡς καθώς ἔπρεπε στήν ἐπισημότητα τῆς ὥρας καὶ τοῦ τόπου...

Μιά ὥρα ἀργότερα ρώτησα τό γέρο, τί καταλάβαινε ἀπό κεῖνο τό διάβασμα καὶ χαιρόταν τόσο ἡ ψυχή του; — Τίποτε, μοῦ εἴπε, κουβέντα. "Ο, τι καταλάβαινα δέ λέγεται μέ λόγια. Νά, ὅπως ἀκοῦς ἔνα λυράρη καλό κι ἀναγαλλιάζεις. Ποιός μπορεῖ νά ἴστορήσει μέ λόγια ὅ, τι καταλαβαίνει ἀπό τόν κελαηδισμό τῶν πουλιῶν;

Τό ίδιο είναι.

“Ετσι ήταν. Έτσι νιώθαμε όλοι. Καί ποτέ δέ χαρή-
καμε τόσο βαθιά τό κάλλος, μά καί τό νόημα τῶν Χαι-
ρετισμῶν, όσο έκείνη τή νύχτα.

Nίκος Ἀγγελῆς

(Μικρή Ἀνθολογία· Αμερικανικό Κολλέγιο Θηλέων Ἑλληνικοῦ)

‘Ασκήσεις:

- Νά χωρίσετε τό κείμενο σέ τρεῖς ένοτητες καί νά βάλετε σέ κάθε μιά τήν κατάλληλη έπιγραφή.
- Νά χαρακτηρίσετε τό γέροντα ἀπό όλόκληρη τή συμπερι-
φορά του (ἀπέναντι στά παιδιά, στά γράμματα, στή θρη-
σκευτική πίστη κλπ.).
- «Ἡ φωνή μου πηδοῦσε στό χάος σάν ἀγρίμι..» τί σχῆμα λόγου είναι καί τί ἀκριβῶς θέλει νά πεῖ;
- Μέ ποιό γεγονός τῆς ιστορίας μας συνδέονται οι «Χαι-
ρετισμοί;»

15. ΠΑΣΧΑ ΣΕ ΜΙΑ ΚΑΤΑΚΟΜΒΗ

Ήταν μήνας Ἀπρίλης. Ή νύχτα γλυκιά καί ἥρεμη ἄπλωνε τή μελαγχολική σκιά της στίς πεδιάδες τῆς Ρώμης. Ή φύση σιωπηλή καί γαλήνια σκόρπιζε οὐράνια εύωδιά καί σκέπαζε τή γῆ μέθειο μυστήριο.

Στήν είρηνική αὐτήν ὥρα δύο ἄντρες καβαλάρηδες, ὁ ἔνας γέροντας κι ὁ ἄλλος νέος, προχωροῦσαν ρεμβάζοντας ἀργά ἀργά γιά τή Ρώμη. Σέ μικρή ἀπόσταση πίσω τους ἀκολουθοῦσαν πέντε ἔξι δοῦλοι.

Κάποια στιγμή, ὁ νέος ἀναπηδάει πάνω στό ἄλογο καί λέει:

— Θεῖε μου, βλέπεις τό πλῆθος τοῦ κόσμου πού βαδίζει μέ προφύλαξη ἀνάμεσα στά λιβάδια καί κατευθύνεται στή μεγάλη χαράδρα πού εἶναι ἀριστερά μας; Μοῦ φαίνεται ὑποπτο. Μήπως ἐτοιμάζουν καμιά συνωμοσία ἐναντίον τοῦ Καίσαρα;

— Σιωπή, ἄμυναλε! ἀπάντησε αὐστηρά ὁ γέροντας. Δέν ξέρεις πώς οἱ δοῦλοι πού ἔρχονται πίσω μας, ώς καί οἱ τάφοι ἀκόμα πού βρίσκονται στήν ἄκρη τοῦ δρόμου, ἔχουν αὐτιά; "Ἄς τούς παρακολουθήσουμε καί θά δοῦμε.

Χωρίς νά μιλᾶνε καθόλου τώρα, οἱ δύο ἄντρες ἀκολούθησαν τό πλῆθος ὡς τήν ἄκρη τῆς χαράδρας. Ἐκεῖ ὁ γέροντας κατέβηκε ἀπό τό ἄλογο καί εἶπε στόν ἀνιψιό του νά τόν περιμένει, ἀφοῦ τόν πρόσταξε:

— "Οσο κι ἂν ἀργήσω, δ, τι κι ἂν συμβεῖ, σοῦ ἀπαγορεύω νά προχωρήσεις περισσότερο. Θά μέ περιμένεις ἐδῶ. Εἶπα!

Μέ πολλή προσοχή, γιά νά μή γλιστρήσει καί πέσει, ὁ πατρίκιος Πόντιος Πιλάτος — αὐτός ἤταν ὁ γέροντας — πῆρε τό μονοπάτι κι ἄρχισε νά κατεβαίνει στό βάθος τῆς χαράδρας. Σέ λίγο μέσα στό σκοτάδι ἔχω-

ρισε μιά άδριστη βοή πλήθους. Πότε πότε ἄκουγε κάτι σάν όμιλία και πότε σιγανούς κι ἀρμονικούς ύμνους πού ἔμοιαζαν μέ προσευχή.

Ξαφνικά φλογίτσες κόκκινες ἀπό μικρά χωμάτινα φαναράκια φώτισαν τούς τοίχους μιᾶς ὑπόγειας σπηλιᾶς. Κι ὁ Πόντιος Πιλάτος, χωρίς νά τό καταλάβει, βρέθηκε ἀνάμεσα στό πλῆθος. Κανένας δέν τόν πρόσεξε οὔτε κάν τόν πῆρε εἰδῆση. Κανένας ἄλλος, ἐκτός ἀπό τόν ἄρχηγό τῆς συγκέντρωσης, πού καθόταν σέ ἓνα σκαμνί λίγο ψηλότερα ἀπό τούς ἄλλους.

Ο ἄρχηγός ἦταν ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Εἶδε τόν ἔνο, ταράχτηκε, ἔγινε κάτωχρος και βυθίστηκε σέ θλιβερές ἀναμνήσεις. Γρήγορα ὅμως συνηλθε, ἔδειξε στόν ἐπισκέπτη μιά κενή θέση και τόν προσκάλεσε νά καθήσει.

Στό μεταξύ ἡ Ἱερή λειτουργία συνεχιζόταν. "Ολοι ἄκουγαν μέ κατάνυξη τή διήγηση τοῦ Διακόνου πού μέ λόγια ἀπλά τούς ἔξιστοροῦσε τό δράμα τοῦ Πάθους και τό θαῦμα τῆς Ἀνάστασης. Αὐτό τό θαῦμα πού ὁ Πέτρος μέ τούς κυνηγημένους χριστιανούς γιόρταζαν τήν ἀνοιξιάτικη ἐκείνη νύχτα μέσα στήν κατακόμβη.

Αργά ἀργά και σέ τόνο Ἱερόπρεπο ὁ Διάκονος μίλησε: γιά τήν ἀγωνιώδη νύχτα τοῦ Χριστοῦ στό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν· γιά τήν τραγική περιφορά του στούς δρόμους τῆς Ἱερουσαλήμ· γιά τό πραιτώριο τοῦ Ἀννα και τόν οἶκο τοῦ Καιάφα· γιά τή λιγοψυχία και τήν ἄρνηση τοῦ Πέτρου — πού κείνη τή στιγμή ταπεινωμένος ἔκλαιγε και χτυποῦσε τό στῆθος του μέ συντριβή — γιά τούς δισταγμούς και τή δειλία τοῦ Πιλάτου· γιά τή φοβερή κραυγή «Σταύρωσον, σταύρωσον Αὐτόν!»· γιά τή φραγγέλωση και τό ἀκάνθινο στεφάνι· και τέλος γιά τό μεγάλο θαῦμα τῆς Ἀνάστασης και τό θρίαμβο τοῦ Θεοῦ: Καί κατάληξε:

— Και τώρα, ἀδελφοί μου, ἃς προσευχηθοῦμε:

”Ας προσευχηθοῦμε γιά τούς τυφλούς Ιουδαίους που δέν ἀναγνώρισαν τόν Μεσσία.

”Ας προσευχηθοῦμε γιά τούς ἐθνικούς και νά εὐχηθοῦμε νά παραδεχτοῦν τό εὐαγγέλιο.

”Ας προσευχηθοῦμε καί γιά μᾶς, νά στερεωθεῖ ἡ πίστη μας και νά ὅπλιστοῦμε μέ δύναμη και μέ γενναιότητα γιά ν' ἀνθέξουμε στούς διωγμούς και στά μαρτύρια.

— Αμήν! Αμήν! ἀπαντοῦσαν οἱ πιστοί.

— Ας προσευχηθοῦμε ἀκόμη και γι' αὐτόν τόν ἄνθρωπο, φώναξε μέ τή βροντερή φωνή του ὁ Πέτρος κι ἔδειξε τόν ξένο.

— Χριστέ μου! ἀναφώνησαν πολλοί που ἀναγνώρισαν τόν Πιλάτο και κοίταξαν νά κρυφτοῦν, γιά νά μήν πέσουν στήν ματιά του.

— Κακό που μᾶς βρῆκε! εἶπαν και μερικές γυναῖκες και κόντεψαν νά λιποθυμήσουν ἀπό τόν πανικό που τίς ἔπιασε.

Σοβαρός σοβαρός, ἀλλά και πολύ ντροπιασμένος και διστακτικός, ὁ Πόντιος Πιλάτος πλησίασε τόν Πέτρο, ζήτησε τό λόγο και εἶπε μέσα σέ νεκρική σιγή:

— Πολύ ἔχετε παρεξηγήσει τή στάση μου, ἀγαπητοί μου ἄνθρωποι. Σᾶς βεβαιώνω εἰλικρινά πώς ήθελα νά σώσω τόν Ναζωραῖο, ἀλλά δέν μποροῦσα. Θυμηθεῖτε τήν ὀργή τοῦ λαοῦ και τίς πλεκτάνες τῆς συναγωγῆς κι ἐλάτε στή θέση μου. Εἶχα καθῆκον, σάν ρωμαῖος ἄρχοντας, νά προλάβω τήν ἔξέγερση τοῦ ὄχλου, που θά τελείωνε μέ στάση κατά τῆς Ρώμης. Βρισκόμουν σέ τραγική κατάσταση. Κι ἂν ξέρατε τήν ἀνησυχία μου ἀπό τίς φριχτές ἐκείνες ὥρες... ”Αν ξέρατε τόν ἔλεγχο τῆς συνείδησής μου... ”Αν ξέρατε πώς δὲ βρίσκω ἀνάπauση πουθενά...

— Δέν ἔχεις ἀνάγκη νά δικαιολογηθεῖς, πατρίκιε, τόν ἔκοψε ὁ Πέτρος. Ό Κύριος μας σέ συγχώρησε, ὅπως

συγχώρησε καί ὅλους τούς ἄλλους δημίους του. Κι ὅπως εἶδες, πρίν ἀπό λίγο προσευχηθήκαμε κι ἐμεῖς γιά σένα.

Γυρνώντας ὑστερα κατά τό πλῆθος, ὁ Πέτρος εἶπε:
— Τώρα θά τελέσουμε τό μυστήριο τῆς Εὐσπλαχνίας καί τῆς Ἀγάπης.

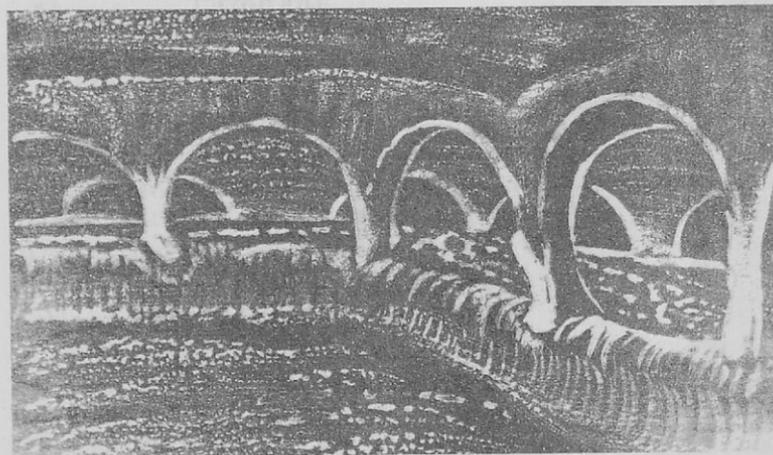
Δυό νέοι ἔφεραν μπροστά του ἔνα πανέρι μέ ψωμιά. Τά εὐλόγησε, τά ἔκοψε σέ κομμάτια καί τά μοίρασε.

Οἱ ὑπόγειοι θόλοι ἀντιλάλησαν πάλι ἀπό τό χαρμόσυνο ἀλληλούια καί ἡ συνάθροιση ἄρχισε νά διαλύεται. Οἱ χριστιανοί περνοῦσαν τώρα ἀτάραχοι μπροστά στόν Πιλάτο καί δέν ἔνιωθαν τό παραμικρό μίσος ἔναντίον του. Μερικοί μάλιστα τόν ἔβλεπαν καί μέ κάποια συμπάθεια.

Ἄλλα κι ὁ ἴδιος τώρα ἔνιωθε πιό ἥρεμος. Ἐσυρε τό βαρύ βῆμα του ἔξω ἀπό τήν κατακόμβη, ἐνῶ τήν ψυχή του τήν μυριόδερναν ἔνα σωρό σκέψεις.

(Διασκευή ἀπό τό γαλλικό)

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

16. Η ΛΑΜΠΡΗ

Νάτην, ή Λαμπρή μέ τά λουλούδια,
κόψετε, παιδιά, τήν Πασχαλιά
κι όλοι μέ χαρές καί μέ τραγούδια
τρέξετε ν' ἀλλάξουμε φιλιά.

Σήμαντρα γλυκά βαροῦν ἀκόμα
καί μοσχοβιοῦν οἱ ἐκκλησιές.
Μόσχος τά φιλιά στό κάθε στόμα,
τά φιλιά τῆς ἄνοιξης δροσιές.

Πᾶμε νά στρωθοῦμε στό χορτάρι
καί τ' ἀρνί μας ψήνεται σιγά,
καί μέ τῆς Ἀνάστασης τή χάρη
φέρτε νά τσουγκρίσουμε τ' αὐγά.

Στέλιος Σπεράντσας

Ασκήσεις:

- Ποιά ἔθιμα κυριαρχοῦν τή Λαμπρή
καί τί συμβολίζει καθένα;
- Ποιά συναισθήματα ἐκφράζονται
στό ποίημα. Αὐτά εἶναι κοινά ἢ προ-
σωπικά τοῦ ποιητῆ;
- «Μόσχος τά φιλιά στό κάθε στόμα,
τά φιλιά τῆς ἄνοιξης δροσιές».

Tί σχήματα λόγου εἶναι καί ποιό αἰ-
σθημα τονίζεται μέ αὐτούς τούς δυό²
στίχουν;

17. ΔΙΠΛΗ ΓΙΟΡΤΗ

Μιά χρονιά, όταν άκόμα οι "Ελληνες" ήταν ύπόδουλοι στους Τούρκους, έτυχε νά γιορτάσουν τήν ίδια μέρα οι χριστιανοί τή Λαμπρή τους και οι Τούρκοι τό Μπαϊράμι τους. "Ετσι έτυχε.

Σέ μιά γειτονιά τής Ἀθήνας, τά μεσάνυχτα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ οἱ χριστιανοί ἔκαμαν Ἀνάσταση κι ἀπόλυσε ἡ ἐκκλησία, ἡ γριά κλησάρισσα* τῆς Ἀγίας Σωτήρας κλείστηκε μέσα στό κελί της. Διπλοαμπάρωσε τήν πορτίτσα της κι ἔβαλε, γιά καλό καί γιά κακό, ἀπό πίσω καί τό φορτσέρι** της, γεμάτο μ' ὄλο της τό νοικοκυριό, γιατί τό τούρκικο ξεφάντωμα μποροῦσε νά ξεσπάσει πάνω της.

"Ἐξαφνα, χτυπᾶ τρεῖς φορές ἡ πόρτα: τάκ, τάκ, τάκ. "Αλλες τρεῖς φορές χτύπησε καί ἡ καρδιά τῆς κλησάρισσας.

— "Αν εἶσαι χριστιανός, νά σέ πολυχρονᾶ ὁ Μεγαλοδύναμος. Μά καί Τούρκος ἂν εἶσαι, πάλι καλῶς ὅρισες, εἶπε μέσα της.

— "Ανοιξε γρήγορα, γειτόνισσα, καί μή φοβᾶσαι, ἐγώ εἶμαι.

— Μπά! Ἐσύ σαι, γειτόνισσα; Καί τί γυρεύεις τέτοιαν ὥρα;

Ἡ πορτίτσα τοῦ κελιοῦ ἄνοιξε. Τό κατάλευκο γεροντάκι, ἡ κλησάρισσα, καλωσόρισε τό κατάμαυρο σκέλεθρο, μιά γριά Ἀραπίνα φιλενάδα της, πού καθόταν μέσα σ' ἓνα χάλασμα τῆς γειτονιᾶς. Ἡ πορτίτσα ξανάκλεισε.

Ἡ Ἀραπίνα μιλάει πρώτη:

Τώρα πού ἡσύχασε ὁ κόσμος ὄλος καί οἱ χαροκόποι τραβήχτηκαν στά σπίτια τους, ἦρθε κι ἐμένα ἡ σει-

* καντηλανάφτισσα ** μπαούλο, κασέλα

ρά μου νά γιορτάσω τό Μπαϊράμι μου στό τρυπόσπιτό μου μέσα. Ἐκαμα ν' ἀπλώσω πάνω σέ κάτι πέτρες ὅ, τι μοῦ δωκαν οἱ ἀγάδες τῆς γειτονιᾶς καὶ τότε σέ συλλογίστηκα, καημένη γειτόνισσα, κλεισμένη καταμόναχη, στό κελί σου, τέτοια χρονιάρα μέρα πού ξημερώνει γιά σᾶς τοὺς χριστιανούς. Σέ ψυχοπόνεσσα, τύλιξα πάλι τά φαγιά πού εἶχα μπροστά μου καὶ εἶπα μέσα μου:

— Κακόμοιροι χριστιανοί! Σκλάβοι καὶ σεῖς, σκλάβοι κι ἐμεῖς. Φτωχοί ἐμεῖς, πιό δυστυχισμένοι ἐσεῖς, γιατί ἐμεῖς εἴμαστε ξένοι, ἐνῶ σεῖς γίνατε δοῦλοι στόν ἴδιο τόπο, πού μιά φορά ἥσαστε ἀφεντικά. Ἄς πάω, εἶπα, νά γιορτάσουμε μαζί: αὐτή τή Λαμπρή της κι ἐγώ τό Μπαϊράμι μου. Ξεκίνησα λοιπόν καὶ ἤρθα.

Κι ἀκούμπησε τό μικρό της δέμα πάνω στό τραπέζι τοῦ κελιοῦ.

Σηκώνεται τότε ἡ κλησάρισσα γελαστή καὶ ψάχνει μέσα στήν κασέλα της. Βγάζει ἔνα κόκκινο αὐγό καὶ τό δίνει στήν Ἀραπίνα.

Τό παίρνει ἐκείνη μ' εὐχαρίστηση μεγάλη, σηκώνει τό χέρι της ψηλά, τό παρατηρεῖ γύρω γύρω στό φᾶς τοῦ λυχναριοῦ μέ χαρά μικροῦ παιδιοῦ καὶ τό θαυμάζει σάν κάτι σπάνιο καὶ περίφημο πράμα.

Ἡ γριά κλησάρισσα πλησιάζει σιγά σιγά, κάθεται κοντά της κι ἔξαφνα κάνει τσάκ μιά καὶ τῆς τό σπάζει μέ τό ἄλλο κόκκινο αὐγό, πού εἶχε κρυμμένο στό ἄλλο της χέρι, ξεκαρδισμένη στά γέλια γιά τό κατόρθωμά της.

Τό κελί εἶναι μισοσκότεινο. Τό λυχνάρι μόλις καὶ φέγγει. Ζυγώνουν κοντά, μάγουλο μέ μάγουλο, τά δυό γεροντικά κεφάλια, κάτασπρο τό ἔνα-κατάμαυρο τό ἄλλο, καὶ φιλιοῦνται...

(Αθηναϊκή παράδοση)

Δημήτριος Καμπούρογλου

18. Ο ΚΡΥΦΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ*

Εἶναι τρεῖς ἡ ὥρα μετά τά μεσάνυχτα καί σπάνιοι οἱ διαβάτες στό δρόμο. Εἶναι οἱ τελευταῖοι πού γυρίζουν ἀπό τήν πρώτη Ἀνάσταση καί πηγαίνουν βιαστικοί στά σπίτια τους. Σέ λίγο τίποτε πιά δέν ἀκούγεται καί νεκρική σιγή βασιλεύει σ' ὅλη τήν τουρκική συνοικία τοῦ Ἡρακλείου.

Ξαφνικά ἀνοίγει ἀθόρυβα ἡ αὐλόπορτα ἐνός μεγάλου σπιτιοῦ καί προβάλλει ἀνθρώπινο κεφάλι. Γυρίζει δεξιά καί ἀριστερά καί παρατηρεῖ μέ προσοχή μέσα στό σκοτάδι, τραβιέται μέσα καί πάλι ἔαναφαίνεται καί πάλι κοιτάζει μέ προσοχή.

— Ἐλάτε, δέν εἶναι κανένας, ἀκούγεται χαμηλή φωνή.

Τρεῖς σκιές, ἡ μιά μεγάλη καί οἱ δύο μικρότερες, βγῆκαν στό δρόμο.

— Πᾶμε γρήγορα, ψιθύρισε ὁ ψηλός ἄντρας. Βιαστεῖτε, γιατί ἀργήσαμε καί θά μᾶς περιμένει. Σκέπασε τό πρόσωπο μέ τό μαντίλι του, Ἐσμέ. Ρεσίτ, δῶσε μου τό χέρι σου.

Περπατοῦσαν κι οἱ τρεῖς σιωπηλοί στό σκοτάδι. Μόλις ὅμως ἔστριψαν τό στενό σοκάκι, ἀπάντησαν μιά γριά πού κρατοῦσε στό χέρι της ἀναμμένη λαμπάδα. Περπατοῦσε μέ κόπο, γιατί ἦταν πολύ γριά. Καί φρόντιζε μέ τό ἀδειανό χέρι νά προφυλάγει τή λαμπάδα της ἀπό τόν ἀέρα, γιά νά φέρει στό σπίτι τό φῶς τῆς Ἀνάστασης, πού πήρε ἀπό τήν ἐκκλησία.

“Οταν εἶδαν τό φῶς τῆς λαμπάδας οἱ τρεῖς νυχτερινοί διαβάτες, γύρισαν ἀλλοῦ τό κεφάλι τους, γιά νά μή γνωριστοῦν. Τοῦ κάκου ὅμως. Ἡ γριά σήκωσε τή λαμπάδα της, τούς φώτισε καί τούς εἶπε:

*Ο κρυπτοχριστιανισμός ἀποκαλύφτηκε στήν Κρήτη, Πόντο, Ἡπειρο, Κύπρο... κατά τό 19ο αἰώνα.

— Πολλά τά ἔτη σας, Μεχμέτ μπέη.

— Καλημέρα κυρά, ἀποκρίθηκε κεῖνος. Καί τοῦ χρόνου! Καί τράβηξε τό δρόμο του.

‘Η γριά τούς κοίταξε ἀπό κοντά, ὥσπου τούς ἔχασε ἀπό τά μάτια της.

— Περίεργο πράμα! Εἶπε μέ τό νοῦ της. Ποῦ νά πᾶνε τέτοια ὥρα ὁ Μεχμέτ μπέης μέ τή χανούμισσα καί τό γιό του; Χριστέ μου, δέν κάνεις τό θαῦμα σου νά γλιτώσουν οἱ χριστιανοί ἀπό ἔναν κακό Τοῦρκο;

Βυθισμένη στό σκοτάδι ἦταν καί ἡ ἐκκλησιά τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ. Ἐδῶ καί λίγη ὥρα χιλιάδες κεριά τή φώτιζαν. Πάρα πολλοί χριστιανοί στήν αὐλή της, ἔψελναν χαρμόσυνα τό «Χριστός Ἄνεστη». Τώρα ἔμεινε μόνο τό ἄρωμα τοῦ λιβανιοῦ καί τῶν κεριῶν. Καί μόνο τό καντήλι, πού ἔκαιγε μπροστά στήν ἀσημένια εἰκόνα τῆς Παναγίας, θαμπόφεγγε. Παντοῦ, βασίλευε ἀπόλυτη σιγή.

Δύο χτύποι ἀκούστηκαν στήν ἐξώθυρα. Ἀπό ἔνα στασίδι σηκώνεται κάποιος καί τρέχει ν' ἀνοίξει· ἦταν ὁ παπάς τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ.

Οἱ τρεῖς νυχτερινοί διαβάτες μπαίνουν ἀθόρυβα στήν ἐκκλησιά καί φίλοιν τό χέρι τοῦ παπᾶ. Σφαλίζουν καλά τήν πόρτα, προχωροῦν εὐλαβικά στό εἰκονοστάσι, γονατίζουν καί κάνουν τό σταυρό τους. Ὁ παπα-Γρηγόρης μπαίνει ἀπό τή δεξιά πόρτα στό ιερό, ἀνοίγει τήν Ωραία Πύλη καί λέει στόν μικρότερο ἀπό τούς τρεῖς.

“Ἐλα, παιδί μου, νά μέ βοηθήσεις. Καί τοῦ δίνει μιά μικρή λαμπάδα, πού τήν ἄναψε ἀπό τό ἀκοίμητο φῶς πού εἶναι πάνω στήν Ἀγια-Τράπεζα.

Κατόπιν ὁ παπα-Γρηγόρης φόρεσε τό χρυσοκέντητο πετραχήλι του, πῆρε μέ βαθύ σεβασμό τό δισκοπότηρο καί πλησίασε στήν Ωραία Πύλη. Μπροστά του στέκεται τό συμπαθητικό τουρκόπαιδο ὡχρό, συγκινη-

μένο, μέ τή λαμπάδα στό χέρι.

— Πλησιάστε, εἶπε ό παπάς στούς ἄλλους δυό.

Πρώτα πλησίασε ή γυναίκα, τριάντα ἔως τριαντα-
πέντε χρονῶν. Ὡταν ωχρή καί βαθιά συγκινημένη. Τή
στιγμή πού ἀνέβαινε τά σκαλοπάτια τοῦ ἱεροῦ, χρειά-
στηκε νά τήν ὑποστηρίξει ό Μεχμέτ μπέης γιά νά μήν
πέσει. Τά μεγάλα μαῦρα μάτια της ἦταν δακρυσμένα.
— «Μεταλαμβάνει ή δούλη τοῦ Θεοῦ Μαρία, εἰς τό
ὄνομα τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἀγίου Πνεύ-
ματος», εἶπε ό παπάς μ' ἐπισημότητα. Καί τῆς ἔδωκε
τήν Ἀγια Μετάληψη.

Δυό μεγάλα δάκρυα κύλησαν στό πρόσωπο τῆς σε-
μνῆς ἐκείνης γυναίκας καί ἀκούστηκε νά ψυθιρίζει:

«Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθης ἐν τῇ Βασιλείᾳ
σου». Ηῆρε ἔπειτα ή γυναίκα τή λαμπάδα στό χέρι
της καί πλησίασε τό παιδί.

«Μεταλαμβάνει ό δοῦλος τοῦ Θεοῦ Νικόλαος», ἐπα-
νάλαβε ό παπάς, κοιτάζοντάς το στοργικά.

Τώρα ἦρθε ή σειρά τοῦ Μεχμέτ. Ἀνεβαίνει μέ θάρ-
ρος καί πλησιάζει τόν παπά. Τό φῶς τῆς λαμπάδας
τρέμει, γιατί τρέμουν καί τά χέρια τῆς Μαρίας.

«Μεταλαμβάνει ό δοῦλος τοῦ Θεοῦ Ἐμμανουὴλ, εἰς
τό ὄνομα τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἀγίου
Πνεύματος», λέει γιά τρίτη φορά ό παπάς, δακρύζοντας
τώρα κι αὐτός.

— Ἀμήν! εἶπε μέ βαθιά φωνή ό μυστικός χριστιανός.

Σέ λίγα λεπτά οί τρεῖς σκιές χάνονται καί πάλι στούς
σκοτεινούς δρόμους τοῦ Ἡρακλείου καί βιαστικά γυ-
ρίζουν στό σπίτι τους. Αὐτή τή φορά δέ βρέθηκε κα-
μιά γριά στό δρόμο νά τούς γνωρίσει μέ τό φῶς τῆς
λαμπάδας καί νά ξαναπεῖ: «Θεέ μου, δέν κάνεις τό
θαῦμα σου, γιά νά σωθοῦν ἀπό ἔναν κακό Τοῦρκο οί
χριστιανοί».

Μόνο ό παπα-Γρηγόρης ἤξερε ότι ό Μεχμέτ μπέης

ῆταν χριστιανός, πιό πολύ πιστός ἀπό πολλούς πού λέγονται μονάχα χριστιανοί.

(Οἱ Κρῆτες μου)

Ιωάννης Δαμβέργης

19. ΤΑ ΔΙΣΚΟΠΟΤΗΡΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Τήν ὥρα πού μπῆκαν οἱ Τοῦρκοι στήν Πόλη ὁ πρωτόπαπας τῆς Ἀγια-Σοφιᾶς βγῆκε ἀπό τή Στοά τῆς ἐξομολογήσεως. Ἀποβραδίς κοινώνησε τόν Αὐτοκράτορα κι ὡς τό πρωί ἐξομολογοῦσε. Ὄπως βγῆκε ἀψηλός, ἥλιοκαμένος, μ' ἄσπρα γένια καὶ φρύδια παχιά, νόμιζες πώς ἔνας ἄγιος ξεκόλλησε ἀπό τόν τοῖχο. Καὶ γιάμιά στιγμή, δταν εἶδε τό πλῆθος γονατιστό νά σπαρταράει, κιτρίνισε σάν τό φλουρί, σάν νά τόν χτύπησε βόλι. Κοντοστάθηκε, σφούγγισε τά δάκρυα καὶ προχώρησε στήν ἐκκλησία.

Ο ναός, ὁ ἄμβωνας, ὁ σολέας καὶ τά περιστύλια ἦταν γεμάτα κόσμο. Τά φῶτα, οἱ πολυέλαιοι, οἱ καντήλες

ήταν άναμμένες. Γιά τελευταία φορά ἔλαμπε στήν Ἀνατολή τό μεγαλεῖο τῆς χριστιανοσύνης. Ἐλαμπε ἡ θαυμάσια ἀρχιτεκτονική τοῦ Ἀνθέμιου καὶ τοῦ Ἰσιδωρού. Ἐλαμπε δὲ ἀφάνταστος πλοῦτος, πού σκόρπισε ὁ Ἰουστινιανός γιά νά νικήσει τό Σολομώντα. Καί ἀπό μακριά ἔφταναν τοῦ τρόμου οἱ φωνές:

— Οἱ Τοῦρκοι! Οἱ Τοῦρκοι!

Οἱ πολυέλαιοι ἀπό κρύσταλλα ἀσημοδεμένα, τά πελώρια μανουάλια σάν γίγαντες φωτοβόλοι, οἱ ἀσημένιες καντήλες, οἱ ποικιλόχρωμες κολόνες, τά χρυσά μωσαϊκά, ὅλα ἔλαμπαν γιά τελευταία φορά. Καί ἀψηλά οἱ ἔλαφρότατες γραμμές ἀγκάλιαζαν σάν σχέδιο ἀνάερης κορώνας, τόν πελώριο τροῦλο. “Ω, τόν τροῦλο! “Οπως ήταν θαυμάσιος στούς γύρους, νόμιζες πώς ζητοῦσε νά πλανέψει σ’ ἐναν ἄλλο κόσμο τούς χριστιανούς τήν ὥρα τῆς θυσίας!

Τί ἀρμονία σ’ ὅλα! Τέλεια στήν εὐγένεια, πλούσια στά χρώματα, στό ρυθμό, στά φῶτα! Τί πλοῦτος στό ἀσήμι, στό χρυσάφι, στά μωσαϊκά, στά μάρμαρα καὶ τί ὠραία σχήματα, τί δουλεμένα κιονόκρανα, τί πολύτιμα πετράδια!

“Ο πρωτόπαπας ἔκαμε τρεῖς σταυρούς καὶ μπῆκε στό Ιερό. Ἐπάνω στήν Ἀγια-Τράπεζα, σάν νά ηταν κρεμαστός οὐράνιος θόλος, τό Κιβώτιο. Στήριξε τά τέσσερα χρυσά του πόδια στίς τέσσερις γωνιές καὶ ἀπ’ ἐμπρός πρόβαλλε ἔνα ὠραῖο τόξο. “Ενας σταυρός χρύσιζε στήν κορυφή του καὶ μέσα ἀπό τό θόλο του κατέβαινε ἄσπρο περιστέρι, ἡ Περιστερά τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ο πρωτόπαπας ἔβγαλε ἀπό τά σπλάχνα τῆς Περιστερᾶς τά δισκοπότηρα, τά σκέπασε μέ μεταξωτό, πού λέγεται Ἀέρας, τά πῆρε κι ἔφυγε.

— «Μή δότε τά “Ἀγια τοῖς κυσί», σκέφτηκε.

Σάν ἀρχαῖο ἑλληνικό ἀγγεῖο, ὅλο ἀπό χρυσάφι, λίγο κοντό μέ δυό δύμορφα χερούλια καὶ μέ πλευρές καμπύ-

λες, τέτοιο ἦταν τό Ιερό Ποτήριο. Τό στόμα του τριγύριζε διπλή γραμμή σέ ρυθμό μαιάνδρου. Και στήν πρόσωψη εἶχε σκαλισμένο τό Χριστό σέ κολυμπήθρα.

‘Ο Ιερός Δίσκος ἦταν ἀπό χρυσάφι καλοδουλεμένο. Στό κέντρο ό Μυστικός Δεῖπνος τοῦ Κυρίου. Και γύρω πολύτιμα πετράδια.

‘Ο πρωτόπαπας πῆρε τά δισκοπότηρα, ἄνοιξε τήν πίσω πόρτα τοῦ ιεροῦ καί κατέβηκε σ’ ἔνα ὑπόγειο. Ἀπό ἐδῶ ὑπῆρχε δρόμος μυστικός πού ἔφερνε στήν ἐκκλησία Σεργίου καί Βάκχου. Και κοντά ἦταν ἡ θάλασσα. Λίγο παρέκει τό λιμάνι Βουκολέοντος.

Ἐνα μικρό καραβάκι ἦταν τραβηγμένο στήν ξηρά καί τίποτε ἄλλο. Κανένας καραβοκύρης. Τά καράβια εἶχαν φύγει.

‘Ο πρωτόπαπας ἔριξε μιά ματιά στή θάλασσα, ἀνασκουμπώθηκε κι ἔσπρωξε μέ τέτοια δύναμη τό καραβάκι, πού γλίστρησε ὡς τό γιαλό. Μπῆκε μέσα, ἄνοιξε πανί καί γραμμή! Κράτησε τό τιμόνι γιά τή Βιθυνική παραλία. Κι ὁ ἀντίλαλος τῆς Πόλης ἔξακολουθοῦσε:

— Οἱ Τοῦρκοι! Οἱ Τοῦρκοι!

Μιά τρικυμία σηκώθηκε τρανή. Τό καραβάκι σάν τσόφλι χοροπηδοῦσε στά κύματα ἐπάνω. Και ἡ Πόλη φαινότανε μισοσβησμένη. Φλόγες καί καπνοί παντού . . . Ἡ δύση τοῦ ἥλιου χρωμάτισε τόν οὐρανό μέ κόκκινο σάν αἷμα. Σημάδι τῆς φρίκης. Ὁ ἄνεμος ἔξακολουθοῦσε νά φυσᾶ καί ὁ ἀνεμοστρόβιλος σάρωνε τήν Προποντίδα. Σκοτείνιασε. Τό σκοτάδι σκέπασε τόν οὐρανό, τήν Πόλη. Και ἀπό τῆς θάλασσας τά μάκρη ἀνέβαινε αἴμοσταγμένος τοῦ φεγγαριοῦ ὁ δίσκος.

‘Ολόρθος στό καράβι ὁ πρωτόπαπας κάρφωνε στόν οὐρανό τά μάτια του καί εἶδε — ὡ φρίκη! — τό φονικό φεγγάρι νά στέκεται ἀκίνητο στόν τροῦλο τῆς Αγιασοφιᾶς. Και εἶδε νά μαυρίζει, νά μαυρίζει ὁ μισός δίσκος.

‘Αρχαία προφητεία ἔλεγε:

— Θά’ναι πανσέληνος. Ἔκλειψη θά γίνει. Καί ἡ Πόλη θά πέσει!

‘Ο πρωτόπαπας περιχύθηκε κρύον ίδρωτα. Ἔβλεπε μιά τό σταυρό στόν τροῦλο τῆς Ἀγια-Σοφιᾶς καί μιά τό μισοφέγγαρο. Τό καραβάκι χοροπηδοῦσε στά κύματα τῆς θάλασσας. Χίλια κομματάκια ἔγινε τό μικρό πανί του κι ὁ ἀέρας βουβούνιζε σάν θρῆνος στό κατάρτι του.

‘Ο Πρωτόπαπας ἔβαλε τίς τελευταῖες του προσπάθειες. Στό στήθος του κρατοῦσε σφιχτά τά δισκοπότηρα. Κι ἐνῶ θωροῦσε πέρα τήν Ἀγια-Σοφιά δέ βλέπει τό σταυρό! Βλέπει τό μισοφέγγαρο...

‘Αμέσως ἄνοιξαν τά μεσούρανα. Ἐνα γλυκύτατο φῶς ἀπλώθηκε καί φάνηκε ὁ ἄγγελος Κυρίου κι ἄρπαξε τά δισκοπότηρα.

Μήν ἦταν θαῦμα! Ἡ θάλασσα ἄνοιξε στόμα καί κατάπιε τόν πρωτόπαπα. Γαλήνη! Τό τρομερό στοιχειό ἥσυχασε. Σάν νά’ταν Φῶτα καί ἄγιασε τή θάλασσα σταυρός. Καί μιά φωνή ἀκούστηκε ἀπό τά σκόρπια σύννεφα.

— Θά’ρθουνε χρόνια καί καιροί νά σοῦ τά φέρω πίσω!

(Θρύλοι τῆς Πόλης)

Nikόλαος Βασιλειάδης

20. Η ΑΓΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ

Τῆς Ἀγια-Σοφιᾶς τήν Ἀγια-Τράπεζα,
πρίν οἱ Τοῦρκοι μποῦν καὶ τήν κουρσέψουν
σέ καράβι οἱ Χριστιανοί τή φόρτωσαν
νά τήν ξενιτέψουν.

Τό καράβι μέ τήν Ἀγια-Τράπεζα,
πλέοντας στ' ἀνοιχτά μεγάλα βάθη,
ξάφνω, δίχως ξέρες, δίχως σίφουνα,
πνίγηκε κι ἐχάθη.

Τή μεριά, πού βούλιαξεν ή Ἀγια-Τράπεζα,
δείχνει ἔνα θαυματουργό σημάδι:
Πάντα ἐκεῖ εἰν' ή θάλασσα ἀτρικύμιστη
κι ἔχει ἀπάνω λάδι.

Στάλες τοῦ λαδιοῦ τῆς Ἀγιας-Τράπεζας
τίς μαζεύουν μέ στεγνό μπαμπάκι
καὶ τίς φέρνουν γιά τά μάτια τ' ἄρρωστα
ναῦτες ἀπ' τή Θράκη.

Στό βυθό πεσμένη ή Ἀγια-Τράπεζα
σέρνεται, κυλιέται ἀγάλι ἀγάλι.
Κι ὅταν ξαναγίνει ή Πόλη ἐλεύθερη
θά βγεῖ στ' ἀκρογιάλι...

«Πύρινη Ρομφαία»

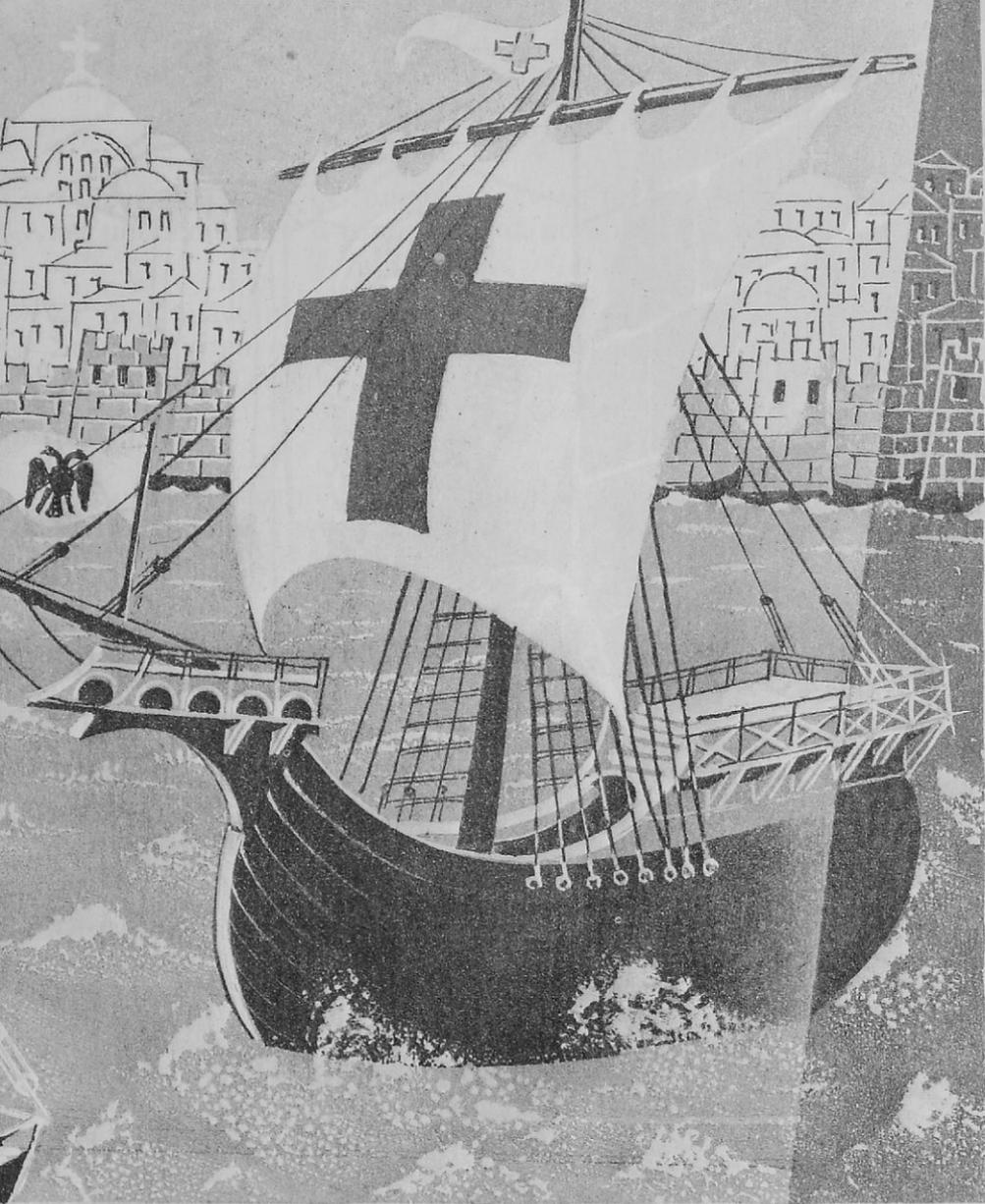
Γεώργιος Δροσίνης

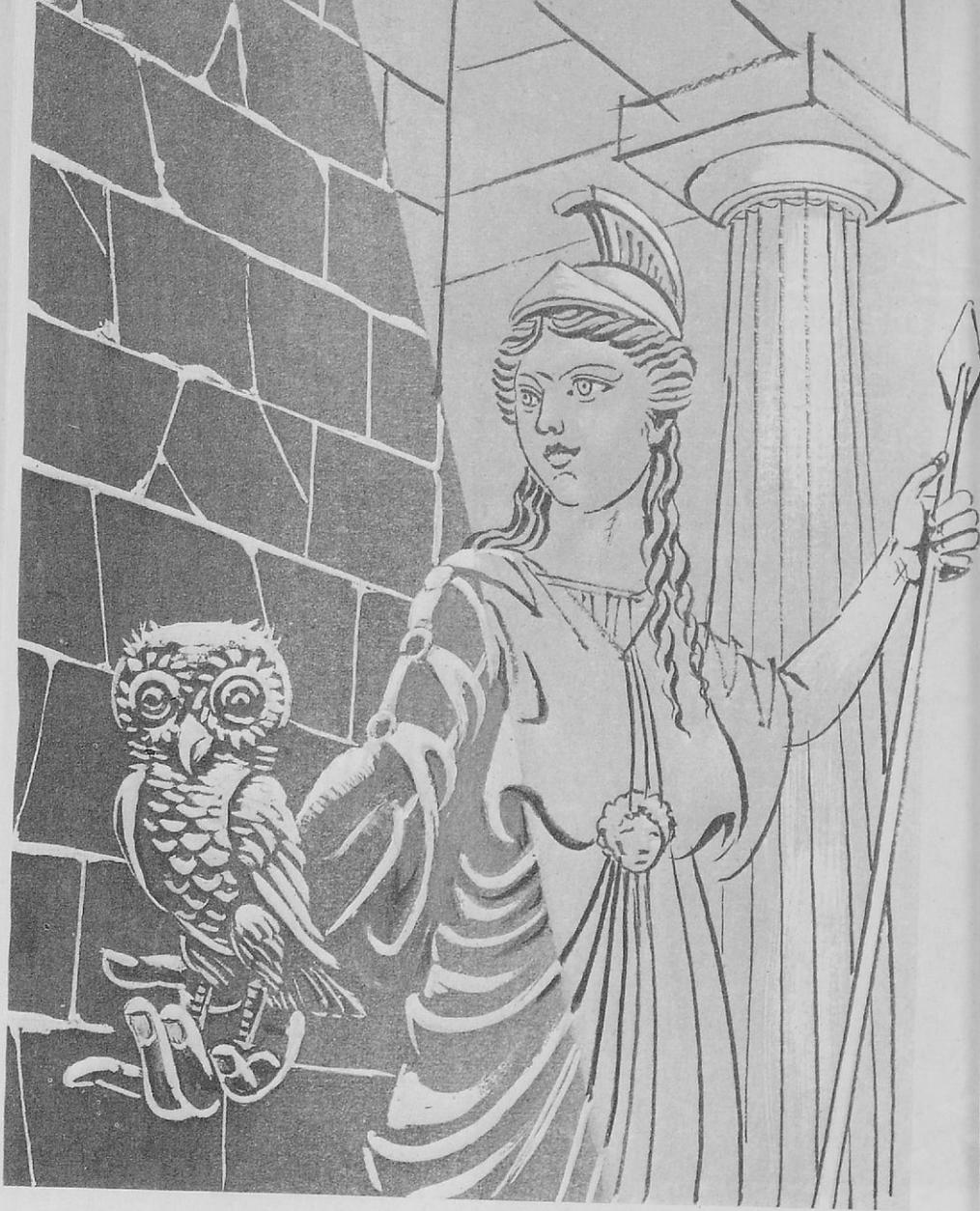
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

B.
ΑΠΟ ΤΗΝ
ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ
ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

21. ΠΑΤΡΙΔΑ

— Ξένε, πού μόνος κι ἔρημος σέ ξένους τόπους τρέχεις,
πές μου, ποιός εἶν' ὁ τόπος σου καί ποιά πατρίδα ἔχεις;

Στ' ἀγαπημένο μου χωριό πάντα χαρές καί γέλια.

Στ' ἀλώνια τραγουδιῶν φωνές, ξεφάντωμα στ' ἀμπέλια,
κι ὅταν χορεύει ἡ λεβεντιά, τῆς Πασχαλιᾶς τή μέρα,
βροντοχτυπάει τό τούμπανο καί κελαηδεῖ ἡ φλογέρα.

Στή μακρινή πατρίδα μου ἔχει εὐωδιά καί χάρη
τό ταπεινότερο δεντρί, τό πιό φτωχό χορτάρι·
στούς κλώνους τῆς ἀμυγδαλιᾶς σμίγουν ἀνθοί καί
χιόνια
καί φέρνουνε τήν ἄνοιξη γοργά τά χελιδόνια.

Στῶν μαγεμένων της βουνῶν τά μαρμαρένια πλάγια
γλυκολαλοῦνε πέρδικες καί κλαίει ἡ κουκουβάγια.
‘Η ἀσημένια θάλασσα μ’ ἀφρούς τήν περιζώνει
κι ὁ οὐρανός μέ τ’ ἄστρα του τή χρυσοστεφανώνει.

Τή μακρινή πατρίδα μου, πρίν ἡ σκλαβιά πλακώσει,
τή δόξαζε ἡ παλικαριά, τή φωτιζεν ἡ γνώση.
Καί τώρα ἀπό τή μαύρη γῆ, τή γῆ τή ματωμένη,
πρόβαλε πάλ’ ἡ Λευθεριά σάν πρῶτα ἀνδρειωμένη!

— Φτάνει!... Τή χώρα πού μοῦ λές, τή γνώρισα, τήν
εἶδα !

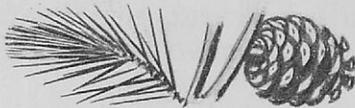
Τή μακρινή πατρίδα σου ἔχω κι ἐγώ πατρίδα!...

(‘Εφημερ. «Ἐστία»)

Γεώργιος Δροσίνης

Ασκήσεις:

- Νά ἀποδώσετε τό ποίημα σέ πεζό λόγο.
- Στήν «Ε» ἑνότητα τοῦ βιβλίου ὑπάρχει τό ποίημα «Ἡ πατρίδα» τοῦ Ἰ. Πολέμη. Συγκρίνετε πῶς ὁ κάθε ποιητής περιγράφει τήν πατρίδα καί βρεῖτε τά κοινά γνωρίσματα καί τίς διαφορές τους.
- Μπορεῖτε ν' ἀναφέρετε ἄλλα παρόμοια ποιήματα;

22. Η ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΘΕΩΝ

Τό λάθος τῶν θεῶν

’Απόψε θά σᾶς πῶ μιά ἴστορία, εἶπε ὁ παππούς στά ἐγγονάκια του, πού τόν κύκλωναν κάθε βράδυ κοντά στό τζάκι.

— Θά μιλάει γιά δράκους φοβερούς ἢ γιά βασιλιάδες ὀλόχρυσους; ρώτησε τό μικρότερο.

— Δέ θά μιλάει γιά δράκους φοβερούς, οὕτε γιά βασιλιάδες ὀλόχρυσους καί κυράδες πεντάμορφες, εἶπε ὁ παππούς. Αὐτά εἶναι παραμύθια γιά πολύ μικρά παιδιά... Ἡ ἴστορία, πού θά σᾶς διηγηθῶ, θά λέει γιά μιά χώρα ξακουστή, γιά τή χώρα τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου..

Τά παιδιά πλησίασαν πιό κοντά στόν παππού, γεμάτα περιέργεια. Κι ἐκεῖνος ἅρχισε ἀργά ἀργά νά διηγέται.

Μιά φορά κι ἔναν καιρό, ὅταν οἱ θεοί τοῦ Ὀλύμπου δημιούργησαν τόν κόσμο, ἔκαμαν κατοικία τους τήν ψηλότερη κορυφή ἑνός βουνοῦ. Ἀπό κεῖ στάθηκαν μιά μέρα καί μοίρασαν διάφορα ἀγαθά σ' ὅλες τίς

χώρες, πού ἔβλεπαν.

Στή μιά χώρα ἔδωσαν βουνά μεγάλα και δάση πυκνά. Στήν ἄλλη χάρισαν κάμπους ἀπέραντους, γιά νά σπέρνουν σιτάρια. Σ' ἄλλη χάρισαν μέσα στή γῆ της χρυσάφι, κάρβουνο και πετρέλαιο. Και σ' ἄλλη ποτάμια και λίμνες, γιά νά μποροῦν οί ἄνθρωποι μέ τό νερό τους νά ποτίζουν τό ξερό χῶμα και νά τό κάνουν μαλακό κι ἀφράτο, γιά νά καρπίζει.

Ἐτσι μέ μεγάλη γενναιοδωρία οί θεοί μοίρασαν τά ἀγαθά παντοῦ. Ἀλλοῦ περισσότερα κι ἀλλοῦ λιγότερα. Κάθε χώρα εἶχε τά δικά της πλούτη και τίς δικές της δόμορφιές και χάρες. Και οί ἄνθρωποι εὐχαριστημένοι ἀπ' αὐτά ζοῦσαν ζωή χαρούμενη κι εὐλογοῦσαν τ' ὄνομα τῶν θεῶν τους.

Πάνω ὅμως στή μοιρασιά τῶν ἀγαθῶν οί θεοί τοῦ Ὄλύμπου ἔκαμαν ἔνα μεγάλο λάθος....Ξέχασαν τή χώρα, ὅπου εἶχαν γεννηθεῖ και ζοῦσαν. Τ' ἀγαθά τῆς ζωῆς τά εἶχαν δώσει στίς ἄλλες χώρες τῆς γῆς, πού ἔβλεπαν μακριά, και γιά τή δική τους χώρα δέν εἶχε μείνει τίποτε.

— Τί κρίμα! ἔλεγαν, δταν κατάλαβαν τό λάθος τους. Και ρωτοῦσαν ὁ ἔνας τόν ἄλλο στενοχωρημένοι:

— Τί θά κάνουμε τώρα, γιά νά εὐχαριστήσουμε τούς ἄνθρώπους τῆς χώρας μας;

Μαζεύτηκαν τότε ὄλοι κι ἔκαναν συμβούλιο, μήπως βροῦν καμιά λύση... Κοίταζαν τή μικρή χώρα τους, πού τήν ἔλουζε ή θάλασσα ἀπό τίς τρεῖς μεριές της.... "Ολο βουνά και χαράδρες φαίνονταν και ποῦ και ποῦ κανένας μικρός κάμπος. Μέρος φτωχό και ἄγονο και τίποτε, μά τίποτε παραπάνω.

Οι θεοί ἄρχισαν νά στενοχωριοῦνται ἀκόμη περισσότερο, γιατί δέν ἤξεραν πιά τί νά κάνουν... Και δέν ἥθελαν ν' ἀφήσουν καμιά χώρα, χωρίς ἀγαθά, και προπάντων τή δική τους πατρίδα.

Πάνω λοιπόν στή στενοχώρια τους πετιέται ὁ Ἐρμῆς, ὁ ἀγγελιαφόρος τῶν θεῶν, καὶ λέει στό Δία.

— Θεέ καί πατέρα τῶν θεῶν, μέ τήν ἄδειά σου, παρακαλῶ, ἄφησέ με νά εἰπῶ μιά ίδέα...

— Γιά λέγε, φτεροπόδαρε Ἐρμῆ, ποιά ίδέα σου ἥρθε; Ἰσως εἶναι καλή καί μᾶς βγάλει ἀπό τήν ἀμηχανία καί τή στενοχώρια...

— Μιά καί μοιράσαμε ὅλα τά ύλικά ἀγαθά, ἄρχισε νά λέει ὁ Ἐρμῆς, ἃς δώσουμε στούς ἀνθρώπους τῆς χώρας μας τίς ἀρετές τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος πού εἶναι κι ἀρετές δικές μας...

Οἱ ἄλλοι θεοί βρῆκαν σωστή τήν πρόταση τοῦ Ἐρμῆ καί ἡ λύπη ἄρχισε νά σκορπίζεται ἀπό τίς μορφές τους...

— Πολύ σωστά, φώναξε χαρούμενος ὁ Δίας. Ἐμπρός λοιπόν, θεοί, καθένας ἃς δώσει τήν ἀρετή πού θέλει στούς ἀνθρώπους αὐτῆς τῆς χώρας.

Πρώτη σηκώθηκε ἡ θεά Ἡρα, ἡ ἀγγελόμορφη γυναίκα τοῦ Δία.

— Ἔγώ, εἶπε μέ τή γλυκιά φωνή της, θά δώσω τήν ἀρετή τῆς νοικοκυρᾶς στίς γυναῖκες αὐτοῦ τοῦ τόπου. Θά ἀγαπήσουν τό σπίτι καί τό νοικοκυριό καί οἱ ἄντρες τους, ὅταν θά γυρίζουν κατάκοποι ἀπό τή δουλειά τους τό βράδυ, θά βρίσκουν κάθε χαρά στήν ἑστία τους...

— Ἔγώ, εἶπε ὁ Ἡφαιστος, ὁ κουτσός θεός τῆς φωτιᾶς, θά μάθω στούς ἀνθρώπους τῆς χώρας μας τήν τέχνη νά δουλεύουν τό σίδερο καί τό ἀτσάλι... Μ' αὐτό θά φτιάχνουν τά ἐργαλεῖα τους, γιά νά καλλιεργοῦν τή γῆ, καί τά ὅπλα τους, γιά νά πολεμοῦν τούς ἔχθρούς τους, ὅταν ἐπιβουλεύονται τή χώρα τους.

— Κι ἐγώ, συμπλήρωσε ὁ ἀγριωπός Ἀρης, ὁ πολεμόχαρος, θά τιμᾶ τά ὅπλα τους πάντα μέ νίκες.

— Κι ἐμεῖς, εἶπαν μέ τή σειρά τους οἱ ἥρωες, μ' ἐπικεφαλῆς τὸν Ἡρακλῆ καὶ τὸ Θησέα, θά δώσουμε τή λεβεντιά καὶ τή δύναμη στό κορμί τους...

Ἐτσι καθένας ἀπό τους θεούς ἔδωσε καὶ ἀπό μιά χάρη στούς ἀνθρώπους τῆς χώρας τους. Ἡ Δήμητρα χάρισε τήν τέχνη τῆς καλλιέργειας τῆς γῆς. Ὁ Ποσειδώνας τήν τέχνη τῆς ψαρικῆς. Ὁ Ἀπόλλωνας τήν τέχνη τοῦ τραγουδιοῦ. Καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, καθένας μέ τή σειρά του, ἀπό κάτι ἄλλο.

Τά δῶρα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Δία

Μονάχα ἡ κόρη τοῦ Δία, ἡ πάνσοφη Ἀθηνᾶ, ἔστεκε παράμερα σιωπηλή καὶ συλλογισμένη.

— Ἐσύ, κόρη μου, τῆς λέει ὁ Δίας, δέ θά χαρίσεις τίποτε στούς ἀνθρώπους τῆς χώρας ὅπου κατοικοῦμε;

Ἡ Ἀθηνᾶ σήκωσε ἀργά ἀργά τό κεφάλι της καὶ μέ τά καταγάλανα, σάν τή θάλασσα, μεγάλα κι ἀμυγδαλωτά, μάτια της κοίταξε τόν πατέρα της καὶ τούς ἄλλους θεούς τοῦ Ὄλύμπου.

— Τό δικό μου δῶρο, πατέρα καὶ θεέ τῶν θεῶν, εἶπε, θά εἶναι κάτι τό ἀπλό, μά καὶ μεγάλο. Στούς ἀνθρώπους αὐτούς θά δώσω τό δῶρο τῆς γνώσης καὶ τήν ἀγάπην γιά τά γράμματα καὶ τίς καλές τέχνες. Οἱ ἀνθρωποί της μ' αὐτό θά μορφωθοῦν τόσο πολύ, πού ή σκέψη καὶ ή σοφία τους θά φτάνει τή σκέψη καὶ τή σοφία τή δική μας. Θ' ἀγαποῦν τό καλό καὶ θά μισοῦν τό κακό. Θά ξέρουν νά ξεχωρίζουν τό δίκαιο ἀπό τό ἄδικο. Θά ἀγαποῦν τήν ἐλευθερία καὶ θά πολεμοῦν γι' αὐτή. Θά γνωρίζουν νά σέβονται τά γηρατειά καὶ νά βοηθοῦν τούς ἀδύνατους. Μέ τά χέρια τους θά χτίζουν ναούς καὶ θά κατασκευάζουν ἀγάλματα. Ἐτσι, οἱ ἀπόγονοί τους θά τούς θαυμάζουν ἀπό τά ἔργα τους καὶ θά μιλοῦν στούς αἰδῆνες γι' αὐτούς.

“Ολοι οι θεοί θαύμασαν γιά τό δῶρο τῆς Ἀθηνᾶς. Συγκινημένος καὶ ὁ Δίας ἀγκάλιασε καὶ φίλησε τήν κόρη του. “Υστερα γύρισε κατά τούς ἄλλους θεούς καὶ εἶπε:

— Τώρα ἀπομένει καὶ σέ μένα νά κάνω τό δῶρο μου.

Οἱ ἄλλοι θεοί τέντωσαν τ' αὐτιά τους περίεργοι νά ἀκούσουν. Νόμιζαν πώς ὅλες οἱ χάρες καὶ οἱ ἀρετές εἴχαν δοθεῖ στούς ἀνθρώπους τῆς χώρας τους καὶ δέν ἀπόμεινε τίποτε πιά γιά τόν Δία.

— Ἐγώ, ἄρχισε ὁ Δίας μέ τή βροντερή του φωνή, θά δώσω στούς ἀνθρώπους αὐτῆς τῆς Χώρας, τήν Ἰστορία καὶ τή Δόξα. Φυσικά ἡ Ἰστορία καὶ ἡ Δόξα δέν είναι ἀρετές καὶ χάρες θεϊκές, αὐτοί δμως θά φροντίσουν νά τίς κάνουν. Γιατί ἀλίμονο σέ μιά χώρα, πού θά ζήσει χιλιάδες χρόνια πάνω στή γῆ, νά μήν ἔχει μιά ἔνδοξη Ἰστορία.

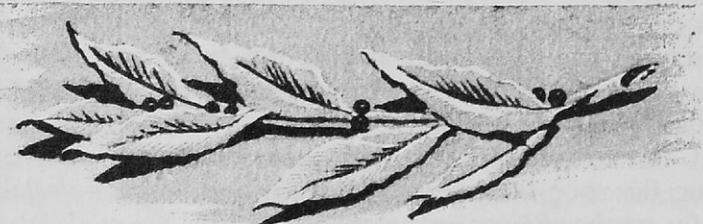
Ἐδῶ ὁ παππούς σταμάτησε τήν παράξενη Ἰστορία του καὶ ὅλα τά ἐγγονάκια του τόν κοίταζαν κατάματα γεμάτα ἀπό συγκίνηση.

— Καί ποιά είναι ἡ χώρα αὐτή, παππού; ρώτησε πάλι τό μικρότερο, πού δέν είχε πάει ἀκόμη στό σχολεῖο.

— Καλέ, δέν τήν κατάλαβες; εἰπαν τ' ἄλλα. Είναι ἡ πατρίδα μας, ἡ Ἑλλάδα...

Ο παππούς γέλασε μέ τήν καρδιά του. Φίλησε τά ἐγγονάκια του, τά καληνύχτισε καὶ πῆγε νά ἡσυχάσει στήν κάμαρά του.

Γιώργος Σακκᾶς

23. ΠΩΣ ΧΤΙΣΤΗΚΕ ΤΟ BYZANTIO ΚΑΙ Η ΠΟΛΗ

Tó Βυζάντιο

"Εχετε ὄλοι ἀκούσει γιά τά Μέγαρα. Είναι ἀπ' τίς ἀρχαιότερες πολιτεῖες τῆς πατρίδας μας, κοντά στήν Ἀθήνα. Ὁ κάμπος της γύρω οὔτε μεγάλος εἶναι οὔτε πλούσιος. Κι ὅταν κάποτε οἱ κάτοικοι πλήθυναν, σκέφτηκαν νά πᾶνε ἀλλοῦ καί νά κάνουν ἀποικία.

'Αλλά ποῦ θά πήγαιναν νά χτίσουν τή νέα πατρίδα; Γιά νά μήν τρέχουν ἄδικα ἐδῶ κι ἐκεῖ, ἔστειλαν νά ρωτήσουν τό μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Καί πήραν τό χρησμό:

— «Νά πᾶτε νά χτίσετε ἀπέναντι στήν πόλη τῶν τυφλῶν».

"Άλλο βάσανο τώρα βρῆκε τούς Μεγαρίτες. Κανένας δέν εἶχε ἀκούσει νά ύπαρχει πουθενά πόλη τῶν τυφλῶν. Ρώτησαν ὄλους τούς γέρους τῶν Μεγάρων καί τῶν γύρω χωριῶν, ἀλλά κανένας δέν εἶχε ἀκούσει τέτοιο παράξενο πράμα.

"Οπωσδήποτε πάντως ἔπρεπε νά ὑπακούσουν στό χρησμό. Διάλεξαν ἀρχηγό τό Βύζαντα καί ξεκίνησαν. Γύρισαν ἐδῶ, γύρισαν ἐκεῖ, γύρισαν παντοῦ καί πόλη τυφλῶν δέν ἔβρισκαν. Κατάντησε νά γυρίσουν ὄλη τήν τότε γνωστήν Εὐρώπη. Ἀφοῦ ἀπελπίστηκαν ἐδῶ, ἀποφάσισαν νά περάσουν στήν Ἀσία. Στή στενή θάλασσα, πού χωρίζει τή Θράκη ἀπ' τήν Ἀσία, βρῆκαν ἔνα καλό καράβι καί πέρασαν ἔνα βράδυ κατακουρασμένοι στή Χρυσούπολη. Τό πρωί πρῶτος ξύπνησε ὁ ἀρχηγός. Κατέβηκε μόνος του στήν ἀκρογιαλιά, μήπως μάθει τίποτε γιά τήν ὑπόθεση πού τόν βασάνιζε τόσον καιρό. Δέ βρῆκε κανέναν ἐκεῖ. Ξαπλώθηκε στόν ἄμμο κι ἀγνάτευε ἀντίπερα. Τό θέαμα πού ἀπλωνόταν μπροστά του τόν μάγεψε. Μιά στενή θαλασσούλα σάν ἔνα με-

γάλο ποτάμι χώριζε τίς δύο χῶρες. Στήν ἀπέναντι ἀκτῇ βρισκόταν τό ὁμορφότερο μέρος ἀπ' ὅσα εἶχαν ἵδεῖ τά μάτια του. Ἐφτά λόφοι κατάφυτοι ὑψωναν τό ωραῖο ἀνάστημά τους. Στά πόδια τους ἡ θάλασσα σχημάτιζε ὅμορφα λιμάνια, πού θά τά ζήλευε κάθε καράβι. Στήν πίσω πλευρά τῶν λόφων ξαπλωνόταν κάμπος κατάφυτος ἀπ' ὅλα τά δέντρα τῆς γῆς. "Οταν φυσοῦσε ὁ ἀέρας ἀπό κεῖ, ἔφτανε ὡς τή Χρυσούπολη ἡ εὐωδία τῶν ἀνθισμένων δέντρων.

Σάν κάτι νά ξύπνησε στήν ψυχή τοῦ βασανισμένου ἀρχηγοῦ. Σάν νά ξαστέρωσαν τά μάτια του ἀπό ἕνα θάμπωμα, πού τά σκέπαζε. Ἀναστέναξε βαθιά ἀπό ἀνακούφιση, δόξασε τούς θεούς καί σηκώθηκε. Τρεχάτος πηγγε στούς συντρόφους του καί τούς εἶπε νά μαζευτοῦν ὅλοι ἔξω ἀπό τήν πολιτεία. "Οταν συγκεντρώθηκαν ἐκεῖ, ἀνέβηκε σέ μιά μεγάλη πέτρα καί δείχνοντας τή Χρυσούπολη τούς εἶπε:

— Ἀγαπητοί μου σύντροφοι, τέλειωσαν πιά τά βάσανά μας. Νά ἡ πόλη τῶν τυφλῶν. Ἡ Χρυσούπολη εἶναι. Δέν εἶναι τυφλοί οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, πού ἥρθαν κι ἔχτισαν ἐδῶ τά σπίτια τους καί δέν ἄνοιξαν τά μάτια τους νά ἴδουν τόν παράδεισο, πού βρίσκεται ἀπέναντί τους; Κοιτάξτε καί σεῖς καί πέστε μου, ἀν ἔχω δίκιο. Ἐκεῖ λοιπόν, ἃς πᾶμε νά χτίσουμε τή νέα μας πατρίδα. Ἐκεῖ, ἀπέναντι στήν πόλη τῶν τυφλῶν, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ χρησμός τῆς Πυθίας.

Καί στά 657 πρίν γεννηθεῖ ὁ Χριστός, ἀπάνω στούς ἔρημους ὡς τότε λόφους χτίστηκε ἡ ξακουσμένη ἀποκία τῶν Μεγάρων. Οἱ ἄποικοι, μ' ὅλο τό δίκιο, τή βάφτισαν στ' ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ τους καί τήν δόνόμασαν Βυζάντιο.

Ἡ Πόλη

Τό Βυζάντιο λοιπόν χτίστηκε ἀπό ἕνα χρησμό. Ἡ

Πόλη μας τώρα χτίστηκε άπό ἔνα ὄνειρο, άπό μιά δύτασία. Ἀγγελοι τή ζωγράφισαν κι ἄγγελοι ἔκαμαν τό σχέδιό της, πού εἶναι χαραγμένο μέ χρυσά γράμματα μέσα στά φυλλοκάρδια μας. Ἄλλ' ἀς ἀκούσουμε τό ὄνειρο, ὅπως τό γράφει στό Συναξάρι, ὁ ἴδιος ὁ Μεγάλος Κωνσταντίνος, ὁ βασιλιάς τῆς ὥραίας καί πικραμένης Πόλης μας:

Τόν καιρό ἐκεῖνο, λέει τό Συναξάρι, δηλαδή τό 316 μετά τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ, εἶδε ὁ βασιλιάς Κωνσταντίνος ὄραμα, πού τόν πρόσταξε νά χτίσει μιά πόλη στά μέρη τῆς Ἀνατολῆς καί νά τήν ἀφιερώσει στό ὄνομα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Πήγε πρῶτα στή Θεσσαλονίκη καί μελετοῦσε νά χτίσει ἐκεῖ τήν πόλη, πού εἶδε στ' ὄνειρό του.

Πήγε κατόπι στή Χαλκηδόνα. Τοῦ ἄρεσε ὁ τόπος κι ἀρχισε νά χτίζει. Ἄλλα τοῦ Θεοῦ δέν ἄρεσε. Γι' αὐτό κατέβαιναν μερικοί ἀετοί, ἔπαιρναν τά σύνεργα τῶν μαστόρων καί τά ἔριχναν στό Βυζάντιο. Βλέποντας τό Θαῦμα αὐτό ὁ Βασιλιάς πήγε κι αὐτός ἐκεῖ καί τοῦ ἄρεσε πολύ ἡ τοποθεσία.

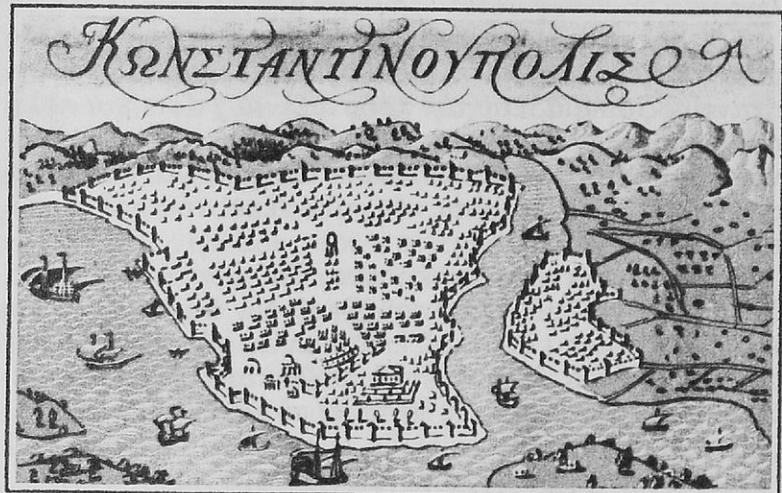
Ἄλλα δέν ἥξερε πόσο μεγάλη νά τή χτίσει. Καί πάλι τή νύχτα εἶδε ἔναν ἄγγελο στ' ὄνειρό του καί τοῦ λέει: — Τό πρωί, ἀμα ἔημερώσει, νά μ' ἀκολουθήσεις. Ὁπου πηγαίνω ἐκεῖ νά σημαδεύεις τόν τόπο καί νά βάλετε τά θεμέλια.

Τήν αὐγή λοιπόν πήρε ὁ βασιλιάς τόν πρωτομάστορα καί τόν διάταξε νά τόν ἀκολουθεῖ, κι ὅπου πατάει αὐτός νά βάζει σημάδι. Ἔτσι, πήγαινε ὁ ἄγγελος μπροστά, ἀόρατος ἀπό τόν πρωτομάστορα, ἀκολουθοῦσε γρήγορα ὁ βασιλιάς, καί ὑστερα ἐρχόταν ὁ πρωτομάστορας, ὕσπου γύρισαν ὅλον τόν τόπο, πού ἦταν θέλημα θεοῦ νά χτιστεῖ ἡ Πόλη. Καί τότε τήν ἄρχισαν.

Ο Κωνσταντίνος ἔβαλε ἔνα γνωστικό καί πρακτικό ἀνθρωπό, τόν Εὐφράτη, γιά νά'χει πάνω του τή φροντί-

δα νά γίνει τό ἔργο θαυμάσιο. Τοῦ ἔδωκε πολύ χρυσάφι γιά ἔξοδα. Καί ἡταν τόσο ἐπιδέξιος ό ἄνθρωπος αὐτός, ὥστε τήν ἔκαμε πάρα πολύ ώραιά, ὅπως τῆς ταίριαζε, κι ἔγινε ὅμοια μέ τή Ρώμη σ' ὅλα τά χτίρια.

(Παράδοση)

24. Η ΦΩΤΙΑ ΠΟΥ ΔΕ ΣΒΗΝΕΙ

‘Ο λαός τῆς Πόλης πανηγυρίζει

Πρωί πρωί, χαράματα, σείστηκε ἡ Πόλη ἀπ' τῇ βοή καὶ τό θύρυβο. Ψηλά, ἀπ' τούς πύργους τοῦ κάστρου, οἱ βουκινάτορες δέν ἔλεγαν νά σταματήσουν.

Στήν ἀρχή ὁ κόσμος ταράχτηκε. Φοβήθηκε μήν ἔπεισε κανένα μεγάλο κακό στήν Πόλη. Καί ποιό ἄλλο μεγαλύτερο κακό θά μποροῦσαν τέτοιες ὕρες νά περι-

μένουν ὅλοι, παρά νά σπάσουν τίς πύλες οἱ Ἀραβεῖς καὶ νά ὁρμήσουν μέσα... Πέντε μῆνες τώρα τή σφίγγουν ἀσφυχτικά. Δέν περνᾶ μέρα δίχως νά κάνουν μιά καὶ δυό καὶ τρεῖς ἐφόδους. Μά τά τείχη εἶναι γερά καὶ τετράψηλα κι οἱ ψυχωμένοι ὑπερασπιστές ἀναγκάζουν τούς ἐπιδρομεῖς νά γυρίζουν πίσω κατασακισμένοι καὶ καταντροπιασμένοι.

Δέν ḥταν, βέβαια, καὶ λίγες οἱ φορές πού οἱ Ἀραβεῖς κατάφεραν νά φτάσουν μέ σκάλες καὶ γάντζους ψηλά ὡς τίς ἐπάλξεις, κι οἱ στρατιῶτες τοῦ Βυζαντίου βρέθηκαν στήν ἀνάγκη νά πολεμήσουν στῆθος μέ στῆθος, γιά νά γκρεμίσουν κάτω ἀπ' τά τείχη τούς μελαψούς ἀντιπάλους τους.

Δέν εἶχαν ḥχήσει λίγες φορές τά βούκινα *, καλώντας τούς πολίτες σέ συναγερμό, εἴτε γιά νά κουβαλήσουν πολεμοφόδια καὶ τρόφιμα εἴτε γιά νά περιποιηθοῦν τούς λαβωμένους. Γι' αὐτό καὶ κάθε τέτοιο σάλπισμα γέμιζε ἀνησυχία καὶ λαχτάρες τούς πολίτες. Καὶ σήμερα, νά τοι, ξεχύνονται στούς δρόμους καὶ ρωτοῦν γεμάτοι ἀγωνία:

— Πάλι ἔφοδο; Ἄνεβηκαν στά τείχη;

“Ομως τίποτε ἀπ' αὐτά πού φοβοῦνται οἱ Πολίτες δέ γίνεται σήμερα. Ἀντίθετα. Τά σαλπίσματα εἶναι χαρούμενα. Γιατί εὐχάριστα, ἀναπάντεχα εὐχάριστα, εἶναι τά νέα.

— Οἱ Ἀραβεῖς φεύγουν!... Ἐφυγαν!..

Δέν πιστεύουν στ' αὐτιά τους οἱ Πολίτες. Καὶ θέλουν νά βεβαιωθοῦν. Καὶ τρέχουν, ἀνεβαίνουν ἀπ' τίς ἐσωτερικές σκάλες πάνω ψηλά στίς ἐπάλξεις τῶν τειχῶν, γιά νά ἴδοῦν μέ τά ἵδια τους τά μάτια αὐτό πού τόσο πανηγυρικά διαλαλεῖται στήν Πόλη. Ναι, βέβαια. Εἶναι αλήθεια. Ὁ τεράστιος στόλος τῶν Ἀράβων ἀπό

* κεράτινες σάλπιγγες

μικρά καί μεγάλα πλοῖα, άπό βάρκες καί μονόξυλα, που ἔκανε νά μαυρίζει κάτω ό Βόσπορος, δέν υπάρχει πιά πουθενά! Χάθηκε, τόν πήρε μαζί του τό σκοτάδι τῆς νύχτας. Τώτα ό Κεράτιος κι ό Βόσπορος κι ή Προποντίδα πέρα, όσο παίρνει τό μάτι, λάμπουν ἀπ' τῆς αὐγῆς τό ἀντιφέγγισμα.

‘Αλαλάζουν τά πλήθη ἀπ’ τόν ἐνθουσιασμό.
— “Εφυγαν, ἔφυγαν!.. Πᾶνε!..

Καί γυρίζουν ὅλοι πάλι μές στήν πόλη καί διαλαλοῦν τό νέο καί τρέχουν στήν Ἀγια-Σοφιά καί τίς ἄλλες ἐκκλησίες καί γονατίζουν μπρός στά εἰκονίσματα, εὐχαριστώντας γιά τή σωτηρία τους. “Ολοι πιστεύουν πώς ό κίνδυνος πιά πέρασε, πώς ή Πόλη σώθηκε γιά πάντα καί πώς οι Ἀραβες δέ θά τολμήσουν νά τήν ξαναχτυπήσουν.

Τό μυστικό τοῦ Καλλίνικου

Δέν ἔχει ὅμως τήν ἴδια γνώμη κι ό αὐτοκράτορας, ό Κωνσταντίνος Δ', ό Πωγωνάτος. Τήν ώρα μάλιστα που ό λαός πανηγυρίζει καί χαίρεται ἀνέμελα, αὐτός ἔχει καλέσει τούς συμβούλους του σέ σύσκεψη στή μεγάλη αἴθουσα τοῦ παλατιοῦ.

— Οι Ἀραβες, ἀνδρεῖοι μου, τούς λέει, δέ φεύγουν εὔκολα. Νά ξεκουραστοῦν μόνο πᾶνε. Καί πολύ σύντομα θά ξαναγυρίσουν. Χρέος μας λοιπόν νά ἐπισκευάσουμε τά τείχη, νά ναυπηγήσουμε νέα πλοῖα καί νά ὁργανώσουμε γερά κι ἀποτελεσματικά τήν ἄμυνά μας.

— Σύμφωνοι, ἀπάντησαν ὅλοι μέ μιά φωνή.

Σέ κάποια στιγμή τόν πλησιάζει διακριτικά ό ἔμπειρος ναυπηγός καί μηχανικός Καλλίνικος ἀπό τή Συρία καί τοῦ λέει μυστικά:

— Θά σοῦ φανερώσω, κάτι, γιά τό όποιο σέ κανένα μέχρι σήμερα δέν ἔχω κάνει λόγο. “Ομως πρέπει νά

μείνει απόρρητο. Θά τό ξέρουμε μόνο έμεις οι δυό κι ό "Υψιστος, πού αύτή τή στιγμή μᾶς ἀκούει.

Καί τοῦ μίλησε γιά ἔνα περίεργο ὑγρό, πού ό ἴδιος εἶχε ἐπινοήσει, καί πού ἔχει τήν ἴδιότητα, ἂμα μιά φορά ἀνάψει, νά μήν μπορεῖ νά τό σβήσει πιά οὔτε τό νερό οὔτε τίποτ' ἄλλο ἀπ' τά γνωστά μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Τοῦ εἶπε ἀκόμα πώς θά μποροῦν τό ὑγρό αὐτό νά τό πετοῦν, νά τό ἐκτοξεύουν πάνω στά πλοῖα τῶν Ἀράβων, ἀπ' τά πλοῖα τά δικά τους, μέ εἰδικούς σίφωνες. Θά χρειαζόταν λοιπόν νά ναυπηγηθεῖ ἔνας στόλος μέ εἰδικά γιά τό σκοπό αὐτό πλοῖα, ίκανά κι ἔτοιμα νά σπείρουν τή φωτιά και τόν ὅλεθρο στούς στόλους τῶν Ἀράβων.

Ο αὐτοκράτορας δέν κατάλαβε και πολλά γιά τή σύνθεση τοῦ περίεργου αὐτοῦ μείγματος. Κράτησε μονάχα τή γενική ἐντύπωση: «Θαλάσσιον πῦρ», «ύγρον πῦρ» και «ἡ φωτιά πού δέ σβήνει». Ὁπωσδήποτε ἦταν ἐνθουσιασμένος μέ τήν «ἔφεύρεση» τούτη τοῦ Καλλίνικου κι ἔδωσε ἐντολή νά ναυπηγηθεῖ τό συντομότερο ό στόλος, πού ἐκεῖνος ζήτησε και νά ἔρθει στήν Πόλη ὅσο ὑλικό θά χρειαζόταν, γιά νά γίνει τό περίεργο «πῦρ».

Από τήν ἄλλη κιολας μέρα, καράβια τῶν Βυζαντινῶν μέ εἰδικές ἀποθῆκες και ντεπόζιτα ἔφευγαν γιά τίς χῶρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς κι ἔφερναν ἀπό κεῖ νάφθα και πίσσα και νίτρο και πετρέλαιο και θειάφι κι ὅ,τι ἀκόμα τούς πρόσταξε ό Καλλίνικος. Τόν ἴδιο καιρό στούς ταρσανάδες τῆς Πόλης δούλευαν ἐκατοντάδες ἐργάτες και τεχνίτες. Ξήλωναν τά παλιά πλοῖα, ἔκαναν μετατροπές σέ πολλά γερά, ναυπηγοῦσαν ἀπό τήν ἀρχή καινούργια. Σέ καθένα ἀπ' τά πλοῖα τοῦτα, πού τά δύνομασαν «κακκαβοπυρφόρα και σιφωνοφόρα», τοποθέτησαν ἀπό δυό μεγάλες χύτρες, τίς «κακκά-

βους». Ὡς μιά ἔπρεπε πάντα νά εῖναι γεμάτη ἀπ' τό «ύγρο». Κάτω ἀπ' τήν ἄλλη, πού ἦταν μικρότερη, θά ἔκαιγε, ὅσο κρατοῦσε ἡ μάχη, φωτιά, γιά νά κρατάει τό ύγρο σέ κατάσταση ἐτοιμότητας γιά ἀνάφλεξη.

Ψηλότερα, στή γέφυρα τοῦ πλοίου, πού διαμορφωνόταν κατάλληλα κι ἀποτελοῦσε τό λεγόμενο «ξυλόκαστρο», πού ἦταν προφυλαγμένο μέ τά «θωράκια», γιά νά μήν τό βρίσκουν τά βέλη τοῦ ἐχθροῦ, τοποθετοῦνταν οἱ «σίφωνες», ἄλλοι «στροφαλοφόροι» ἢ «στρεπτοί», ὅπως τούς ἔλεγαν, κι ἄλλοι «ἀντλιοφόροι». Καί οἱ δυό μποροῦσαν νά ἐκσφενδονίζουν τό «ύγρο πῦρ» σέ κάμποση ἀπόσταση, ὅση χρειαζόταν, γιά νά φτάσει πάνω στά ἐχθρικά πλοῖα.

Ολο τό χειμώνα κράτησε ἡ ἐπίμονη κι ἐντατική ἐργασία. Κι ἐτοιμάστηκε ἔνας στόλος μ' ἄλλιωτικα καράβια, φοβερά στή θέα! Ἀτάραχοι τώρα, μά καί μ' ἔνα αἰσθημα ἐμπιστοσύνης στό νέο τους ὅπλο, οἱ Βυζαντινοί ἀξιωματοῦχοι περίμεναν ἥρεμα τόν ἀραβικό στόλο νά ξαναγυρίσει.

Ἡ ἦτα τῶν Ἀράβων

Ἡταν πρωί κι ὁ ἥλιος μόλις εἶχε ξεπροβάλει πάνω ἀπ' τίς κορυφές τῶν λόφων τῆς μικρασιατικῆς παραλίας, πού φάνηκαν τά ἐχθρικά πλοῖα νά ῥχονται. Οἱ Ἀραβες, καθώς πλησίαζαν, περίμεναν νά ίδουν τά πλοῖα τῶν Βυζαντινῶν νά κάνουν πίσω καί νά παίρνουν θέσεις μέσα στόν Κεράτιο. Δέ βλέπουν ὅμως τίποτε τέτοιο. Καί ἀποροῦν! Ὡστόσο, ἔπειτ' ἀπό μιά λιγόλεπτη σιγή, ἤχοῦν τά βούκινα κι οἱ σάλπιγγες καί μέ ἄγριες φωνές κι ἀλαλαγμούς, κωπηλατώντας γρήγορα καί μέ δύναμη, ὅρμοῦν καταπάνω στά πλοῖα τῶν Βυζαντινῶν. Ταράχτηκαν, ἄφρισαν τά νερά τοῦ Βο-

σπόρου κι ό τόπος όλόγυρα ἀντιβούισε.

Μά τί είναι τοῦτο τό παράξενο! Ἐπ' τό «ξυλόκαστρο» τοῦ κάθε βυζαντινοῦ πλοίου μιά λουρίδα φωτιᾶς πετάγεται, πέφτει πάνω στ' ἀραβικά κι ὕστερα κι ἄλλη κι ἄλλη. Ἔνα καντό, φλεγόμενο ὑγρό σκορπίζεται πάνω στά καταστρώματα, ἀπλώνεται, ἀρχίζει νά καίει τά πάντα.

Σταματοῦν τήν κωπηλασία οἱ Ἀραβεῖς, ἀφήνουν τά κουπιά καί τρέχουν όλόγυρα νά βροῦν κουβάδες καί ντενεκέδες. Σκύβουν, τούς γεμίζουν γρήγορα νερό ἀπό τή θάλασσα. Ρίχνουν τό νερό πάνω στή φωτιά. Μά ἐκείνη πού νά σβήσει. Ὁσο πιό πολύ νερό τῆς ρίχνουν, τόσο ἀπλώνει κι ἀνάβει περισσότερο.

Δέν πέρασε πολλή ὥρα κι ὅλος ἐκεῖνος δ στόλος, πού μέ τόση δρμή ἔρχόταν νά χτυπήσει τούς Βυζαντινούς, ἔχει ἀκινητοποιηθεῖ. Κραυγές ἀπελπισίας ἀκολούθησαν τούς ἀλαλαγμούς, καθώς πολλά πλοῖα ἔχουν γίνει σωστά πυροτεχνήματα, κι ἄλλα, πού τά καμένα τους πλευρά ράγισαν, ἄρχισαν νά μπάζουν νερά καί νά βουλιάζουν. Πολλοί Ἀραβεῖς πολεμιστές, γιά νά σωθοῦν ἀπ' τίς φλόγες, πέφτουν στή θάλασσα, ὅπου βρίσκουν τραγικό θάνατο.

Ἄλλα πλοῖα ἔρχονται τώρα νά πάρουν τή θέση τους. Μά κι ἐκεῖνα δέν ἔχουν καλύτερη τύχη. Σέ λίγο δ Βόσπορος δίνει τήν ἐντύπωση ἐνός τεράστιου δάσους πού ἔχει πάρει φωτιά. Μαῦρος καπνός ἀνεβαίνει καί τά σκεπάζει ὅλα κι οἱ φλόγες, πού ἀναδεύονται λαίμαργα, συνθέτουν μιά εἰκόνα κόλασης. Καί τά «κακκαβοπυρφόρα» καί τά «σιφωνοφόρα» πλοῖα τῶν Βυζαντινῶν δέ σταματοῦν νά ἐκτοξεύουν τήν ἀχόρταγη φωτιά, πού κατατρώει τά πάντα καί τίποτα δέν μπορεῖ πιά νά τή σβήσει.

Κι ό πόλεμος συνεχίστηκε καί τήν ἄλλη μέρα μέ τόν ἴδιο τρόπο. Οἱ Ἀραβεῖς πέφτουν πάνω στούς Βυζαντι-

νούς μέ τυφλό πεῖσμα, μά πισωγυρίζουν γρήγορα ὅσοι προφτάσουν, τυλιγμένοι μέσα στόν καπνό καί τίς φλόγες.

΄Απελπίστηκε ό ἀρχηγός τῶν Ἀράβων Μωαβίας καί πρόσταξε ἀποχώρηση. "Οχι, δέν παίρνεται ή Πόλη, ὅσο τά καράβια της ἔχουν τούτη τή σατανική φωτιά.

Κι ἔνα πρωί ό Βόσπορος κι ή θάλασσα τοῦ Μαρμαρᾶ ώς πέρα, ὡς ἐκεῖ πού φτάνει τό μάτι, γυάλιζε κι ἀστραφτοκοποῦσε. Οὔτ' ἔνα ἀραβικό πλοϊο δέ φαινόταν. Μόνο κάτι ξύλα, ἀποκαΐδια ἀπό κατάρτια καί ξάρτια, ἔπλεαν ἥσυχα πάνω στά νερά τους.

Φωνές χαρᾶς κι ἐνθουσιασμοῦ ἔέσπασαν ψηλά ἀπό τίς ἐπάλξεις τῶν τειχῶν.

— Οἱ Ἀραβες ἔφυγαν!.. Οἱ Ἀραβες ἔφυγαν ὁριστικά τώρα!..

΄Ο Αὐτοκράτορας κάλεσε στό παλάτι τόν Καλλίνικο.

— Ή Πόλη, Καλλίνικε, τοῦ λέει, θά σ' εὐγνωμονεῖ. Ποτέ δέ θά λησμονήσει ὅ, τι ἔκαμες γι' αὐτή. Ή φωτιά πού ἀνακάλυψες ἔκαμε τό θαῦμα της. Οἱ ἔχθροί της σκόρπισαν, ἔφυγαν τώρα μακριά. Καί θά τό σκεφτοῦν πολύ νά ξαναγυρίσουν.

΄Ο Καλλίνικος ἔσκυψε ταπεινά τό κεφάλι. Τά μάγουλά του κοκκίνισαν ἐλαφρά. Μέ τήν ἐφεύρεσή του βέβαια δέν εἶχε δώσει ἀπάντηση, παρά μόνο στίς δικές του ἀνησυχίες καί τόν πόθο νά βρεῖ κάτι καινούργιο. Πέρα δῆμος ἀπ' αὐτό εἶχε ἐκπληρώσει κι ἔνα βαθύτερο χρέος ἀπέναντι στήν Πόλη

Χάρης Σακελλαρίου

25. ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΡΟΝΟ

Πεζοπόρος στήν Πόλη

Οι μυρουδιές τῆς δάφνης καί τῆς μυρτιᾶς, πού ἔφταναν μέ τό θαλασσινό ἀεράκι ὡς τίς κορυφές τῶν λόφων, κεντοῦσαν τήν ὅσφρηση κεῖνο τό δειλινό. Ὁ καυτερός ἥλιος τοῦ Ἰουνίου πυρπολοῦσε ἀκόμα τήν Πόλη.

‘Ο Βασίλειος, πού βάδιζε χωρίς σταματημό ἀπό τό πρωί, ἔφτασε κατάκοπος σ’ ἔνα ὑψωμα, στάθηκε κι ἔριξε τή ματιά του ὁλόγυρα.

— Τί πολιτεία! εἶπε μέ θαυμασμό.

‘Από κεῖνο τό ὑψωμα φαινόταν ὀλόκληρο τό Βυζάντιο, μέ τά τείχη καί τούς πύργους του. Μακριά, πέρα ἀπό τόν Κεράτιο κόλπο, ἀπλώνονταν τά χωράφια, τά ἀμπέλια καί οἱ καταπράσινες βουνοκορφές.

— Τί πολιτεία! ξαναεῖπε γοητευμένος.

Γιά πρώτη φορά ἀντίκριζε ἔνα τόσο θαυμάσιο σύμπλεγμα ἀπό πύργους, καμπαναριά, στῆλες καί πυλῶνες, στέγες, δώματα καί θόλους, πλατεῖες καί παλάτια, πού φάνταζαν μέσα σέ πυκνόφυτους κήπους. Στό λιμάνι λογῆς λογῆς καράβια, μέ πανιά ἄσπρα, κόκκινα, κιτρινωπά, κι ὅμορφες βάρκες, μέ μεταξωτές ζωηρόχρωμες τέντες, λικνίζονταν στά γαλάζια νερά. Μικρές σημαῖες κυμάτιζαν στά κατάρτια τῶν καραβιῶν. Τό Βυζάντιο τῶν Ἑλλήνων, πού ἀπό πολύν καιρού εἶχε γίνει πρωτεύουσα τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἦταν χωρίς ἄλλο ἥ βασιλίδα τῶν πόλεων.

‘Ο ὁδοιπόρος παράτησε κατάχαμα τό δισάκι καί τό ραβδί του καί κάθησε δίπλα στό φράχτη κάποιου περιβολιοῦ. Τό ἥλιοκαμένο πρόσωπό του, καθώς κι ὁ λαιμός του, γυάλιζαν ἀπό τόν ἰδρώτα. Ἡταν τσακισμένος στήν κούραση καί πεινοῦσε ἀφάνταστα. Στό δισάκι του μόλις εἶχε ἀπομείνει ἔνα ξεροκόμματο ἀπό καλαμ-

ποκίσιο ψωμί κι ἔνα μισομαραμένο κρεμμύδι.

Σάν ἀπόφαγε, σηκώθηκε γιά ν' ἀπολαύσει καλύτερα τό θέαμα. Ὁ ἥλιος πού ἐκείνη τή στιγμή βασίλευε ἔκανε τό Βυζάντιο νά φαίνεται σάν ματωμένο. Οἱ χάλκινοι τρουλοὶ τῆς Ἀγια-Σοφιᾶς κι ὁ πελώριος σταυρός τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἔλαμπαν τόσο, πού δέν ἄντεχε κανείς νά τούς κοιτάξει χωρίς νά μισοκλείσει τά μάτια του. Οἱ κόκκινες ὀνύχινες κολόνες στό παλάτι τῶν Βλαχερνῶν σχημάτιζαν στήν πρόσοψη ἔνα πύρινο περιστύλιο.

Ο Βασίλειος, θαμπωμένος κυριολεκτικά, κατηφόρισε ἀπό τό ψήλωμα καί πέρασε τή Χρυσή Πύλη. Διάσχισε μιά πλατεία, ὅπου ἔνας ὀρειχάλκινος Ἰουστινιανός καλπάζοντας πάνω στό ἄλογό του ἔδειχνε μέ τό δάχτυλο τήν Ἀνατολή. Πέρα ἀπ' αὐτή τήν πλατεία ἄρχιζε ἔνας λαβύρινθος ἀπό στενά δρομάκια μέ φτωχόσπιτα. Ἐκεῖ βρέθηκε σέ ἀμηχανία: δέν ἤξερε κατά ποῦ νά τραβήξει.

Λίγο παραπέρα ἔτρεχε ἄφθονο νερό ἀπό τά γρανίτινα στόματα τριῶν λιονταριῶν. Ο Βασίλειος ἔσκυψε στή γούρνα, ἔσβησε τή δίψα του, ἔπλυνε τό πρόσωπό του κι ἔριξε μιά ματιά τριγύρω. Χοντρά δαδιά ἄναβαν καπνίζοντας μπροστά σ' ἔνα κέντρο. Ἔνα φῶς τρεμόσβηνε στό βάθος. Πίσω ἀπό ἔναν ψηλό μαντρότοιχο ἔεχωριζαν ὀρθογώνιες οἰκοδομές, μέ καγκελόφραχτα παράθυρα, καθώς καί μιά διπλή δεντροστοιχία ἀπό κυπαρίσσια.

— Θά εἶναι μοναστήρι, σκέφτηκε.

Προχώρησε ἀδίστακτα κατά κεῖ κι ἀνέβηκε τά σκαλιά. Τό καντήλι, πού κρεμόταν ἀπό τό θόλο, φώτιζε μιά χάλκινη εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Ο Βασίλειος, εὐχαριστημένος γιά τό καταφύγιο πού βρῆκε, τύλιξε τό μανδύα του, τόν ἔκανε μαξιλάρι καί πλάγιασε πάνω στίς πλάκες. Μιά σαύρα βγῆκε ἀπό μιά σχισμή κι ὅπως πέρασε

κοντά του ἄγγιξε τό κεφάλι του. Ὡταν τόση ἡ κούρασή του ὅμως πού κοιμόταν κιόλας βαθιά.

Τό οραμα τοῦ μοναχοῦ

Κάποια στιγμή, ὁ Βασίλειος ἔνιωσε κάποιο χέρι νά ἀκουμπάει στόν ὅμο του καὶ ξύπνησε ἀπότομα. Ἐκανε ν' ἀνασηκωθεῖ κι ἀντίκρισε μιά μαύρη σιλουέτα πού ἔστεκε ἀπό πάνω του.

— Τί θέλεις, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ; ρώτησε ξαφνιασμένος.
— Ο Θεός νά σέ προστατεύει, τέκνον μου. Καλῶς ηλθες. Πέρασε μέσα.

Χωρίς νά ζητήσει καμιά ἐξήγηση, ὁ Βασίλειος ἀκολούθησε τόν καλόγερο. Ἐκεῖνος τόν ὁδήγησε ἀπό ἓνα μακρύ διάδρομο σέ μιά στοά, ὅπου ὑπῆρχαν μερικά θρανία κι ἓνα τραπέζι, καὶ τοῦ εἶπε:

— Θά εἶσαι κουρασμένος καὶ θά πεινᾶς, τέκνον μου. Φάγε καὶ ἀναπαύσου.

Καὶ τόν περιποιήθηκε, ὅσο μποροῦσε, καλύτερα. Τοῦ ἔφερε παστό ψάρι, κολοκύθια τηγανητά, φρέσκα σύκα, ἓνα μπουκάλι κρασί καὶ μισό καρπούζι. Ὁ Βασίλειος, εὐχαριστημένος πολύ ἀπό τή φιλοξενία, ἔφαγε μέ ὄρεξη. Τέλος, σκούπισε τά χείλη του καὶ εἶπε στόν καλόγερο:

— Τό μοναστήρι σου, γέροντα, εἶναι πολύ φιλόξενο. Δέν ξέρω ἀλλοῦ νά συνηθίζουν νά φιλεύουν τούς φτωχούς σάν βασιλόπουλα.

— Δέν εἶσαι βασιλόπουλο, μά βασιλέας! ἀπάντησε μέ σεβασμό ὁ καλόγερος. Καὶ πρόσθεσε:

— Βασιλέα Αὔγουστε Καίσαρα! Καταδέξου νά σέ χαιρετήσω πρῶτος στήν πόλη σου, ἐγώ ὁ ταπεινός ύπηρέτης τοῦ Θεοῦ!

Καὶ λέγοντας αὐτά γονάτισε καὶ προσκύνησε τόν ἄγνωστο ξένο σάν αὐτοκράτορα.

‘Ο Βασίλειος τό βρῆκε πολύ ἀστεῖο. Ξεκαρδίστηκε στά γέλια καὶ εἶπε:

— Τρελάθηκες, φαίνεται, παππούλη! Τί εἶναι αὐτά πού λέξ;

— Θά σου πῶ κάτι πολύ περίεργο, τέκνον μου, ἀποκρίθηκε ταπεινά ό καλόγερος. ‘Ο “Υψιστος καταδέχτηκε νά διαλέξει ἐμένα τόν ἀνάξιο, γιά ν’ ἀποκαλύψει τό θέλημά Του. Πρίν ἀπό λίγο κοιμόμουνα κι ἐγώ βαθιά. Ξάφνου ἄκουσα μιά φωνή νά λέει:

— Ξύπνα! Σήκω γρήγορα πάνω καὶ πήγαινε ν’ ἀνοίξεις στό βασιλέα σου!

Στήν ἀρχή νόμισα πώς ὀνειρευόμουνα καὶ γύρισα ἀπό τό ἄλλο πλευρό. Μά ἡ φωνή ξανακούστηκε πιό ἐπιτακτική:

— Πήγαινε ν’ ἀνοίξεις στόν ἄνθρωπο πού κοιμᾶται στό νάρθηκα. Εἶναι ό βασιλέας σου!

Ταυτόχρονα μιά ἀστραπή καὶ μιά δυνατή πνοή πέρασαν ἀπό τό πρόσωπό μου. Σηκώθηκα τρέμοντας κι, ὥπως βλέπεις, ἔτρεξα καὶ σοῦ ἄνοιξα.

‘Ο Βασίλειος εἶχε τώρα σοβαρευτεῖ. “Οσην ὥρα τοῦ μιλοῦσε ό καλόγερος εἶχε πέσει σέ συλλογή.

— Ναί, εἶπε. Καὶ ἡ μητέρα μου μοῦ ἔχει μιλήσει πολλές φορές γιά κάτι παράξενο πού συνέβηκε ὅταν ἡμουνα πολύ μικρός. Κάποτε, λέει, μ’ ἔβαλε νά πλαγιάσω σέ ἔνα αὐλάκι, γιά νά βοηθήσει τόν πατέρα μου νά σπείρει τό χωράφι. ‘Ο ἥλιος ἦταν καυτερός καὶ δέν ὑπῆρχε τριγύρω οὔτε χαμόδεντρο, γιά νά μέ προφυλάξει. Ξαφνικά, ἔνας ἀετός ὅρμησε καταπάνω μου κι ἡ μητέρα, τρομοκρατημένη, ἔβαλε τίς φωνές. ‘Ο ἀετός περιορίστηκε νά πετάει πάνω ἀπό τό κεφάλι μου, σάν νά ἥθελε νά μέ προστατεύσει ἀπό τόν ἥλιο μέ τά πλατιά φτερά του. Τό ἵδιο βράδυ ἡ μητέρα μου εἶδε ὄνειρο πώς μπροστά στήν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας φύτρωσε ἔνα δέντρο φορτωμένο μέ χρυσούς καρπούς.

— Αὐτό εἶναι! παρατήρησε ό καλόγερος. ‘Ο ἀετός, τέκνον μου, εἶναι τό ἔμβλημα τῆς αὐτοκρατορίας μας. Οἱ χρυσοί καρποί, τά σύμβολα τῆς μελλοντικῆς εὐτυχίας σου. ’Οπως βλέπεις, τό λαμπρό πεπρωμένο σου φανερώθηκε ἀπό πολύ ἐνωρίς. Πίστευε λοιπόν στούς οἰωνούς καὶ θά ἰδεῖς τελικά πώς κάποτε θά πραγματοποιηθοῦν. ’Ο Κύριος ἀπαιτεῖ πίστη γιά νά βοηθεῖ τά πλάσματά Του.

Τό σπουδαῖο εἶναι ὅτι ὁ Βασίλειος, ἐνῶ μπῆκε στό Παλάτι σάν ἀπλός ἵπποκόμος στούς βασιλικούς στάβλους, σιγά σιγά, μέ τήν εὐφυία, τήν τόλμη καὶ τή φιλοδοξία του, κατόρθωσε ν' ἀνεβεῖ στό θρόνο καὶ νά γίνει ὁ ἴδρυτης τῆς περίφημης Μακεδονικῆς δυναστείας.

(Στό θρόνο τοῦ Βυζαντίου)

Γιώργος Σ. Βλέσσας

26. Η ΔΟΞΑΝΙΩ

Τήν αύγη τῆς 7ης Μαρτίου 961, ἀφοῦ ὅλα ἔτοιμά-
στηκαν μέ κάθε ἐπιμέλεια, ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς διατά-
ζει γενική ἔφοδο. Κολοσσιαῖς πολιορκητικές μηχανές
μέ κινητές γέφυρες καὶ μέ τεράστια διατρητικά ἔμβολα
κινήθηκαν σάν προκατακλυσμαῖα μαμμούθ κατά τῶν
τειχῶν τοῦ Χάνδακα *. Κι ἀμέσως 40.000 σιδερόφρα-
χτοι Βυζαντινοί, μέ κοντάρια καὶ μέ μαχαίρια, ὁρμοῦν
κατά τάγματα μέ τετράγωνη παράταξη, ἔτοιμοι νά σκαρ-
φαλώσουν πάνω στά τείχη.

Μά τή στιγμή αὐτή γίνεται κάτι παράξενο! Μιά γυ-
ναίκα προβάλλει ἔαφνικά πάνω ἀπό μιά ἔπαλξη. Ἐχει
λυμένα τά μαλλιά της καὶ κάνει ὑστερικές χειρονομίες.
Μοιάζει μέ μανιασμένη μάγισσα. Οἱ γοερές κραυγές
της σκίζουν ἀπαίσια τό στρατόπεδο. Βρίζει, καταριέται
καὶ προφητεύει τίς πιό μεγάλες συμφορές γιά τούς χρι-
στιανούς.

Πολλά τόξα τή σημαδεύουν, μά ὁ Φωκᾶς προστάζει :
— Μήν τή χτυπᾶτε. Εἶναι δική μας... Προσποιεῖται...
Δέν πρόλαβε νά τελειώσει καὶ ἡ ἔξαλλη γυναίκα πήδη-
σε στό κενό.
— Τρέξτε νά τήν σώσετε, πρόσταξε τούς φρουρούς του
ὅ ἀρχιστράτηγος.

Ἡ γυναίκα ἔπεσε μπροστά στό τείχος, μέσα στό χαν-
τάκι πού ἦταν γεμάτο νερό. Ἔνας Κρητικός βούτηξε
ἀμέσως καὶ τήν ἔπιασε. Μά καθώς τήν τραβοῦσε μισο-
λιπόθυμη, γιά νά τή βγάλει ἔξω, ρίχτηκαν βροχή τά
βέλη ἀπό τό φρούριο. Ἔνα βέλος τή βρῆκε στό στή-
θος. Τότε ἐκείνη εἶπε βογγώντας στόν Κρητικό.

* Τό περιστατικό ἀναφέρεται στήν ἀπελευθέρωση τῆς Κρήτης ἀπό
τό Νικηφόρο Φωκᾶ. Χάνδακας εἶναι τό σημερινό Ἡράκλειο.

— Μή μου τό βγάλεις, γιατί θά πεθάνω. Θά κάνω κουράγιο, ώσπου νά δῶ τόν ἀρχιστράτηγο.

Τή σήκωσαν στά χέρια καί τήν ἔφεραν στή σκηνή του.

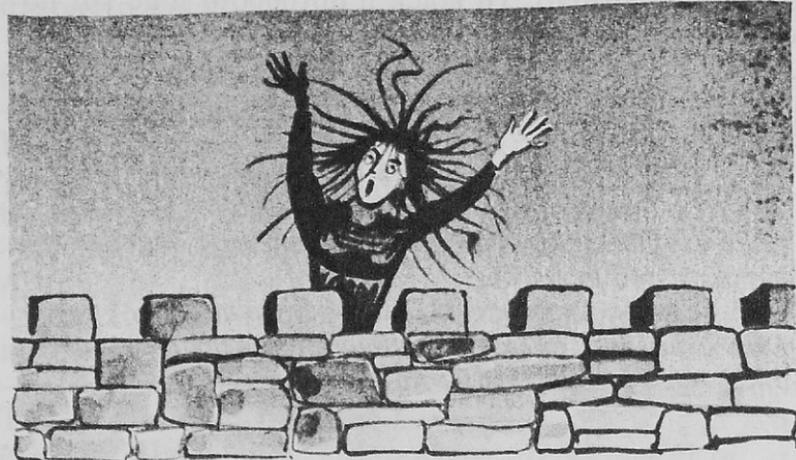
— Γενναία Δοξανιώ, τῆς λέει ὁ Φωκᾶς μέ βουρκωμένα μάτια, εἶσαι ἄξια τῆς Πατρίδας!

Ἐκείνη χαμογέλασε σάν νά βλεπε τό ὄραμα τῆς ἐλευθερωμένης Κρήτης καί τραύλισε:

— Εξαντλήθηκαν! Τό Κάστρο μόλις κρατιέται...

Ο γιατρός τράβηξε τό βέλος ἀπό τό στήθος τῆς Δοξανιώς καί κούνησε ἀπελπισμένος τό κεφάλι του.

— Πεθαίνω... εύτυχισμένη! ἦταν οἱ τελευταῖς λέξεις τῆς.

— Ποιά εἶναι ἡ γυναίκα αὐτή; ρώτησε μέ θαυμασμό ὁ μοναχός Ἀθανάσιος πού παράστεκε δίπλα.

— Μιά μεγάλη ἡρωίδα, εἶπε συγκινημένος ὁ Φωκᾶς. Εἶναι κόρη ἑνός παπᾶ ἀπό τή Λῆμνο. "Οταν οἱ Σαρακηνοί κούρσεψαν τό νησί, τήν ἄρπαξαν καί τήν πούλησαν σκλάβα στό Χάνδακα. Μά ἡ ἄξια αὐτή κόρη δέν

ξέχασε τήν πίστη της. Γιά νά ἐκδικηθεῖ τούς Ἀγαρηνούς, ἔγινε ἡ πιό πολύτιμη κατάσκοπός μας. Προσφέρθηκε μόνη της νά γίνει ἔνα ζωντανό σημάδι. "Οπου θά φανερωνόταν, ἐκεῖ θά ἦταν τό πιό ἀδύνατο σημεῖο τοῦ τείχους.

— Ὁ Θεός ἄς τήν κατατάξει μεταξύ τῶν ἀγίων..., εὐχήθηκε ὁ μοναχός.

Ἡ ἔφοδος τώρα ἔγινε πιό ὄρμητική.

— Πολυνίκη, πρόσταξε ὁ Φωκᾶς τόν ἀρχηγό τῶν κρουστικῶν μηχανῶν, δείχνοντάς του τό βορειοδυτικό κάστρο, ὅπου εἶχε φανεῖ ἡ Δοξανιώ, ἀνοίξτε γρήγορα ὑπόνομους καί χτυπᾶτε μέ εἴκοσι κριούς.

Σέ λίγο ὁ πύργος μαζί μέ τό τείχος κατρακύλισαν μέ φοβερό πάταγο. Τά ἔριξε ἡ αὐτοθυσία μιᾶς καί μόνης γυναίκας.

.....

(Ἐφημ. Λῆμνος)
Ἀπόσπασμα

Ιωάννης Ἀνδρουλιδάκης

Ἄσκησις:

- Νά ἀνακοινώσετε τίς πρῶτες ἐντυπώσεις σας ἀπό τήν ἀνάγνωση τοῦ κειμένου.
- Νά χαρακτηρίσετε κατάλληλα τή Δοξανιώ.
- Νά ἀναφέρετε ἄλλες περιπτώσεις ὅπου θυσιάστηκαν γυναῖκες γιά τή σωτηρία τῆς πατρίδας.

27. ΔΙΓΕΝΗΣ ΚΑΙ ΜΑΞΙΜΩ

Εἰσαγωγικό σημείωμα: Ἄμεσως μετά τό γάμο του μέ τήν Εὐδοκία, ὁ Διγενής Ἀκρίτας ἀποφάσισε νά κινηθεῖ γρήγορα μέ τά παλικάρια του καί νά χτυπήσει σαρακηνούς κι ἀπελάτες. Τούς σαρακηνούς, γιατί εἶχαν ξεσηκωθεῖ τότε στή Συρία κι ἀπειλοῦσαν τήν Αύτο-

κρατορία. Τούς ἀπελάτες, γιατί, ἐνῷ ἦταν Βυζαντινοί χριστιανοί, εἶχαν γίνει ληστές καί καταλήστευαν, τρομοκρατοῦσαν καί σκότωναν τούς ἴδιους τούς συμπατριώτες καί ὄμόθρησκούς τους. Μέ τούς ἀπελάτες συνεργαζόταν καί ἡ περίφημη ἀμαζόνα Μαξιμώ.

Πρίν ἀκόμα ἔσκεινήσει ὁ Διγενῆς γιά τοὺς νέους πολέμους του, ἦταν στό σπίτι καί συζητοῦσε μέ τή γυναίκα του. Ξαφνικά ἀκούστηκε σάλπισμα πέρα ἀπ' τίς βίγλες. Ὁ Διγενῆς σηκώθηκε ἀνήσυχος.

— Φεύγω, καλή μου, εἶπε. Αὐτό τό κάλεσμα εἶναι γιά μένα. Ὅτι λείψω πολύ, θά σου στείλω μαντάτορα.

Τήν ἀποχαιρέτησε κι ἔσβησε σάν ἵσκιος μέσα στόν ἀπέραντο κάμπο.

Πρῶτος τόν δέχτηκε ἀπό τή βίγλα ὁ Μαυριαλής, ἔνα ἀπό τά πρωτοπαλίκαρά του.

— Ἡρθε μήνυμα ἀπό τήν Πρωταμαζόνα, τή Μαξιμώ. Πρίν πᾶς, λέει, γιά πόλεμο, νά κρατήσεις τό λόγο σου γιά τό ἀναμέτρημα πού ἔχετε συμφωνήσει. Σέ μιά ὥρα θά φτάσει καί νά τήν προσμένεις μέ κοντάρι καί σπαθί.

— Παράξενη ὥρα διάλεξε γιά παιγνίδια ἡ κόρη τοῦ Λύκου.

— Δέν εἶναι παιγνίδι, ἀρχηγέ. Γιά ζωή ἡ γιά θάνατο θά παλέψετε.

— Αὐτό θά τό δοῦμε, ἀποκρίθηκε μέ θυμό ὁ Διγενῆς. Τήν ἴδια στιγμή ὅμως στάθηκε σάν σκεφτικός κι ἔνα φῶς τόν πλημμύρισε: «Μπορεῖ νά' ναι θέλημα Θεοῦ νά ἀποκτήσει ἔναν ἀκόμα ἄξιο πολεμιστή ὁ ἰερός σκοπός μας», συλλογίστηκε. Καί εἶπε στό Μαυριαλή:

— Καλῶς νά' ρθει. Κι ὅσο πιό γρήγορα, τόσο τό καλύτερο.

Τήν εἶδε νά φτάνει πέρα ἀπ' τό ποτάμι. Φτερνίζει τό μαῦρο του καί τῆς κράζει:

— Μήν τό περνᾶς, Μαξιμώ, τό ποτάμι. Ἔρχομαι ἐγώ

κατά σένα... Καί μέ μιά δρασκελιά βρέθηκε στήν αλλη
δχθη.

”Ασπρο, χιονόλευκο ἦταν τ’ ἄλογό της. Κι ἡ Μαξι-
μώ, μέ τό ψιλομελάχρινο πρόσωπο, μέ τήν ἀσημένια
ἀρματωσιά καί τό χρυσογάλαζο κοντάρι στό χέρι, Ἠ-
ταν σάν ἄγγελος μέ ρομφαία, πού χύθηκε ἀπ’ τά οὐρά-
νια.

Μέ πορφύρα βασιλική Ἠταν σκεπασμένος κι ὁ Διγε-
νῆς πάνω ἀπό τό θώρακα τόν ἀλυσωτό. Ἐλαφρό Ἠταν
τό κοντάρι του καί στή μέση εἶχε σπαθί κοφτερό μέ
δλοστόλιστη θήκη.

”Αναμετρήθηκαν μιά στιγμή μέ μάτια πού φανέρω-
ναν θαυμασμό!

— Καλῶς ὅρισες, Διγενή, ἀντρειωμένε τῆς γῆς.

Φιλικά χαιρετίστηκαν ἡ Πρωταμαζόνα καί ὁ Πρω-
τακρίτης καί ὕστερα ξεμάκρυναν, γιά νά τρέξουν ὁ
ἔνας καταπάνω στόν ἄλλο.

— Τό καταδέχομαι, Μαξιμώ, νά παλέψω μαζί σου, για-
τί ἡ παλικαριά κάνει ἵσους γυναῖκες κι ἄντρες, τῆς
εἶχε πεῖ στήν τελευταία συνάντησή τους. Μά τώρα ἐκεί-
νη θά τοῦ ’δειχνε πώς εἶναι ἀνώτερη. Σάν τή θύελλα
πέρασε δίπλα του καί τόν χτύπησε δυνατά. Ὁ Διγενής,
μ’ ἔνα λύγισμα τεχνικό, ξέφυγε τό χτύπημα, πού τό δέ-
χτηκε τό κοντάρι. Ὁρμάει τώρα κι αὐτός. Στό προσπέ-
ρασμά τους χτυπιοῦνται, βροντολογούν τά κοντάρια,
βρυχιοῦνται καί χλιμιντρίζουντε τ’ ἄτια. ”Ωρα πολλή
κράτησε τό ἀναμέτρημα δίχως ἀποτέλεσμα. Ἄλλα σέ
μιά στιγμή ὁ Ἀκρίτας κατάφερε καί τσάκισε τό κοντά-
ρι τῆς Μαξιμώς.

”Απλωσε κείνη τό χέρι της στό σπαθί. Μά δέν πρό-
φτασε οὕτε νά τό σταυρώσει μέ τόν ἀσύγκριτο ξιφομά-
χο, πού εἶχε τραβήξει τό δικό του. Καί μέ μιά σπαθιά,
γερή κι ἐπιδέξια, τῆς τό πέταξε πέρα. Σίγησε μεμιᾶς ἡ
κλαγγή τῶν ἀρμάτων κι ἡ Πρωταμαζόνα γονάτισε

μπρός στά πόδια τοῦ νικητῆ...

— Μέ νίκησες, Πρωτακρίτη. Πάρε με σκλάβα σου!

‘Ο Διγενής, στό μεταξύ εἶχε σηκώσει ἀπό χάμω τό ξίφος τῆς Μαξιμῶς, ἄπλωσε τώρα τό χέρι του καί στήν ίδια.

— Σπαθί πού δέν ἔχει κομματιαστεῖ, δέ λογιέται νικημένο, τῆς εἶπε. Πάρε τό σπαθί σου, κι ἂν θέλεις, μποροῦμε νά συνεχίσουμε τό ἀναμέτρημα.

— Δέ ζητάω μεγαλοψυχίες, Ἀκρίτα. Ξέρω νά νικῶ, μά καί νά νικιέμαι, σάν ἄντρας. Νίκησες. “Οσο γιά τό σπαθί μου τ’ ἀτσάκιστο, πού μοῦ δίνεις πίσω, κράτησέ το γιά τρόπαιο.

Γονάτισε πάλι κι ἔκανε νά φιλήσει τήν ἄκρη τοῦ χιτώνα του. ‘Ο ἥρωας βρέθηκε σέ δύσκολη θέση. Πῶς νά προσβάλει τέτοια λεβέντισσα; Τέλος τῆς εἶπε, προτείνοντάς της τό χέρι του εὐγενικά:

— Δέν εἶμαι Σαρακηνός γιά νά παίρνω σκλάβες. Εἶσαι τόσο ἄξια καί τόσο περήφανη, πού κυρά μου θά σέ ἔκανα. Άλλά δέν εἶμαι ἐλεύθερος. Καί τώρα ἄκουσέ με. Εἶσαι τό πρῶτο σπαθί τῆς Ἀσίας...

— Ήμουν προτοῦ μέ νικήσεις, ἀπάντησε πικραμένη καί ταπεινωμένη.

— Μήν τό παίρνεις κατάκαρδα. ‘Η τύχη χαρίζει τή νίκη πότε στόν ἔνα καί πότε στόν ἄλλο. Στή μάχη θά δείξουμε ποιός ἀξίζει τό τρόπαιο. Θέλεις νά γίνουμε σύμμαχοι στό σπαθί καί στό κοντάρι; “Έχω πικρά μαντάτα ἀπό τή Συρία. ‘Ο Ἀλή Χανδάς ἐρημώνει τά σύνορα, καίει τίς πόλεις καί τά χωριά. Τά χαράματα θά κινήσω μέ τούς ἀκρίτες μου κάτω ἀπό τό λάβαρο τοῦ Σταυροῦ. Θέλεις νά’ ρθεις μαζί μου, πρωτοσπαθάρισσα, μέ τήν τιμητική φρουρά μου; Εἶσαι κι ἐσύ Ἑλληνίδα Βυζαντινή, τί ζητᾶς μέ τούς ἀπελάτες, πού συμμάχησαν μέ τούς ἄπιστους;

‘Η Πρωταμαζόνα κολακευμένη ἀπάντησε θαρρετά:

— "Ακουσε καί μένα, Διγενή. Μ' ἔχεις κερδίσει μέ τό μέρος σου ἀπό μιά μέρα πού μίλησες στό Φιλοπαππού (ἔναν ἀπό τούς ἀρχηγούς τῶν ἀπελατῶν) γιά τὸν ἰερό σου ἀγώνα." Αν ἀλήθεια πιστεύεις πώς τοῦτο τὸ χέρι ἄξιζει ἀκόμα, δῶσε του τό σπαθί πού τοῦ πῆρες. Θά τό θυμᾶμαι πάντα πώς εἶναι δῶρο δικό σου. Καί θά σταθῷ στόν ἀγώνα σου, ὅπου μέ τάξεις.

Ο Διγενής χάρηκε, σάν νά κέρδισε τήν πιό δύσκολη νίκη. Καί εἶπε:

— Μέ κάνεις εύτυχισμένο, λεβέντισσα Μαξιμώ. Οι ἀκρίτες μου θά σέ δεχτοῦν μέ ξεχωριστή περηφάνεια. Κι ἐγώ ἀπό σήμερα σέ θεωρῶ τόν πιό ἄξιο καί τόν πιό πολύτιμο φίλο μου...

Η Μαξιμώ συγκινήθηκε βαθιά ἀπό τά φιλικά λόγια καί τά παινέματα τοῦ Διγενῆ. Καί πιό πολὺ ἀκόμα γιά τήν τιμητική πρότασή του νά πολεμήσουν μαζί τούς ἄπιστους σάν ίσάξια σύμμαχος καί φίλη του.

— Εὐχαριστῶ, Διγενή, τοῦ εἶπε κοκκινίζοντας ἀπό εύτυχία. Ἀχάραγα θά μέ βρεῖς μέ τούς καστρομάχους καί τίς πενήντα συντρόφισσές μου, τίς Ἀμαζόνες, νά σέ προσμένουμε στήν Καισάρεια...

(Ιστορίες ἀπό τό Βυζάντιο
- Τόμος 3ος)

Σοφία Μαυροειδῆ - Παπαδάκη

Ἄσκήσεις:

- Νά φέρετε πληροφορίες γιά τούς ἀκρίτες γενικά καί εἰδικότερα γιά τό Διγενή.
- Ο Διγενής ἦταν μιά πραγματικότητα κι ἔχει γίνει θρύλος. Γιατί; Μπορεῖτε νά τόν παραλληλίσετε μέ ἄλλους ἥρωες;
- Τί κοινά σημεῖα βρίσκετε στό χαρακτήρα τοῦ Διγενῆ καί τῆς Μαξιμῶς;
- Νά ζωγραφίσετε, σύμφωνα μέ τό κείμενο, καί τούς δύο ἥρωες.

28. Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΚΙ Ο ΧΑΡΟΣ

Τρίτη ἐγεννήθη ὁ Διγενῆς καὶ Τρίτη θά πεθάνει.
Πιάνει καλεῖ τούς φίλους του κι ὅλους τούς ἀντρειω-
μένους,
νά'ρθει ὁ Μηνάς κι ὁ Μαυραλής, νά'ρθει κι ὁ γιός τοῦ
Δράκου,
νά'ρθει ὁ Τρεμαντάχειλος, πού τρέμει ἡ γῆ κι ὁ κόσμος.

Καί πῆγαν καὶ τόν ἥβρανε στόν κάμπο ἔαπλωμένο.
Βογγάει, τρέμουν τά βουνά, βογγάει, τρέμουν οἱ κάμποι.
— Σάν τί νά σ'ἡβρε, Διγενή, καὶ θέλεις νὰ πεθάνεις;
— Φίλοι, καλῶς ὄρισατε, φίλοι κι ἀγαπημένοι,
συχάσατε, καθήσατε, κι ἐγώ σᾶς ἀφηγιέμαι:
Τῆς Ἀραβίνας τά βουνά, τῆς Σύρας τά λαγκάδια,
πού κεῖ σύν — δύο δέν περπατοῦν σύν — τρεῖς δέν κου-
βεντιάζουν,

παρά πενήντα κι ἑκατό, καὶ πάλι φόβον ἔχουν,
ἐγώ μονάχος πέρασα, πεζός κι ἀρματωμένος,
μέ τετραπίθαμο σπαθί, μέ τρεῖς ὄργιές κοντάρι.
Βουνά καὶ κάμπους ἔδειρα, βουνά καὶ καταράχια,
νυχτιές χωρίς ἀστροφεγγιά, νυχτιές χωρίς φεγγάρι.
Καὶ τόσα χρόνια πούζησα δῶ στόν ἀπάνω κόσμο,
κανένα δέ φοβήθηκα ἀπ' τούς ἀντρειωμένους.
Τώρα εἶδα ἔναν ἔνπόλητο καὶ λαμπροφορεμένο,
πόχει τοῦ ρίσου τά πλουμιά, τῆς ἀστραπῆς τά μάτια,
μέ κράζει νά παλέψουμε σέ μαρμαρένια ἀλώνια
κι ὅποιος νικήσει ἀπό τούς δυό, νά παίρνει τήν ψυχή του.

Κι ἐπῆγαν καὶ παλέψανε στά μαρμαρένια ἀλώνια
κι ὅθε χτυπάει ὁ Διγενῆς, τό αἷμα αὐλάκι κάνει
κι ὅθε χτυπάει ὁ χάροντας, τό αἷμα τράφο κάνει.

Δημοτικό

29. Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

Στίς 29 Μαΐου τοῦ 1453 ἔπεσε ἡ Πόλη.

Τρεῖς ἡμέρες οἱ Τούρκοι λεηλατοῦσαν τά πλούτη, τά καλά της. Τό αἷμα ἄχνιζε παντοῦ, πλημμύρισε τόν τόπο.

Τή δεύτερη μέρα μπῆκε ὁ σουλτάνος στήν ὀνειρεμένη πόλη. Καβάλα σ' ὅμορφο ἄλογο, μέ τό ἐπιτελεῖο του, μέ τούς ἀξιωματικούς καί μέ τούς πρώτους χοτζάδες, μπῆκε ἀπό τήν πόρτα Ἐντιρνέ Καπού καί σταμάτησε στήν ἐκκλησία τῆς Ἀγια-Σοφιᾶς. Προσευχήθηκε στόν προφήτη καί τό πρῶτο λάφυρο πού ζήτησε ἵταν ὁ αὐτοκράτορας Κωνσταντίνος.

Ποῦ ἦταν;

Κανείς δέν ἥξερε ν' ἀπαντήσει.

"Ἐστειλε καί τόν ζήτησε παντοῦ. Στό παλάτι τῶν Βλαχερνῶν, στό παλάτι τοῦ Ἐβδόμου, στό Μεγάλο Παλάτι, σ' ὅλες τίς ἐκκλησίες, στά ύπογεια, στίς δεξαμενές, παντοῦ, ὅπου ύπόπτευε τήν παρουσία του.

Τίποτε.

"Ἐβαλε σ' ἀνάκριση τούς ἐπίσημους Ἐλληνες. Ποῦ τόν εἶδαν τήν τελευταία ὥρα; Κι ὅλοι θυμοῦνται ὅτι προχτές ἀκόμα ὁ Αὐτοκράτορας ἔκαμε ἐπιθεώρηση στό στρατό του, ὅτι λειτουργήθηκε βράδυ στήν Ἀγια-Σοφιά, ὅτι μετάλλαβε τή Θεία Κοινωνία καί ὅτι ζήτησε συγχώρεση ἀπό τό λαό του. Ἀπό κεῖ πῆγε στό παλάτι τῶν Βλαχερνῶν, ξεντύθηκε τή βασιλική στολή του, ἀποχαιρέτησε τούς δικούς του, καί σάν ἀπλός πολεμάρχης ἔτρεξε στοῦ Ρωμανοῦ τήν Πύλη. Μερικοί θυμοῦνται ἀκόμα καί τή στιγμή πού ἡ φρουρά τῆς Πύλης ἀπό τήν ὄρμή τῶν Τούρκων ἄρχισε νά κλονίζεται. Ἐφτασε ὁ Αὐτοκράτορας κι ἔδωκε τόσο θάρρος καί μανία, πού οἱ γενίτσαροι μέ τόν πελώριο Χασάνη ὀπισθοχώρησαν. Ἄλλα κατόπιν, τί ἔγινε ὁ Αὐτοκράτορας;

‘Ο σουλτάνος ύποψιάστηκε πώς ο Κωνσταντίνος θά κατόρθωσε νά φύγει. Είχε παρατηρήσει πώς ἔφευγαν μακριά βενέτικα καράβια τήν ώρα που κλονιζόταν ή Πόλη. ’Έφυγε κι ἐκεῖνος; Οι χριστιανοί δέν τολμοῦσαν νά τό διαφεύσουν. Στή φαντασία τους ο Αὐτοκράτορας ζούσε τρομερός πολεμάρχης. ’Εδινε θάρρος, πρόσταξε, ἔτρεχε, πολεμοῦσε. Νά φύγει; Ποτέ!

“Ενα ἔμεινε μόνο. Νά ἔξεταστοῦν ἔνας ἔνας οί νεκροί, που ἦταν ξαπλωμένοι κατά δύμαδες μέσα κι ἔξω στά κάστρα. Κι ἔξετάστηκαν.

“Οταν ἔπλυναν τά πτώματα τῆς Πύλης τοῦ Ρωμανοῦ, ἔνα διακρινόταν ἀπό τ’ ἄλλα. Είχε μορφή εὐγενικιά, μά ἀγριεμένο μορφασμό στήν δύψη. Ἡ στολή του δέν ἦταν βασιλική. ’Αλλ’, είχε στίς περισκελίδες του κεντημένους ἀετούς ἀπό χρυσάφι και φοροῦσε κόκκινα πέδιλα. Ποιός ἦταν;

“Εφεραν τό πτῶμα ἐμπρός στό σουλτάνο. Ό μέγας δούκας Νοταράς (διατάχτηκε) νά τό γνωρίσει. Καί δταν ἔριξε τά μάτια στόν τίμιο νεκρό, σύσσωμος κλονίστηκε. Γονάτισε, ἀναλύθηκε σέ δάκρυα και τόν καταφιλοῦσε.

— Αὐθέντη μου, εἶπε, ἀλίμονο πᾶς σέ βλέπω!

Οι χριστιανοί ἀναγνώρισαν τόν Αὐτοκράτορα. Και ἀπό ἐνθύμιση σέ ἐνθύμιση βρέθηκε ποιός ἦταν ο μανιασμένος πολεμάρχης που ὅρμησε μέ τό σπαθί ἀκράτητος ἐναντίον τῶν ἔχθρῶν, δταν πήρανε τοῦ Ρωμανοῦ τήν Πύλη. ’Ηρθε κι ο ’Αράπης που τόν χτύπησε ἀπό πίσω και τοῦ πήρε τό κεφάλι.

“Ο σουλτάνος κιτρίνισε ἀπό θυμό και διάταξε νά σκοτώσουν τόν ’Αράπη. Ό Κωνσταντίνος ἔπρεπε νά πιαστεῖ ζωντανός.

‘Η χαρά τοῦ σουλτάνου ἦταν μεγάλη. Πέθανε ο Αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου και διάδοχός του στό θρόνο τῆς ’Ανατολῆς στήν ὀνειρεμένη Πόλη ἦταν ἐκεῖνος!

Ζήτησε νά όνομαστεί αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου καὶ αὐθέντης τῶν Ρωμαίων. Ἔκοψε νομίσματα Βυζαντινά. Ζήτησε τό νέο τίτλο νά διαλαλήσει σ' ὅλες τίς ισλαμικές χῶρες...

Τήν ἄλλη μέρα δόθηκε διαταγή νά ταφεῖ τοῦ Αὐτοκράτορα τό σῶμα. Καί ἡ κηδεία ἔγινε μέ φόβο καὶ μέ τρόμο. Μά ἡ μορφή τοῦ βασιλιᾶ δέν ἔσβησε. Ἡ μνήμη του ποτέ!

Ἄρα γε πέθανε;

Ο λαός μέ τόν καιρό ἄρχισε ν' ἀμφιβάλλει. Κάποιος εἶδε πώς τήν ὥρα τῆς σφαγῆς ἄγγελος τόν ἄρπαξε καὶ τόν κοίμησε κάπου. Ἀλλά ποῦ; Λησμονήθηκε ὁ τάφος.

Στήν ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Θεοδοσίας, στό Δζουμπαλί, πού εἶναι τώρα Γκιούλ τζαμί, εἶχαν οἱ χριστιανοί στήν Ἀλωση μεταφέρει Ἀγια λείψανα, ὅταν τούρκεψε ἡ ἐκκλησία τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Τώρα στό δεξιό διάδρομο, ἂν θά προχωρήσεις καὶ ἀνεβεῖς μερικές βαθμίδες, θά ίδεις τά ιερά κειμήλια πού εὐλαβούνται καὶ οἱ Τούρκοι. Ο χρόνος σύγχυσε μέ αὐτά καὶ τά λείψανα τοῦ Αὐτοκράτορα.

Ο μουεζίνης τοῦ τζαμιοῦ σέ ὁδηγεῖ ἐδῶ καὶ σοῦ λέει μυστικά:

— Ξέρεις; ἐδῶ εἶναι τοῦ Κωνσταντίνου αὐτοκράτορα ὁ τάφος.

— Καί βέβαια δέν εἶναι!

Στήν πλατεία τοῦ Βεφᾶ, πλάι στό τζαμί, ὑπάρχει χάνι παλιό, ὅπου ἐργάζονται ἐργάτες. Στή γωνία ἐκεῖ βρίσκεις μνημεῖο μέ τέσσερις μεγάλες πέτρες. Παραπλάι ἔνα ἀκόμη σάν χωσμένο. Ἀλλοτε ἔκαιγε καντήλα καὶ μιά ίτιά ἵσκιωνε τόν τάφο τοῦ πεθαμένου. Στά τελευταῖα χρόνια ρήμαζαν καὶ τοῦτα τά σημάδια.

Ο ὁδηγός, πού σᾶς τά δείχνει, λέει:

— Νά! τοῦ Κωνσταντίνου αὐτοκράτορα ὁ τάφος.

— Καί ὅμως δέν εἶναι!

“Εξω ἀπό τά χερσαῖα κάστρα ὅλοι ξέρετε τό Βυζαντινό ἄγιασμα τῆς Μπαλουκλιώτισσας.” Ολος δροσιά ὁ τόπος κι ὅλο πρασινάδα. “Ἐπειτα ἀπό τήν” Αλωση, μέσα στό κακό, στό αἷμα καί στή στάχτη πού σκέπασε τήν Πόλη, μακριά ἀπό τίς ματιές τῶν Τούρκων, λένε, πώς ἐδῶ οἱ χριστιανοί διάλεξαν τόπο γιά τόν αἰώνιο τοῦ Αὐτοκράτορα ὑπνο. Κι ἐδῶ τόν ἔθαψαν.

— Ψέμα! Οὕτ’ ἐδῶ δέν εἶναι.

— Ποῦ εἶναι;

Μπῆκες στήν Ἀγια-Σοφιά, πέρασες τίς θαυμάσιες κολόνες, εἶδες τόν τροῦλο, τό ρυθμό, κάθε γραμμή καί χάρη; Τώρα ὁ ναός εἶναι τοῦ Ἰσλάμ καί σ’ ὁδηγεῖ ἴμα-μης. Ἐκεῖ στό Ιερό, στά δεξιά, σοῦ δείχνει ἔνα μάρ-μαρο καί λέει:

— Ἐδῶ εἶναι θαμμένος ὁ τελευταῖος Αὐτοκράτορας τῶν Ἑλλήνων!

Ψέμα εἶναι βέβαια. Ἄλλα ψέμα τόσο παρήγορο καί τόσο πλάνο πού ὁ λαός τό πίστεψε. Καί τό πιστεύει.

Περασμένα τά μεσάνυχτα κάθε Παρασκευή Μεγάλη ἔνα θαῦμα γίνεται. Πηγαίνουν μερικοί τή νύχτα στήν Ἀγια-Σοφιά, φτάνουν στό Ιερό καί βαθιά στή γῇ ἀφουγκριοῦνται.

Ψάλλει μιά ψαλμωδία μυστική καί λειτουργεῖ μιά λειτουργία Μαρμαρωμένη. Καί βλέπουν — εἶναι ὄνειρο; — μπροστά στό διάκο, στόν παπά, ἔνα νεκρό σέ ἀργυρό κρεβάτι. Ἐχει τήν ὄψη ζωντανή, σάν νά κοιμᾶται. Σέ κάθε μνήμη του χρυσοκοπάει ὁ Δικέφαλος. Καί πλάι του ἔνα σπαθί μέ σπασμένο τό θηκάρι.

— Γιατί κοιμᾶται ὁ Βασιλιάς; Τί ὄνειρα τόν φαρμακώνουν;

Τόν ρωτάει ὁ λαός: Πότε θά ξυπνήσει; Πότε;

Καί σβήνει τ’ ὄνειρό του.

Σ’ αὐτόν τόν τάφο καίει ὁ λαός ἀκοίμητη καντήλα — τήν ἐλπίδα.

(Θρύλοι τῆς Πόλης)

Νικόλαος Βασιλειάδης

30. ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

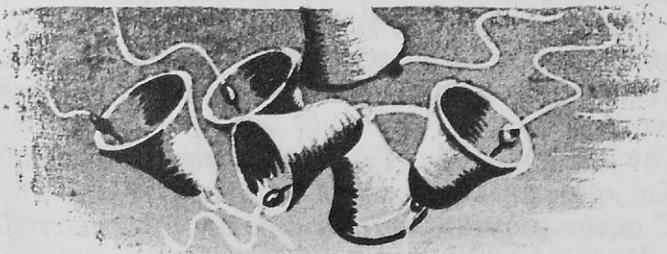
Σημαίνει ό Θιός, σημαίνει ή γῆς, σημαίνουν τά
ἐπουράνια,
σημαίνει κι ή Ἀγια-Σοφιά, τό μέγα μοναστήρι,
μέ τετρακόσια σήμαντρα κι ἔξήντα δυό καμπάνες.
Κάθε καμπάνα καί παπάς, κάθε παπάς καί διάκος.
Ψάλλει ζερβά ό βασιλιάς, δεξιά ό πατριάρχης,
κι ἀπ' τήν πολλή τήν ψαλμουδιά ἐσειόντανε οἱ
κολόνες.

Νά μποῦνε στό χερουβικό καί νά ὥγει ό βασιλέας,
φωνή τούς ἦρθε ἔξ οὐρανοῦ κι ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα:
— Πάψετε τό χερουβικό κι ἄς χαμηλώσουν τ' ἄγια,
παπάδες, πάρτε τά ίερά καί σεῖς, κεριά, σβηστεῖτε,
γιατί εἶναι θέλημα Θεοῦ ή Πόλη νά τουρκέψει.
Μόν' στεῖλτε λόγο στή Φραγκιά νά ὥρτουν τρία
καράβια:

τό'να νά πάρει τό Σταυρό καί τ' ἄλλο τό Βαγγέλιο,
τό τρίτο τό καλύτερο τήν Ἀγια-Τράπεζά μας...
Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε καί δάκρυσαν οἱ εἰκόνες.
— Σώπασε, κυρά Δέσποινα, καί μήν πολυδακρύζεις,
πάλι μέ χρόνους, μέ καιρούς, πάλι δικά μας εἶναι.

N.G. Πολίτου: «Ἐκλογαὶ ἀπό τά τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ»

Δημοτικό

31. Η ΓΕΝΝΑΙΑ ΚΥΠΡΙΩΤΟΠΟΥΛΑ

Στά 1570 οι Τούρκοι κυρίευσαν τή Λευκωσία τῆς Κύπρου. Κι ὅπως ἔκαναν πάντα, ἄρπαξαν τά κορίτσια καὶ τ' ἀγόρια καὶ τά πῆγαν στά καράβια τους. Τά κορίτσια θά τά πρόσφεραν δῶρα στούς μπέηδες καὶ τούς πασάδες καὶ τ' ἀγόρια θά τά κρατοῦσαν σκλάβους ἥθα τά πουλοῦσαν στά σκλαβοπάζαρα.

Ἄναμεσα στά αἰχμάλωτα κορίτσια ἦταν καὶ μιά κοπέλα, πού ξεχώριζε γιά τή χάρη καὶ τήν εὐγένειά της. Τήν ἔλεγαν Μαρία Συγκλητική. Αὐτήν σίγουρα οι Τούρκοι τήν προόριζαν γιά δῶρο στό σουλτάνο τους Σελίμ.

Πρίν ἀκόμα ξεκινήσουν τά καράβια γιά τήν Τουρκία, ἡ Μαρία μέ τ' ἄλλα κορίτσια βρίσκονταν στό κατάστρωμα ἐνός ἀπ' αὐτά καὶ μέ ἀφόρητον πόνο στήν καρδιά παρατηροῦσαν τά γύρω. Ἡ θάλασσα ἦταν γαλήνια καὶ γυαλιστερή σάν καθρέφτης. Καὶ μέσα στά γαλανά νερά της καθρεφτίζονταν οι βαριοί ὅγκοι τῶν ἐχθρικῶν πλοίων με τά ψηλά τους κατάρτια, πού φαίνονταν σάν νά σχημάτιζαν πυκνό δάσος.

Τά κορίτσια ἄρχισαν νά κλαῖνε καὶ νά παραπονιοῦνται γιά τήν ἄτυχη μοίρα τους. Ἡ μόνη πού δέν ἔκλαιγε, οὔτε καὶ δείλιασε καθόλου, ἦταν ἡ Μαρία. Ἐκείνη ἐξακολουθοῦσε νά βλέπει τίς ἀκτές τοῦ ὅμορφου νησιοῦ τους καὶ εἶχε βυθιστεῖ σέ βαθιά συλλογή. Σέ μιά στιγμή γύρισε καὶ εἶπε στ' ἄλλα κορίτσια μέ σταθερή φωνή:

— Γιατί, ἀδελφοῦλες μου, κλαῖτε; Μαντεύω βέβαια τήν αἰτία. Κλαῖτε, ἐπειδή θά φύγουμε γιά πάντα ἀπό τή γῆ τῶν πατέρων μας· κι ἐπειδή θά γίνουμε σκλάβες καὶ θά ζήσουμε χωρίς τιμή, χωρίς ὑπόληψη, μέσα στή δυστυχία καὶ στήν καταφρόνια. Κι ἀμέσως τίς ρώτησε:

— Τί λέτε; "Έχετε τό θάρρος ν' ἀποφύγουμε αὐτή τή συμφορά;

Τά κορίτσια τήν κοίταξαν μέ δάκρυα στά μάτια καί περίμεναν νά όλοκληρώσει τή σκέψη της.

Κι ή Μαρία συνέχισε:

Δέ χρειάζεται νά σᾶς πῶ περισσότερα γιά τίς διαθέσεις τῶν ἔχθρῶν μας. Θυμηθεῖτε μόνο τί ἔγινε στήν πόλη μας ὁχτώ ὀλάκερες μέρες ἀπό τήν ὥρα πού μπήκαν μέσα. Ἀναλογιστεῖτε ἀκόμα καί τά καημένα τά ἀδελφάκια μας, πού εἶναι φυλακισμένα στ' ἀμπάρι. Τί τά περιμένει κι ἐκεῖνα τόσο ἀθῶα πού εἶναι... Ὁπωσδήποτε, αὔριο-μεθαύριο, οἱ Τοῦρκοι θά τ' ἀλλαξοπιστήσουν καί θά τά μάθουν νά δοξάζουν τόν Ἀλλάχ, νά ὑμνοῦν τά δῆθεν κατορθώματα τῶν ἀγάδων καί νά καταριοῦνται τούς πατεράδες τους καί ὅλο τό ἑλληνικό γένος.

Καί ή Μαρία κατάληξε:

— Τά βαστάει ή ψυχή σας ὅλα αὐτά; Σάν γνήσιες Ἑλληνοπούλες, πού εἴμαστε, μποροῦμε νά τ' ἀνεχτοῦμε;

— "Οχι, χίλιες φορές ὅχι, ἀπάντησαν ὅλα μαζί τά κορίτσια, Καλύτερα ὁ θάνατος παρά ή ἀτίμωση!

— Δέχεστε λοιπόν νά ταφοῦμε ἐδῶ στά γαλανά νερά τοῦ νησιοῦ μας;

"Ομόφωνη πάλι ἦταν ή συγκατάθεση.

Μέ μύριες προφυλάξεις ή Μαρία κατέβηκε σιωπηλή στό ἀμπάρι τοῦ πλοίου. Τά μάτια της πετοῦσαν σπίθες καί μιά παράτολμη ἀπόφαση ζωγραφιζόταν στό πρόσωπό της. Πῆρε κρυφά ἕνα ἀναμμένο δαυλί καί προχώρησε στήν μπαρούταποθήκη. Τά χείλη της σιγοψιθύριζαν κάτι σάν προσευχή καί σάν ἰκεσία.

Ξαφνικά κρότος τρομερός ἀντήχησε. Στήλη ἀπό καπνό ἀνέβηκε στόν οὐρανό καί τό καράβι τινάχτηκε στόν ἀέρα!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

32. ΣΤΟ ΒΩΜΟ ΤΗΣ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

Τά χελιδόνια τοῦ Μάρτη ξαναγύρισαν στίς ἔρημες φωλιές τους. Τό σμαράγδινο χαλί τῆς χλόης ἀπλώθηκε στά βουνά, στίς πλαγιές και στούς κάμπους, στολισμένο μέ τά κίτρινα λουλουδάκια τοῦ τριφυλλιοῦ και τίς λευκές μαργαρίτες. Ὁ ἥλιος, χρυσάκτινος και θερμός, ἄρχισε πάλι νά χαμογελάει και νά σκορπίζει τή θαλπωρή του στά δροσολουσμένα δέντρα και στό βρεγμένο χορτάρι.

Τά πουλάκια τιτίβιζαν χαρούμενα πηδώντας ἀπό κλωνάρι σέ κλωνάρι. Και τά παιδιά, μέ τίς ζωηρές φωνές τους, ξυπνοῦσαν τή φύση ἀπό τό λήθαργο, πού τήν εἶχε βυθίσει ὁ χειμώνας. Ἀνοιξη και νιάτα μαζί ἐνωμένα ἔδιναν τόν τόνο τῆς χαρᾶς σ' ὅλα τά γύρω.

“Ο γερο-Μάνθος, καθισμένος στήν ἀναπαυτική καρέκλα του πίσω ἀπό τά τζάμια τῆς βεράντας, κοίταζε μέ καμάρι και ἀγαθό χαμόγελο τά δυό μικρότερα ἐγγονάκια του, πού ἔπαιζαν σάν δυό σπουργίτια στό μεγάλον ἥλιοφωτιστον κῆπο. Ἡ μεγαλύτερη ἐγγονή του, μιά ὅμορφη κοπελίτσα μέ καταγάλανα μάτια, τοῦ ἔφερε τόν καφέ πάνω σ' ἔναν κατακάθαρο δίσκο.

— Και τοῦ χρόνου, παππού, τοῦ εὐχήθηκε. Σήμερα ἔχουμε τή γιορτή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Και τοῦ φίλησε τό χέρι.

— Ναί, κορίτσι μου, ξέρω. Σήμερα γιορτάζουμε τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, πού γιά μᾶς τούς Ἐλληνες εἶναι ἡ μεγάλη γιορτή τῆς Ἐλευθερίας. Σᾶς εἶπαν δά στό σχολεῖο τί σημαίνει ἡ σημερινή μέρα.

— Και βέβαια μᾶς εἶπαν, παππού. Σάν σήμερα, τό 1821, λίγοι, ἀλλά ἀληθινοί, γνήσιοι πατριώτες σήκωσαν τή σημαία τῆς Ἐπαναστάσεως.

Τά μάτια τοῦ παπποῦ βούρκωσαν.

— Νά δεῖς χτές, παππού, συνέχισε ή̄ έγγονή, είχαμε στολίσει τό σχολεῖο, κάναμε γιορτή, άπαγγείλαμε ποιήματα, τραγουδήσαμε έθνικά τραγούδια, χορέψαμε έθνικούς χορούς καί σήμερα λίγο πρίν άπό τό μεσημέρι, θά πάμε νά δοῦμε τή στρατιωτική παρέλαση στόν Ἀγνωστο Στρατιώτη...

’Άλλα δέν εἶναι μόνο έθνική γιορτή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Εἶναι καί θρησκευτική γιά δλους τούς χριστιανούς. Γιατί, στίς 25 τοῦ Μάρτη, ό ἄγγελος ἀνάγγειλε στήν Παναγία τή χαρούμενη εἰδηση̄ ὅτι θά γεννήσει τό Χριστό, πού θά λυτρώσει τόν κόσμο άπό τίς ἀμαρτίες.

— Μπράβο, κόρη μου. Εἶσαι κι ἐσύ γνήσια χριστιανή κι Ἐλληνίδα. Ἀκου καί μένα τώρα νά σου πῶ δυό μόνο λόγια γιά τό έθνικό μέρος τῆς γιορτῆς, ὅπως μᾶς τό δίδασκαν στήν πατρίδα μας, τή Σμύρνη, πρίν άπό τήν καταστροφή τοῦ 1922 καί τήν προσφυγιά μας, εῖπε ὁ παππούς μέ φανερή τή συγκίνησή του:

’Η ίστορία τῆς ὅμορφης Ἐλλάδας μας ἔχει βέβαια χρυσές σελίδες δόξας καί μεγάλα κατορθώματα πατριωτισμοῦ καί λεβεντιᾶς, ἔχει ὅμως καί μαῦρα κεφάλαια καί σκοτεινές μέρες, πού σέ κάνουν νά πονᾶς. Κοίτα τώρα τά παιδάκια, πού παίζουν ξένοιαστα ἔξω στή λιακάδα. Μετά τήν ύποδούλωση τῆς πατρίδας μας στούς Τούρκους κι ώς τήν Ἐπανάσταση, πού γιορτάζουμε σήμερα – ἀπό τό 1453 δηλαδή ώς τό 1821 –, τά παιδιά δέν τολμοῦσαν ούτε νά ξεμυτίσουν ἀπό τήν πόρτα. Στήν ἐποχή τοῦ δικοῦ μου παπποῦ, τά παιδιά ἔμεναν κλεισμένα μέ τίς μανάδες τους μέσα στό σπίτι, γιατί τ' ἄρπαζαν οἱ Τούρκοι καί τά ἔκαναν γενίτσαρους...

— Ναί, παππού, ξέρω. Ἀκουσα τό δάσκαλο, πού τό ἐλεγε χτές, καί ράγισε ή̄ καρδιά μου.

— Πόσο οἰκογενειακά δράματα, τί φοβερές τραγωδίες

επλεξε ή μοίρα! Ν' ἀρπάζουν τ' ἀνθισμένα ἑλληνικά βλαστάρια καί νά τά μεταβάλλουν σέ κοφτερά γιαταγάνια ἐναντίον τῆς ἵδιας τους τῆς φυλῆς! εἶπε ὁ παππούς καί δάκρυσε ἀκόμα πιό πολύ...

— Καλά, παππού, στό σχολεῖο πότε πήγαιναν τά παιδιά, ἀφοῦ ὅλη τή μέρα ἦταν κλεισμένα μέσα στά σπίτια; ρώτησε μέγαλο ἐνδιαφέρον ἡ μικρή.

— Ἀλίμονο, κόρη μου! Οὕτε αὐτό τό δικαίωμα τό εἶχαν οἱ δύστυχοι γονεῖς ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Μοναχοί τους τά διάβαζαν, ὅσοι ἤξεραν γράμματα. Οἱ ἄλλοι, οἱ ἀγράμματοι, τά ἔστελναν μέ χίλιους κινδύνους στό Κρυφό Σχολεῖο — θ' ἄκουσες καί γι' αὐτό —, ὅπου οἱ παπάδες τά μάθαιναν ἀνάγνωση, γραφή, λίγη ἀριθμητική καί μερικά θρησκευτικά καί ίστορία. Αὐτό ἦταν τό πολύ μεγάλο κακό: ἡ Ἑλλάδα, ἡ ἑστία τῶν γραμμάτων, ἦταν καταδικασμένη στήν ἀμάθεια!

‘Αλλά ἄς εἶναι, συνέχισε ὁ παππούς καί ὅρθωσε περήφανα τώρα τό κορμί του στήν καρέκλα του. “Ολα αὐτά πέρασαν πιά. Μιά μέρα, σάν τή σημερινή, 25 του Μάρτη 1821, ἡ ὀργή ξεχείλισε καί ξέσπασε ἡ Μεγάλη Ἐπανάσταση. Ξεσηκώθηκαν οἱ σκλαβωμένοι κι ὄρκιστηκαν ΛΕΥΤΕΡΙΑ ἡ ΘΑΝΑΤΟ! Καί, νά μή στά πολυλογῷ, θά τά μάθεις ἄλλωστε ἄμα πᾶς στήν ἔκτη τάξη, τώρα εἴμαστε ἐλεύθεροι καί νοικοκύρηδες στά σπίτια μας.

Εἶναι βέβαια ἀλήθεια πώς πολλοί ἀπό τους μεγάλους ἐκείνους πρόγονούς μας θυσίασαν νιάτα, ζωή καί περιουσία κι ἔγιναν ὄλοκαυτώματα. Μά τά τιμημένα ὀνόματά τους μένουν ἀθάνατα, γιά νά τά προφέρουμε ὅλοι μέ τιμή, μέ σεβασμό καί μ' ἐθνική περηφάνεια. Ἄς εἶναι ἀγιασμένα τά κόκαλά τους!

— Ἐλα τώρα νά ψάλουμε λίγο ἀπό τόν ἐθνικό μας ὕμνο...

(Διασκευή)

Σύλβιος

33. ΕΙΚΟΣΤΗ ΠΕΜΠΤΗ ΜΑΡΤΙΟΥ

Εὐαγγελισμός-Έλληνισμός

Μέ μιᾶς ἀνοίγει ὁ οὐρανός, τά σύγνεφα μεριάζουν,
οἱ κόσμοι ἐμείνανε βουβοί, παράλυτοι κοιτάζουν.
Μιά φλόγα ἀστράφτει... ἀκούονται ψαλμοί καὶ
μελωδία...

Πετάει ἐν ἄστρο... σταματᾶ ἐμπρός εἰς τή Μαρία.

— «Χαῖρε, τῆς λέει, Ἐαειπάρθενε, εὐλογημένη, χαῖρε!
Ο Κύριός μου εἶναι μέ Σέ, χαῖρε, Μαρία, χαῖρε!»

Ἐπέρασαν χρόνοι πολλοί... Μιά μέρα σάν ἐκείνη
ἀστράφτει πάλι ὁ οὐρανός... Στήν ἔρμη της τήν κλίνη
λησμονημένη, δλάρφανη, χλομή κι ἀπελπισμένη
μιά κόρη πάντα τήκεται, στενάζει ἀλυσωμένη.
Τά σίδερα εἶναι ἀτάραγα, σκοτάδι δλόγυρά της.
Τά καταφρόνια, ἡ δυστυχιά, σέπουν τά κόκαλά της.

— Τρέμει μεμιᾶς ἡ φυλακή καὶ διάπλατη ἡ θυρίδα
φέγγει καὶ ἀφήνει καὶ περνᾶ ἐν ἄστρο, μιάν ἀχτίδα.
Ο ἄγγελος ἐστάθηκε, διπλώνει τά φτερά του...

— «Ξύπνα, ταράξου, μή φοβοῦ. Χαῖρε, Παρθένε, χαῖρε.
Ο Κύριός μου εἶναι μέ σέ, Έλλάς, ἀνάστα, χαῖρε!»

— Οἱ τοῖχοι εὐθύς σωριάζονται. Ἡ μαύρη ἡ πεθαμένη
νιώθει τά πόδια φτερωτά. Στήν μέση της δεμένη
χτυπάει ἡ σπάθα φοβερή. Τό κάθε πάτημά της
ἀνοίγει μνῆμ' ἀχόρταγο. Ρωτᾶ γιά τά παιδιά της...
— Κανείς δέν ἀποκρίνεται... Βγαίνει, πετᾶ στά ὅρη..
Λιώνουν τά χιόνια δθε διαβεῖ, δθε περάσει ἡ κόρη.

— «Ξυπνᾶτε, σεῖς πού κείτεστε, ξυπνᾶτε, ὅσοι
κοιμάστε,
τό θάνατο ὅσοι ἐγεύτητε, τώρα ζωή χορτάστε».

Οἱ χρόνοι φεύγουντε, πετοῦν καὶ πάντα ἐκείνη ἡ μέρα
εἶναι γραμμένο ἐκεῖ ψηλά νά λάμπει στὸν αἰθέρα,
μ' ὅλα τὰ κάλλη τ' οὐρανοῦ. Στολίζεται ὅλη ἡ φύση
μὲ χίλια μύρια λούλουδα, γιά νά τή χαιρετήσει.
Γιορτάστε την, γιορτάστε την! Καθείς, ἀς μεταλάβει,
ἀπό τή χάρη τοῦ Θεοῦ. Καὶ σεῖς καὶ σεῖς οἱ σκλάβοι,
ὅσοι τή δάφνη στήν καρδιά νά φέρετε φοβάστε,
ἀφορεσμένοι νά' στε!

Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

(*"Erγα*)

34. ΕΜΠΡΟΣ

Ἐμπρός! Ὁλόρθοι, ἀτρόμαχτοι.
Μαυρίλα. Ἀστροπελέκι.
Νά! τό σπαθί γοργάστραψε,
καὶ νά! ἡ βροντή. Ντουφέκι.
Στόν Πίνδο ἀπ' τόν Ταῦγετο,
καὶ στά Μπαλκάνια ὡς πέρα,
μιά φλόγα, μιά ἡ φοβέρα,
κι ἔνας ὁ νοῦς. Ἐμπρός!

Ἐμπρός! Βουνά, ψηλῶστε μας,
καὶ ὡς θάλασσα, νά ἡ ὥρα!
στοίχειωσε τά καράβια μας,
καὶ βοήθα νικηφόρα,
ξανά τοῦ Ρήγα ἡ σάλπιγγα,
νά πάει στά μεσουράνια:
«Μαυροβουνιοῦ καπλάνια
καὶ Ὁλύμπου σταυραῖτο!».

Ἐμπρός, ἀδέλφια, ἀτράνταχτοι,
κι ἄν πέφτει ἀστροπελέκι,
νά! τό σπαθί γοργάστραψε,
βρόντησε τό ντουφέκι.

Κρήτη, ὁ Μοριάς, ἡ Ρούμελη,
Ἐμπρός! ἡ Ἑλλάδα λάμπει
ἀχολογῶν οἵ κάμποι,
καῖνε οἱ καρδιές. Ἐμπρός!

(Πολιτεία καὶ μοναξιά) K. Παλαμᾶς

35. ΓΙΑΤΙ ΠΟΛΕΜΟΥΣΕ

Παραφωνία στήν όμάδα

Γενάρης τοῦ 1941. Ὁ χειμώνας ἦταν πολύ βαρύς, τόχιόνι εἶχε σκεπάσει τά πάντα στ' ἀλβανικά βουνά καὶ τόψυχος εἶχε κατεβεῖ περισσότερο ἀπό δέκα βαθμούς κάτω ἀπό τό μηδέν.

Ο λόχος μας βρισκόταν στήν πρώτη γραμμή κι εἶχε ἀναλάβει τή φρούρηση τοῦ Μετώπου πάνω σ' ἔνα ἀπό τά ὑψώματα τοῦ Μπογραδέτς. Καί ἡ όμάδας μας, μέτο λοχία Στέλιο, ἔνα γενναῖο παλικάρι ἀπό τή Μυτιλήνη, ἐπικεφαλῆς, κάθε βράδυ ἔστηνε ἐνέδρα στό πιό προχωρημένο σημεῖο τοῦ τομέα μας, τριάντα-σαράντα μέτρα κοντά στίς προφυλακές τοῦ ἐχθροῦ.

Εἴμαστε οἱ πιό σκληραγωγημένοι στρατιῶτες τῆς διμοιρίας. Εἶχαμε λάβει μέρος στή μάχη τοῦ Ἰβάν-Μοράβα, εἶχαμε παρελάσει περήφανοι νικητές μέσα ἀπό τίς κεντρικές ὁδούς τῆς Κορυτσᾶς καὶ εἴμαστε ἀπό τούς λίγους, πού δέν εἶχαν ἀρχίσει ἀκόμη νά δεκατίζουν τά κρυοπαγήματα. Γι' αὐτό εἴχαμε καὶ τήν προτίμηση σέ κάθε ἐπικίνδυνη ἀποστολή.

Ο λοχαγός ἦταν βέβαιος γιά τήν ἐπιτυχία μας. Κι ἐμεῖς καμαρώναμε! Ἡ καρδιά μας χτυποῦσε ἀπό ἐθνικό παλμό καὶ τά στήθη μας γέμιζαν ἀπό ὑπερηφάνεια κάθε φορά πού μέ τ' ἀντίσκηνα καὶ τίς κουβέρτες στόν ὄμοι, ἀμίλητοι, ψύχραιμοι, μέ τά ὅπλα στά χέρια, τά μάτια μπροστά καὶ τ' αὐτιά ὀρθάνοιχτα γλιστρούσαμε ἀθόρυβα σάν σκιές μέσα στό σκοτάδι καὶ φτάναμε στίς θέσεις μας.

Παραφωνία στήν όμάδα μας ἀποτελοῦσε μονάχα ὁ Στρατής, ἔνα μοναχοπαίδι μιᾶς χήρας, πού ἔξω ἀπό τή μητέρα του καὶ τόν ἑαυτό του τίποτε ἄλλο δέ λογάριαζε. Ἐρχόταν πάντοτε μέ ἀπροθυμία μαζί μας καὶ

δέν επαυε σ' ὅλο τό δρόμο νά σιγομουρμουρίζει.

— Τί τά θέλετε, κυρδάσκαλε, τόλμησε νά μοῦ εἰπεῖ μιά νύχτα ἐκεῖ, ὅπου ό ἔνας κοντά στόν ἄλλο φυλάγαμε στήν ἐνέδρα. Δέν καταλαβαίνω, γιατί νά γίνεται αὐτός ὁ πόλεμος, γιατί νά ύποφέρουμε καί νά σκοτωνόμαστε . . . Δέ βλέπω τό λόγο... Τί θά γινόταν, ἀν ἀφήναμε τούς Ἰταλούς νά περάσουν στήν Ἐλλάδα... Σίγουρα, τίποτα...

— Σσούντ! Σιωπή! Μήν προχωρεῖς! τοῦ φώναξα γεμάτος δργή. Ξέρεις πολύ καλά πώς ό λαός μας εἶναι ἡσυχος καί φιλειρηνικός καί τόν πόλεμο δέν τόν θέλει. Ἀναγκάζεται ὅμως νά πολεμάει, ὅταν εἶναι νά ύπερασπίσει τά ὄσια καί ιερά του, ὅπως εἶναι ἡ Λευτεριά, ἡ ἀνεξαρτησία, ἡ . . .

Δέν πρόλαβα νά συνεχίσω. Χωρίς νά τό θέλω, ἡ φωνή μου εἶχε ἀκουστεῖ ἀπό τόν Ἰταλό σκοπό καί τό πανηγύρι ἄρχισε.

Πυροβόλησε ό Ἰταλός, ἀπαντήσαμε μεῖς, ξεσηκώθηκαν ἐχθρικά καί δικά μας φυλάκια, ὀλόκληρος ό τομέας ἄναψε. Μάλινχερ, πολυβόλα, χειροβομβίδες, ὀλμοί, κανόνια χαλοῦσαν τόν κόσμο. Ὁ κρότος τῶν ντουφεκιῶν, τό βραχνό βουητό καί οἱ λάμψεις τῶν πυροβόλων ἔδιναν στίς χιονισμένες βουνοκορφές ἔνα θέαμα διαφορετικό, φαντασμαγορικό, καί συνάμα φρικτό καί τραγικό!

Πυροβολούσαμε καρφωμένοι μέσα στό χιόνι καί προσπαθούσαμε ἀπό τίς βρισιές καί τό καταιγιστικό πῦρ τοῦ ἐχθροῦ νά ύπολογίσουμε πόση δύναμη εἶχε τό ἀπέναντί μας φυλάκιο. "Υστερ' ἀπό λίγη ὥρα, καθώς συμβαίνει συνήθως στόν πόλεμο, τό μέτωπο ἡσύχασε.

Κόντευε νά ξημερώσει. Τά ἄστρα ἔσβηναν ἔνα ἔνα στόν οὐρανό κι ἔνα ἀμυδρό φῶς, ἐνισχυμένο ἀπό τήν ἀνταύγεια τοῦ χιονιοῦ, ξεχυνόταν στήν πλάση.

— Δάσκαλε, τί λές; άκούω μιά σιγανή φωνή. Τούς αἰ-
φνιδιάζουμε; Λίγοι εἶναι.

Ήταν ό λοχιάς πού έμένα συμβουλευόταν πάντα,
ὅταν ἔπαιρνε τίς τολμηρές ἀποφάσεις του.

— Εμπρός! ἀπάντησα χωρίς δισταγμό.

Συνεννοηθήκαμε ό ἔνας μέ τόν ἄλλο καί συρθήκαμε
μπροστά. Εὐτυχῶς ὑπῆρχαν πολλά δέντρα ἐκεῖ καί οἱ
κορμοί τους μᾶς ἔκρυβαν θαυμάσια.

Τά ὅπλα «ἔφ» ὅπλου λόγχη» καί τίς χειροβομβίδες
ἔτοιμες. Πλησιάσαμε πολύ κοντά. Μιά φωνή «ἄέρα!
ἄέρα!» ἀντήχησε στόν ὁρίζοντα, μερικές χειροβομ-
βίδες ἔπεσαν στό ἔχθρικό συρματόπλεγμα κι ἄλλες ἔξω
καί γύρω ἀπό τό φυλάκιο. Δέν πρόφτασαν νά κινηθοῦν
οἱ Ἰταλοί καί οἱ λόγχες μας τούς εἶχαν περιζώσει.

Ψηλά τά χέρια, ἀφοπλισμός κι ἔρευνα. Δύο-τρεῖς
ἀπό μᾶς φύλαγαν τούς Ἰταλούς, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἀναζη-
τούσαμε κανένα τηλέφωνο, κανέναν κώδικα, διαταγές,
τρόφιμα... Ἀπό τά τελευταῖα μάλιστα εἶχαμε μεγάλη
ἀνάγκη, γιατί στό ύψος ὅπου βρισκόμαστε, τά μεταγω-
γικά μας ἔφταναν μέ πολλές δυσκολίες.

‘Ο Στρατής ἐκτελεῖ τό καθῆκον του

“Ολοι ψάχναμε ἐκτός ἀπό τό Στρατή. Αὐτός εἶχε καρ-
φωμένα τά μάτια στό χῶμα κι ἔβλεπε. Σέ μιά στιγμή
ἔσκυψε. Πῆρε κάτι, τό κοίταξε, τό ξανακοίταξε καί μέ
κόπο συγκρατοῦσε τά νεῦρα καί τό θυμό του. Μέ πλη-
σίασε, μοῦ ἔδειξε τό εὕρημα καί μοῦ εἶπε μέ δειλή καί
ντροπιασμένη φωνή:

— Βλέπεις, κυρδάσκαλε; “Α, τούς ἀφιλότιμους!

Ήταν ἔνα κάρτ-ποστάλ, πού παρίστανε τόν Παρθε-
νώνα. Στήν κορυφή του ἦταν ζωγραφισμένη μιά ἴτα-
λική σημαία κι ἀπό κάτω ἔγραφε λατινικά:

— Ζήτω ἡ ἴταλική Αὐτοκρατορία!

— Τό βλέπεις τώρα; τοῦ φώναξα δργισμένος. Τό εἶδες μέ τά μάτια σου τί θά γινόταν, ἂν ἀφήναμε τούς Ἰταλούς νά περάσουν στήν Ἑλλάδα; Μήπως καταλαβαίνεις καί τί ἄλλο ἀκόμα θά γινόταν;

“Ο Στρατής εἶχε γίνει κατάχλομος.” Ετρεμε. Κι ἔτρεμε γιά δυό λόγους: ἀπό τό θυμό του κι ἀπό τή ντροπή του. Τόν λυπήθηκα. Ἰσως νά μή φταιίει αὐτός, συλλογίστηκα, ἀλλά ἡ πολλή ἀγάπη τῆς χήρας μάνας του.

— “Εχεις καιρό, τοῦ εἶπα μέ συμπάθεια, νά δείξεις στό μέλλον δτι κατάλαβες καλά πλέον, γιατί γίνεται αὐτός δ πόλεμος, γιατί ύποφέρουμε καί γιατί σκοτωνόμαστε.

“Ωσπου νά ἐπιστρέψουμε στό λόχο καί νά παραδώσουμε τούς αἰχμάλωτους, φοιβεροί πόνοι σουβλίζανε τά πόδια μου ώς τό κόκαλο.” Επαθα κρυοπαγήματα καί διατάχτηκε ἡ διακόμισή μου στό νοσοκομεῖο. Ἀπό τό δρεινό χειρουργεῖο, στήν Κορυτσά, στή Φλώρινα. Έκει ἔμεινα ἔνα μήνα καί τότε οἱ γιατροί μοῦ ἐπιτρέψανε νά περπατήσω, στήν ἀρχή βέβαια μόνο μέ τίς κάλτσες. Πήγα κατευθείαν στή διπλανή αἴθουσα, δπου — καθώς εἶχα πληροφορηθεῖ — ἔνας τραυματίας δέν ἔκανε τίποτε ἄλλο, παρά νά κοιτάζει συνέχεια ἔνα κάρτ-ποστάλ καί νά σιγοψιθυρίζει.

Εἶχαν δέσει τό κεφάλι του μ’ ἐπίδεσμους καί δέ φαίνονταν, παρά μόνο τά μάτια, ἡ μύτη καί τό στόμα του. Πλησίασα δίπλα στό κρεβάτι του. Τά μάτια τοῦ πληγωμένου στηλώθηκαν ἀπάνω μου. Μέ κοίταζαν πολλή ώρα. Τά χέρια του ἐξακολουθοῦσαν νά κρατᾶνε τό κάρτ-ποστάλ. Ξεφνικά τό κορμί του ἀνασκίρτησε.

— Πόσο σέ περίμενα... Έσύ δέν εἶσαι, κυρδάσκαλε; τραύλισε. Σέ ζητοῦσα. Ἡξερα πώς ἥσουν ἐδῶ καί ἥθελα νά συνναντηθοῦμε... Νά μέ συγχωρέσεις... Καί νά σ’ εὐχαριστήσω, γιατί ἔγινες αἰτία νά κάμω τό καθῆκον μου.

“Ηταν ὁ Στρατής. Καί τό κάρτ-ποστάλ ἦταν τό ἴδιο,

πού εἶχε βρεῖ ντροπιασμένο στό ἐχθρικό φυλάκιο.
Μόνο πού στήν κορυφή τοῦ Παρθενώνα κυμάτιζε τώρα
περήφανη ἡ γαλανόλευκη κι ἀπό κάτω ᾧταν γραμμένο
τὸ «ΟΧΙ», ἡ λέξη πού ἔγινε θρύλος καί σύμβολο γιά
τήν ἀδάμαστη φυλή μας.

Ναί. Ὁ Στρατής, πού ἔνα βράδυ ζήτησε τήν ἄδεια
ἀπό τό λοχαγό μας κι αἰφνιδίασε κατάμονος ἔνα ἐχθρι-
κό φυλάκιο, ἅρπαξε τό ἐχθρικό πολυυβόλο κι ὅπως γύ-
ριζε στό λόχο χτυπήθηκε ἀπό θραῦσμα βλήματος ὅλ-
μου καί πληγώθηκε στό κεφάλι.

”Ηξερε καλά τώρα, γιατί πολεμοῦσε. Καί τό ἔδειξε
τόσο παλικαρίσια!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

36. ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πατρίδα μας γλυκιά κι εὐλογημένη
ἀπ' τοὺς ὥραιοὺς θεούς, τή λευτεριά σου
μέ τό αἷμα τῶν παιδιῶν σου ζυμωμένη
ἐπιβουλεύτη ὁ ἐχθρός. Τό ἀνέβασμά σου

πρός τήν κορφή τῆς ποθητῆς Εἰρήνης
ῆρθε μέ τό στρατό του νά ἐμποδίσει,
διαλαλώντας πώς λεύτερη νά μείνεις
δέν τό μπορεῖς. Τί ἔτσι προστάζει ἡ φύση:

«οἱ μικροί στούς τρανούς νά γονατίζουν». Κι εἰπες: Μικρή κι ἄν εἶμαι, ἡ δύναμή μου
ἀπέραντη εἶναι, γιατί μέ στηρίζουν
οἱ θεῖκοι ”Ἐλληνές μου, οἱ πρόμαχοί μου.

Κι ὅρμησαν στή φωνή σου τά παιδιά σου...
Καί στούς βράχους τῆς Πίνδου μέ τό ἀτσάλι
ἐχάραξαν, Ἐλλάδα, τ' ὄνομά σου
γιά τήν αἰωνιότητα καί πάλι.

Σωτήρης Σκίπης

37. ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Βρισκόμαστε στό ἔτος 1942, στήν ἐποχή τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς. Πείνα καί ἀθλιότητα βασίλευε ἀπό τή μιά ἄκρη τῆς Ἐλλάδας ὡς τήν ἄλλη. Λιγότερο στά χωριά καί περισσότερο στίς πόλεις, προπάντων στήν Ἀθήνα καί τόν Πειραιά.

“Ολος ὁ κόσμος, ἄντρες καί γυναῖκες, μεγάλοι καί μικροί, ἀγωνίζονταν νά ἔξοικονομήσουν ἔνα κάποιο φαγητό τῆς ἡμέρας. Ὁλων οἱ σκέψεις καί οἱ φροντίδες γύρω ἀπ' αὐτό τό θέμα τριγύριζαν. Γιά τό ψωμί!

“Ωστόσο, κανένας δέν εἶχε ξεχάσει καί τό καθῆκον πρός τήν Πατρίδα. Ἄ, ὅλα κι ὅλα! Οι Ἐλληνες μπορεῖ νά πεινοῦν καί νά ύποφέρουν καί νά βασανίζονται ἀπό χίλιες ἔννοιες, πάνω ἀπ' ὅλα ὅμως παντοῦ καί πάντοτε νοιάζονται γιά τήν Ἐλλάδα.

‘Από τήν πρώτη κιόλας ἡμέρα πού οἱ Γερμανοί μέ τούς Ἰταλούς πατήσανε τά ἄγια χώματά μας ὡς κατακτητές, οἱ Ἐλληνες, ἄντρες καί γυναῖκες, τούς πολεμοῦσαν κρυφά καί φανερά, στά χωριά καί στίς πόλεις, στό βουνό καί στόν κάμπο, στά τρένα καί στά πλοΐα, στά σπίτια καί στά γραφεῖα, ὅπου καί ὅπως μποροῦσαν.

Καί εἶναι ἄπειρα τά παραδείγματα τῆς παλικαριᾶς καί τῆς αὐτοθυσίας τῶν μεγάλων.

‘Άλλα καί τά παιδιά δέν ύστερησαν. Εἶχαν καταλάβει

τόσο καλά τό χρέος τους και χωρίς τά πιό πολλά νά
ἀνήκουν σέ καμιά δργάνωση δέν ἄφηναν εὔκαιρία πού
νά μήν καταφέρουν σοβαρά πλήγματα στόν ἐχθρό:

Ἄλλα χρησιμοποιοῦνταν ώς σύνδεσμοι και μεταφέ-
ρανε μηνύματα ή ἔδιναν πληροφορίες στούς συμμά-
χους γιά τίς κινήσεις τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων.

Ἄλλα ἔβγαζαν τά λάστιχα ἀπό τά γερμανικά αὐτοκί-
νητα και τ' ἀκινητοποιοῦσαν.

Ἄλλα ἄρπαζαν ἀπό τίς ἀποθῆκες τρόφιμα κι δ, τι
ἄλλο ἔβρισκαν.

Κι ἄλλα ἔκρυβαν και προστάτευαν τούς "Αγγλους
στρατιωτικούς, πού εἶχαν μείνει ἐδῶ ή γιατί δέν κα-
τόρθωσαν νά φύγουν ή γιατί τούς χρειαζόταν νά μεί-
νουν ἐδῶ ὁ πόλεμος.

Και πόση περηφάνεια αἰσθανόταν καθένα σάν τύχαι-
νε νά φιλοξενηθεῖ στό σπίτι του ξένος στρατιώτης!
Τοῦτο ήταν ὑποχρέωση και πρός τήν Πατρίδα και πρός
τά ἔθιμα τοῦ τόπου. Ἡ φιλοξενία εἶναι προπάντων Ἐλ-
ληνική ἀρετή.

Τά παιδιά λοιπόν εἶχαν πάρει ἐνεργό μέρος στόν
ἀγώνα τῆς Ἐθνικῆς μας ἀντίστασης και πρόσφεραν
τίς πολύτιμες ὑπηρεσίες τους μέ δλη τή φλόγα τῆς νεα-
νικῆς τους ψυχῆς και μέ δλη τους τήν αὐταπάρνηση.
Και τά κατάφεραν μιά χαρά!

Κι ἔτσι ἔπρεπε, γιατί ἀλλιῶς δέν ήταν εὔκολο νά
ἐξασθενήσει ή τρομερή δύναμη τῆς πολεμικῆς μηχα-
νῆς τοῦ ἐχθροῦ. Και... ἀλίμονο στήν ἀνθρωπότητα
δόλόκληρη!

"Απειρα τώρα εἶναι τά παραδείγματα τῆς ἀντιστασια-
κῆς δράσης τῶν παιδιῶν και θά μποροῦσε μ' αὐτά και
μόνο νά γραφεῖ δλόκληρο βιβλίο. Ἀναφέρουμε ἔνα
ἀπό τά πιό χαρακτηριστικά, πού δημοσιεύτηκε ἀργό-
τερα σέ γενικές γραμμές στό περιοδικό «ΑΕΡΑΣ».

Μιά μέρα, εἶχε μπεῖ σ' ἔνα τράμ τῆς Ἀθήνας ἔνας

"Αγγλος ἀξιωματικός. Φοροῦσε μισοτριμμένα πολιτικά ρούχα, στάθηκε ὅρθιος στό διάδρομο καί κοίταζε μόνο μπροστά του καί πουθενά ἄλλοι. "Ομως τό ξανθό χρῶμα τῶν μαλλιών καί τό ὑψος τοῦ ἀναστήματός του φανέρωναν καθαρά τί ἦταν. Φτάνει νά είχε λίγο ἔξασκημένο τό μάτι κανένας καί νά τόν πρόσεχε.

"Ενας μικρός, πού πουλοῦσε στή στάση τοῦ τράμ τσιγάρα, τόν πήρε εἰδηση καί ἤταν σίγουρος πώς δέ γελιόταν. Τήν ίδια στιγμή ὁ μικρός εἶδε κι ἔναν προκλητικά καλοθρευμένο γιά τήν ἐποχή κύριο πού τοῦ φάνηκε ὑποπτος. Νόμισε δηλαδή ὁ μικρός πώς ὁ κύριος αὐτός ἤταν τῆς μυστικῆς ὑπηρεσίας καί παρακολουθοῦσε τόν "Αγγλο. Χωρίς τότε νά χάσει καιρό, πήδησε κι αὐτός στό τράμ μαζί μέ τό ἐμπόρευμά του καί τρύπωσε ἀνάμεσα στόν "Αγγλο καί στό μυστικό πράκτορα.

Κάποια στιγμή, ὁ μικρός ἀντιλήφτηκε τό δεύτερο νά σκύβει σ' ἔνα Γερμανό ἀξιωματικό, πού βρισκόταν τυχαία μέσα στό τράμ, νά τοῦ ψιθυρίζει κάτι σ' αὐτί καί νά τοῦ δείχνει μέ προφύλαξη τόν "Αγγλο. Δέν ἥθελε περισσότερα γιά νά μπει στό νόημα. Καί πρίν καλά καλά σηκωθεῖ ὁ Γερμανός ἀπό τή θέση του, ὁ μικρός πρόσφερε ἔνα πακέτο τσιγάρα στόν "Αγγλο καί τοῦ σφύριξε κρυφά:

— Μίστερ "Ιγγλις... παρτί γρήγορα... Μπῆκες; Γκεστάπο πήρε μυρουδιά... χάθηκες!

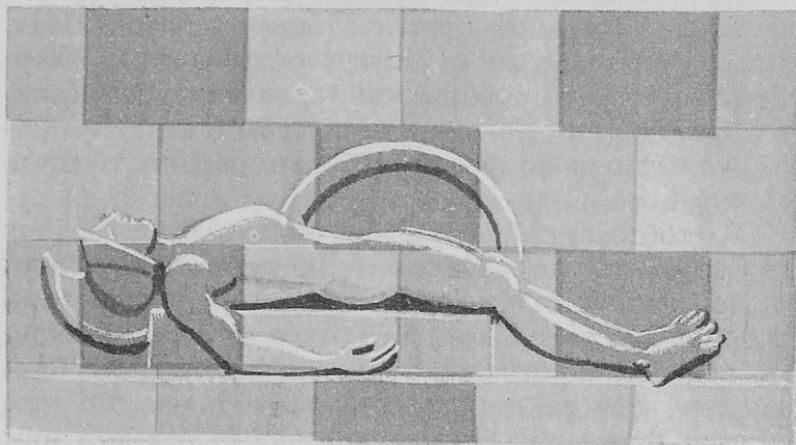
Ο "Αγγλος κατάλαβε. Καί μέ ὑφος ἀδιάφορο τάχα προχώρησε κατά τόν ἐξώστη, γιά νά πηδήσει στό δρόμο. Ο Γερμανός ἔσπρωξε τόν κόσμο κι ὅρμησε ἔσπισω του. Μπλέχτηκε ὅμως στά πόδια τοῦ μικροῦ, πού ἔριξε ἐπίτηδες τά τσιγάρα του κάτω καί τώρα τά'βαλε μέ τό Γερμανό ὅτι τοῦ τά ἔριξε αὐτός καί τόν κατάστρεψε...

Δημιουργήθηκε φασαρία. Ο μικρός τραβοῦσε τό Γερμανό ἀπό τό χιτώνιο καί μέ κλάματα ζητοῦσε ἀπο-

ζημίωση. Ὁ Γερμανός ἄφριζε ἀπό τό θυμό του, βλαστημοῦσε κι ἀγωνιζόταν ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπό τό μικρό, ἀλλά τοῦ κάκου. Στό τέλος τοῦ κατάφερε μιά γροθιά στό πρόσωπο, τόν πέταξε καταματωμένο χάμω, πήδησε ἀπό πάνω του καὶ ὅρμησε στόν ἐξώστη.

“Ηταν ὅμως ἀργά. Ὁ Ἀγγλος εἶχε ἔξαφανιστεῖ!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

38. ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ 1942

Σάν ξημέρωσε ἡ 25 Μαρτίου 1942, οἱ ἐχθροί, πού δυνάστευαν καὶ ξεκλήριζαν τή χώρα τῶν Ἑλλήνων, εἶπαν μέ τό νοῦ τους πώς ἔτσι πεινασμένος ὁ λαός θά καθήσει ἥσυχα, ἐπειδή θά χει ξεχάσει σίγουρα — εἶπαν — πατρίδα καὶ Λευτεριά.

“Ομως δέν ξέρανε καλά τούς σκλάβους τους. Γιατί δέν ξέρανε ἀπό πόσο παλιά χρόνια ζεῖ μέσα τους τό

πάθος για τήν ξερή τους γῆ, γιά τά γυμνά νησιά τους, γιά τή δόξα τῶν παππούδων και τῶν πατεράδων τους.

Ἐτσι ἔγινε στίς 25 Μαρτίου τοῦ 1942: Ὁ πεινασμένος λαός τῶν σκλάβων βγῆκε στούς δρόμους τῆς Πρωτεύουσας και τράβηξε σιωπηλά στή Μητρόπολη. Στά πρόσωπα δέν ἔλαμπε, ὅπως στούς καλούς χρόνους, ἡ χαρά, ἀλλά λύπη και πίκρα και συντριβή. Ὁμως στά μάτια ἄστραφτε ἡ πίστη, ἡ ἀδάμαστη θέληση ἡ λατρεία τῆς Λευτεριᾶς.

Ἡταν γυναῖκες ντυμένες στά μαῦρα, μητέρες τοῦ πένθους, χῆρες και ὄρφανά. ᩃταν γερόντοι. ᩃταν, ἀτέλειωτη θεωρία, και οἱ λαβωμένοι πολεμιστές: ἄλλοι εἶχαν κομμένα τά ποδάρια και περπατοῦσαν στά δεκανίκια, ἄλλους τούς σέρνανε μές στά καρότσια Ἐλληνίδες, κορίτσια μέ ασπρες μπλούζες και μέ κόκκινο σταυρό στό κεφάλι.

Ολο τοῦτο τό πλῆθος μπῆκε στήν ἐκκλησία, δόξασε τό Θεό και τόν παρακάλεσε νά σκύψει νά δεῖ τά βάσανα πού πέσανε στή χώρα τῶν Ἐλλήνων, νά τούς λυπηθεῖ και νά γίνει Ἰλεος *. Ὅστερα ψάλανε τροπάρια τοῦ πένθους, κάμανε μνημόσυνο γιά τίς ψυχές τῶν ἀποθαμένων, τῶν παλικαριῶν πού σκοτώθηκαν στά χιονισμένα βουνά τῆς Πίνδου, και τῶν ἄλλων πού τούς εἶχε πάρει ἡ πείνα τό χειμώνα τοῦ 1941.

Κι ἀφοῦ ὅλα αὐτά γινήκανε, ὁ λαός βγῆκε ὅξω νά πάει λουλούδια στόν τάφο τοῦ Ἀγνωστού Στρατιώτη. Ἐκεῖ ἔχουν ἀποθέσει τά κόκαλα ἐνός παλικαριοῦ πού σκοτώθηκε στόν πόλεμο και τ' ὅνομά του χάθηκε και δέν τό μαθε κανένας. Εἶναι ὁ τόπος περισσά ὥραϊος, ἀπό πάνου εἶναι δ οὐρανός γαλάζιος, ἔχουν βάλει και μιά πλάκα στόν τάφο σκαλισμένη μέ παραστάσεις ἀρχαῖες.

Ο λαός ἄρχισε νά πορεύεται πρός τόν τάφο. Πήγαι-

* εὐσπλαχνικός

ναν πρῶτα οί λαβωμένοι πολεμιστές πάνου στά καροτσάκια τους, ύστερα οί μαυροφορεμένες γυναικες, ύστερα τό άλλο πλῆθος.

Οι καταχτητές, βλέποντας αὐτά, φοβήθηκαν καί εἶπαν:

— Τοῦτοι θά κάνουν κίνημα!

Καί πρόσταξαν νά σκορπίσει τό πλῆθος. Στήσανε κανόνια καί ἄρματα καί καβαλαρέους καί πεζούρα πολλή καί διάταξαν:

— Μήν κάνετε πώς περνᾶτε, γιατί θά χτυπήσουμε!

Μιά στιγμή ἔγινε μές στό λαό ἔνα σούσουρο, μά μονομιᾶς πέρασε ὁ φόβος. Σ' ὅλα τά μάτια ἡ ἀπόφαση ἀστραψε:

— "Οχι! Εἶναι ὁ Τάφος τοῦ σκοτωμένου μας παλικαριοῦ, εἶναι ὁ Τάφος τῶν παιδιῶν μας! Θά πᾶμε, γιά νά τιμήσουμε τά παλικάρια μας πού σκοτώθηκαν γιά τήν Ἑλλάδα! Κι ἄρχισαν νά βαδίζουν.

Οι ἄρματωμένοι ἐχθροί φώναζαν:

— Μήν κάνετε ἄλλο! Θά ρίξουμε!

Μά ὁ λαός ὀλοένα πορευόταν. Ἀργά ἄργα. Οι ἐχθροί ἐτοίμασαν τ' ἄρματα. Τάστησαν καταπάνου στό λαό. Ὁ λαός πορευόταν. "Ωσπου φτάσανε κοντά ὁ ἔνας μέ τόν ἄλλο. Ἡταν πιά φανερό πώς ἡ ὥρα ἥρθε.

Τότες ἔγινε σιωπή θανάτου. Φύλλο νά πεφτε δέ θά ἀκουγόταν. "Οταν ἀκούστηκε ἡ πρώτη μπαταριά. Οι στρατιῶτες ρίχνανε στό πλῆθος.

"Έγινε μεγάλο κακό. Οι γερόντοι καί οί γυναικες ἄρχισαν νά φωνάζουν ἀπελπισμένα:

— "Ωχου, πού μᾶς σκοτώνουν ἀνυπεράσπιστους! "Ωχου, πού μᾶς σκοτώνουν γυναικες ἀνήμπορες κι ἔρημες!

Οι στρατιῶτες ὀλοένα ρίχνανε. Καί ἡ σαστισμάρα πού ἔπεσε στό λαό ἥταν μεγάλη. "Ομως τότες, στή δύσκολη ὥρα, πετιέται μιά Ἑλληνίδα μέ μαδρα μαλλιά

καί μέ μαῦρα μάτια. Ὡταν κόρη τῆς Ἀττικῆς!
— Ἀδέρφια, μή δειλιάζετε! φωνάζει. Ἐλᾶτε μαζί μου,
ἀδέρφια!

“Ολοι τότες εἶδαν:

Ἡ κόρη ἄρχισε νά βαδίζει. Πλάι της ἔνας σακατεμένος πολεμιστής. Ἡ κόρη τὸν ἔσερνε ἀπό τὸ χέρι, κι αὐτός τὴν ἀκολουθοῦσε κοιτάζοντας πάντα ψηλά στὸν οὐρανό. Ὡταν ἔνα χλοιό παλικάρι, προχωρούσανε κι οἱ δυό τους ἵσια, περήφανα. Καί ἦταν σάν νά περπατοῦσε ἡ Μοίρα τῆς Ἑλλάδας.

Ἄξαφνα ἀκούστηκε ἡ φωνή τοῦ παλικαριοῦ. Μιλοῦσε στούς ἐχθρούς καί τούς ἔλεγε:

— Εἶμαι τυφλός! εἶμαι τυφλός!

Κι ὀλοένα πήγαινε μπροστά ὁ τυφλός τραυματίας. Ἀπό πάνω του τό γαλάζιο χρῶμα τ' οὐρανοῦ τῆς Ἑλλάδας τὸν τύλιγε, μαζί τύλιγε καί τά μαῦρα μαλλιά τῆς κόρης τῆς Ἀττικῆς.

Κι ἔγινε τό θάμα!

Μπροστά στό τυφλό παλικάρι πού πήγαινε πρός τό θάνατο, μπροστά στό νέο κορίτσι πού τό ὁδηγοῦσε, μπροστά στή Μοίρα τοῦ περήφανου τόπου, τό ἀφρισμένο θεριό, πού ξερνοῦσε φωτιά καί σίδερο, δείλιασε. Οἱ πρῶτοι στρατιώτες ἀποτραβήχτηκαν σάν νά βλέπανε φάντασμα, οἱ ἄλλοι στρατιώτες ὅλοι τρέμοντας ἔκαναν πίσω. Κι ἀπό τό δρόμο πού ἀνοιξαν, ὁ λαός χύθηκε, σηκώνοντας στούς ὥμους τούς σκοτωμένους κραυγάζοντας καί ὀλολύζοντας. Ἔτσι φτάσανε στή μεγάλη πλατέα, ἐκεῖ πού ὁ τόπος εἶναι περισσά ώραϊος.

Μπροστά στόν τάφο τοῦ Ἀγνωστού Στρατιώτη ὁ λαός ἀπόθεσε τούς νέους νεκρούς κι ὑστερα γονάτισε. Ἔτσι γονατιστοί γερόντοι, γυναῖκες νέοι καί παιδιά τραγουδήσανε τόν “Υμνο στήν Ἐλευθερία. Εἶναι ἔνα παλιό τραγούδι πού λέει πώς ὅλα γύρω ἦταν σιωπηλά, γιατί τά’σκιαζε ἡ φοβέρα καί τά πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Ἐκλαψε ὁ λαός, θυμήθηκε τούς προγόνους του, ἔβαλε λουλούδια πάνου στό μαρμαρένιο Τάφο κι ύστερα σηκώνοντας στόν ὅμο τούς σκοτωμένους πῆγε νά τούς θάψει.

(*"Ωρα πολέμου"*)

Ηλίας Βενέζης

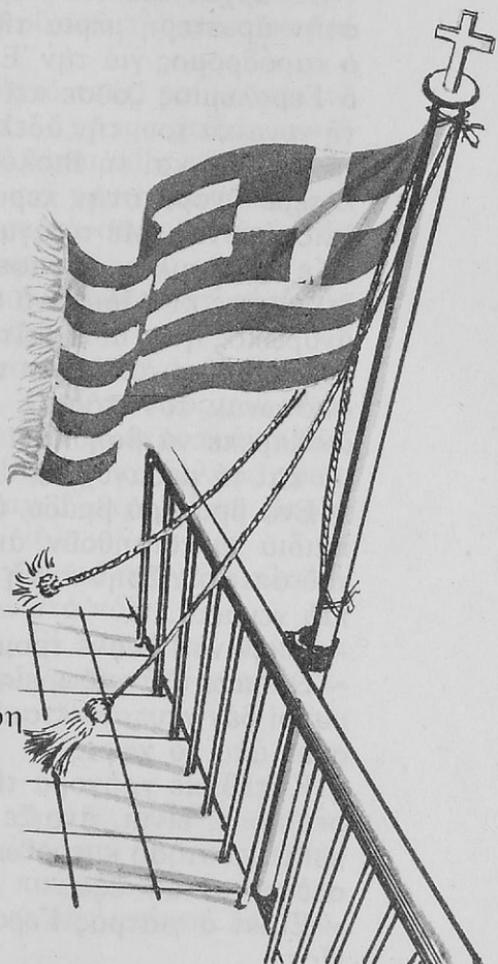
39. ΣΤΗ ΣΗΜΑΙΑ ΜΑΣ

Μέσα μας βαθιά γιά σένα
μιά λαχτάρα πάντα ζεῖ.
Σύμβολο εἶσαι τῆς Πατρίδας
καί τῆς Λευτεριᾶς μαζί.

Γαλανόλευκη ἡ θωριά σου
καί φαντάζεις μές στό νοῦ
σάν τό κύμα, σάν τό γέλιο
τοῦ πελάου καί τ' οὐρανοῦ.

Τῆς Τιμῆς καί τῆς Ἀνδρείας
τήν ἀστείρευτη πηγή
τοῦ λευκοῦ σταυροῦ σου ἡ χάρη
δυναμώνει κι εὐλογεῖ.

Κι ὅσοι χάνονται γιά σένα,
σπώντας σίδερα βαριά,
ξεψυχοῦν καί τραγουδᾶνε:
«Χαῖρε, ὦ, Χαῖρε, Λευτεριά!»

Στέλιος Σπεράντσας

40. ΑΛΗΘΙΝΟ ΟΝΕΙΡΟ

‘Ο γιατρός περιποιεῖται καί κρύβει τούς ἀεροπόρους μας

Τό ἀρχοντικό τοῦ Γερολύμιου ὑψωνόταν περήφανο στήν ἀριστερή μεριά τῆς δημοσιᾶς, ἐκεῖ πού ἀρχίζει ὁ καρόδρομος γιά τήν Ἐλασσόνα. Ἀπό χρόνια πολλά, ὁ Γερολύμιος ζοῦσε κεῖ μέσα μέ τήν οἰκογένειά του, τή γυναίκα του, τήν ἀδελφή του καί τά δυό του παιδιά: τόν Ἀλέξη καί τή Βιολέτα. Γιατρός ὁ ἴδιος εἶχε τό καλύτερο ὄνομα στήν περιφέρεια σάν ἀνθρωπος καί σάν ἐπιστήμονας. Μέ τό ἀγαθό του πάντα χαμόγελο σκόρπιζε συμβουλές, ἔγραφε συνταγές καί στήν ἀνάγκη ξεκινοῦσε κι ὁ ἴδιος νά ἐπισκεφτεῖ τόν ἄρρωστο, εἴτε ἀνθρωπος ἥταν αὐτός εἴτε ζωντανό. Τό δτι ἥταν κατοχή κι οἱ ἐχθροί ἀλώνιζαν τά χωριά, τρομοκρατοῦσαν καί σκότωναν τόν κόσμο, ὁ γιατρός δέν τό λογάριαζε, ἀν ἔπειτε νά βοηθήσει κάποιο συνάνθρωπό του ἀκόμα καί τά μεσάνυχτα.

“Ἐνα βροχερό βράδυ, ἐκεῖ πού ἡ μητέρα ἐτοίμαζε τά παιδιά νά κοιμηθοῦν, ἀκούστηκαν χτύποι στήν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ. Στήν ἀρχή σιγανά, ἔπειτα πιό δυνατά καί πιό νευρικά.

— Γερμανοί! ἔκανε τρομαγμένη ἡ Βιολέτα.

— Θά πάω ν’ ἀνοίξω, εἶπε ψύχραιμα ὁ γιατρός. Οἱ Γερμανοί δέν χτυποῦν ἔτσι.” Ισως μέ ζητάει κανένας ἄρρωστος ἀπό τό χωριό.

Κατέβηκε γρήγορα τίς σκάλες καί, δίχως νά ρωτήσει ποιός εἶναι, ἄνοιξε τήν πόρτα. Τό σκοτάδι ἥταν πυκνό, ώστόσο κατόρθωσε νά διακρίνει δυό ἄντρες πού στέκονταν ἀπ’ ἔξω.

— Είμαι ὁ γιατρός Γερολύμιος, τούς εἶπε. Σεῖς, ποιοί εἶστε;

— Φίλοι, γιατρέ, εἶπε ὁ ἔνας. Φίλοι καί πατριῶτες. Βοη-

Θεῖστε, σᾶς παρακαλῶ, τό σύντροφό μου πού εἶναι πληγωμένος. Κι ἔκλεισε τήν πόρτα πίσω του.

— Φώναξε τή Θάλεια, εἶπε ό γιατρός στήν ἀδελφή του, μόλις μπῆκαν στό ιατρεῖο, κι ἐτοίμασε γρήγορα ἕνα ζεστό τσάι. Βάλε μέσα καὶ λίγο κονιάκ. Στό μεταξύ, εἶχε πιάσει τόν καρπό τοῦ χεριοῦ τοῦ πληγωμένου καὶ μετροῦσε τούς σφυγμούς του.

“Οταν ἐκεῖνος δέχτηκε τό ζεστό τσάι, πού κουταλιά κουταλιά τοῦ ἔχυνε ἀνάμεσα στ’ ἄχρωμα χείλια του ἡ ἀδελφή τοῦ γιατροῦ, ἄνοιξε τά μάτια, εἶδε τήν οἰκογένεια συγκεντρωμένη γύρω του καὶ χαμογέλασε...

— ‘Ο-κέϊ! ἔκανε καὶ προσπάθησε νά σηκωθεῖ ἀπό τόν καναπέ, ὅπου τόν εἶχαν ξαπλώσει.

— ‘Εγγλέζος ἀεροπόρος, Βιολέτα! ψιθύρισε στ’ αὐτί τῆς ἀδελφῆς του χαρούμενος ό ’Αλέξης.

— ‘Εγώ εἶμαι “Ελληνας καὶ λέγομαι Δαφνομήλης, εἶπε ό ἔνας, πού ἀκουσε τόν ’Αλέξη. ‘Ο σύντροφός μου εἶναι Αὐστραλός. Οἱ Γερμανοί χτύπησαν τό ἀεροπλάνο μας, ἐμεῖς πέσαμε μέ ἀλεξίπτωτο. Εἶχαμε κι ἄλλους τρεῖς μαζί μας, μά ἐκεῖνοι σκοτώθηκαν. Γιατρέ, εἶναι βαριά πληγωμένος...;

— ‘Οχι, εύτυχῶς! Μιά ἀπλή γρατζουνιά στήν ώμοπλάτη. Σέ τρεῖς μέρες τό πολύ θά εἶναι στό πόδι.

— Πρέπει νά φύγουμε ἀμέσως. Οἱ Γερμανοί σίγουρα ψάχνουν νά μᾶς βροῦν. Κι ἀλίμονο σέ σᾶς, ἃν μᾶς πετύχουν ἐδῶ.

— ‘Εχετε πουθενά νά πᾶτε;

— ‘Οχι, μά κάτι θά κάνουμε.

— Δέ θά φύγετε ἀπό δῶ, ὥσπου νά γίνει καλά ό πληγωμένος. Εἴμαστε “Ελληνες πατριῶτες καὶ θά σᾶς βοηθήσουμε, παρ’ ὅλες τίς συνέπειες πού μπορεῖ νά ἔχουμε. ‘Εξάλλου, ἔχω σίγουρο μέρος νά σᾶς κρύψω. Μή φοβάστε!

Οἱ δύο ἀεροπόροι, ἀμίλητοι ἀπό τή μεγάλη συγκί-

νηση, ἔσφιξαν θερμά τό χέρι τοῦ γιατροῦ. Τά παιδιά κόντεψαν νά τρελαθοῦν ἀπό τή χαρά τους.

— Χαίρεστε, παιδιά μου, γιατί δέν ξέρετε ἵσως τί σᾶς περιμένει, ἢν μᾶς ἀνακαλύψουν οἱ Γερμανοί, τούς εἶπε ὁ Δαφνομήλης.

— “Ο, τι καί νά πάθουμε ἀξίζει, ἢν εἶναι γιά τήν πατρίδα! εἶπε μέ πολύ σοβαρό ὑφος ὁ Ἀλέξης. Μά γιατί νά μᾶς πειράξουν; Ἐμεῖς οἱ δυό οὔτε εἴδαμε οὔτε ξέρουμες τίποτα. Κοιμόμαστε ἀποβραδίς ὅλη νύχτα.” Ετσι δέν εἶναι, ἀδερφούλα μου;

— Καί μήπως εἴδαμε; πρόσθεσε ἡ Βιολέτα καί τοῦ ἔκλεισε τό μάτι.

‘Ο ἀεροπόρος ἔσκυψε καί φίλησε τά δυό παιδιά στό μέτωπο.

‘Η ἀλήθεια ἔπρεπε νά μείνει ὄνειρο

‘Η νύχτα πέρασε ἥσυχη. Τίς πρωινές ὠρες ἡ βροχή ἔκοψε ἀπότομα. ‘Η μέρα ξημέρωσε μέ ήλιο, ἔναν ήλιο φθινοπωρινό, ἀδύνατο. ‘Ο Ἀλέξης πετάχτηκε πρῶτος ἀπό τό κρεβάτι του. ‘Η Βιολέτα μόλις ἄνοιγε τά μάτια της.

— ‘Ηταν ὄνειρο; ρώτησε.

— ‘Ηταν ἀλήθεια, εἶπε κεῖνος. Εἴπαμε ὅμως νά τό ξεχάσουμε. Τσιμουδιά λοιπόν χωρίς ἄλλη κουβέντα...

— Σωστά, σωστά, τό ξέχασα κιόλας...

Σέ λίγο φάνηκαν καμιά δεκαριά Γερμανοί στήν αὐλή. ‘Εδωκαν μιά κλωτσιά στήν πόρτα, μπῆκαν μέσα μέ τά πιστόλια στά χέρια καί σκορπίστηκαν στά διάφορα δωμάτια τοῦ σπιτιοῦ. Δέν ἄφηκαν τίποτε ἀνεξερεύνητο. ‘Ως καί τούς στάβλους ἀκόμη ἀναποδογύρισαν.

— Τί συμβαίνει; ρώτησε γερμανικά ὁ γιατρός τόν ἐπικεφαλῆς ἀξιωματικό.

— Ψάχνουμε γιά κάτι ‘Εγγλέζους ἀεροπόρους, ἀποκρίθηκε κεῖνος μέ σκληρή φωνή.

- Στό σπίτι μου;
- Γιατί όχι; Μήπως δέν είσαι "Ελληνας;
- Καί βέβαια "Ελληνας είμαι, ἀλλά τί σχέση ἔχει αὐτό;
- Μή μου πεῖς τώρα πώς δέ λυπᾶσαι τούς 'Εγγλέζους..
- Λυπᾶμαι κάθε ἄνθρωπο, ἄσχετα ἀπό τήν ἐθνικότητά του. "Ολους μιά μάνα τούς περιμένει. Καί δέν ὑπάρχει καμιά διαφορά στίς μανάδες, εἴτε 'Εγγλέζες είναι αὐτές είτε Γερμανίδες.
- 'Εσύ, μωρέ, τούς είδες τούς 'Εγγλέζους; γύρισε δέ Γερμανός καί ρώτησε ξαφνικά καί αὐστηρά τόν 'Αλέξη. Καί ταυτόχρονα ὑψώσε τό μαστίγιο.
- 'Εγώ, ποῦ νά τούς δῶ... "Επεσα ἀπό νωρίς στό κρεβάτι κι οὕτε είδα οὕτε ἄκουσα κανένα θόρυβο τή νύχτα στό σπίτι μας, εἶπε τό παιδί μέ ἀσυνήθιστη τόλμη κι ἐτοιμότητα.
- Τέλος πάντων, εἶπε δέ Γερμανός. "Αν μᾶς εἴπατε ψέματα, θά τό μάθουμε. Καί τότε καλύτερα νά μήν είχατε γεννηθεῖ.

Πῆρε τούς ἄντρες του κι ἔφυγαν. Τότε φάνηκε ἡ χλομάδα στό πρόσωπο τοῦ πατέρα. Κάθησε στήν καρέκλα καί εἶπε:

- Αὐτό είναι ἡ ἀρχή, παιδιά μου. 'Από τώρα καί στό ἔξης θά ἔχουμε συχνές ἐπισκέψεις. Οἱ Γερμανοί είναι πονηροί καί δέν θ' ἀπομακρυνθοῦν. Θά ξαναγυρίσουν. Μόνο πού ἐμεῖς είμαστε πιό ἔξυπνοι καί δέ θά μᾶς ρίξουν στήν παγίδα. Οὕτε θά δειλιάσουμε ποτέ. Θά βοηθᾶμε τούς πατριῶτες πού ἀγωνίζονται νά διώξουν τόν κατακτητή ἀπό τόν τόπο μας, μέ κάθε θυσία. Σύμφωνοι;
- Αὐτό νά λέγεται. 'Αλλά οἱ ἀεροπόροι μας είναι καλά, μπαμπά; ρώτησε σιγά δέ 'Αλέξης.
- 'Ο γιατρός ἔβαλε τό δάχτυλο στό στόμα:
- Μή μιλᾶς γιά τό νυχτερινό ὅνειρο, παιδί μου. Γιά ὅνειρο θά τό θυμᾶσαι πάντα, ὥσπου νά σημάνει 'Ανά-

σταση ἡ καμπάνα τῆς Λευτεριᾶς . . .

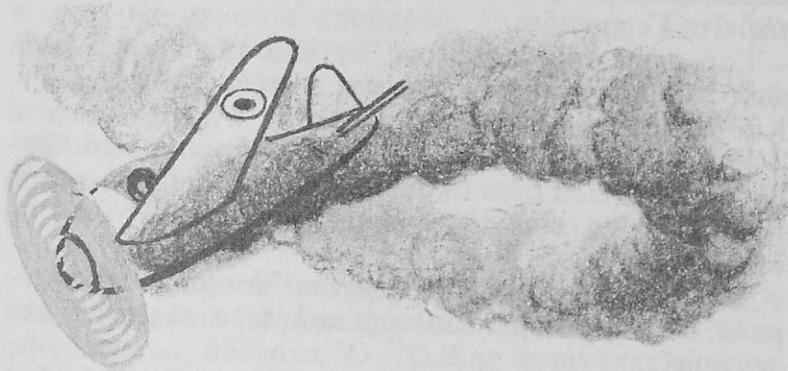
· · · Ο Ἀλέξης κοίταξε τή Βιολέτα:

— "Ακουσες πάλι, ἀδελφούλα; Μόνο ὅνειρο ἦταν. "Αλλο, ἂν τό εἴδαμε ὅλοι στό σπίτι καὶ ἦταν ἀληθινό!

(Τ' ἀγαπημένα μου Διηγήματα

Δημ. Γιάκου-Αλκη Τροπαιάτη-Τ 5ος)
Διασκευή

Γιάννης Β. Ιωαννίδης

41. ΑΟΡΑΤΗ ΠΟΜΠΗ

Εἶχα ξυπνήσει ἀχάραγα γιά δουλειά. Μά πρίν ἀπό μένα εἶχε ξυπνήσει ὅλη ἡ Ἀθήνα. "Ενα βουβό ἐγερτήριο, λές κι εἶχε σαλπίσει τό μεγάλο νέο. Κάτι σάν ἄρωμα πασχαλιάτικο διαλαλοῦσε πώς ό χειμώνας εἶχε τελειώσει. Φθινόπωρο ἦταν ἡ ἄνοιξη;

Δέν εἶχα μάθει ἀκόμα τό μήνυμα. Δέν εἶχαν χτυπήσει καμπάνες. Κι ὅμως ό ἀγέρας μύριζε Λευτεριά. Πέρασα τρεῖς-τέσσερις δρόμους, χωρίς νά νιώσω τί εἶχε γίνει. Μόνο πού δέν ἀπαντοῦσα πιά Γερμανούς. Αὐτό, θαρρῶ, ἦταν τό πρῶτο σημάδι. Οἱ δρόμοι δέν ἀντηχούσαν τό ἀμείλικτο, τράνταγμα τῆς μπότας.
— Τί ἔγιναν οἱ Γερμανοί σήμερα;

Δέν τολμοῦσε ἀκόμη νά τό συλλάβει ό νοῦς. "Αν εἶχαν φύγει, θά 'χε χαλάσει ό τόπος. Μά που καταχωνιάστηκαν καί δέν φαίνεται οὔτε ἵσκιος; Προχωροῦσα καί φοβόμουν νά ρωτήσω, μή μου ποῦν ὅχι. Κι εἶχε τόσο βολευτεῖ στήν ἀτμόσφαιρα τῆς χαρᾶς ή καρδιά!

"Αξαφνα ή 'Αθήνα ἄρχισε νά μιλάει. Μιά σημαία ξεδιπλώθηκε σ' ἔνα μπαλκόνι. Κι ἄλλη... κι ἄλλη..! Καθώς μπαίνω στόν κεντρικό δρόμο, τό θαῦμα ξετυλίγεται σ' ὅλη τήν ἔκτασή του. Θάλασσα ἀπό σημαῖες, ἐλληνικές καί συμμαχικές. Κύματα κόσμου πού πᾶνε πρός τήν 'Ομόνοια. Δέ ρώτησα, πῆρα τήν ἀπόκριση ἀπό τό παράστημά τους, τό βῆμα τους. Οἱ ἄνθρωποι τοῦτοι — δέ θέλει ρώτημα — εἶναι λεύτεροι. Δέν περπατοῦν τόσο ἀνάλαφρα, τόσο καμαρωτά οἱ σκλάβοι. Μόλις ροδίζουν οἱ βουνοκορφές κι ό κόσμος τρέχει, ἀπ' ὕδρες ἔτοιμος.

Δέν ἥχησαν σειρῆνες τούτη τή μέρα. Δέν ἀντιλάλησαν μές στό χάραμα οἱ καμπάνες. "Οσο βουερός ήρθε ό πόλεμος ἔνα ἄλλο πρωί τοῦ 'Οκτώβρη, πρίν ἀπό τέσσερα χρόνια, τόσο ἀθόρυβη, ἀπαλόπνοη, φίλησε τήν 'Αθήνα ή Λευτεριά.

Λευτεριά! Λευτεριά! Δέ χρειάζεται νά σέ διαλαλήσουν κήρυκες, νά σέ σαλπίσουν τρουμπέτες, νά σέ βροντοφωνήσουν κύμβαλα καί σειρῆνες. Σέ νιώθει ἀπό τήν ἀνάσα της ή ψυχή, ή καρδιά ἀπ' τούς παλμούς της.

Λευτεριά! Λευτεριά! Χάνομαι μέσα στά πλήθη, πού προχωροῦν βουβά γρήγορα, φτερωτά. Ποῦ πᾶνε; Ξέρουν ποῦ πᾶνε, μά δέ μιλοῦν. 'Η φωνή τους ἔχει πνιγεῖ στή χαρά καί στήν ἔκσταση. Κάπου κάπου σταματοῦν καί φιλιοῦνται: «Χριστός 'Ανέστη!» Καί προχωροῦν πάλι. Πάνω ἀπό τά κεφάλια ό οὐρανός μέ τό πιό καθάριο ἐλληνικό χρῶμα χαμογελᾶ στίς σημαῖες. 'Ο ἥλιος προσθέτει τό χρυσάφι του στή γιορτή. Μά τά βήματα δέ σταματοῦν. Πλημμυρίζει ή 'Ομόνοια, ή ὁδός

Πανεπιστημίου. Πάντα βουβά, βιαστικά, μέσα σ' ἐκσταση, τά πλήθη προχωροῦν. Ἀξαφνα, σάν από πρόσταγμα, σταματοῦν ὅλοι. Τά κεφάλια γυρίζουν πρός τήν ἴδια κατεύθυνση. Ἐνα χέρι ύψωνεται:
— Δέστε!

Ἄργα, μυσταγωγικά, ἐπίσημα, δυό ἑλληνικά χέρια — νά 'ναι τῆς ἴδιας τῆς Ἀθηνᾶς; — κατεβάζουν ἀπό τήν Ἀκρόπολη τό σύμβολο τῆς σκλαβιᾶς. Ἡ γερμανική «Σβάστικα», καθαιρεῖται! Στῶμεν καλῶς! Τά μάτια δέν μποροῦν νά κοιτάζουν. Κλαῖνε. Μιά πελώρια γαλανόλευκη, μόνη πιά, κυματίζει νικήτρια στόν πανάρχαιο βράχο.

Καί τώρα ἡ βουβή συγκίνηση, ἡ ἐκστατική σιωπή γίνεται σάλαγος, παραλήρημα, ἀλαλαγμός! Ποῦ ἦταν πνιγμένη ὅλη αὐτή ἡ βουή πού ξέσπασε μονομιᾶς; Θά ἔλεγες πώς ἐκεῖνα τά στόματα, πού 'χαν χρόνια σωπάσει, ξέχυναν τώρα ὅλη τή δύναμη τῆς κραυγῆς τους. Φώναζαν, τραγουδοῦσαν, ἀλάλαζαν! Κι ὅλο ἔτρεχαν τά πόδια καί βράχνιαζαν οἱ φωνές κι ἔσμιγαν τά χέρια σέ ξέφρενα χειροκροτήματα καί ξεσκίζονταν σέ ζητωκραυγές τά λαρύγγια. Ναί. Ἡ Ἀθήνα βρισκόταν σέ παραλήρημα. Γιόρταζε, χόρευε πανηγύριζε..!

Λευτεριά ! Λευτεριά !

Δίψα, κούραση, πείνα, ἄδεια νοήματα. Οἱ Ἑλληνες εἶχαν γίνει ὅλοι ψυχές ἄυλες, πού δέν ἔχουν τέτοιες ἀνάγκες. Γυρίζουμε ὅλη τή μέρα. Τά σπίτια ἄδειασαν, ἔχασαν τά παιδιά τους οἱ μάνες, οἱ δικοί τούς δικούς. "Οπου παράσυρε τόν καθένα τό ρεῦμα τῆς τρέλας. Γύριζες σπίτι καί δέν ξαφνιαζόσουν πού ἔλειπαν ὅλοι, πού ἦταν ὀρθάνοιχτες οἱ πόρτες, χωρίς νοικοκύρηδες, πού δέν εἶχε στηθεῖ τσουκάλι στό τζάκι. Ἡταν φυσικά ὅλα αὐτά. Καί χυνόσουν πάλι στούς δρόμους, πού εἶχαν γίνει κείνη τή μέρα τό σπίτι σας ἀφοῦ ἦταν τό σπίτι τῆς Λευτεριᾶς. Καί τραγουδοῦσες τόν Ἐθνικό "Υμνο,

ἄλλα τραγούδια τῆς Λευτεριᾶς καί χαιρόσουν τήν Ἀ-
θήνα, πού 'χε μεθύσει ἀπ' τήν ἀμόλυντη δόμορφιά της.

Εἶχα γίνει ἔνα μέ τά πλήθη, ἀλάλαζα μαζί τους καί
δέν μποροῦσα νά καταλάβω πῶς ἔγινε τό μεγάλο θαῦμα,
πῶς γέμισε ξαφνικά ἡ Ἑλληνική γῆ μέ μύρα καί πῶς
μπορέσαμε καί ζήσαμε τόσα χρόνια χωρίς αὐτά. Ἡ
ἀπάντηση μοῦ δόθηκε σ' ἔνα ἀναπάντεχο δράμα:

Πάνω ἀπό τίς ἀτέλειωτες αὐτές λεγεῶνες τῶν ἐλευ-
θερωμένων ἀνθρώπων, πού πανηγύριζαν ξέφρενα, δρα-
ματίστηκα μιάν ἄλλη ἀνάερη πομπή, πού γιόρταζε στόν
αἰθέρα πιό ξέφρενα ἀπό μᾶς, πού πατοῦσαν τά πόδια
μας πάνω στή γῆ. Ὡ, δέ θά ξεχάσω ποτέ τήν ἀόρατη
ἐκείνη πομπή! Πάνω ἀπ' τά κεφάλια μας φτερούγιζαν
τραγουδώντας οἱ νεκροί μας: τά θύματα τῆς σκλαβιᾶς
καί τῆς πείνας, οἱ μάρτυρες, οἱ ἥρωες! Πῶς γιόρταζαν
τ' ἄστρακα αὐτά παιδιά τῆς Ἑλλάδας! Γιόρταζαν κι
ἐξηγοῦσαν τό θαῦμα:

— Σέ ποτίσαμε μέ τό αἷμα μας, Λευτεριά! Σέ θρέψαμε
μέ τῆς νιότης μας τόν Ἀπρίλη, σέ στήσαμε πάνω στά
σπασμένα μας πόδια, στ' ἀποκεφαλισμένα κορμιά μας.
Σάν μωρό παιδί σέ νανουρίζαμε νά κοιμηθεῖς καί σέ
βλέπαμε νά ξυπνᾶς, τέσσερα χρόνια, φυλακισμένοι,
τυρανισμένοι. Ὁπλίσαμε τό διάφανο ἀπό τήν πείνα χέ-
ρι μέ τήν ἀραβίδα τοῦ κατακτητῆ καί τό σκουριασμένο
παλιοντούφεκο, πού ξεθάψαμε ἀπό τό ἀδούλωτο χῶμα
μας. Ξεχύσαμε σέ τυρταιικό τραγούδι τῆς ψυχῆς μας
τή φλόγα. "Υστερα τραγουδώντας σοῦ χαρίσαμε καί τή
στερνή μας ἀνάσα. Εἶσαι δική μας, ἔργο μας, Λευτεριά!
Εἶσαι τό δῶρο πού κάνουμε σήμερα στήν Ἑλλάδα. Κι
ἄκομα εἶσαι ἡ δικαίωση τῆς θυσίας μας, ἡ ἀνταμοιβή
μας, τό ἀδύνατο φωτοστέφανό μας! Δέν πεθάναμε λοι-
πόν ἄδικα, ἀφοῦ ζοῦμε σέ σένα, δπως ζοῦν οἱ γονεῖς
στά παιδιά τους. Γιατί ἐμεῖς σέ γεννήσαμε, Λευτεριά,
καί σέ προσφέρουμε δῶρο στούς ἄλλους.

”Ετσι μιλοῦσαν κι ἐξηγοῦσαν τό θαῦμα τῆς παρουσίας τους οἱ νεκροί τοῦ ἀγώνα. Κι ἥταν ὅλοι ἐκεῖ, ζωντανοί, ὅχι μόνο στῆς Ἱστορίας τή μνήμη, παρά βαθύτερα, μέσα σ' ἐμᾶς πού τούς εἴχαμε ἵδει νά πεθαίνουν.

(Τό λάλημα τῆς καμπάνας)
Διασκευή

Σοφία Μαυροειδῆ - Παπαδάκη

42. YMΝΟΣ ΕΙΣ THN ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Σέ γνωρίζω ἀπό τήν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τήν τρομερή,
σέ γνωρίζω ἀπό τήν ὄψη,
πού μέ βίᾳ μετράει τή γῆ.

’Απ’ τά κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τά ιερά,
καὶ σάν πρῶτα ἀντρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά;

’Εκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἔνα στόμα ἐκαρτεροῦσες
«Ἐλα πάλι» νά σου πεῖ.

”Αργειε νά ’λθει ἐκείνη ἡ μέρα,
καὶ ἥταν ὅλα σιωπηλά,
γιατί τά ’σκιαζε ἡ φοβέρα,
καὶ τά πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σου ήμενε νά λές
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγώντας τα νά κλαις.

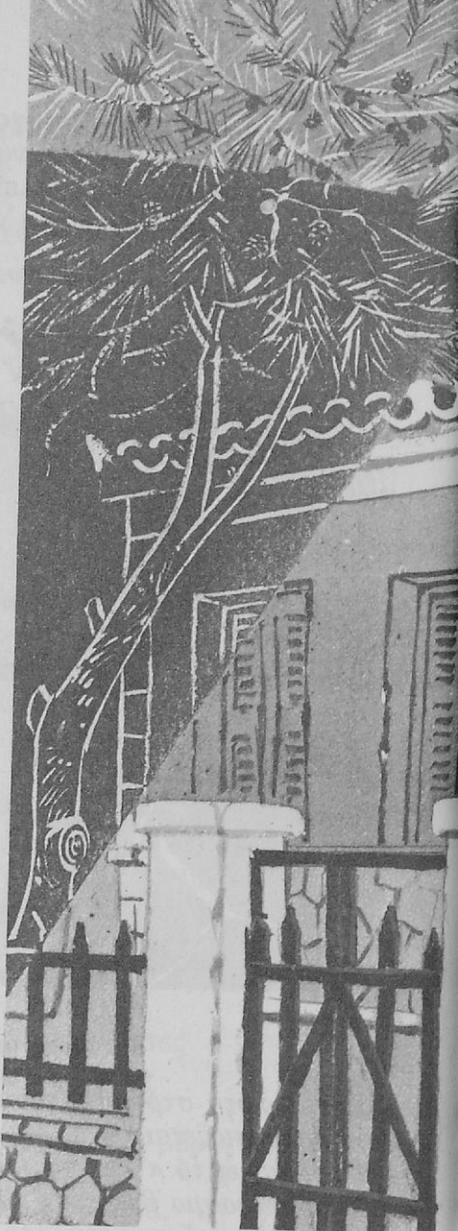
Διονύσιος Σολωμός

Ασκήσεις:

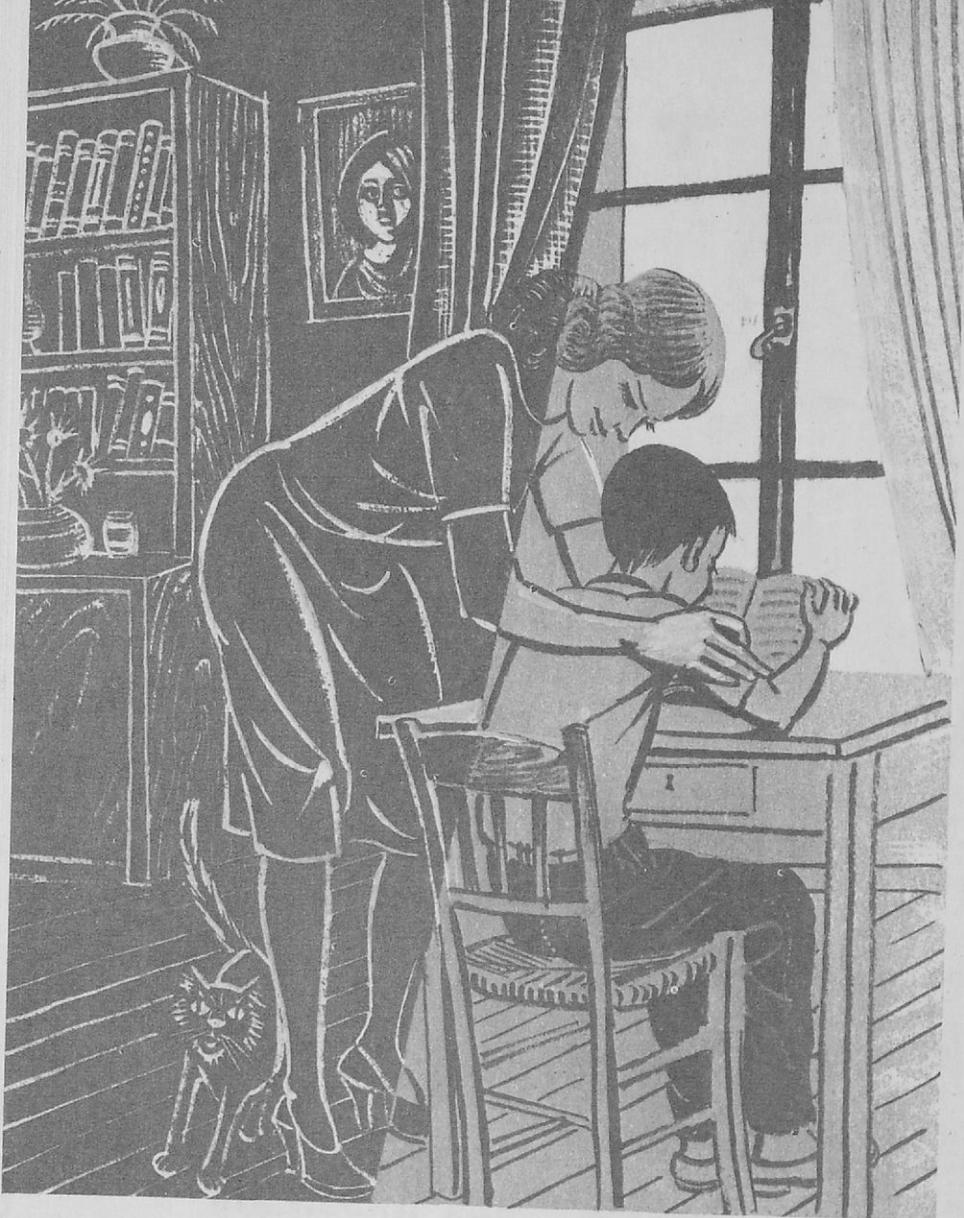
- Στήν πρώτη στροφή γίνεται λόγος γιά τήν Ἐλευθερία.
Πᾶς παρουσιάζεται;
- Τί σημαίνει τό «'Απ' τά κόκαλα βγαλμένη κλπ.»;
- Τί συμπέρασμα βγάζετε ἀπό τίς 5 πρῶτες στροφές; Και πόσες στροφές έχει όλόκληρο τό ποίημα;

Γ.
ΑΠΟ ΤΗΝ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ
ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

43. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΟΥ

Θέλω νά χτίσω ἔνα σπιτάκι
στή μοναξιά καί στή σιωπή.
Ξέρω μιά πράσινη ραχούλα...
Δέ θά τό χτίσω ἐκεῖ.

Ξέρω στή χώρα τή μεγάλη
τόν πλούσιο δρόμο τόν πλατύ,
μέ τά παλάτια καί τούς κήπους...
Δέ θά τό χτίσω ἐκεῖ.

Ξέρω τό πρόσχαρο ἀκρογιάλι,
ὅλο τό κύμα τό φιλεῖ,
κρινόσπαρτ' εἰν' ἡ ἀμμουδιά του..
Δέ θά τό χτίσω ἐκεῖ.

Ατέλειωτη τραβάει μιά στράτα,
σκίζει μιά χέρσα ἀπλοχωριά,
σκληρά τή δέρνει τ' ἀγριοκαίρι
κι ὁ λίβας τή χτυπᾶ.

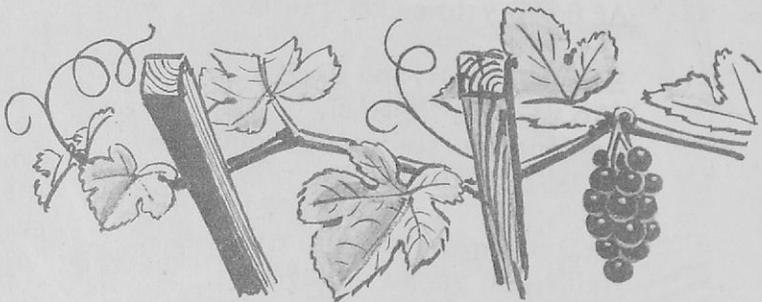
Μιά στράτα χιλιοπατημένη,
τόν καβαλάρη νηστικό,
τόν πεζοπόρο διψασμένο
θάφτει στόν κουρνιαχτό.

Ἐκεῖ τό σπίτι μου θά χτίσω
μέ μιά βρυσούλα στήν αὐλή·
πάντα ἡ γωνιά του θά καπνίζει
κι ἡ θύρα του ἀνοιχτή.

(Σκληροί καί δειλοί στίχοι) K. Παλαμᾶς

Ασκήσεις:

- Ο ποιητής, ἐνῶ προτιμάει τή μοναξιά καί τή σιωπή, τελικά ἀποφασίζει νά χτίσει τό σπίτι του σέ στράτα χιλιοπατημένη. Γιατί;
- Νά περιγράψετε ἀναλυτικότερα τίς εἰκόνες στίς διάφορες στροφές.
- Νά ξεχωρίσετε τά σχήματα λόγου, ὅπου ὑπάρχουν.
- Ποιές οἱ γενικότερες ἐντυπώσεις σας;

44. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ

Σέ μιάν ἀπό τίς ώραιες ἐκδηλώσεις τοῦ "Ελληνα μέ τό χακί θά ἥθελα νά ἐπιστήσω σήμερα τήν προσοχή σας: Στήν ἀφοσίωσή του στό σπίτι. "Ολα τά ἄλλα τά ἔχει λησμονήσει. Ξέχασε τήν ἐπαγγελματική του ἐπίδοση, τίς ἀνέσεις, τίς συνήθειες, τήν καλοπέραση, τό συμφέρον, τίς χάρες πού τοῦ ἔδινε ἡ ζωή. Δέν τόν εἶδα νά τίς ἀναζητεῖ, δέν τόν ἄκουσα νά τίς λαχταρᾶ.

"Οταν κάποτε νοσταλγεῖ, ἡ νοσταλγία του δέν εἶναι βασανιστική. Εἶναι μιά γλυκιά ἀναπόληση τοῦ ἄλλου κόσμου. "Ενα μόνο δέν ξεχνᾶ: Τό σπίτι. Αὐτό εἶναι

διαρκῶς μπροστά στά μάτια του. Αὐτό ζωντανεύει στίς πιό κρίσιμες στιγμές του, σ' αὐτό στρέφονται οι λογισμοί του, γι' αὐτό θά ρωτήσει, όταν συναντήσει τό νεόφερτο:

— Εἶδες κανέναν ἀπό τό σπίτι;

Λέει σ πίτι, καὶ μέσα στήν ἀπλή αὐτή λέξη περικλείει τά ὅσια καὶ τά Ἱερά του, τή μητέρα, τόν πατέρα, τή γυναίκα, τά παιδιά, τήν ἀδελφή, αὐτά ἀκόμα τά ἄψυχα πού σχηματίζουν τήν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐστίας του.

΄Αμφιβάλλω, ἂν σέ ἄλλη γλώσσα ἡ λέξη σ πίτι παίρνει τόσο εὔρεια ἔννοια. Κάθε φορά πού ἡ τύχη τά φέρνει νά συναντηθῶ μέ γνώριμο τραυματία, τό πρῶτο καὶ τό μόνο πού μέ παρακαλεῖ εἶναι:

— Γιά τό Θεό, νά μή μάθουν τίποτα στό σπίτι.

΄Ετυχε νά συνοδεύσω μέσα σέ ύγειονομικό αὐτοκίνητο ἔνα παλικάρι, πού τοῦ εἶχε κόψει δόλμος τό χέρι. Δέν τόν πείραζε ἡ ἀναπηρία. Έκατό χέρια νά εἶχε θά τά χάριζε γιά τήν εὐόδωση τοῦ μεγάλου ἀγώνα μας. Μιά στιγμή μόνο δάκρυσε, τή στιγμή πού ψιθύρισε:

— Πῶς θά μέ δοῦν στό σπίτι!..

Τά δεινά τοῦ πολέμιου, τήν προσφορά τοῦ αἷματος κι αὐτήν ἀκόμα τή θυσία τῆς ζωῆς τή θεωροῦν σάν κάτι πέρα ἀπό τόν ἑαυτό τους. Ό, τι τούς βαραίνει εἶναι ἡ θλίψη πού θά προκαλέσει στό σπίτι τό προσωπικό δυστύχημά τους.

Κάποιος μέ παρακαλοῦσε νά συνηγορήσω νά δοθεῖ γοργότερος ρυθμός στή διανομή τοῦ ταχυδρομείου: —΄Εμεῖς, κι ἂν δέν παίρνουμε γράμμα, δέν πειράζει. Νά παίρνουν ὅμως τουλάχιστο τά σπίτια μας. Θ' ἀνησυχοῦν, όταν δέν ἔχουν νέα μας...

Καὶ μιά φράση πού δέ θά ξεχάσω ποτέ μου: "Ἐνας νεαρός ὑπολοχαγός μέ τραῦμα στήν κοιλιακή χώρα. Τό τραῦμα ἦταν πολύ βαρύ. Άμφιβολη ἡ διάσωσή του. Τόν πλησίασα τή στιγμή πού τόν τοποθετοῦσαν στό

φορεῖο, γιά νά τόν μεταφέρουν στό αύτοκίνητο. Τά μάτια του ḥταν ἀκόμα κόκκινα ἀπό τή φωτιά τῆς μάχης.

Τόν ρώτησα:

— Θέλετε τίποτα;

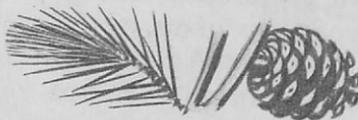
Μιλοῦσε μέ δυσκολία.

— Νά πεῖτε στό σπίτι ὅτι ἔκαμα τό καθῆκον μου.

Τό σπίτι τοῦ Ρωμιοῦ. Τά ἄγια τῶν ἀγίων. Πολλοί ναοί κατάρρευσαν, πολλούς βωμούς παράσυραν οἱ ἄνεμοι τῶν νέων καιρῶν. Πολλές ἐστίες ἔσβησαν. Τό σπίτι, τό ἐλληνικό σπίτι, μένει. Ἔπρεπε νά 'ρθεῖ ὁ πόλεμος, γιά νά τό καταλάβουμε κι αὐτό.

(*"Απτερη Νίκη"*)

Παῦλος Παλαιολόγου

45. ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΣΤΟ ΠΑΤΡΙΚΟ ΕΔΑΦΟΣ

Μετά τόν ώκεανό ἡ Μεσόγειος. Καί μετά τή Μεσόγειο τά ἑλληνικά ἀκρογιάλια. Τά μάτια τῶν νοσταλγῶν καρφώνονται στά ποθητά βουνά, στίς κυματιστές λιοφοσειρές, στά σπίτια, πού καπνίζουν καί περιμένουν ἔορταστικά τήν ἐπάνοδο τῶν ξενιτεμένων.

Ἡ μανούλα ἀνοίγει ἐπιτέλους τά κουρασμένα μάτια της. Ἡ ἀδελφούλα ντύνεται καί στολίζεται τά γιορτινά της. Ὁ πατέρας ἀστράφτει ἀπό τή χαρά καί ξεκινάει γιά τά λιμάνια καί τούς σταθμούς, νά δώσει τό χέρι του στό ξενιτεμένο παιδί πού γυρίζει ἀπό τήν Ἀμερική.

Χαρές καί πανηγύρια! Ἀνοιξη! Πρασινίζουν οἱ κάμποι. Φουντώνουν κι-ἀνθίζουν τά δέντρα, τά ἴδια δέν-

τρα πού ἔδωσαν τόν ἵσκιο τους κάποτε στά μικρά παιδιά. Οἱ γαλάζιες θάλασσες γαληνεύουν. Σημαῖες γαλανόλευκες κυματίζουν παντοῦ γιά τόν ἐρχομό τῶν παλικαριῶν. Ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ θά τούς χαιρετίσει σέ λίγο. Τά τραγούδια, τά κλέφτικα καὶ τά ρουμελιώτικα, θ' ἀντηχήσουν παντοῦ. Τά βιολιά καὶ τά λαγοῦτα θά παιξουν.

Γλυκύτατη ἀνατριχίλα μᾶς συναρπάζει ὅλους στό ἀντίκρισμα τοῦ βαπτισμοῦ, πού αὐλακώνει μέ δρμή τή θάλασσα, πού λές καὶ τρέχει μέ τόν πόθο μας, καὶ φτάνει καὶ κοντοζυγώνει. Τό διάστημα δέ μᾶς χωρίζει πλέον. Οἱ ξενιτεμένοι, νά τους, σάν τά περιστέρια ὄλολευκοι, ἀραδιασμένοι στό κατάστρωμα μέ ὑγρά τά μάτια, μέ πιασμένη τήν καρδιά, γιατί τό ὄνειρο ἔγινε ἀληθινό.

Νά καὶ ὁ ἥλιος, πού μονάχα στήν Ἐλλάδα λάμπει τόσο θερμά κι ὠραῖα, ὅπως λέει ὁ ποιητής. Νά ὁ οὐρανός, ὁ γαλάζιος καὶ ὀλοξάστερος. Νά ἡ βαρκούλα μέ τά λευκά πανιά. Νά τά μαντίλια, πού στέλνουν μέ τόν ἀνεμισμό τους τόν πρῶτο γλυκύτατο χαιρετισμό.

Φτωχή πατρίδα, μαραμένη καρδιά, λυπημένοι ἀνθρωποι τοῦ παλιοῦ καιροῦ, πόσο ἔχετε ἀλλάξει σ' αὐτό τό πολύχρονο διάστημα τοῦ χωρισμοῦ! Δέν εἶναι πιά ἡ μικρή Ἐλλάδα, πού ἀφήσατε κάποιον καιρό. Μέ ὅλες τίς πίκρες καὶ τίς καταστροφές, τό ἀντρειωμένο κορμί της στέκεται ἀγέρωχο καὶ σᾶς γλυκοχαιρετίζει, σᾶς δείχνει τό χαμογέλιό της, σᾶς ἀνοίγει τήν ὄλόθερμη ἀγκαλιά της.

Τί ὥρες, Θεέ μου, καὶ τί στιγμές ἀλησμόνητες! Ὁταν ἡ ἄγκυρα πόντιζε στά ἥρεμα νερά τοῦ Φαλήρου, ἔνα βροντερό «Ζήτω ἡ Πατρίδα!» ἀκούστηκε, βγαλμένο μέσα ἀπό τήν ψυχή ὅλων μας. Κι ἀμέσως, χωρίς ἀργοπορία, μ' ἔναν παλμό, τά παιδιά τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἐλλάδας ξεπετάχτηκαν στό πατρικό ἔδαφος καὶ,

σάν τόν Ὀδυσσέα, ἔσκυψαν καὶ τό φίλησαν, τό ράντι-
σαν μέ τά δάκρυά τους.

Εὐλογημένος, ἄς εἶναι ὁ ἐρχομός τους! Πρόσωπα
γελαστά, λευκά καὶ ροδοκόκκινα, ἀσπρο πανταλόνι,
μαῦρο σακάκι καὶ στό κεφάλι τό ἀρματολικό φέσι καὶ
ή γαλανόλευκη φούντα. Εἶναι οἱ Ἑλληνες, πού γυρί-
ζουν ἀπό τήν Ἀμερική διψασμένοι καὶ γεμάτοι στορ-
γή γιά τήν Πατρίδα. Σεμνοί καὶ πρόσχαροι ἔρχονται
νά προσκυνήσουν τό πατρικό ἔδαφος, νά ξαναζήσουν
κοντά στή μάνα, νά ξανακούσουν τόν πρωινό χαιρετι-
σμό τῶν πουλιῶν καὶ νά σβήσουν τή δίψα τους στή
βρύση τοῦ χωριοῦ, στά γάργαρα κι ὀλόδροσα νερά.

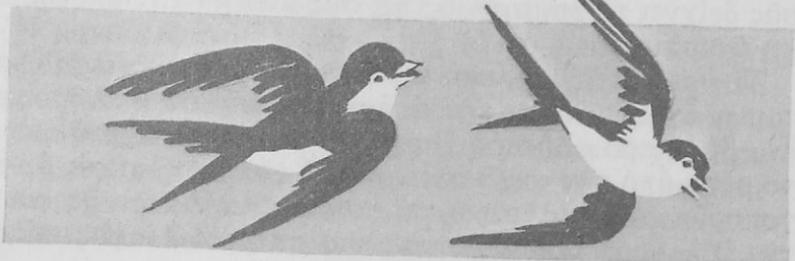
Ἡ Ἀθήνα ἄνοιξε τήν ἀγκαλιά της στούς νοσταλγούς
κι ὁ δρόμος ἔγινε πανηγύρι. ቩ σημαία κυματίζει παν-
τοῦ. ቩ ἑλληνική ἐπάνοδος πῆρε τό χαρακτήρα τῆς
ίεροτελεστίας καὶ τοῦ ἐθνικοῦ συναγερμοῦ. Ἀλησμό-
νητες ἡμέρες!

Σέ λίγο τό καραβάνι τῶν νοσταλγῶν χάθηκε ἀπό τήν
πρωτεύουσα. Σκορπίστηκε σέ λιμάνια καὶ σέ σταθμούς,
βρέθηκε στίς ἐπαρχιακές πολιτεῖες καὶ στά χωριά, ἀνά-
μεσα στούς πολυαγαπημένους, στούς φίλους καὶ τούς
συγγενεῖς.

Ἄς εἶναι εὐλόγημένη ἡ ὥρα τῆς ἐπανόδου καὶ τοῦ
σφιχταγκαλιασμοῦ κάτω ἀπό τήν πατρική στέγη!

(Περιοδικό Ε.Ε.Σ.Ν.)

Μιχαήλ Ροδᾶς

46. ΠΑΤΡΙΔΑ

Πάλε ξυπνάει τῆς ἄνοιξης τ' ἀγέρι
στήν Πλάση μυστικῆς ἀγάπης γλύκα,
σάν νύφ' ἡ γῆ, πό χει ἄμετρα ἄνθη προίκα,
λάμπει, ἐνῶ σβηέται τῆς αὐγῆς τ' ἀστέρι.

Πεταλοῦδες πετοῦν ταίρι μέ ταίρι,
Ἐδῶ βουίζει μέλισσα, ἐκεῖ σφήκα·
τή φύση στήν καλή της ὥρα βρῆκα,
λαχταρίζει ἡ ζωή σ' ὅλα τά μέρη.

Κάθε μοσχοβολιά καί κάθε χρῶμα,
κάθε πουλιοῦ κελάδημα ξυπνάει
πόθο στά φυλλοκάρδια μου κι ἐλπίδα,

νά σοῦ ξαναφιλήσω τ' ἄγιο χῦμα,
νά ξαναϊδῶ καί τό δικό σου Μάη,
σμορφή μου, καλή, γλυκιά πατρίδα.

("Απαντα)

Λορέντζος Μαβίλης

Ασκήσεις:

- Τό ποίημα αὐτό εἶναι ἔνα σονέτο. Ποιά εἶναι τά κύρια χαρακτηριστικά του;
- Ξεχωρίστε τό εἶδος τῆς ὁμοιοκαταληξίας, καθώς καὶ τίς κυριότερες εἰκόνες του.

47. Ο ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΗΣ

·Η ἀναχώρηση

Χαῖρε, "Εφηβε! Ή πόλη τῆς Κορίνθου σέ προβοδίζει. Φέρε της τήν τιμή νά σέ δεχτεῖ νικητή... Τά πόδια σου ἄς τρέξουν πιό γρήγορα κι ἀπό τά πόδια τοῦ ἐλαφιοῦ. Ή καρδιά σου ἄς ἀνθέξει πιό πολύ κι ἀπό τό σκληρό μάρμαρο... Χαῖρε, "Εφηβε. Φέρε τή Νίκη!

Σάν τελείωσε τοῦτα τά λόγια μέσα ἀπό τά τρεμάμενά του χείλη, ὁ γερο-Λύσιππος, ὁ γυμναστής— πού δουλειά του ἦταν νά πλάθει γερά κορμιά και νά σμιλεύει τή δύναμη —, ἀγκάλιασε μέ συγκίνηση τό μαθητή του. — Δάσκαλε, τά λόγια σου ἄς ἀκουστοῦν μέ εὐμένεια ἀπό τούς θεούς, ἀπάντησε ὁ "Εφηβος μέ φωνή σταθερή. Μή σέ νοιάζει. Τά πόδια μου θά εἶναι πιό γρήγορα κι ἀπό τοῦ ἐλαφιοῦ και ἡ καρδιά μου γερή σάν τό μάρμαρο. Μά πρίν κινήσω, ἄς εὐχηθοῦμε ἀκόμα μιά φορά νά γίνει καλά ἡ μητέρα μου Ἐναρέτη. Τήν πήρανε τά γερατειά, και ἡ φτώχεια τή ρήμαξε. Τά πόδια της λύγισαν και σέρνεται ἀρρωστημένη ἀπό καιρό.

— Φέρε της τή νίκη, "Εφηβε, και μαζί θά τῆς φέρεις και τήν ὑγεία, ψιθύρισε συγκινημένος ὁ γερο-Λύσιππος και βύθισε τό ἥρεμο βλέμμα του στά γεμάτα ἀπό φαση γαλανά μάτια τοῦ "Εφηβου.

"Ο γερο-σοφός ἤξερε πώς ἡ Ἐναρέτη δέ θά ζοῦσε πολλές μέρες ἀκόμα. "Οταν φτάσουν γιά καλά τά κακόβουλα γερατειά, δέν ξαναφεύγουν, παρά συντροφιά μέ τό θάνατο. "Ηξερε ἀκόμα πόσο πολύτιμη ἦταν ἡ ζωή τῆς Ἐναρέτης γιά τόν "Εφηβο. Ἐκείνη εἶχε σταθεῖ ἀληθινή συντρόφιστα στή ζωή του. Αὐτή στάλαξε τό βοτάνι τῆς ἀνδρείας και τῆς τόλμης στήν καρδιά του. Αὐτή τοῦ ἔμαθε νά εἶναι εὐγενικός και νά σέβεται τούς γεροντότερους. Ἡταν πραγματικά μιά ἔξαιρετική γυ-

ναίκα ἡ Ἐναρέτη.

Καί τώρα, καθώς ὁ γιός της ἔφευγε γιά τούς ἀγῶνες καὶ ζητοῦσε τήν εὐχή της, ἡ Ἐναρέτη σήκωσε μέ προσπάθεια τ' ἄρρωστα χέρια της, ἅγγιξε τά σγουρά του μαλλιά καὶ τοῦ εἶπε μονάχα:

— Πήγαινε, ἀκριβέ μου Ἐφηβε, καὶ κοίταξε ν' ἀγωνιστεῖς εὐγενικά καὶ τίμια.

Ἡ ἐπιστροφή

Ποιός ἦταν αὐτός πού ἔτρεχε τόσο γοργά μέσα στά δάση; Ποιός ἦταν αὐτός πού σκαρφάλωσε ἴδιο ἀγρίμι τά βουνά καὶ πήδησε τόσα ποτάμια καὶ ρεματιές;

Ἡταν ἔνας νέος πού περνοῦσε σάν ἀστραπή, λές καὶ πετοῦσε ἐλαφρά σάν πεταλούδα. Κρατοῦσε ἔνα στεφάνι στό χέρι του. Ἐνα δάφνινο στεφάνι κι ἔτρεχε κατά τήν Κόρινθο.

Ἐνας μανδύας μονάχα σκέπαζε τό γερό του κορμί. Ἡ ματιά τοῦ δρομέα ἦταν καρφωμένη σ' ἔνα μονάχα σημεῖο, ὅταν ἀνέβαινε στά ψηλώματα: Στήν Κόρινθο!

Πέντε μέρες πᾶνε πού ἔλειψε ἀπό τήν Κόρινθο ὁ Ἐφηβος. Τέσσερις μέρες καρτεροῦσε τό ἀγώνισμα τοῦ δρόμου. Μιά μέρα καὶ μιά νύχτα τώρα τρέχει γιά νά φτάσει στήν Κόρινθο. Γιά νά φέρει τή μεγάλη του νίκη στήν ἄρρωστη μητέρα του Ἐναρέτη. Τίποτα δέν μπόρεσε νά τόν κρατήσει. Μόλις στεφανώθηκε Ὁλυμπιονίκης, ἄρχισε τό νέο του ἀγώνισμα, τόν καινούργιο του δρόμο. Μά τώρα ὅχι μέ τέχνη. Ἐτρεχε γιά νά προφτάσει νά φέρει στή μητέρα του μαζί μέ τή νίκη καὶ τήν ὑγεία. Κατά τό σούρουπο, ἔφτασε στά τείχη τῆς πολιτείας. Δέν κάθησε νά ξεκουραστεῖ, νά σκεφτεῖ καὶ νά χαρεῖ τό θρίαμβό του. Οἱ δρόμοι τόν δέχτηκαν χωρίς νά ξέρουν πώς τούς διαβαίνει νικητής. Οἱ Κορίνθιοι τόν ἔβλεπαν παραξενεμένοι. Ἐτσι ὁ Ἐφηβος ἔφτασε στό

γονικό του. Έκει μονάχα σταμάτησε κι εύχαριστησε ψιθυριστά τούς θεούς. Έπειτα άνεβηκε μέ γοργά βήματα τά σκαλοπάτια. Γλυκιά σιωπή βασίλευε μέσα στό σπίτι. Κνίσα άπό θυσία ἔφτασε ώς τήν ὅσφησή του.

“Ηταν ὁ γερο-Λύσιππος, πού ἔκανε τήν βραδινή του προσευχή. Δάκρυα κύλησαν στά μάτια του σάν εἶδε τόν Ἔφηβο. Τό στεφάνι, πού ὁ μαθητής του κρατοῦσε στά χέρια, καί τό γυμνό του κορμί, τοῦ ἔδωσαν νά καταλάβει ἀμέσως τί ἔφερνε. Τόν ἀγκάλιασε μέ συγκίνησή:

— Καλῶς ἔφτασες, Ὁλυμπιονίκη Ἔφηβε, εἶπε κι ἔνας συγκρατημένος λυγμός σκόρπισε στά λόγια του μιάν ἀφατη λύπη. Ἐκλαιγε τάχα ἀπό χαρά;

‘Ο Ἔφηβος ποτέ δέν τόν εἶχε δεῖ νά κλαίει. Καί πρίν προφτάσει νά ξεστομίσει λέξη, ἐκεῖνος τοῦ εἶπε σιγανά:

— Θάρρος, ἀκριβέ μου φίλε. Ἐχε γερή καρδιά, βλαστάρι τῆς μακαρισμένης Ἐναρέτης!

Μόλις ἄκουσε αὐτά τά λόγια, ἡ καρδιά τοῦ Ἔφηβου σφίχτηκε κι ἔνα περαστικό σκοτάδι κάλυψε τά μάτια του. Ξεμπλέχτηκε ἀπό τά χέρια τοῦ δασκάλου του κι ὄρμησε στά διαμερίσματα τῆς μητέρας του. Στό μισο-σκόταδο τοῦ σούρουπου νόμισε πώς τήν εἶδε νά κοιμᾶται γαλήνια. Πλησίασε σιγά. Μά ὅχι, ἡ Ἐναρέτη δέν κοιμόταν. Μιά κέρινη χλομάδα ἦταν ξεχυμένη στό γερασμένο της πρόσωπο καί τ’ ἄχρωμά της χείλη ἦταν κλειστά. Τ’ ἄσπρα της μαλλιά τά εἶχαν πλέξει, ὅπως στά κεφάλια τῶν νεκρῶν.

Δέν ἔμενε ἀμφιβολία. Ἡ Ἐναρέτη κοιμόταν τόν αἰώνιο ὑπνο της. Τά γερατειά τήν εἶχαν πάρει στόν Ἀδη! Τήν ὥρα πού ὁ Ἔφηβος διάβαινε σάν ἀστραπή μέσα ἀπό τά δάση, τήν ὥρα πού τά πουλιά βουβά ἀφουγκράζονταν τό γοργό ποδοπάτημά του καί τά δέντρα ἔγερναν γιά νά καμαρώσουν τό νικητήριο πέρασμά του, ἡ

πνοή τῆς ζωῆς ξεψυχοῦσε στά γερασμένα χείλη της.
Δέν πρόφτασε νά τόν δεῖ καί νά τόν καμαρώσει νικητή.

Τά γαλανά μάτια τοῦ Ἐφηβου γέμισαν δάκρυα. Γονάτισε δίπλα στή νεκρή καί κοίταζε ἀπελπισμένα τή γαλήνη πού πλανιόταν στό πρόσωπό της. Μιά σκιά περηφάνειας, θαρρεῖς, σφράγιζε τά κλεισμένα της βλέφαρα.

— Μητέρα, ψιθύρισε μέσα στούς λυγμούς του ὁ Ἐφηβος. Συγχώρεσέ με, πού δέν μπόρεσα νά τρέξω πιό γρήγορα. Σου ἔφερα τή μεγάλη νίκη. Μά ὁ θάνατος τρέχει πιό γοργά ἀπό τούς θνητούς καί οὔτε οἱ δλυμπιονίκες μποροῦν νά παραβγοῦν μαζί του. Σέ πῆρε πρίν προφάσεις νά χαρεῖς τή δική μου χαρά. Μά πάρε την, καλή μου μητέρα, ἃς εἶσαι καί στόν Ἄδη, αὐτή τή νίκη. Εἶναι δικιά σου...

Καί μέ τά τρυφερά τοῦτα λόγια καί μέ τό στεφάνι πού κρατοῦσε, ὁ Ἐφηβος στεφάνωσε τά μαλλιά τῆς νεκρῆς.

(Περιοδ. παιδικός κόσμος)

Γιάννης Αηδονόπουλος

48. ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ

Δέν κλαίω πού μᾶς ἔφυγες, μητέρα,
καί πού, σάν θά γυρίσω, πιά δέ θά 'σαι
νά μ' εὐχηθεῖς: γραφτό εἶναι μιάν ήμέρα
ὅλοι νά πᾶμε κεῖ πού ἐσύ κοιμᾶσαι.

Μά κλαίω πού δέ βρέθηκα σιμά σου,
προτοῦ νά παραδώσεις τήν ψυχή σου,
γιά νά ίδεις καί νά γλύκαινε ή καρδιά σου
ἀπάνω σου σκυμμένο τό παιδί σου.

Κι ἀκόμα γιατί ὅλη τήν ἀγάπη
πού ἔνιωθα στά σπλάχνα μου γιά σένα,
ἀργώντας νά γυρίσω ἀπό τά ξένα,

δέν πρόφτασα, μητέρα, νά στή δείξω.
Κι ἔτσι σάν τύψη ή σκέψη μέ βαραίνει
πώς ἄφησες τόν κόσμο πικραμένη.

Κώστας Οὐράνης

49. ΟΙ ΔΥΟ ΔΡΟΜΟΙ

“Ενα άγοράκι κρατεῖ άπό τό χέρι κι δδηγεῖ τό γέρο του παππούλη. Δέν προσέχει γύρω του σέ τίποτε. “Ολος ό νοῦς του στόν παππούλη. Έχει τό ύφος σοβαρό κι άστειο μαζί. Τά φρύδια του σμιγμένα. Τό πρόσωπό του ζαρωμένο σέ θυμό. Κάτι πού έχει άπάνω του τό κάνει πιό μεγάλο άπ’ ὅ,τι φαίνεται. Άντρικια θέληση φέγγει στά μάτια του.

Σκυφτός ό γέρος και κοντόματος, τρεμουλιαστός, άφήνει νά σέρνεται άπό τό παιδάκι. Δέ λέει τίποτε. Εἶναι ήμερος, ύπομονητικός κι έμπιστεμένος στό μικρό του έγγονό. Υπάκουος στά θελήματά του. Ή γνώμη έκείνου είναι και δική του.

Τόν βιάζει τό παιδάκι; Ίσως τόν παιδεύει, τόν κάνει νά πονάει μέ τά λόγια, μέ τά τολμηρά του κινήματα.

Μά τί νά κάμει; Ό γέρος δέ μιλάει. Τά μάτια του είναι άσάλευτα, θολά. Ή όψη του άκινητη, σάν όνειριασμένη. Μιά έκφραση εύτυχισμένη δείχνει κάποτε. Εἶναι ή άγαπη στό παιδί πού ξεχειλίζει μέσα του.

— Από δῶ, παππού, λέει τό παιδάκι. Από δῶ, σοῦ εἴπα! Πρόσεξε τώρα, είναι αὐλάκι... Μέσα πάτησες;... Δέ βλέπεις;... Μά σοῦ εἴπα πώς είναι αὐλάκι... Δέν τό πρόσεξες;... Δέν προσέχεις; Μ' έκανες και μένα και βράχηκα.

— Ελα τώρα, παππού. Περπάτησε πιό γρήγορα. Άνοιξε λίγο τά πόδια σου. Πῶς περπατᾶς παππού! Σάν τό μερμήγκι. Μέ κάνεις και μένα νά περπατῶ σιγά. Μέ κούρασες! Δέ σέ ξαναπαίρνω. Νυχτώσαμε στό δρόμο κιόλα. Πότε θά πᾶμε σπίτι; Πότε θά φάω; Πότε θά παίξω;

— Τρέξε, παππού, λιγάκι! Άκουσέ με μιά φορά κι έσύ, όπως σ’ άκουω γώ. Νά τώρα, ἀν ήμουν μονάχος μου, τρεῖς φορές θά γύριζα στό σπίτι. Τί φταίω γώ; Έσύ μέ άργεις.

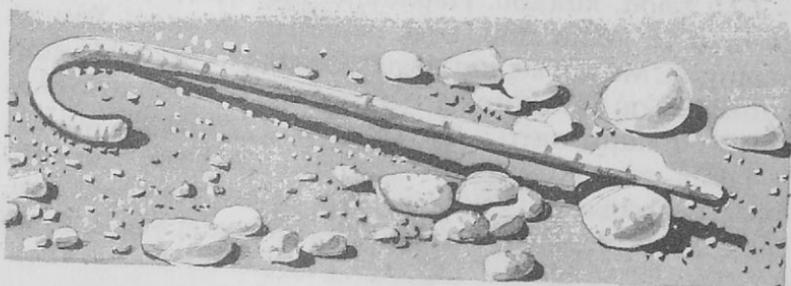
- Πρόσεξε τώρα. Μιά πέτρα... "Επεσες; Πέτρα, είπα,
πέτρα!... Μπροστά στά μάτια σου. Δέ μ' ἀκοῦς; Πῶς
δέ μ' ἀκουσες, ἀφοῦ σοῦ εἰπα εἶναι μιά πέτρα; Δέν
ἡτανε δυό πέτρες, νά σου τό εἰπω δυό φορές!...
— Τί νά σου κάμω! 'Εσύ τά φταις! Σήκω τώρα. Δῶσε
μου τό χέρι σου. Σιγά. Μήν ξαναπέσεις. Κι ὅ, τι σου
λέω νά κάνεις. 'Αλλιώς δέ θά σέ ξαναπάρω περίπατο.
Τ' ἀκοῦς;
- Εἶδα τό ἀταίριαστο ζευγάρι καί ρώτησα:
— Ποῦ πάτε;
— Δυό χωριστούς δρόμους τραβᾶμε, εἴπε ὁ γέρος. 'Εγώ
γυρίζω. 'Ο μικρός τώρα ξεκινάει. 'Η μοίρα μᾶς ἔσμιξε
γιά λίγο... Γρήγορα θά μᾶς χωρίσει...
Κι ὁ γέρος δέν είχε τόν καιρό οὔτε ν' ἀναστενάξει.
Τό παιδάκι τόν τραβοῦσε βιαστικό...

(Αναγνωστικό Κ. Πασσαγιάννη)

Γιάννης Βλαχογιάννης

Ασκήσεις:

- Ποιά ἡ κεντρική ίδέα στό κεφάλαιο αὐτό;
— Τί θέλει νά πεῖ ἡ προτελευταία παράγραφος;
— "Εχει ὁ συγγραφέας προσωπικό ὑφος; Ποιά τά χαρακτη-
ριστικά του;

50. Η ΕΥΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

΄Ανάμεσα σέ δυό περιόδους κρύου — ή «κύματα ψύχους», δπως λένε σήμερα, — είχαμε μιά μικρή παρένθεση από μερικές ήμερες γλυκές, ήλιολουστες. Τό κλίμα μας παρουσιάζει αυτά τα παράξενα. ΄Ενω βασιλεύει χειμώνας δριμύς, πού σέ κάνει νά ρωτᾶς μέ τρόμο «πότε θά τελειώσει;», ξημερώνει ἄξαφνα ἄνοιξη. Κι ἐνω ἐλπίζεις πώς δ χειμώνας ξεθύμανε, πέρασε, ξαναγυρίζει δριμύτερος.

Μιά λοιπόν από τίς γλυκές ἐκεῖνες ήμέρες εἶδα ἔνα θέαμα ἔξοχο. Ήταν σέ μιά μικρή κάμαρα ζεστή σάν φωλιά. ΄Από ἔνα μεγάλο παράθυρο τήν πλημμύριζε ὁ ἥλιος. Χαρά Θεοῦ! Τά τζάμια μέ τίς ἀσπρες κουρτίνες κλειστά. Μπροστά, ριγμένο ώς κάτω, ἔνα διάφανο στόρ. Κι ἀνάμεσα στό στόρ και στά τζάμια, πάνω στό πεζούλι τοῦ παράθυρου, ἔνα μικρό ἀσπρο γατάκι, πού λιαζόταν καθισμένο στά πισινά του πόδια. ΄Απολάμβανε κι αυτό τή λαμπρή χειμωνιάτικη μέρα, τό χρυσό φῶς, τή γλυκιά ζέστη. Καί φαινόταν τόσο εύτυχισμένο πού ζοῦσε! Ήταν, ἀλήθεια, ή εἰκόνα τῆς εὐτυχίας τῆς ζωῆς.

Πόσο ώραιος θά τοῦ φαινόταν δ κόσμος καί πόσο καλός δ Θεός πού τόν ἔκαμε! Οὔτε θά θυμόταν πιά καθόλου τό τούρτουρο πού τράβηξε τίς προηγούμενες μέρες, ὅταν, ἀπό τά ἴδια ἐκεῖνα τζάμια, θά ἔβλεπε τό σταχτή ούρανό καί τό ἀσπρο χιόνι, καί τοῦ κάκου θά ζητοῦσε μιά ζεστή γωνιά σ' ὅλη τήν κάμαρα, ἀν ή σόμπα ήταν σβησμένη. Καί θά νόμιζε, χωρίς ἄλλο, πώς μιά πού φάνηκε δ ἥλιος, δέ θά χανόταν πιά ποτέ. Στήν ψυχή του βασίλευε ή χαρά καί ή αἰσιοδοξία. Κι αυτό φαινόταν σέ κάθε του κίνηση. Κι ὅταν καθόταν ἀκίνητο, μακάριο· κι ὅταν σήκωνε τό ποδαράκι του μέ νωχέλεια, νά παίξει λίγο μέ τήν κουρτίνα ή νά πιάσει κα-

μιά μύγα· κι ὅταν ἄνοιγε τά μεγάλα του μάτια, γιά νά
κοιτάξει ἐκστατικό τό ἥλιοφως· κι ὅταν τά μισόκλεινε
σάν θαμπωμένο, γουργουρίζοντας ἐλαφρά ἀπό εὐχαρί-
στηση.

Τό γατάκι αὐτό δέν ἦταν πιά νήπιο. Εἶχε ἀρκετόν
καιρό πού ζοῦσε καί γνώριζε τόν κόσμο. Ἡταν σάν
ἔνα παιδί μεγαλούτσικο — νά, σάν ἔνα ἀγοράκι ἡ κορι-
τσάκι δώδεκα ὥς δεκατεσσάρων χρονῶν . . .

Καί συλλογίστηκα:

— Γιατί καί τά παιδιά νά μήν εἶναι τό ἵδιο εὔτυχισμένα
κι αἰσιόδοξα; Γιατί νά τά βλέπεις νά μελαγχολοῦν ἀκό-
μα καί σέ τέτοιες ώραιες μέρες, νά παραπονιοῦνται,
νά γκρινιάζουν, νά κλαῖνε;

Θά πεῖς: τό παιδί δέν εἶναι γατάκι, ὁ ἄνθρωπος δέν
εἶναι ζῶο. Κι αὐτό εἶναι τό σωστό. Ἀλλά στήν περί-
πτωση αὐτή ὁ ἄνθρωπος δέν εἶχε νά χάσει, ἀν μποροῦσε
νά μιμηθεῖ τό μικρό γατάκι. Καί πρῶτα πρῶτα, σ' αὐτή
τήν δλόψυχη ἀπόλαυση τῆς ζωῆς. Γιατί ἡ ἴδια ἡ ζωή
εἶναι μιά μεγάλη εὔτυχία. Νά ζεῖς, ν' ἀναπνέεις, νά βλέ-
πεις τόν ἥλιο, νά χαίρεσαι τό φῶς καί τό θάλπος του,
δίχως νά ἔχεις πλεονεξίες, δίχως νά μισεῖς τούς ἄλλους,
ὅταν προοδεύουν. Πολλοί ἄνθρωποι φαίνονται νά μήν
ἐκτιμοῦν, ὅσο πρέπει, νά περιφρονοῦν σχεδόν αὐτή
τήν εὔτυχία καί νά γυρεύουν ἄλλες, ἀνέφικτες ἡ μά-
ταιες ἡ λιγότερο ἀγνές καί μεγάλες.

“Α, πῶς ἥθελα νά θυμοῦνται ὅλοι πώς ἡ εὔτυχία τῆς
ζωῆς εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες! Καί πῶς ἥθελα νά
ἔβλεπα καί παιδιά νά ἔχουν τήν ξενοιασιά πού ἔχει τό
μικρό γατάκι, ὅταν κάθεται στόν ἥλιο!

(‘Η Διάπλασις τῶν Παίδων)

Γρηγόριος Ξενόπουλος

•
Ασκήσεις:

— Ποιά ἡ κεντρική ἰδέα σ' αὐτό τό κεφάλαιο; Καί σέ ποιά
παράγραφο κυρίως περιέχεται;

- Νά βρεῖτε τίς ἀντιθέσεις καὶ τ' ἄλλα σχήματα λόγου καὶ νά πεῖτε τί τό ἰδιαίτερο πετυχαίνει μ' αὐτά ὁ συγγραφέας;
- Μπορεῖτε νά ζωγραφίσετε τό γατάκι, ὅπως περιγράφεται ἐδῶ;

51. ΤΟ ΔΑΚΡΥ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Ο κάμπος τῆς χώρας, κοντά στόν Κάβο Κολόνα, ἔχει ἔνα μεγάλο σ' ἔκταση ἀκρογιάλι, πού ἀντικρίζει τήν Ἀνατολή καὶ βρέχεται ἀπό τά γαλανά νερά τοῦ Αἰγαίου. Ἐκεῖ, στά παλιά τά χρόνια, ἦταν τό Ἡραῖο, δι περίφημος ναός τῆς Ἡρας. Τόν εἶχε χτίσει ὁ βασιλιάς τῆς Σάμου Πολυκράτης, στή θέση μιᾶς λυγαριᾶς, ὅπου, κατά τή μυθολογία, γεννήθηκε ἡ θεά. Κατάντικρυ ἡ Μυκάλη ἢ Κάβο Καμήλα, ὅπως παραμόρφωσε τό ὄνομά της ἡ ἀμάθεια τῶν χωρικῶν.

Σήμερα μονάχα μιά κολόνα, αὐτή πού ἔδωσε τό ὄνομά της στόν κάβο, στέκει ὅρθια ἀπό τό περίφημο ἱερό. Ἐνῶ ἡ γύρω ἔκταση εἶναι σπαρμένη ἀπό τά ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου μνημείου.

Ἐνας ὀλόκληρος πολιτισμός πέρασε ἀπό τήν ξακουστή, μά καὶ πολυβασανισμένη ἐκείνη γῆ, πού σήμερα ἀναπαύεται ἥρεμα καὶ στεφανώνεται ἀπό ἀμπέλια καὶ σπαρτά.

Ἐκεῖ, τήν ὥρα πού τό βλέμμα βυθίζεται στούς μαιάνδρους, πού σχηματίζει ἡ ἀντικρινή μικρασιατική ἀκτή, ὅλα τά γύρω σέ κάνουν νά θυμᾶσαι τά περασμένα.

“Οταν ἥμουν στή «χρυσή ἡλικία», τά καλοκαίρια ἔκα-

να τόν περίπατό μου σ' έκεινη τήν ιστορική άμμουδιά. Μαζί ήταν κι άλλα παιδιά καί πιό πολύ ό αρχηγός της εϋθυμης συντροφιᾶς μας, ό «Καπετάνιος», δημοσίευμα, γιατί ήταν μεγαλύτερός μας.

Ο Μιχαλάκης – αυτό ήταν τό βαφτιστικό του «Καπετάνιου» – έρχόταν κάθε χρόνο από τη Χίο, νά περάσει τό καλοκαίρι μαζί μας. Ήταν, βλέπετε, μακρινός συγγενής μας.

Στίς έλευθερες ώρες του, διάβαζε βιβλία μέ ταξίδια καί ή φιλοδοξία του ήταν νά γίνει πλοίαρχος. Ισως σέ αυτό νά χρωστούσε καί τό παρατσούκλι πού τοῦ κολλήσαμε.

Μιά χρονιά, ό «Καπετάνιος» ἔφτασε ἀπό τήν ίδιαιτερη πατρίδα του χλομός καί μαραμένος. Στούς περιπάτους μας, πού ἔγιναν πολύ σύντομοι καί λιγότεροι, στηριζόταν σέ μπαστούνι. Ξέραμε πώς ή σιδερένια ύγεια του εἶχε κλονιστεῖ, ἔξαιτίας τῆς αὐτοθυσίας του: Εἶχε σώσει ἀπό βέβαιο θάνατο ἔνα συμμαθητή του, πού δέν ήξερε νά δόηγήσει μιά βάρκα, καί τά κύματα θά τήν τσάκιζαν πάνω σ' ἔνα βράχο. Μά τή στιγμή, πού ἀγωνιζόταν νά ματαιώσει τό δυστύχημα, τό πόδι του βρέθηκε ἀνάμεσα στή βάρκα καί τό βράχο καί χτύπησε στό γόνατο. Ήτσι, κατάντησε ἀνάπηρος.

Ήμουν ή πιό μικρή τῆς συντροφιᾶς. Κι ἐπειδή δέν μποροῦσα νά τρέχω σάν τούς ἄλλους καί κουραζόμουν εὔκολα, βάδιζα πάντα μαζί μέ τόν πληγωμένο ἀρχηγό μας. Καθόμαστε ὑστερα καί κουβεντιάζαμε σέ ἔνα μάρμαρο, ἐνῶ οί σύντροφοί μας ἔπαιζαν κυνηγητό.

– Δέ θά μπορέσω νά γίνω θαλασσινός, μοῦ εἶπε μιά μέρα πικραμένος ο Μιχαλάκης. Αὐτό όμως δέ θά μέ εμποδίσει, πιστεύω, νά βάλω ἄλλο σκοπό στή ζωή μου.

– Τί λογαριάζεις νά κάνεις, Μιχαλάκη;

– Νά γίνω γιατρός. Εἶναι μεγάλο βάσανο νά υποφέρει κανείς. Κι δημοσίευμα, μπορεῖ ν' ἀλαφρώσει τόν πόνο, εί-

ναι εὐεργέτης τοῦ κόσμου...

Δέν κατάλαβα τότε πολύ καλά τά λόγια του. Όστό-
σο, τοῦ εἶπα:

— Καλά τό σκέφτηκες, νά γίνεις γιατρός! Έσύ ἀπό
τώρα ξέρεις πολλά.

Τό χέρι μου ψαχούλευε ἀφηρημένα τήν ἄμμο. Ξα-
φνικά, ἔνιωσα ἀνάμεσα στά δάχτυλά μου ἓνα σκληρό¹
ἀντικείμενο. Τό κοίταξα καί εἶδα πώς ἦταν μιά γυάλι-
νη πέτρα μέ απαλές ἀποχρώσεις.

— Τί ὅμορφο μπριλάντι! φώναξα. Δέν εἶναι, Μιχαλάκη,
σάν τό «δάκρυ τῆς Παναγίας»;

— Ο ξάδερφός μου ἔκλεισε τό βιβλίο καί χαμογέλασε
περισσότερο γιά τήν ὀνομασία πού ἔδωσα στό εὔρημά
μου.

— Αὐτή ἡ πέτρα, μοῦ ἐξήγησε, δέν εἶναι παρά ἓνα
συνηθισμένο γυαλί. Ομως οἱ ἀρχαῖοι τό ἔφτιαχναν μέ
πολλή δυσκολία, γι' αὐτό καί τό χρησιμοποιοῦσαν
μονάχα σέ πολύτιμα ἀντικείμενα. Τήν ὁμορφιά, πού
ἔχει τώρα τό πετράδι, τή χρωστάει στή θάλασσα, ὅπου
ἔπεσε. Έκεῖ κυλίστηκε ἀπό τά κύματα, τό πότισε τό
ἄλατι καί πολλές φορές σύρθηκε σέ σκληρούς βράχους,
πού χάραξαν πάνω του μικροσκοπικές καί ἀόρατες φλέ-
βες. Όλ' αὐτά προκαλοῦν τίς ὅμορφες ἀποχρώσεις,
πού σχηματίζει πάνω του τό φῶς τοῦ ἥλιου.

— Δηλαδή, παρατήρησα, ἡ ὁμορφιά του προέρχεται
ἀπό κάτι, πού θά ἦταν ἀλλοῦ ἐλάττωμα;

Ο «Καπετάνιος» δέν ἀπάντησε. Απότομα ἡ ματιά
του εἶχε καρφωθεῖ στόν ὄριζοντα, ὅπου ἔσβηνε σιγά
σιγά ἓνα περήφανο καράβι. Τοῦ ξέφυγε ἓνας στεναγμός
καί φαινόταν σάν ν' ἀποχαιρετοῦσε κάποιο μακρινό²
φευγαλέο ὅνειρο. Ή βαθιά μελαγχολία του μέ συγκί-
νησε. Καί, γιά νά τοῦ δείξω τή συμπάθειά μου, τοῦ ἔβα-
λα στό χέρι τό μπριλάντι μου.

Σέ λίγες μέρες δέ Μιχαλάκης μᾶς ἀποχαιρέτησε. Τήν

τελευταία στιγμή μοῦ εἶπε:

— Τό «δάκρυ τῆς Παναγίας» θά τό βάλω σέ δαχτυλίδι
γιά νά σέ θυμᾶμαι... Ξέρεις, αὐτό τό μικρό γυαλάκι
μοῦ ἔδωσε ἔνα μεγάλο μάθημα. Ἐλπίζω ἄλλοτε νά σου
ἔξηγήσω.

‘Ο «Καπετάνιος» δέν ξαναγύρισε πιά στό νησί μας,
γιατί δέν τοῦ τό ἐπιτρέπανε οἱ τωρινές ἀσχολίες του.
Δέν ἔπαψε ὅμως νά μᾶς θυμᾶται καί νά μᾶς γράφει.
Ἐτσι, μάθαμε πώς ἡταν φοιτητής τῆς ἰατρικῆς καί
ὅστερα σπουδαῖος γιατρός, πού ἀφοσιώθηκε δόλοψυχα
στ’ ἀνάπηρα παιδιά. Ἀπ’ ὅλη τήν ‘Ελλάδα σ’ αὐτόν
καταφεύγανε γιά τίς δύσκολες περιπτώσεις.

— Πῶς τά κατάφερες τόσο καλά; τόν ρώτησα μιά μέρα,
ὅστερα ἀπό πολλά χρόνια πού συναντηθήκαμε.

— Ἀκολούθησα τή συμβουλή, πού μοῦ ἔδωσε τό «δάκρυ τῆς Παναγίας», ἀποκρίθηκε ὁ Μιχαλάκης μέ μετριοφροσύνη ἀληθινοῦ σοφοῦ. Καί μοῦ ἔδειξε τό δαχτυλίδι πού φοροῦσε.

Τό ἀρχαῖο μπριλάντι, πού ἡ τύχη τό εἶχε φέρει στά
παιδικά δάχτυλά μου, εἶχε γίνει ἔνα ἀστραφτερό κομψοτέχνημα ἀρχαϊκοῦ ρυθμοῦ μέ πολύχρωμους ἵριδισμούς.

(Περιοδ. Παιδικός κόσμος)

Γιάννης Αηδονόπουλος

52. ΕΠΑΡΧΙΩΤΑΚΙ

Νά τανε τάχα ἀπό τήν ἐπαρχία
καί νά ρθε δῶ; Ποιός ξέρει... Μιά φορά
κάτω ἀπό τήν μασχάλη του γερά
τά σχολικά του κράταγε βιβλία.

Καί πήγαινε γεμάτο ἀμφιβολίᾳ
κοιτάζοντας δεξιά καὶ ἀριστερά.
"Ανθρωποι κι αὐτοκίνητα σειρά
τό ξαφνιαζαν σ' αὐτή τήν πολιτεία.

Θέ μου, μές στίς λεωφόρους, στά σοκάκια,
Ἐσύ, πού βλέπεις πάντα ἀπό ψηλά,
βοήθησε, Θέ μου, αὐτά τά ἐπαρχιωτάκια,
πού φοβισμένα ἀλλόκοτα περνᾶνε
σάν τά φτωχά σπουργίτια, τά δειλά,
καὶ μάθε τα ἄφοβα νά περπατᾶνε . . .

Γιάννης Β. Ιωαννίδης

53. ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Στό ἀντικρινό μου γήπεδο μιά νέα δασκάλα τῆς γυμναστικῆς ἔχει καμιά ἔξηνταριά κοριτσάκια ἐννιά ὥς δέκα χρονῶν καὶ τούς κάνει ἀσκήσεις καὶ παιγνίδια. Τά παιδιά φοροῦν μαῦρες ἢ μπλέ ποδίτσες, ἔχουν ἀσπρες φρεσκοσιδερωμένες κολαρίνες στό γιακά καὶ πάνω στά ξανθόμαλλα καὶ τά καστανά, στά σγουρά κεφαλάκια, ἀνεμίζονται κόκκινοι καὶ γαλάζιοι φιόγκοι.

Μόλις εἶναι κανά-δυο ὥρες πού ἔπαψε νά βρέχει. Ὁ οὐρανός ξεκαθάρισε γαλάζιος μέ τό κρύσταλλό του. Κι ἔνας ἥλιος λαμπρός βγῆκε κυριαρχικός νά ἐπιβάλει τή χαρά τοῦ Θεοῦ στή χειμωνιάτικη κατσούφα. Στίς ἀκροβελόνες τῶν πεύκων τρέμουν ἀκόμη τά διαμαντικά

τῆς βροχοσταλίδας καὶ ἵριδίζουν. Καί τά σύννεφα σωριάστηκαν γύρω στά οὐρανοθέμελα ἥρεμα καὶ ἄσπρα, μέ αναφουρουλιασμένες τίς ἀσημένιες γοῦνες, ξαπλωμένα τεμπέλικα, μέ τά κεφάλια ἀκουμπισμένα μαλακά πάνω στίς εὔγραμμες κορφές τοῦ Αἰγάλεω καὶ τοῦ Κορυδαλλοῦ. Στέκονται καὶ περιμένουν τήν ὥρα τους, τή χειμωνιάτικη ὥρα. "Ως τό βράδυ μπορεῖ νά χαθεῖ ὁ χρυσός ἥλιος κι ὁ γαλάζιος οὐρανός δέν τό ἔχει τίποτα νά σκεπαστεῖ ἀπό τά πιό μολυβιά σύννεφα, μέ τίς σκοτεινές κοιλιές κρεμασμένες πάνω ἀπό τήν Ἀθήνα γεμάτες νερό.

Μά αὐτό ἵσα ἵσα εἶναι πού κάνει τούτη τή γλυκιά παρένθεση τῆς λιακάδας καὶ τῆς καλοσύνης πιό ἀκριβή καὶ πιό ἔντονη, ὅπως ὅλλωστε συμβαίνει μέ τό καθετί πού πρόκειται νά σβήσει σύντομα. Γι αὐτό καὶ τά παιδιά καὶ ἡ νέα δασκάλα τους, πού βγήκανε ἀπό τίς πληκτικές καὶ κακοφωτισμένες αἴθουσες τῶν παραδόσεων, ἔχουν ὅλο τό κέφι καὶ τή χαρά τῆς κίνησης πού ἔτερελαίνει τά μικρά κατσικάκια καὶ τά κάνει νά μήν μποροῦν νά σταθοῦν ἥρεμα ούτε μιά στιγμή.

Ἡ δασκάλα τά βάζει στή σειρά νά κάμουν ζύγιση, κι ἐνῶ βρίσκονται σέ στάση προσοχῆς, μόλις ἐκείνη σηκώσει τά μάτια της ἀπό πάνω τους, κάνουν ἐπί τόπου ἓνα δύο μικρά πηδηματάκια, χωρίς — ἔτσι νομίζουν — νά τά πάρει εἰδηση. Τότε οἱ γαλάζιοι καὶ οἱ κόκκινοι φιόγκοι χοροπηδοῦν ἀνάμεσα στά ἥλιολουστα μαλλιά σάν παπαρούνες, χοροπηδοῦν ἀνυπόμονα καὶ τά σγουρά γύρω στ' αὐτάκια καὶ πάνω στά ξαναμμένα μάγουλα, σάν τσαμπιά ἀγριοστάφυλα.

— Σιωπή! φωνάζει ἡ δασκάλα.

Ἄλλα τά παιδιά δέν εἶναι δυνατό νά σωπάσουν. Μικρές τσιριξιές πετάγονται ἐδῶ κι ἐκεῖ, σάν σφυρίγματα πουλιῶν καὶ σάν δοκιμές αὐλῶν. Εἶναι φωνοῦλες πού ἀνυπομονοῦν νά γίνουν τραγούδι καὶ ξεφωνητά, εἶναι

βηματάκια πού περισσεύουν άπό τόν ἀδάμαστο πόθο τῆς τρεχάλας καί τοῦ χοροῦ. Ἡ δασκάλα εἶναι νέα καί τό καταλαβαίνει αὐτό. Λύνει λοιπόν τούς ζυγούς, παρατάσσει τά παιδιά στή μιά πλευρά τοῦ γηπέδου καί τούς λέει γελαστά:

— Μόλις χτυπήσω τά χέρια, θά χυθεῖτε νά πᾶτε κούτσα κούτσα ἔως τήν ἄλλη πλευρά. Ὁποια γυρίσει πρώτη πίσω, θά τῆς πῶ ἔνα μπράβο!

Αὐτό ἦταν.

Τά κοριτσάκια ὅρμησαν μέ ἀλαλαγμούς σάν ἔνα κοπάδι λελέκια. Ὁ δροσερός ἀέρας γέμισε ἀπεριόριστη κίνηση, παντοῦ ἀνέμιζαν γαλάζιοι καί κόκκινοι φιόγκοι καί μαλλιά χρυσά καί καστανά βοστρυχωτά, περιχυμένα ἀπό τή χρυσόσκονη τῆς φθινοπωρινῆς λιακάδας. Ἡ παιδιάτικη χαρά ἀνέβηκε, χαρμόσυνος βουερός ὕμνος, ἔως τό γαλάζιο στερέωμα καί τό ἔκαμε πιό ἵλαρό. Τά πεῦκα ἄρχισαν νά κουνοῦν ἑορτάσιμα κι αὐτά τίς πράσινες φοῦντες τους. Γιατί καί τά δέντρα εἶναι σάν τά παιδιά.

Στεκόμουν στό παράθυρο καί χαιρόμουνα τή βοή καί τήν κίνηση τοῦ σχολείου πού ἔπαιζε. Ἔβλεπα καί τούς διαβάτες, πού περνοῦσαν καί κοντοστέκανε ἔξω ἀπό τό συρματένιο πλέγμα, γιά νά ἴδοῦνε τά παιδιά ἔτσι πού γαυριάζανε ξετρελαμένα ἀπό τόν ἥλιο. Ἡτανε λογῆς λογῆς ἄνθρωποι: νοικοκυραῖοι πού κατέβαιναν τόν πλατύ δρόμο, γιά νά πᾶνε στή δουλειά τους· κυράδες μέ τό δίχτυ γεμάτο λαχανικά καί φροῦτα· μπακαλόπαιδα μέ ἄσπρες μπλοῦζες, πού πήγαιναν τά ψώνια στά διαμερίσματα τῆς πολυνκατοικίας κι ἀκουμπούσανε χάμω τό ζεμπίλι νά ξαποστάσουν ἀπό τόν ἀνήφορο· καθηγητές τῆς Σχολῆς πού κατέβαιναν στό μάθημά τους. Ὁλος αὐτός ὁ ἐτερόκλητος κόσμος τῶν βιοπαλαιστῶν σταματοῦσε καί χάζευε τά κοριτσάκια, πού ἔπαιζαν καί ξεφώνιζαν μεθυσμένα ἀπό τή ζωή καί ἀπό τή λιακάδα.

Καί πρόσεξα κάτι τό θαυμάσιο:

Σ' όλονδων τό πρόσωπο ἄνθισε ἔνα χαμόγελο, ἡμερο καί ἀγαθό. "Ολοι αὐτοί οι κατσούφηδες καί οι βιαστικοί, δύο αὐτοί οι αἰχμάλωτοι τῆς βιοπάλης, τῆς εὐθύνης καί τοῦ ἡμερήσιου καθήκοντος, σταμάτησαν ἐκεῖ, ἔλυσαν τίς ζάρες τῶν φροντίδων καί τῆς πικρίας, πού χαράκωναν τά πρόσωπά τους καί χαμογελοῦσαν μακάρια.

Τό χαμόγελο τῆς καλοσύνης, τῆς εὐγνωμοσύνης καί τῆς νοσταλγίας, τό χαμόγελο τῆς ἐπιστροφῆς πρός τήν παιδιάτικη χαρά, πού εἶναι ἡ μόνη ἀσυννέφιαστη χαρά τῆς ζωῆς.

(Περιοδ. Ε.Ε.Σ.Ν.)

Στρατής Μυριβήλης

54. OTI EXEIS PAIDIASTIKO

"Ο, τι ἔχεις μέσα σου παιδιάτικο
σάν θησαυρό νά τό φυλάξεις.
τούς λογισμούς, τούς πόθους σου ἄλλαξε,
μ' αὐτό ποτέ νά μήν ἄλλαξεις.

"Οποτε τῆς ζωῆς τά ψεύτικα
κι ἀσχημα σφίγγουν τήν καρδιά σου,
μές σ' ὅ, τι φύλαξες παιδιάτικο
θά βρίσκεις τήν παρηγοριά σου.

Κι ὅταν χλομοφυλλιάσει ἡ ὄψη σου
καί στά μαλλιά σου πέσουν χιόνια,
μόνο ὅ, τι φύλαξες παιδιάτικο
θά μείνει ἀπείραχτο ἀπ' τά χρόνια.

Γεώργιος Δροσίνης

55. ΤΟ ΒΙΒΑΙΟ

Ἡ Φροσούλα εἶναι ἔνα ξανθό κοριτσάκι ἔντεκα χρονῶν. Κάθε πρωί τρέχει βιαστική στό σχολεῖο, μέ τίς ξανθές της κοτσίδες δεμένες στεφάνι γύρω στό κεφάλι της, μέ τήν καθαρή, τριμμένη ποδιά καί τήν ξεθωριασμένη της σάκα στό χέρι. Ὅσο γιά τά παπούτσια, ἡ Φροσούλα λίγες φορές στή ζωή της θυμᾶται νά φόρεσε καινούργια. Ἡ ξαδέλφη της ἡ Ριρή τῆς χαρίζει πάντα τ' ἀποφόρια της. Ἐτσι τά παπούτσια τῆς Φροσούλας τῆς ἔρχονται κάπως κοντά καί πολύ πλατιά, σάν βάρκες. Μά ἡ Φροσούλα δέν παραπονιέται γι αὐτό. Καλά πού εἶναι, λέει μέ τό νοῦ της, καί ἡ Ριρίκα. Χωρίς αὐτήν μπορεῖ νά μήν είχε καθόλου παπούτσια, γιά νά πάει στό σχολεῖο.

Πόσο τ' ἀγαπάει, ἀλήθεια, τό σχολεῖο ἡ Φροσούλα! Πόσο ἀγαπάει τήν ήσυχία μέσα στήν τάξη, χωρίς τίς ἀγριοφωνάρες τῆς θείας Κατίγκως πού σέ ξεκουφαίνουν, χωρίς τά τσακώματα τοῦ Λάμπη καί τοῦ Νίκου, τῶν μικρότερων ἀδελφῶν της.

— Φροσούλα, φέρε νερό! Φροσούλα, ἄναψε φωτιά! Φροσούλα, μάζεψε τά ροῦχα ἀπό τό σχοινί!

Ἡ Φροσούλα εἶναι προκομμένη. Τῆς ἀρέσει νά βοηθάει τή μανούλα της, πού ξενοδουλεύει, πλένοντας ἀπό τό πρωί ὥς τό βράδυ ξένα ροῦχα. Μόνο πού θά ἥθελε νά ἔκανε ὅλες τίς δουλειές της μέ ήσυχία, χωρίς φωνές, χωρίς φασαρία, νά, ὅπως ὁ δάσκαλος λέει ήσυχα ήσυχα τό μάθημα ἀπό τήν ἔδρα, γιά νά τό μάθουν τά παιδιά. Μέσα σέ κείνη τήν ήσυχία, ἡ ψυχή της ξεκουράζεται. Καρφώνει τό νοῦ της ἐκεῖ στά χείλη τοῦ δασκάλου καί νιώθει νά ξανοίγεται μέσα της ἔνας κόσμος καινούργιος.

Ἄλλες φορές πάλι ἡ Φροσούλα ξεχνιέται. Κοιτάζει

πέρ' ἀπό τό παράθυρο τό γαλανόν δρίζοντα κι ὄνειρεύεται... Νά 'χε κι αὐτή ἔνα σπιτάκι, μικρό, γαλάζιο σπιτάκι, μέ μιάν ἐλιά, ἥμερη καὶ γεμάτη καρπό στήν αὐλή, ν' ἀπλώνει τά κλαριά της καὶ τόν ἵσκιο της, καὶ κάτω ἀπό κεῖ νά κάθεται ἡ Φροσούλα μέ καθαρή καινούργια ποδίτσα, νά διαβάζει καὶ νά κεντάει.

Νά 'χε πάντα ροῦχα ζεστά καὶ μαλακά κι ωραῖα τό χειμώνα, κι ἀνάλαφρα, δροσερά τό καλοκαίρι...

Νά 'χε νά φοράει σάν τ' ἄλλα τά παιδιά ὅμορφα παπούτσια, ἀναπαυτικά, βολικά, νά μπορεῖ νά τρέχει καὶ νά πηδάει χωρίς δυσκολία...

Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, νά 'χε κι ἡ Φροσούλα νά διαβάζει, νά 'χε δικά της ἐκείνα τά ὅμορφα βιβλία, μέ τά χρωματιστά φύλλα, τά βιβλία πού ἔχει μέσα στήν τσάντα της ἡ Νίτσα! Τά βλέπει ἀπό μακριά ἡ Φροσούλα τά ὅμορφα βιβλία. Ποιός ξέρει τί κόσμους κρύβουν μέσα. Γιά ποιές μαγεμένες χῶρες μιλᾶνε. Γιά ποιούς ἀνθρώπους:

Γιά τά φτωχά σάν ἐκείνη παιδάκια, πού πῆρε ἡ νεράιδα στό μαγικό περιβόλι καὶ τά χόρτασε μέ καρπούς καὶ τούς γιόμισε τήν ποδιά μέ μῆλα καὶ ροδάκινα καὶ σταφύλια πλῆθος κι ἀχλάδια καὶ βερίκοκα γιά νά πᾶνε στή μάνα τους.

Γιά τίς πλατιές, ἀτλάζινες θάλασσες καὶ τά καμαρωμένα καράβια, πού τίς αὐλακώνουν τραβώντας πέρα, μακριά, σ' ἄγνωστες χῶρες.

Γιά τά πουλιά καὶ τά ζῶα καὶ τά ἔντομα καὶ τά λουλούδια καὶ τά δέντρα.

Γιά τούς παραμυθένιους παλιούς καιρούς, πού τά βασιλόπουλα σκότωναν τούς δράκοντες καὶ λευτέρωναν τίς βασιλοπούλες.

Γιά τίς λεβεντιές τῶν παλικαριῶν, πού ἀψηφήσανε τούς τυράννους, πάλεύοντας γιά τή λευτεριά.

"Αχ, ἐκείνα τά βιβλία! Τί τό ὄφελος πού ἡ Φροσού-

λα ἤτανε πρώτη μαθήτρια; Τί τό σφελος πού πρώτη ἔλυνε τό πρόβλημα, πρώτη ἐρχόταν στό διαγωνισμό, πρώτη σ' ὅλα τά μαθήματα;

Αὐτή λαχταροῦσε τά ὄμορφα βιβλία μέ τά γλυκά τραγούδια καί τίς ὄμορφες ἴστορίες, μέ τίς ἀστεῖες ζωγραφίες καί τά παραμύθια. "Αχ!" Αν τά εἶχε ἡ Φροσούλα, κι ἂν μποροῦσε νά τά διαβάζει κι αὐτή σάν τή Νίτσα, θά ἔκανε τίς δουλειές της μέ μεγαλύτερο κέφι στό σπίτι. Θά τελείωνε γρήγορα γρήγορα ὅσα τῆς ἔλεγε ἡ μητέρα νά κάνει, θά ἔγραφε καί θά διάβαζε τό μάθημά της καί ὕστερα θά τρύπωνε σέ κάποια γωνίτσα καί θά βυθίζόταν στό διάβασμα. Μέσ' ἀπό τά μαῦρα σχήματα τῶν λέξεων θά ξεπρόβαλλαν οἱ ἵπποτες κι οἱ νεράιδες καί τά λουλούδια καί τά πουλιά καί θά τῆς λέγανε:

— Φροσούλα, ξεκουράσου τώρα λιγάκι κοντά μας. Ἐδῶ μαζί μας δέν ἔχει οὔτε φωνές οὔτε τσάκισμα ἀπό τήν κούραση. Ἐμεῖς σοῦ στεγνώνουμε τό δάκρυ, σοῦ φέρνουμε τή χαρά καί τό γέλιο, σοῦ δίνουμε τή γνώση. Ξεκουράσου λιγάκι, Φροσούλα.

— Ἀλλά νά. Μιά φωνή ἀποτραβάει τή Φροσούλα ἀπό τό ὄνειρό της. Ἡ φωνή τῆς δασκάλας:

— Ἐλα, Φροσούλα, Πές μας, ἐσύ τό παρακάτω.

Ἡ Φροσούλα τά χάνει. Πρώτη φορά στή ζωή της δέν ξέρει ποῦ βρίσκονται στό μάθημα. Σαστισμένη κατεβάζει τά μάτια.

— Εἶσαι κουρασμένη, Φροσούλα; εἶπε ἡ δασκάλα. "Ἄς μᾶς πεῖ τότε τό μάθημα ἡ Ἐλένη..."

Σέ λιγάκι χτύπησε τό κουδούνι. Τά κορίτσια ξεχύθηκαν ἔξω. Καί μέσα στήν τάξη ἀπόμεινε μονάχα ἡ Φροσούλα κλαίγοντας πικρά.

Μά τί εἶναι κεῖνο τό μαλακό χάδι στά μαλλάκια της; Ποιά γλυκιά, ἥσυχη, μαλακιά φωνίτσα τῆς λέει σιγά σιγά τ' ὄνομά της;

Σηκώνει τά μεγάλα της μάτια κι ἀντικρίζει τό χαμό-

γελο τῆς δασκάλας της.

— „Αχ! Κυρία! μπόρεσε μονάχα νά πεῖ.

Μά ή «κυρία» εἶναι καλή καί ξέρει τόν κρυφό πόνο τῆς Φροσούλας.

— Έχω νά σου δώσω κάτι, τῆς λέει, καί μέσα ἀπό τήν τσάντα της βγάζει ἔνα βιβλίο, μέ δομορφο χρωματιστό ἐξώφυλλο. Πάρε νά διαβάσεις. Σ' ἔχω γράψει στήν Παιδική Δανειστική Βιβλιοθήκη. "Οταν τό τελειώσεις, θά πᾶς νά τό ἀλλάξεις. Θά τό γυρίσεις πίσω καί θά σου δώσουν ἄλλο. Κατάλαβες;

‘Η Φροσούλα παίρνει τό βιβλίο καί τό σφίγγει στήν ἀγκαλιά της. Τήν ἵδια στιγμή ἀρπάζει τά χέρια τῆς δασκάλας, τά φιλάει καί τά βρέχει μέ δάκρυα.

— „Αχ! Κυρία! Νά ξέρατε!

— Ξέρω, Φροσούλα μου, πώς εἶσαι καλό παιδί, λέει βιαστικά ή δασκάλα κι ἀποτραβιέται βουρκωμένη.

‘Η Φροσούλα κοιτάζει σά μαγεμένη τό βιβλίο. “Υστερα τό ξανασφίγγει στήν ἀγκαλιά της σάν νά ταγε ζωντανό καί βυθίζει τό μάτι της στό γαλανόν ὁρίζοντα.

(Περιοδ. Παιδικός Κόσμος)

Διασκευή

Γεωργία Δεληγιάννη - Αναστασιάδη

56. Ο ΚΟΥΜΠΑΡΑΣ

‘Η μητέρα του Σπύρου, γελαστή κι ευθυμη, τοῦ εἶπε σάν εἶδε τόν ἔλεγχό του:

— Βλέπω, μέ μεγάλη μου εὐχαρίστηση, πώς οἱ βαθμοὶ σου αὐτή τή φορά εἶναι πολύ καλύτεροι. Φέρε τόν κουμπαρά σου λοιπόν νά προσθέσω κι ἐγώ τό βαθμό τῆς εὐχαρίστησής μου μέσα.

‘Ο Σπύρος ἔτρεξε χαρούμενος καί ροδοκόκκινος, ἄνοιξε ἔνα συρτάρι, ἔφερε ἔναν πήλινο κουμπαρά καί τόν ἔδωσε στή μητέρα του, πού ἔριξε μέσα δυό πενηντάρικα.

— Βλέπεις; Σέ βαθμολογῶ κι ἐγώ τοῦ εἶπε.

— Θαρρῶ, πώς κοντεύει νά γεμίσει, μαμά.

— Σέ κανένα μήνα θά εἶναι γεμάτος καί τότε θά τόν σπάσουμε. Μά δέ μοῦ λές, σκέφτηκες τί θ' ἀγοράσεις μέ τά λεφτά, πού ἔχει μέσα;

‘Ο Σπύρος εἶπε χαμογελαστά:

— Ναί, ναί σκέφτηκα. Θά πάρω ἔνα ζευγάρι παπουτσάκια φούτ-μπώλ, καί θ' ἀρχίσω σιγά σιγά νά γυμνάζομαι σ' αὐτό.

Κάμποσον καιρό τώρα, ὁ Σπύρος παρακολουθοῦσε ὅλες τίς ποδοσφαιρικές συναντήσεις, διάβαζε τήν ἀθλητική στήλη τῶν ἐφημερίδων, εἶχε ὅλη τή σειρά μέ τίς φωτογραφίες τῶν γνωστῶν πρωταθλητῶν τοῦ ποδοσφαίρου. Εἶχε μάθει ἀπ' ἔξω κι ἀνακατωτά τούς ὅρους τοῦ παιχνιδιοῦ σέ ἀγγλική παραμορφωμένη γλώσσα. Πιπίλιζε σάν καραμέλα ὅλη τήν ώρα τά γκώλ, πέναλτυ, ἄσουτ, φάουλ! Λαχταροῦσε νά βρεθεῖ κι αὐτός μιά μέρα, μέ τό παντελονάκι καί τή φανέλα μιᾶς ὅμαδας, μέσα σ' ἔνα γήπεδο. Πολλές φορές ἔβλεπε στό δνειρό του τόν ἑαυτό του τερματοφύλακα ἥ κυνηγό, νά δίνει κλωτσιές στή μπάλα καί νά τή ρίχνει ψηλά ὡς τό φεγγάρι. Καί τό πρωί ξυπνοῦσε κρυωμένος, γιατί

μέ τίς κλωτσιές πετοῦσε τίς κουβέρτες κι ἔμενε ζεσκέπαστος. Ἄλλοτε πάλι ἔπαιρνε τά χρυσά χαρτιά τῆς σοκολάτας, τά ἔκοβε σάν μετάλλια καὶ τά καρφίτσωνε στή μπλούζα του.

— Εἶμαι πρωταθλητής! ἔλεγε μπροστά στόν καθρέφτη.
— Ἡ μητέρα κι ὁ πατέρας του δέ μιλοῦσαν καθόλου, γιατί ποτέ δέν παραμελοῦσε τά μαθήματά του. Γιά νά τόν κάνουν μάλιστα νά ἔχει ὑπομονή, ὥσπου νά μεγαλώσει λιγάκι ἀκόμη, τοῦ πῆραν τόν κουμπαρά, γιά νά μαζέψει σιγά σιγά ὅσα θά χρειαζόταν γιά τή στολή καὶ τά παπούτσια τοῦ ποδοσφαιριστῆ. Ἐκεῖ μέσα λοιπόν ὁ Σπύρος ἔριχνε πρόθυμα δλες τίς οἰκονομίες του, καὶ περίμενε νά γεμίσει ὁ κουμπαράς, γιά νά μπορέσει νά πάρει τή στολή γιά τήν πρώτη του μεγάλη ἐμφάνιση στόν ἀθλητικό στίβο.

Ξαφνικά μιά μέρα, εἶδε μέ εὐχαρίστησή του, πώς ὁ κουμπαράς δέ χωροῦσε πιά οὔτε δραχμή. Τόν πῆρε στά χέρια του εὐχαριστημένος κι ἔτρεξε γρήγορα μέσα στό σαλόνι. Ἡ μητέρα του ἦταν στήν πόρτα τοῦ κήπου. Κατέβηκε βιαστικός μέ τό θησαυρό στά χέρια νά τῆς φέρει τήν είδηση.

Μπροστά στήν καγκελόπορτα τοῦ κήπου τους, μιά φτωχή γυναίκα, μ' ἔνα μωρό στήν ἀγκαλιά κι ἔνα χλομό κοριτσάκι στό χέρι, μιλοῦσε δακρυσμένη στή μητέρα του. Ἦταν ἡ Ἐλένη, μιά παλιά υπηρέτριά τους, πού εἶχε παντρευτεῖ ἐδῶ καὶ πέντε χρόνια. Τά μάτια της ἦταν κατακόκκινα ἀπό τό κλάμα καὶ τά χείλη της τρέμανε ἀπό τό ἀναφιλητό.

— Δέν ύπάρχει δουλειά πουθενά, κυρία, ἔλεγε. Ὁ ἄντρας μου σκοτώνεται ἀπό τό πρωί ὡς τό βράδυ νά κάνει καὶ τόν ἀχθοφόρο ἀκόμα, καὶ δέν κατορθώνει νά μᾶς φέρει οὔτε μιά μπουκιά ψωμί. Περάσαμε ἔνα μαῦρο χειμώνα, χωρίς φωτιά, χωρίς ζεστό φαΐ, χωρίς ροῦχο. Πολλές φορές τό κοριτσάκι μου κοιμᾶται νηστικό. Ἡ

άνεργία μᾶς ἔχει ρημάξει. "Ο, τι κι ἂν εἶχα τό πούλησα,
γιά νά μήν πεινᾶνε τά δυό μωρά. 'Από χτές βράδυ εἶναι
θεονήστικα. Ντρέπομαι, μά ἀναγκάζομαι, κυρία, νά σᾶς
τό πῶ.

Τά ματάκια τῶν δυό μικρῶν κοίταζαν περίλυπα τά
χέρια τῆς κυρίας στή λέξη ψωμί, καί τά χειλάκια τους,
στεγνά καί μαραμένα, λαχταροῦσαν γιά λίγο γάλα.

"Ο Σπύρος πρόσεξε στά λόγια τῆς δυστυχισμένης,
κοίταξε τά δυό μικρά, καί ύστερα, μέ μιά κίνηση, χτύ-
πησε τόν κουμπαρά του στό κατώφλι, τόν ἔσπασε καί,
ρίχνοντας ὅλα τά λεφτά του — τίς οἰκονομίες τόσου
καιροῦ — μέσα στήν ποδιά τῆς φτωχῆς, εἶπε μέ δάκρυα:
— Νά πάρτα, νά περάσεις τίς δύσκολες στιγμές σου.
'Εγώ δέ θέλω παπούτσια γιά τό ποδόσφαιρο. Εἶναι κα-
λοκαίρι. "Ως τό χειμώνα θά μαζέψω ἄλλα!

Τά μάτια του πλημμύρισαν δάκρυα. 'Η μητέρα του
τόν πῆρε στήν ἀγκαλιά της καί τόν φίλησε θερμά.

Τήν ἄλλη μέρα, πρωί πρωί, πλάι στό κρεβάτι του,
σέ μιά καρέκλα, βρῆκε τά παπουτσάκια, τή χρωματιστή
φανέλα, τίς κάλτσες καί τή μπάλα. 'Ηταν ἡ ἀνταμοιβή
τῆς εὐγενικῆς του χειρονομίας.

("Ο γερο-Χρόνος")

Σύλβιος

57. Η ΚΑΛΟΣΥΝΗ ΣΟΥ

”Ω, τί μεγάλη ἡ καλοσύνη σου!
Κακό δέν κάνεις σέ κανένα.
Μά ὅ, τι κακό ἀπ' τούς ἄλλους γίνεται,
τρέμεις μή γίνεται ἀπό σένα.

Κι ἂν τό κακό σ' ἐσένα γίνηκε,
νά συγχωρέσεις δέ σοῦ φτάνει,
πᾶς καὶ ζητᾶς ἐσύ συγχώρεσῃ
γιά τό κακό πού σοῦ χουν κάνει.

Σοῦ’χει γεμίσει ἡ καλοσύνη σου
δροσιά τά χείλη, ἀνθούς τά χέρια,
τά μάτια φῶς· πέφτουν στό διάβα σου
λευκά φτερά ἀπό περιστέρια.

Σύννεφο ἃν ἵσκιωσε τά μάτια σου,
τό φῶς θά διώξει τό σκοτάδι·
τά χέρια σου μέ δργή ἃν ἀπλώθηκαν
θ' ἀποτελειώσουν μ' ἔνα χάδι.

Πικρά τά χείλη σου ἃν ἀνοίχτηκαν,
— ”Ω, καλοσύνη σου μεγάλη —
γλυκά θά κλείσουν καί στό διάβα σου
λευκά φτερά θά πέσουν πάλι.

Γεώργιος Δροσίνης

Ασκήσεις:

- Θέμα τοῦ ποιητῆ εἶναι ἡ ἀνθρώπινη καλοσύνη. Σέ ποιά στροφή εἶναι τό ἀποκορύφωμά της;
- Νά ἐπιμείνετε ἴδιαίτερα στήν ἀνάλυση τῆς τρίτης στροφῆς.
- Ποιές ἀντιθέσεις ὑπάρχουν στίς δυο τελευταῖες στροφές;

58. Ο ΑΙΜΟΛΟΤΗΣ

Είναι ή έποχή του 'Αλβανικού πολέμου, ό αξέχαστος χειμώνας του 1940-41. Έκεινες τίς μέρες ό 'Ερυθρός Σταυρός ζητοῦσε, μέ δημοσιεύματα στίς έφημερίδες «αίμοδότες», ἀνθρώπους δηλαδή νέους καὶ γερούς, πού θά πρόσφεραν ἕνα μέρος ἀπό τό αἷμα τους. Οἱ γιατροί τό ἔπαιρναν αὐτό τό αἷμα, τό διατηροῦσαν σέ γυάλινα βάζα καὶ τό ἔστελναν στά νοσοκομεῖα καὶ τά χειρουργεῖα του μετώπου, γιά νά σώζονται ὅσοι λαβώμένοι στρατιώτες μας κινδύνευαν ἀπό τήν πολλή αίμοραγία.

Πήγε τότε νά προσφέρει τό αἷμα του κόσμος καὶ κοσμάκης. Ἡταν ή πιό λαμπρή ἔποχή τῆς νέας μας ιστορίας, ὅπου οἱ "Ἐλληνες ζούσαμε τή Μοίρα του τόπου μας σάν μιά οἰκογένεια, σάν ἔνας ἄνθρωπος. Μαζί μέ πολλούς ἄλλους πήγε κι ἔνας γεροντάκος καὶ περίμενε τή σειρά του, συμμαζεμένος καὶ ντροπαλός σέ μιά γωνιά.

— Τί θέλεις ἐσύ, τόν ρώτησε παραξενεμένος ό γιατρός.

‘Ο ἄνθρωπος σήκωσε τά μάτια του καὶ στριφογύριζε τό τριψμένο καπέλο του στά δάχτυλα.

— Ἡρθα γιά τό αἷμα, εἶπε. Γι' αὐτό πού γράφετε στίς έφημερίδες...

‘Ο γιατρός τόν χάιδεψε στόν ὅμο, χαμογέλασε, τοῦ ἔδειξε μέ τό μάτι τους αίμοδότες πού περίμεναν καὶ τοῦ εἶπε:

— Κοίτα, ἔχουμε ἀρκετούς...

‘Ο γέρος τους κοίταξε. Ἡταν ἔνα πλῆθος νέοι καὶ κοπέλες, φοιτητές κι ἐργατικοί, πού δέν τους εἶχε ἐπιστρατεύσει τό Κράτος καὶ ἥρθαν νά προσφέρουν τό ζωογόνο αἷμα τους γιά τους ἄλλους, πού ἔχυναν τό δικό τους ἐπάνω στό χιόνι. Τά πρόσωπά τους ἥταν ρο-

δοκόκκινα, τά μάτια τους έλαμπαν άπό νιάτα κι άπό ύγεια.

‘Ο γέρος ξανασήκωσε τό κεφάλι, σάν νά τόν είχαν προσβάλει.

— Πρέπει νά σου πώ, γιατρέ, μή μέ βλέπεις έτσι, δηλαδή μήν τύχει καί φοβᾶσαι, πού μέ βλέπεις έτσι τσακισμένον άπό τα χρόνια καί τά φάρμακα... “Ομως είμαι γερός, ποτέ δέν άρρωστησα, ἀν είναι δηλαδή γι’ αὐτό πού φοβᾶσαι... Τό αἷμα μου είναι καθαρό...

‘Ο γιατρός συγκινήθηκε:

— Πᾶμε μέσα, τοῦ εἶπε, Καί τόν πῆρε στό χειρουργεῖο γιά τήν αίμοδοσία.

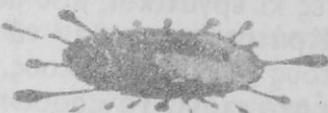
— Πῶς σου ἤρθε καί τό ἀποφάσισες; ρώτησε δι γιατρός, έτσι γιά νά πεῖ κάτι τήν ώρα πού ἀπολύμαινε τό σημεῖο, δπου θά περνοῦσε τήν ἀπορροφητική βελόνα.

Καί τότε ἄκουσε αὐτό τό καταπληκτικό, πού ἔκαμε τό χέρι του νά τρέμει καί γέμισε δάκρυα τά μάτια του.

— Πῶς μοῦ ἤρθε; χαμογέλασε δι γέρος... ‘Εγώ, γιατρέ μου, είχα τρία ἀγόρια. Τά πῆρε καί τά τρία ἡ ἐπιστράτευση. Σκοτώθηκαν καί τά τρία... Μεγάλη φωτιά... ‘Ε, τί μποροῦσε νά γίνει; Γιά τήν Ἑλλάδα πῆγαν. Ἦταν γραφτό... “Ομως τό τελευταῖο, δι Γιάννης, δπως μοῦ εἶπαν, πέθανε ἀπό τό πολύ τό αἷμα πού ἔχασε. Εἰδεμή ἡ λαβωματιά δέν ἥταν σπουδαία.

Τώρα ἔμαθα πώς γυρεύετε αἷμα, γιά νά γλιτώσουν τά παιδιά, πού κινδυνεύουν ἀπό αίμορραγία. Εἶπα, λοιπόν, γιατρέ μου, ἃς πάω κι ἐγώ νά προσφέρω αἷμα, μπορεῖ νά είναι νά γλιτώσω τό παιδί κανενός ἀλλουνοῦ... ‘Ετσι σηκώθηκα καί ἤρθα...

Στρατής Μυριβήλης

59. ΚΑΛΗ ΚΑΡΔΙΑ

Νά 'χεις τόν ήλιο στήν καρδιά σου,
κι ἄς βρέχει ἀπ' ἔξω κι ἄς χιονίζει.
Στή λύπη καί στή μοναξιά σου
ὅ ήλιος αὐτός θά σέ φωτίζει.

Τραγούδι ξέγνοιαστο στά χείλη
νά 'χεις, σάν τά πουλιά στά δάση,
κι ἔτσι δ, τι ἡ Μοίρα σου κι ἄν στείλει
θά ξεχαστεῖ καί θά περάσει.

Καρδιά καλή νά μή σοῦ λείπει
γιά τά ὄρφανά, τά πονεμένα.
Μαζί τους τή χαρά, τή λύπη
πρέπει νά τά 'χεις μοιρασμένα.

"Έχε τόν ήλιο στήν καρδιά σου
κι ἔνα τραγούδι πάντα σφύρα,
ἐλπίδα καί παρηγοριά σου
καλό ἥ κακό σοῦ στέλνει ἡ Μοίρα.

Μιχαήλ Στασινόπουλος

60. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΙΝΑΣ

(Μακάριόν ἐστι διδόναι)

“Οταν ἡμουν κι ἐγώ στήν ἡλικία σου, Σίμο, ἄρχισε σέ λίγο νά λέει στό γιό του ό Γιωργος Σίνας, δέν εἶχα τήν εύτυχία, ὅπως ἐσύ, νά ζεῖ ἡ μητέρα μου. Μωρό ἀκόμα τήν ἔχασα ἐκεῖ κάτω στή Νύσσα. Τήν πῆρε μαζί του ό Θεός. ‘Ο πατέρας μ’ ἐμπιστεύτηκε τότε σέ μιά θεία μου, πού ἔμενε στίς Σέρρες. Καί κεῖ, στήν ὅμορφη τούτη μακεδονική πολιτεία καί κοντά στήν καλή θεία μου — τήν ἀδελφή τῆς μητέρας μου — ἀνατράφηκα καί μεγάλωσα.

Στό ἀναμεταξύ, ό καλός σου παππούς, ἐπεκτείνοντας τό ἐμπόριό του, βρέθηκε στή Βιέννη. Προόδευσε κεῖ, μέ τή βοήθεια πάντοτε τοῦ Θεοῦ. Σάν μεγάλωσα λίγο καί γώ καί ζύγωσα κάπως στήν ἡλικία πού ἔχεις καί σύ τώρα, δχτώ δηλαδή χρονῶν θά ἡμουνα, ό πατέρας ἔκρινε πώς μποροῦσε πιά νά μ’ ἐμπιστευτεῖ στόν ἑαυτό του καί σέ μένα τόν ἴδιο. Ἔτσι, μέ κάλεσε κοντά του στή Βιέννη.

‘Η στιγμή πού ἀποχωρίστηκα τήν καλή μου τή θεία, στίς Σέρρες, ἥταν ἀληθινά συγκινητική. Τήν ἀγαποῦσα σάν μάνα μου, μ’ ἀγαποῦσε σάν γιό της. Μέσ’ ἀπό τά ἀναφιλητά της κι ἀπό τά χάδια της, μέσ’ ἀπό τούς τρυφερούς ἀσπασμούς καί τά μύρια φιλιά της, μοῦ ἔδωσε, ξεπροβοδίζοντάς μας, καί τοῦτο ἐδῶ πέρα, γιά θυμητικό...

Κι ό Γιωργος Σίνας ἔβγαλε κι ἔδειξε στό γιό του κατιτί, πού φύλαγε μυστικά στόν κόρφο του, σά φυλαχτό.

— Ἐδῶ μέσα, τοῦ εἶπε συγκινημένος, βρίσκεται τυλιγμένο λίγο ἀπό τ’ ἀγιασμένο χῶμα τῆς πατρίδας... Εἶναι τό δῶρο καί ἡ εὐχή τῆς θείας μου:

- Πάρ' το, μου είπε τότε ή ίδια, ξεκολλώντας δίχως καρδιά άπό πάνω μου. Θά σέ βοηθάει πάντα νά μένεις "Ελληνας και χριστιανός! Αύτή είναι ή εύχή μου, τό πιό άκριβό δῶρο μου... Βλέπεις; "Έχει κι ἔνα χαρτάκι μέσα... "Ανοιξέ το τώρα και διάβασέ το κι υστερα κλεῖσε το βαθιά στήν καρδιά σου.
- Τί έλεγε τό χαρτί, μπαμπά; ρώτησε περίεργος ό μικρός Σίμος.
- Γιά χάρη σου θά τό άνοιξω, δεύτερη και στερνή φορά στή ζωή μου. Πάρ' το.
- "Ο μικρός Σίμος άνοιξε τό χαρτί παρευθύς, μέ τρεμάμενα λίγο τά παιδικά του τά δάχτυλα και νά τί διάβασε:
- «ΜΑΚΑΡΙΟΝ ΕΣΤΙ ΜΑΛΛΟΝ ΔΙΔΟΝΑΙ Η ΛΑΜΒΑΝΕΙΝ»
- Τί θά πεῖ αύτό μπαμπά; ξαναρώτησε.
- Είναι άπό τίς «Πράξεις*» τῶν Αποστόλων, παιδί μου, τοῦ ἐξήγησε σοβαρά ό πατέρας του. Και θά πεῖ πώς είναι προτιμότερο νά δίνεις ό, τι μπορεῖς στούς ἄλλους, παρά νά παίρνεις ἀπ' αὐτούς. Κατάλαβες!
- "Ωστε καλά ἔκαμα χθές, παρατήρησε μέ άφέλεια τό παιδί. "Οσα παιχνιδάκια μου χάρισε ό παππούς, στή γιορτή του, τά χάρισα στά φτωχόπαιδα τῆς γειτονιᾶς..."
- "Εκαμες ἄριστα, Σίμο, φώναξε ό παππούς εὐχαριστημένος. Κι ἄν τό ήξερα αύτό, θά σου χάριζα ἀκόμα περισσότερα..."
- Νά λοιπόν και ή δική μου ή ιστορία, Σίμο! Ριζώσαμε πιά έδω στή Βιέννη. Στήν ἀρχή δέν ήταν καθόλου εὔκολη ή ζωή μας. Ξένοι ἄνθρωποι, σέ ξένον τόπο... Φαντάζεσαι πόσο δύσκολα τά βγάζαμε πέρα. Ό Θεός δημιουργός μας προστάτεψε κι ἀνεβήκαμε κάπου, γιά νά μπορούμε νά βλέπουμε και τούς ἄλλους δίπλα μας — και μακριά μας.
- Και τώρα, μπαμπά, πού φτάσαμε κάπου, τί λογαριά-

* Κεφ. 20, στίχ. 35

- ζεις νά κάμεις; ρώτησε τό παιδί του μ' ἐνδιαφέρον.
- Μέ τήν ἄδεια τοῦ πατέρα, λογαριάζω νά βοηθήσω, ὅσο περισσότερο μπορέσω τό ἀναστημένο Γένος.
- Μακάριόν ἔστιν... ψιθύρισε ὁ παππούς.
- Ἀκριβῶς! βιάστηκε νά προσθέσει ὁ γιός.
- Ἀκριβῶς! Ξανάκαμε σάν ἡχώ κι ὁ ἐγγονός.
- Ἀκόμα ἔχω καί κατίτις ἄλλο νά κάμω, ξανά' πε ὁ γιός.
- Σάν τί; τόν ρωτήσανε, σχεδόν μ' ἔνα στόμα, ὁ παππούς καί ὁ ἐγγονός.
- Φιλοδοξῶ νά πάω προσκυνητής στά ἐλεύθερα μεθαύριο χώματα τῆς πατρίδας, ν' ἀνεβῶ στή Μακεδονία καί ν' ἀντικρίσω ξανά τόν ὅμορφο καί καταπράσινο κάμπο τῶν Σερρῶν. Αὐτός ἔθρεψε τά παιδικά μου δινειροπολήματα καί θέλω νά σκαρφαλώσω στά γραφικά ἐκεῖνα βουνά μας καί στό Παγγαῖο. Κι δλόστερνα, νά κατεβῶ στήν Ἀθήνα. Αὐτή, σίγουρα, πρέπει νά γίνει ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἐλεύθερου Κράτους. Θέλω νά τήν πλουτίσω μέ μέγαρα, μέ Τράπεζες, μέ Ἀστεροσκοπεῖα, μέ ὅ, τι τέλος πάντων χρειάζεται, γιά νά γίνει πολιτισμένη καί ὅμορφη.
- Λοιπόν, ἔχω μιά ἰδέα! εἶπε πρόσχαρος ὁ παππούς.
- Τί ἰδέα, παππού;
- Τί ἰδέα, πατέρα; τών ρώτησαν ἀντάμα κι οἱ δυό.
- Λέω, δσα δέν προλάβεις νά κάμεις ἐσύ, εἶπε χαμογελώντας ὁ γερο-βαρῶνος, νά τ' ἀποτελειώσει ὁ γιός σου, ὁ χρυσός μου ὁ Σίμος... Τό ἐγγονάκι μου!
- Ω, ἀσφαλῶς ναί, παππού! εἶπε χειροκροτώντας ὁ Σίμος. Γιατί τό ξέρω πιά, ἔτσι δέν εἶναι; Τό κατάλαβα πάρα πολύ καλά, ζώντας τόσα χρόνια κοντά σας:
- «Μακάριόν ἔστι μᾶλλον διδόναι ἥ λαμβάνειν...»

(Ἐθνικοί εὐεργέτες).

Δημήτριος Γιάκος

61. ΧΩΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ

Τώρα πού θά φύγω καί θά πάω στάξένα,
καί θά ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἄφησε νά πάρω κάτι κι ἀπό σένα,
γαλανή πατρίδα, πολυαγαπημένη.

”Αφησε μαζί μου φυλαχτό νά πάρω
γιά τήν κάθε λύπη, καθετί κακό,
φυλαχτό ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτό ἀπό χάρο,
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἐλληνικό.

Χῶμα δροσισμένο μέ νυχτιᾶς ἀγέρι,
χῶμα βαφτισμένο μέ βροχή τοῦ Μάη,
χῶμα μυρισμένο ἀπ' τό καλοκαίρι,
χῶμα εὐλογημένο, χῶμα πού γεννάει
μόνο μέ τῆς Πούλιας τήν οὐράνια χάρη,
μόνο μέ τοῦ ἥλιου τά θερμά φιλιά,
τό μοσχάτο κλῆμα, τό ξανθό σιτάρι,
τή χλωρή τή δάφνη, τήν πικρή ἐλιά.

Χῶμα τιμημένο, ὅπου τό χουν σκάψει,
γιά νά θεμελιώσουν ἔναν Παρθενώνα,
χῶμα δοξασμένο, ὅπου τό χουν βάψει
αἵματα στό Σούλι καί στό Μαραθώνα,
χῶμα πού χει θάψει λείψανα ἀγιασμένα
ἀπ' τό Μεσολόγγι κι ἀπό τά Ψαρά,
χῶμα, ὅπου φέρνει στό μικρόν ἐμένα
θάρρος, περηφάνια, δόξα καί χαρά.

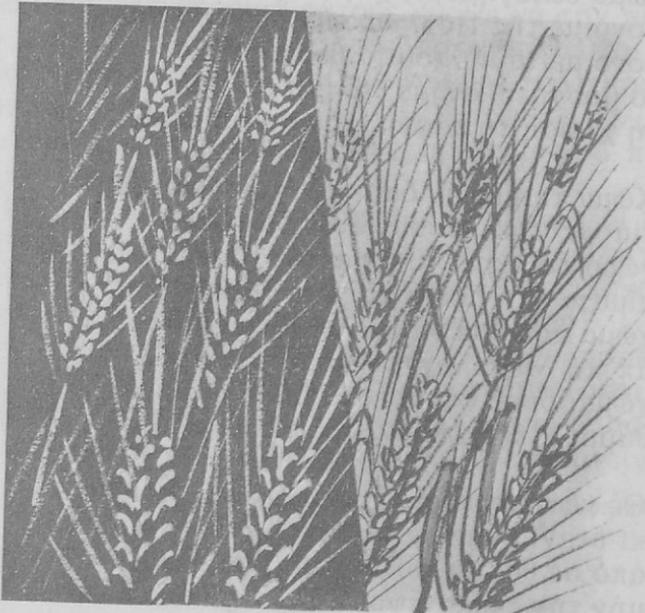
Θέ νά σέ κρεμάσω φυλαχτό στά στήθια,
κι ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτό σέ βάλει,
ἀπό σέ θά παίρνει δύναμη, βοήθεια,
μήν τήν ξεπλανέψουν ἄλλα ξένα κάλλη.

‘Η δική σου χάρη θά μέ δυναμώνει
κι ὅπου κι ἄν γυρίζω, κι ὅπου κι ἄν σταθῶ,
σύ θέ νά μοῦ δίνεις μιά λαχτάρα μόνη:
πότε στήν ‘Ελλάδα πίσω θέ νά ’ρθῶ.

Κι ἄν τό ριζικό μου — ἔρημο καί μαῦρο —
μοῦ ’γραψε νά φύγω καί νά μή γυρίσω,
τό ὑστερνό συχώριο εἰς ἐσένα θά ’βρω
τό ὑστερνό φιλί μου θέ νά σοῦ χαρίσω...
Ἐτσι, κι ἄν σέ ξένα χώματα πεθάνω,
καί τό ξένο μνῆμα θά ’ναι πιό γλυκό
σάν θαφτεῖς μαζί μου, στήν καρδιά μου ἐπάνω,
χῶμα, ἀγαπημένο, χῶμα ἐλληνικό.

«’Αμάραντα»

Γεώργιος Δροσίνης

62. Ο ΚΥΡΙΟΣ ΜΕ ΤΑ ΛΕΥΚΑ

‘Ο ξένος, πού βρέθηκε τυχαῖα νά παρακολουθεῖ τό θέαμα τῆς μάχης *, σώπαινε: Σήκωνε μόνο τά μάτια στόν οὐρανό καί κάτι μουρμούριζε όλοένα, σάν νά ζητοῦσε βοήθεια, ὅχι βέβαια γιά τόν έαυτό του, μά γιά τούς ἄλλους.

Συνηθισμένος ἄλλωστε ἦταν νά τούς ὑπηρετεῖ... Εἶχε φτάσει κιούλας στά τριανταένα του χρόνια καί δέ θυμᾶται νά εἶχε κάνει καί τίποτες ἄλλο στή ζωή του. Ἀκόμα καί τώρα, τή θλιβερή τούτη ὥρα τοῦ πολέμου, στημένος ἐκεῖ, στό λόφο τοῦ Σολφερίνο, μέ τό λευκό, καλοκαιρινό του κουστούμι — ἦταν Ἰούνιος — ἔμοιαζε μ' ἐνα λευκό, περίεργον ἄγγελο, μ' ἐναν ἵεραπόστολο τοῦ Ἐλέους, ἔτσι δά καθώς ἔβλεπε τόν έαυτό του ἀπό τά μικράτα του.

Θυμᾶται τούς φυλακισμένους, ἐκεῖ στήν Τουλώνα, πού, παιδάκι ἔξαχρονο, εἶχε ὑποσχεθεῖ στόν πατέρα του καί στόν έαυτό του, πώς, σάν θά μεγάλωνε, θά γραφε βιβλίο ὀλάκερο, γιά νά τούς βοηθήσει καί νά τούς σώσει. Θυμᾶται ὕστερα, σάν μεγάλωσε, πόσο ἐνίσχυσε τή μητέρα του στή φιλανθρωπική της δράση, πόσο κοντά της στεκότανε πάντα. Τούς «Σαμαρεῖτες τῆς Εἰρήνης» ὕστερα, τή χριστιανική δργάνωση πού, ἔφηβος αὐτός δεκαοχτώ μόνο χρονῶν, εἶχε ἰδρύσει στήν πατρίδα του, τή Γενεύη. Καί σκέφτεται:

Μέ τούς φυλακισμένους καί μέ τούς φτωχούς καλά τά κατάφερα. Ἐκεῖνοι ζοῦν· καί θά βρεθεῖ τρόπος γιά νά σωθοῦν, νά διορθωθοῦν. Ἐτοῦτοι ἐδῶ πολεμοῦν, σκοτώνονται, τραυματίζονται, τινάζουν τίς περιουσίες τους στόν ἀέρα... Κι ό κόσμος στέκει δίπλα τους καί

* Πρόκειται γιά τή μεγάλη μάχη ἀνάμεσα στους Γάλλους-Ιταλούς καί Αὐστριακούς, στό Σολφερίνο τό καλοκαίρι 1859..

χαζεύει, δπως στό θέατρο...

Ἐ, μά ἔφτανε πιά! Σάν νά τοῦ ἥρθε φώτιση θεϊκιά, γύρισε ξαφνικά πρός τούς διπλανούς του και φώναξε:
— Τί καθόμαστε, χριστιανοί; Καλά τόν πόλεμο, τό καταλαβαίνω. Δέν μποροῦμε, καθώς θά ταίριαζε, νά κατεβοῦμε κάτω στόν κάμπο και νά τόν σταματήσουμε. Θά μᾶς σκότωναν... Καλά τούς νεκρούς, ὅ,τι κι ἄν κάνουμε, δέ θά τούς ἀναστήσουμε. Τό ξέρω! Τούς πληγωμένους ὅμως, ἔτσι θά τούς ἀφήσουμε νά πεθάνουν; Χωρίς καμιά προσπάθεια νά τούς σώσουμε, χωρίς ἔνα χάδι, ἔνα χαμόγελο, ἔνα γλυκό λόγο; Κι αὐτοί πλάσματα τοῦ Θεοῦ είναι, ἔχουν μανάδες, ἔχουν ἀδερφές, ἔχουν ἵσως γυναῖκες, πού τούς προσμένουν...

Δυό τρεῖς χωριανές είχαν μαζευτεῖ γύρω του. Κι ἄλλες τρεῖς τέσσερις ἔτοιμάζονταν νά ζυγώσουν. Ἐμοιαζαν νά είχαν συγκινηθεῖ ἀπό τά λόγια του.

— Τί τρέχει; Τί γίνεται; ρώτησε κάποιος.

— "Ενας κύριος μέ ἀσπρα ροῦχα μιλάει, τοῦ ἀποκρίθηκαν.

— Τί λέει; Τί λέει;

— Γιά τούς πληγωμένους μιλάει. Νά πᾶμε νά τούς πάρουμε νά τούς σώσουμε...

Καί ποῦ ξέρουμε ἄν είναι δικοί μας; πετάχτηκε κάποιος μεσόκοπος, κακομούτσουνος. Ἐτσι δά πού μπερδεύτηκαν ἐκεῖ κάτω, μπορεῖ νά περιποιηθοῦμε και ξένους... κι ἐχθρούς...

— Καί τί κακό βρίσκεις σ' αὐτό; ρώτησε μ' ἀπορία ὁ λευκοντυμένος ξένος. Ὁ ίδιος ὁ Κύριος δέν εἶπε: «ἀγαπάτε τούς ἐχθρούς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τούς καταρωμένους ὑμᾶς»; Γιατί τότε και μεῖς νά μή δείξουμε λίγη καλοσύνη σέ ὅλους αὐτούς πού πονοῦν;

‘Ο ἀνθρώπινος πόνος δέν ἔχει πατρίδα...’ Ας τόν γιατρέψουμε λοιπόν, ὅσο μποροῦμε... Ἐμπρός, πᾶμε!

— Καί ποιός είσαι τοῦ λόγου σου, ἔκανε ξανά ὁ μεσό-

κοπος; Ποῦ μᾶς πᾶς; Και πῶς μποροῦμε νά ξέρουμε πώς δέ μᾶς ἐτοιμάζεις κάποια παγίδα;

‘Ο ξένος γέλασε.

— Τή νιώθω τήν ἀγωνία σου, ἄνθρωπε, γύρισε ἥρεμα καί τοῦ εἶπε, καί δέ σ' ἀδικῶ... ‘Ο Ερρίκος Ντυνάν εἶμαι, ἀπό τή Γενεύη.

“Ενα σούσουρο ἔγινε μέσα στόν κόσμο.

— Ο Ντυνάν; ρωτοῦσαν πολλοί, πού ἔδειχναν σάν νά ξεραν τό ὄνομα. Και τόν ἔμπορο Γιάννη Ντυνάν τί τόν ἔχεις;

— Πατέρας μου εἶναι, ἀποκρίθηκε μέ χαμόγελο ὁ λευκοντυμένος ξένος. Και σ' ἀχνάρια του πάω: πασκίζω νά μεγαλώσω τά πατρικά πλούτη... Γι αντό βρέθηκα κι ἐδῶ...

‘Ο πατέρας μοῦ ἀνάθεσε σοβαρήν ἀποστολή: νά ’ρθω ν’ ἀνταμώσω τόν αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων, τόν Ναπολέοντα τόν Τρίτο, τό φίλο του καί σύμμαχό σας, γιά δέκα χιλιάδες τόπια μάλλινο ὑφασμα, πού χρειάζονται τά στρατεύματά του. Τιμή εὐκαιρίας, ποιότητα ἔξαιρετική... Τό αὐτοκρατορικό ταμεῖο θά κέρδιζε σημαντικά ποσά... Κι ἐμεῖς... Άλλα, νά, δεῖτε καί μόνοι σας τά ἀποτελέσματα: ἀντί ν’ ἀνταμώσω τό αὐτοκρατορικό ταμεῖο, ἔπεσα πάνω στή φονικότατη τούτη μάχη...

Και καλά οί νεκροί, σᾶς τό εἶπε. Οί πληγωμένοι δύμως; Τί σημασία ἔχει ἂν εἶναι Γάλλοι ή Ιταλοί ή Αὐστριακοί; Άνθρωποι ὅλοι τους δέν εἶναι; Γιατί νά πεθαίνουν ἔτσι ἀβοήθητοι, ἀφημένοι ὀλότελα στήν τύχη τους σάν τά λυσσασμένα σκυλιά;

Τό προσκλητήριο τοῦ Ντυνάν δέν πῆγε χαμένο: μίλησε ὀλόισα σ’ ὅλες τίς χριστιανικές καρδιές. Κι ἔδειξε πόσο μεγάλη στέκει ή δύναμή τῆς ἀνθρώπινης καλοσύνης. Και ή παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ. Γιατί σέ λίγο, ἀπλοϊκές γυναῖκες τοῦ λαοῦ κουβαλοῦσαν ἀπό τά συρτάρια τους τά σεντόνια καί τά λινά καί τά φέρα-

νε στόν «κύριο μέ τά λευκά», γιά νά σκεπάσει μ' αύτά τους τραυματίες μέσα στά πρόχειρα τά νοσοκομεῖα του, πού είχε κιόλας στήσει στό Σολφερίνο... Νοικοκυρές ἔσφαζαν τά κοτόπουλά τους, τά μαγειρεύανε γρήγορα καί τά πήγαιναν στόν Ντυνάν: «Γιά νά φᾶνε οι ἄρρωστοι», τοῦ λέγανε. Ὄθδα παιδόπουλα κουβαλοῦσαν συνέχεια νερό ἀπό τίς πηγές, ζύγωναν στά κρεβάτια τῶν πληγωμένων καί δρόσιζαν μ' αύτά τά φλογισμένα τους χείλη.

Ο Ἰδιος ὁ «κύριος μέ τά λευκά» (εἶχε γίνει τώρα σωτός νοσοκόμος) ἔπλενε μέ μουσκεμένο στό καθαρό νερό ὕφασμα τίς ἀνοιχτές τους πληγές κι ἄπλωνε τό κρύο του χέρι στό μέτωπό τους, πού ἔκαιγε σάν νά 'θελε ἔτσι νά τους ρίξει τόν πυρετό...

Κι ὑστερα, ὁ Λευκός Ἀγγελος ἔβγαινε γρήγορα γρήγορα ἔξω. Πήγαινε νά κουβαλήσει μονάχος του μέσα ἀπό τίς σκηνές κι ἀλλούς τραυματίες. Μά ὁ κόσμος ὁ ἄλλος δέν τόν ἄφηνε. Ὄλοπρόθυμοι ἔτρεχαν ὅλοι νά τόν βοηθήσουν, νά τοῦ πάρουν τή δουλειά ἀπό τά ἀκούραστα χέρια...

Τότε ἵσα ἵσα εἶναι πού ἔνιωσε ὁ Ντυνάν πώς μέ τόσην ἀνθρώπινη ζεστασιά δίπλα του, θά μποροῦσε νά συντρίψει τόν πόνο, νά τόν νικήσει... Καί τό μικρό Σολφερίνο νά μεγαλώσει: ἀπό φτωχό ἴταλιάνικο κουτσοχώρι, νά πλατύνει καί νά χωρέσει μέσα του δόλοκληρη τήν ἀνθρωπότητα.

(Οι μεγάλοι τῆς ἀνθρωπότητος-Τόμος 2ος)

Δημήτριος Γιάκος

Ασκήσεις:

- Τί ἐννοεῖ ὁ συγγραφέας μέ τήν τελευταία παράγραφο;
- Τί ζέρετε γενικά γιά τό ἔργο τοῦ Ἐλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ;
- Ποιά εἶναι τά εἰδικά καθήκοντα τοῦ Ἐλληνα Ἐρυθροσταυρίτη;

63. ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΡΙΑΝΤΑ ΨΑΡΑΔΩΝ

“Οπως ξέρετε, παιδιά, τό ψάρεμα στήν ‘Ελλάδα δέ γίνεται μόνο στό ἀνοιχτό πέλαγος καί κοντά στίς πολλές ἀκρογιαλιές τῆς ώραίας θαλασσινῆς πατρίδας μας, ἀλλά καί σέ εἰδικά ἵχθυοτροφεῖα, πού ἔχουν δημιουργηθεῖ κυρίως στίς λιμνοθάλασσες ἢ σέ ἄλλα κατάλληλα παραθαλάσσια μέρη. Εἰδικοί καί ἔμπειροι τεχνίτες – ψαράδες – φτιάχνουν μιά σειρά ἀπό φράγματα, μέ καλαμιές καί μέ ἄλλα εἶδη, πού μ’ αὐτά μποροῦν νά κλείνουν τά νερά τῆς λιμνοθάλασσας ἢ τῶν μικρῶν κόλπων. Σέ δρισμένη ἐποχή, ἀνοίγουν τά φράγματα, γιά νά μποῦν τά ψάρια, κι ἔπειτα τά κλείνουν πάλι, κι ἔτσι τά αἰχμαλωτίζουν. Ἐκεῖ τά ψάρια τρέφονται καί μεγαλώνουν καί σέ δρισμένες πάλι ἐποχές τά ψαρεύουν.

Τέτοια μεγάλα καί παραγωγικά ἵχθυοτροφεῖα εἶναι στό Μεσολόγγι, στήν ξακουσμένη του λιμνοθάλασσα, στή Βιστωνίδα, κοντά στήν Ἀλεξανδρούπολη, καί σέ ἀρκετά ἄλλα μέρη.

‘Ανάμεσα σ’ αὐτά εἶναι καί τά ἵχθυοτροφεῖα τῆς Κεραμωτῆς. Βρίσκονται κοντά στήν ὅμορφη πολιτεία τῆς Καβάλας, σέ μιά στενόμακρη καί χαμηλή λουρίδα μιᾶς γειτονικῆς ἀκρογιαλιᾶς, πού ἀπέχει ἀπό τήν Καβάλα μιάν ώρα περίπου καί φαίνεται ἀπό αὐτήν σάν μακριά γλώσσα γῆς μέσα στή θάλασσα.

Σ’ αὐτά τά ἵχθυοτροφεῖα ψαρεύουν πάντα πολύ ψάρι, γιατί ἥταν καλά καί πλούσια.

Θά σᾶς διηγηθῶ τώρα μιά ιστορία, μιά ιστορία ἀληθινή, πού ἔγινε σ’ αὐτά τά ἵχθυοτροφεῖα τῆς Καβάλας καί δείχνει πόσα μποροῦν νά πετύχουν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἐργάζονται ὅλοι μαζί ἐνωμένοι καί ἀγαπημένοι, ὅταν ἀποφασίζουν νά κάμουν ἔνα ἔργο γιά τό σύνολο καί μέ τό σύνολο κι ὅχι ὁ καθένας καί γιά τόν καθένα χωριστά.

"Όταν τέλειωσε ό μεγάλος πόλεμος*", στά 1945, και ή βασανισμένη πατρίδα μας έλευθερώθηκε άπό τήν κατοχή, οί ψαράδες τής Κεραμωτής, πού σέ δηλη σχεδόν τήν κατοχή είχαν μείνει άνεργοι και πολύ δυστύχησαν, έκαμαν τό σταυρό τους, άνασκουμπώθηκαν και συνάχτηκαν ένας ένας στά ίχθυοτροφεῖα τους, άποφασισμένοι νά ξαναρχίσουν τή σκληρή δουλειά τους. Τά ίχθυοτροφεῖα όμως τής Κεραμωτής ήταν σχεδόν ολότελα καταστρεμμένα άπό τήν άναγκαστική έγκαταλειψη στά χρόνια τής κατοχῆς. Τό ποτάμι τής περιοχῆς, ο Νέστος, είχε μέ τόν καιρό άπλωσει τήν κοίτη του και χυνόταν τώρα μέσα στά ίχθυοτροφεῖα. "Ετσι αύτά είχαν σιγά σιγά σκεπαστεῖ άπό τά χώματα πού κατέβαζε τό ποτάμι.

Τότε οί τριάντα ψαράδες τῶν ίχθυοτροφείων άποφάσισαν ν' άλλάξουν τήν πορεία τοῦ ποταμοῦ, νά τόν ξαναγυρίσουν στήν παλιά του κοίτη και νά έλευθερώσουν τό ίχθυοτροφεῖο. Οί ειδικοί τής Καβάλας είπαν στούς ψαράδες πώς αύτό πού σκέφτονται νά κάμουν είναι άδύνατο. Οί άπλοι όμως ψαράδες δέν έχασαν τό θάρρος και τόν ένθουσιασμό τους. Ρίχτηκαν ολοι στή δουλειά, μπήκαν ολοι πολλές φορές μέσα στό ποτάμι και μέ κλαδιά, μέ ψαθόχορτα, μέ πλοκάρια ἔπιασαν άπό δῶ, ἔπιασαν άπό κεῖ τά νερά τοῦ ποταμοῦ και κατάφεραν νά τόν γυρίσουν στήν παλιά προπολεμική του κοίτη.

Αύτό βέβαια δέν ήταν καθόλου εύκολη δουλειά. Δέν είναι καθόλου εύκολο νά γυρίσει κανείς τό ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ, νά τό κάμει νά ύπακουσει στή θέληση τοῦ άνθρώπου. Μιά παλιά παροιμία λέει πώς «ό ποταμός γυρεύει τά δικαιώματά του πενήντα χρόνια», δηλαδή ο ποταμός, δταν μιά φορά κάμει ένα πέρασμα και μιά κοίτη, δύσκολα άλλάζει πορεία, γίνεται πιά άφέντης και κύριος τοῦ τόπου.

* ο B' παγκόσμιος.

Φυσικό λοιπόν ήταν οἱ τριάντα ψαράδες τῆς Κεραμωτῆς νά δουλέψουν σκληρά καὶ κυρίως νά δουλέψουν ὅλοι μαζί, σάν μιά ψυχή καὶ σάν ἕνα σῶμα, γιά νά κατορθώσουν αὐτό, πού πραγματικά θά ήταν ἀκατόρθωτο, ἂν δούλευε ὁ καθένας χωριστά. Τήν πρώτη φορά μάλιστα δέν πέτυχαν. Ἀλλά δέν ἀπογοητεύτηκαν, δέν ἔχασαν τό κουράγιο τους. Τή δεύτερη φορά πέτυχαν. Ἔδιωξαν τό ποτάμι ἀπό τό ἰχθυοτροφεῖο. Ἀπό κεῖ καὶ πέρα ή δουλειά δέν τούς φαινόταν πιά δύσκολη. Σιγά σιγά ἐφτιαξαν τίς καλαμιές γιά τά φράγματα τῶν ἰχθυοτροφείων, ἐπισκεύασαν τά καλυβόσπιτά τους, ναυπήγησαν βάρκες, ἀγόρασαν καὶ αὐτοκίνητο, γιά νά μεταφέρουν τά ψάρια στίς ψαραγορές.

Μάλιστα ἔνα χειμωνιάτικο βράδυ, ἐκεῖ στά τέλη τοῦ Νοεμβρίου, ξέσπασε ξαφνικά μιά καταιγίδα, πού κόντεψε νά παρασύρει τά φράγματα καὶ νά καταστρέψει τό ώραιο ἔργο. Οἱ ψαράδες ὅμως, μέ πίστη καὶ μέ κουράγιο πάλι, ξενύχτησαν ὅλοι μέσα στό ἰχθυοτροφεῖο. Βουτηγμένοι στά νερά ὡς τή μέση, καθάριζαν τά φράγματα ἀπό τά φύκια, γιά νά κυκλοφοροῦν ἐλεύθερα τά νερά καὶ νά μήν παρασύρουν μέ τή δύναμή τους τά φράγματα. Ἐφτασαν νά παλέψουν ἀκόμη καὶ μέ τά κύματα τῆς θάλασσας, γιά νά ἐμποδίσουν τήν ἔνωσή της μέ τό ἰχθυοτροφεῖο.

Τά ξημερώματα, βέβαια, πού ἔδωσε ὁ Θεός καὶ ή καταιγίδα κόπασε, οἱ ψαράδες μπόρεσαν πιά νά βγοῦν ἀπό τά νερά καὶ νά συναχτοῦν στά σπιτοκάλυβα τους γιά νά συνέλθουν. Οἱ περισσότεροι παρουσίαζαν, ὅπως ἔλεγε τότε μιά ἔκθεση, «φαινόμενα ψύξεως», εἶχαν δηλαδή μισοπαγώσει. Δυό ἀπ' αὐτούς κινδύνεψαν νά πεθάνουν.

Φυσικά αὐτή ή ἡρωική δουλειά καὶ η ἀλληλεγγύη τῶν τριάντα φτωχῶν ψαράδων τῆς Καβάλας ἔδωσε τότε πλούσιους τούς καρπούς της. Τά ἰχθυοτροφεῖα

δργανώθηκαν καλά, ή παραγωγή τους ἔξασφαλίστηκε, οἱ ψαράδες ξαναβρῆκαν τὸ ψωμί τους, ὅχι δουλεύοντας παρασιτικά, ἀλλά προσφέροντας στούς συνανθρώπους τους οὐσιαστική ὑπηρεσία. Καὶ τό κράτος μας, πού εἶναι ὁ ἴδιοκτήτης τῶν ἰχθυοτροφείων, πῆρε τότε ἀπό τούς ἀπλούς ψαράδες ἐνοίκιο πέντε φορές μεγαλύτερο ἀπό ἐκεῖνο, πού πρόσφεραν γιά τά ἰχθυοτροφεῖα στή δημοπρασία οἱ μοναχικοί ἴδιωτες ἐπιχειρηματίες.

Πῶς δύναμες μπόρεσαν οἱ τριάντα φτωχοί καὶ ἄσημοι ψαράδες τῆς Καβάλας νά πετύχουν αὐτό τό ἔργο; Πῶς μπόρεσαν νά παρουσιαστοῦν ὅλοι μαζί, νά δύμονοήσουν, νά μήν κάνει ὁ καθένας τοῦ κεφαλιοῦ του, νά ἐνώσουν ὅλες τίς δυνάμεις τους σέ μιά πειθαρχημένη δύναμη; Ἀκόμη, πῶς μπόρεσαν νά βροῦν καί τά χρηματικά μέσα πού χρειάζονταν γι' αὐτή τή δουλειά, τίς «πιστώσεις» δηλαδή, μέ τίς δύοιες συμπλήρωσαν τήν προσωπική ἐργασία τους;

“Ολα αὐτά τά μπόρεσαν μέ τήν τυπική καί οὐσιαστική ἔνωσή τους σέ ἔνα συνεταιρισμό. Τοῦ ἔδωσαν τό ὄνομα τοῦ προστάτη τῶν ψαράδων καί ὅλων τῶν θαλασσινῶν, τό ὄνομα τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Μέ τήν προστασία τοῦ Ἁγίου, ἀλλά καί μέ τήν ἀλληλεγγύη, τήν ἀλληλοβοήθεια, τήν αὐτοθυσία, τήν δημαδική ἄμιλλα καί μέ τή χαρά τῆς δημιουργίας μπόρεσαν οἱ ψαράδες αὐτοί νά κάμουν ἔργο ώραιο καί ωφέλιμο.

“Αν, ὕστερα ἀπό τόσα χρόνια, θυμήθηκα ξανά αὐτή τή μικρή καί πολύ συγκινητική ἱστορία καί σᾶς τή διηγιέμαι, εἶναι γιατί μπορεῖ νά γίνει σέ ὅλους ἔνα πολύτιμο παράδειγμα, ἔνα σοφό δίδαγμα. Νά μᾶς διδάξει πώς ή συνεργασία, ή ἀλληλεγγύη καί ή ἀλληλοβοήθεια, ή ἀγάπη καί ή δύμόνοια, βοηθοῦν τόν ἀνθρωπο νά κατορθώσει κάποτε καί πράγματα πού θεωροῦνται ἀκατόρθωτα ή ἔστω πολύ δύσκολα.

(Συνεταιριστική Ἀνθολογία - Φ. Τζωρτζάκη)

Πέτρος Γλέζος

Δ.

**ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ
ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΟΥ
ΛΑΟΥ ΜΑΣ**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

64. ΑΠΟΨΕ

Απόψε ή γῆ σου εἶν' ὅμορφη, Θεέ μου, πέρα ὡς πέρα.
Τό λόφο ρείκια κόκκινα τόν ἔχουνε στολίσει,
σάν νά' ναι μιά παραμονή γλυκιᾶς γιορτῆς. Κι ἡ μέρα
σάν ἀγαθό χαμόγελο κι ἐκείνη ἀργεῖ νά σβήσει.

Δεξιά, ζερβά, στή μοναξιά τοῦ δρόμου, οἱ λεῦκες μένουν
ἀκίνητες στό λίγο φῶς. Δέ σειέται ἔνα κλαδί τους!
Δέν τρέμει οὕτ' ἔνα φύλλο τους. Κι ὅπου κι ἄν δεῖς,
σωπαίνουν
καί σάν μιά δέηση βουβή θαρρεῖς εἶν' ἡ σιωπή τους.

Κάτω στά πλάγια τοῦ βουνοῦ, πού γέρνει βυθισμένο
μέσα στοῦ δνείρου τή σκιά, μές στή θολή γαλήνη,
τό μακρινό, τό βραδινό χωριό τ' ἀγαπημένο,
σάν ἄυλος τόπος γιά ψυχές πού εἶν' ἄγιες ἔχει γίνει.

Κι ἀπάνω ἐκεῖ δυό σύννεφα. Λές κι εἶναι ἀσπροτυ-
μένοι
ἀγγέλοι πού μέ τ' ἀνοιχτά φτερά τους σταματήσαν.
Κι ἥβραν τή γῆ τόσο ὅμορφη καί τόσο εύτυχισμένη,
πού ἔμειναν καί τόν οὐρανό γι' ἀπόψε λησμονήσαν.

("Απαντα")

Λάμπρος Πορφύρας

Ασκήσεις:

- 'Ο ποιητής περιγράφει κυρίως τήν ὅμορφιά καί τή γα-
λήνη τῆς φύσης. Μέ ποιές στροφές καί πῶς ἀκριβῶς;
- 'Εκτός ἀπό τήν ὅμορφιά καί τή γαλήνη τῆς φύσης, τονί-
ζεται ἴδιαίτερα κανένα συναίσθημα, ποιό καί μέ ποιούς
στίχους;

65. ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Εἶχα μείνει κάμποσον καιρό στό γραφικό χωριουδάκι τοῦ νησιοῦ μας καὶ χάρηκα τίς δύμορφιές καὶ τή δροσιά του. Κουρασμένος ἀπό τό θόρυβο τῆς πρωτεύουσας ζήτησα καταφύγιο σ' ἔνα χωριατόσπιτο, ὃπου εὐγενικοί καὶ φιλόξενοι ἄνθρωποι μέ περιποιήθηκαν ἐναν δόλοκληρο μήνα σάν δικό τους. Ἡμουν ἐνθουσιασμένος μέ τήν καλοσύνη καὶ τήν ἀπλοϊκή ζωή τῶν χωρικῶν, μέ τό μαῦρο σιταρένιο ψωμί τους, τό ώραῖο δροσερό νερό, τά φρούτα καὶ τ' αὐγά, τά κοτόπουλα καὶ τό ἀγνό γάλα.

Πρωί πρωί ξεκινοῦσα μ' ἔνα ραβδί κι ἔνα βιβλίο στό χέρι καὶ χανόμουνα μέσα στίς ρεματιές καὶ στά λαγκάδια, στίς ἀνθισμένες πλαγιές καὶ στά δύμορφα ἔξοχικά ξωκλήσια. Τό μεσημέρι γύριζα κουρασμένος στό σπιτάκι, γιά νά φάω καὶ νά ξαπλωθῶ κάτω ἀπό τή μουριά τῆς αὐλῆς ὡς τίς πέντε τ' ἀπόγευμα. Τό βραδάκι πάλι, ὁ ταχτικός περίπατος στούς τόπους μέ τούς ἀνεμόμυλους καὶ στή μακρινή ρεματιά μέ τίς λυγαριές καὶ τίς παπαροῦνες.

Μόλις εἶχα καθήσει σέ μιά πέτρα, πλάι στά θυμάρια καὶ θαύμαζα τόν κάμπο, κατακόκκινον ἀπό τίς παπαροῦνες καὶ χρυσωμένον ἀπό τά στάχυα. Ἀπό τά τζάκια τῶν χωριάτικων σπιτιῶν ἔνας γαλάζιος καπνός ἀνέβαινε, σάν θυμίαμα εὐχαριστήριο τῶν ταπεινῶν στόν Πλάστη. Ἡ καμπάνα τοῦ λευκοῦ ξωκλησιοῦ σήμανε τόν ἑσπερινό.

Εἶναι στιγμές, πού ἡ δύμορφιά τῆς φύσης μᾶς φέρνει πολύ κοντά στό Θεό. Αἰσθάνθηκα τήν ἀνάγκη νά σύρω τά βήματά μου ὡς τό λευκό ἐκκλησάκι. Ἔνα ἀσβεστοχρισμένο δωμάτιο μέ τέμπλο ἀπό ξύλο βαμμένο καὶ μερικές εἰκόνες ἀγίων. Στή μέση μιά χλωμή Παναγία, μέ τό μικρό Χριστούλη στά γόνατα, φωτιζόταν ἀπό μιά

καντήλα κρεμασμένη μπροστά της άπό τήν όροφή.
"Ενας παπάς γέρος διάβαζε δυνατά τήν άκολουθία τοῦ
έσπερινοῦ, ἐνῶ στό πλάι τοῦ Ἱεροῦ, ὅρθιος ἔνας μυλω-
νάς, μ' ἔνα μικρό κοριτσάκι στεκότανε μέ δεμένα χέ-
ρια σέ στάση εὐλαβική.

"Αναψα τό κεράκι μου καὶ στάθηκα μέ κατάνυξη,
ώσπου τελείωσε ὁ ἑσπερινός.

Μόλις βγῆκα, εἶδα μιά χαρούμενη συντροφιά ἀπό
νέους καὶ νέες, πού γύριζαν ἀπό ἐκδρομή, φορτωμένοι
λουλούδια. Τά γέλια τους γέμισαν τήν ἡχώ τοῦ βρά-
χου, πού βρισκότανε πάνω ἀπό τήν ἀνηφοριά.

Σάν εἶδαν τό ξωκλήσι, πλησίασαν ὅλοι καὶ μπῆκαν,
γιά ν' ἀνάψουν ἔνα κερί. "Επειτα ἀπό λίγο στρώθηκαν
στό γρασίδι κι ἄρχισαν τή συζήτηση:

— Κοιτάξτε ὁμορφιά ἐκεῖ πέρα, κάτω στόν ὁρίζοντα.
Λέξ πώς ὁ ἥλιος, πού βασιλεύει, ντύθηκε μέ ἀληθινή
πορφύρα χρυσοκέντητη. Τίποτα δέν εἶναι πιό ὁμορφό
ἀπό τή φύση, εἶπε ἔνας.

"Ο ζωγράφος τῆς συντροφιᾶς, ἔνα νέο παλικάρι, πού
κρατοῦσε μολύβι καὶ χαρτί κι ἔκανε σκίτσα, ἀπάντησε
στό φυσιολάτρη:

— Ξεχνᾶς ὅμως τήν τέχνη. Μέ τά ἵδια πρότυπα, πού
τῆς δίνει ἡ φύση, κάνει ἀριστουργήματα.

— Εἶναι ἀστεῖο νά παραβάλλετε τίς φυσικές ὁμορφιές
μέ τά παιχνιδάκια τῆς τέχνης. Ποιός τεχνίτης θά μπο-
ροῦσε νά μᾶς δώσει τή δαντελωτή ἐμφάνιση ἐνός κρί-
νουν, τό ἄρωμα τοῦ ρόδου, τό βελοῦδο τοῦ πανσέ;

"Ο ζωγράφος ἐπέμεινε:

— "Ολα τά χρώματα τά ἔχω στήν παλέτα μου, εἶπε. Μπο-
ρῶ μέ δύο πινελιές νά σᾶς δώσω τήν ἐντύπωση κάθε
λουλουδιοῦ, τίς φτερωτές χάρες τῆς πεταλούδας, τήν
κομψή γραμμή τοῦ βουνοῦ, τό σμαραγδένιο χρῶμα τοῦ
χορταριοῦ. Ωραία ἡ φύση, ἀλλά δέ μᾶς παρουσίασε
ἄκομα ἔναν Παρθενώνα . . .

Μέ τή ζωγραφική σου όμως δέ μᾶς δίνεις ούτε τήν εύωδία τῶν λουλουδιῶν, ούτε τό ἀρμονικό ψιθύρισμα τῶν φύλλων τους.

Βρῆκα τή στιγμή νά ἐπέμβω καί νά λάβω μέρος στήν ομιλία τους:

Καί οἱ δύο ἔχετε καὶ ἄδικο καὶ δίκιο. Ἡ φύση μᾶς δίνει τά ὑποδείγματα καὶ τά ὑλικά, τά σχέδια καὶ τά χρώματα· καὶ ἡ τέχνη σάν καλός ἐκτελεστής ἐκτελεῖ τόν προορισμό της.

Ἡ φύση εἶναι ἡ μεγάλη δασκάλα· ἡ τέχνη εἶναι ἡ «ἀριστοτέχνις» μαθήτρια. Χωρίς τήν πρώτη δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει ἡ δεύτερη. Ἡ ἀρμονία τῶν χρωμάτων μιᾶς εἰκόνας, ἐνός κεντήματος εἶναι ἀπό τούς κήπους καὶ τά λουλούδια καὶ ἀπό τούς ἄλλους δργανισμούς τῆς φύσης. Ἡ γραμμή ἐνός ναοῦ, τό κιονόκρανό του ἀπό τήν ἀρχιτεκτονική τῶν βουνῶν καὶ τῶν δέντρων· ἡ μελωδία τῆς μουσικῆς ἀπό τό κελάδημα τῶν πουλιῶν καὶ τήν ἀρμονία τῶν ἥχων.

Καὶ μέσα σέ ὅλα τά ὅμορφα πράγματα, ἀπό τό μικρό λουλουδάκι ὡς τόν ἀκτινοβόλο ἥλιο, ἀπό τό κοχύλι τῆς θάλασσας ὡς τό ἀσήμι τοῦ φεγγαριοῦ, ὑπάρχει ἡ μορφή τοῦ μεγάλου Καλλιτέχνη, τοῦ Θεοῦ, ἐκείνου πού λατρεύεται καὶ στούς μαρμάρινους μεγαλόπρεπους ναούς καὶ στό φτωχικό μικρό αὐτό ἐκκλησάκι.

“Ολοι σώπασαν καὶ μέ κοίταξαν προσεχτικά.

‘Ο ἥλιος εἶχε δύσει. ‘Ενα κοπάδι πετροχελίδονα πέρασαν ἀπό πάνω μας φλύαρα καὶ χαρούμενα.

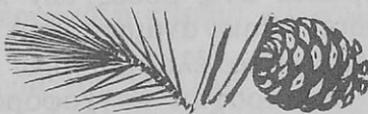
Στό μικρό κοτέτσι τοῦ παπᾶ οἱ κότες, ἀνεβασμένες σέ ξυλάκια, κούρνιαζαν πιά, ἐνῶ ἔνας παρδαλόφτερος πετεινός τινάζοντας τά φτερά του φώναξε μέ δυνατή φωνή «κουκουρίκου!»

Χαμογέλασα. Καί εἶπα στή συντροφιά τῶν ἐκδρομέων:

— Βλέπετε; Ἐκόμη κι ὁ κόκορας εἶνα σύμφωνος μαζί μου!

(Περιοδ. Παιδικός Κόσμος)

Σύλβιος

66. Ο ΗΛΙΟΣ

Σάν ἔνα γέλιο παιγνιδιστό ξαπλώθηκε πάνω στή γεμάτη όμιχλη πολιτεία ὁ ἥλιος. Σάν ἐπιδέξιος ἀκροβάτης, σκαρφάλωσε ὡς τίς στέγες μέ τίς ψηλές καπνοδόχες κι ἔδωσε στά παλιά γερασμένα κεραμίδια ἔνα χρῶμα φρεσκάδας. Στίς ταράτσες ἀπλώθηκε σάν ἀδιόρθωτος τεμπέλης καὶ τά ψηλά δέξικόρυφα καμπαναριά τά ἔντυσε μέ γιρλάντες χρυσοῦ φωτός.

"Ἐπειτα κατέβηκε ὡς τούς ὑγρούς μισοσκότεινους δρόμους κι ἄπλωσε τό χρυσοκέντητο χιτώνα του πάνω στά πεζοδρόμια καὶ τά κατώφλια τῶν μαγαζιῶν καὶ στά μισόκλειστα σπίτια, στή λάσπη καὶ στήν ἄσφαλτο τή γλιστερή, στά δέντρα πού ἀκινητοῦσαν μελαγχολικά σάν διπλωμένα ἀπό μιάν ἅπειρη λύπη. "Αφησε κατόπιν τά χρυσά φεγγοβόλα του σαντάλια σέ μιάν ἄκρη καὶ πήδησε ἀπό τ' ἀνοιχτά παράθυρα κι ἀπό τίς καγκελωτές αὐλόπορτες μέσα στά σπίτια καὶ σάλπισε μέ τό μελωδικό βούκινό του τήν ὑγεία καὶ τή ζωή.

Χτύπησε μέ τό λιγνό δάχτυλό του τούς κοιμισμένους φεγγίτες, κατέβηκε ὡς τά βάθη μέσα στά σκοτεινά ὑπόγεια, ζήτησε νά πλανηθεῖ μέσα στούς μακριούς ἀπροσπέλαστους διαδρόμους τῶν ἀρχοντικῶν σπιτιῶν. Κι ἔπειτα ξαναβγῆκε στό δρόμο.

Ἐγινε σάν φιδάκι χρυσό, γλιστερό καί λιγνό καί κουλουριάστηκε πάνω στά τηλεφωνικά καί τά τηλεγραφικά σύρματα κι ἔσκυψε νά καθρεφτιστεῖ στά στενά ρεῖθρα τῶν πεζοδρομίων, τά γεμάτα νερά. Καί τυλίχτηκε σάν φλογισμένη κορδέλα στίς ρόδες τῶν κάρων καί τῶν ἀμαξιῶν κι ἀναδιπλώθηκε ἀνάμεσα στά τζάμια τῶν αὐτοκινήτων καί τινάχτηκε ἐλαφρά γύρω στούς στύλους πού στέκονταν σάν τραχιοί λογχοφόροι στό μάκρος τῶν μεγάλων δρόμων.

Καί στάθηκε.

Φόρεσε μιά λαμπρή κατάχρυση ἵπποτική πανοπλία κι ἥρθε καί χτύπησε τήν πόρτα τοῦ κήπου. Σάν παλιός εὐπατρίδης περπάτησε ἀνάμεσα στίς πυκνές, γεμάτες φύλλα δεντροστοιχίες καί πῆγε καί χαιρέτησε τούς σοφούς μαρμαρένιους τοξότες. Κι ἔβγαλε τή βαριά περικεφαλαία του καί τήν ἔριξε μέσα στ' ἀκίνητα νερά τῆς στέρνας. Στό τέλος τίναξε τή χρυσόσκονη τῶν μαλλιῶν του στά συντριβάνια κι ἔφυγε, μέσα ἀπό τίς περικοκλάδες πού ἀγκαλιάζουν τά κάγκελα, ἐλαφρά σάν δειλό κυνηγημένο πουλί.

“Οσοι τόν είδανε, είχαν ἔνα εὕθυμο γέλιο στά χείλη καί μιά γλυκιά καλοσύνη στήν καρδιά. Κάτω ἀπό τήν εὐεργετική προστασία του νόμιζε κανείς πώς δέν μπορούσε ούτε ἡ ἐλάχιστη πονηρή κι ἄδικη σκέψη νά τανύσει τά μαῦρα της κατασκότεινα φτερά...”

(Περιοδ. Λουλούδια)

Ιωάννης Μ. Παναγιωτόπουλος

Ασκήσεις:

— Στό κεφάλαιο αύτό ὑπάρχει πλῆθος ἀπό λογοτεχνικά στοιχεῖα, ὅπως προσωποποίήσεις, παρομοιώσεις, μεταφορές κλπ. Νά τά βρεῖτε καί νά τά κατατάξετε κατά εἰδος.

67. ΧΑΡΩΠΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Γέλα μου, ήλιε, γέλα μου καί λοῦζε με στό φῶς σου.
Μές στήν ψυχή μου ἀνάτελλε, καθώς στόν οὐρανό σου.
Δεῖχνε με, κρίνο τοῦ Μαρτιοῦ, ρόδο τ' Ἀπριλομάη,
γιά νά μοῦ φτερουγᾶ ή καρδιά καί νά μοῦ τραγουδάει.

Παῖζε μου, κύμα τοῦ γιαλιοῦ, καί χάιδευέ με, ἀγέρι,
σάν ἔνα χέρι ἀόρατο, κανείς πού δέν τό ξέρει.
Ταξίδευέ με στ' ὄνειρου τ' ἀτέλειωτα πελάη,
γιά νά μοῦ φτερουγᾶ ή καρδιά καί νά μοῦ τραγουδάει.

Διαμαντοστόλιστη πηγή, τρέχα καί δρόσιζέ με.
Γλυκοτραγούδα, ἀηδόνι μου. Τρίλιες πλημμύριζέ με.
Χαμόγελο τῆς μάνας μου, μή φεύγεις ἀπ' τό πλάι,
γιά νά μοῦ φτερουγᾶ ή καρδιά καί νά μοῦ τραγουδάει.

(Παιδικά Χαμόγελα)

Γεώργιος I. Κρόκος

68. ΤΡΥΓΟΣ ΣΤΟ ΜΟΡΙΑ

Θέρος - τρύγος - πόλεμος! Νά τά τρία κεφάλαια, οἱ
τρεῖς μεγάλες στροφές στό χρονιάτικο ἔπος τῆς ἀγρο-
τικῆς ζωῆς καί ιδιαίτερα τοῦ βορειοδυτικοῦ Μοριᾶ.
Γιατί δὲ Μοριάς αὐτός εἶναι ἔνα ἀπέραντο ἀμπέλι, πού
ἀπλώνεται στούς κάμπους, κατεβαίνει ὡς τήν ἄμμο τῶν
γραφικῶν κόλπων, σκαρφαλώνει στίς πλαγιές τῶν βου-
νῶν, καβαλικεύει τά διάσελα, γκρεμίζεται στίς ρεμα-

τιές, σκύβει κατά τίς ποταμιές καί σκεπάζει μέ τή χαρμόσυνη φυλλωσιά του καί τήν τελευταία γωνίτσα καλλιεργήσιμης γῆς.

Ο τρύγος εἶναι τό μεγάλο πανηγύρι μέσα στόν πράσινο αὐτόν ώκεανό. Εἶναι ή ἀποθέωσή του! Οι κάμποι, τά πλάγια, οἱ ρεματιές, οἱ λόφοι, ἀρχίζουν ἔνα πρωί νά ζωντανεύουν, νά γελοῦν, νά φωνάζουν, νά μεθοῦν, νά τραγουδοῦν, μ' ἔνα σύνθημα, σάν νά πλημμύρισαν χαρά τά ἔγκατα τῆς Γῆς καί νά ξεχείλισαν κι ἔξαφνα νά ξεχύθηκε, σάν πλατιά, μεγάλη, ὄμηρική βοή. Μά πρέπει νά βρεθεῖ κανείς, τήν ὥρα πού χαράζει, κάτω ἀπό τό αἰωνόβιο πλατάνι, κοντά στήν πέτρινη βρύση, πού χύνει πεντάκρουνα τά κρύσταλλά της ἀνάμεσα στά διαμαντοστολισμένα πολυτρίχια, γιά νά μή χάσει τίποτα ἀπό τό βιβλικό θέαμα τῆς ἔξόδου τοῦ χωριοῦ γιά τόν τρύγο.

Κείνη τή μέρα δέν κλείνει μονάχα τό μικρό μαγαζάκι τῆς πλατείας σέ κάθε χωριό. Κλείνουν ὅλα τά σπίτια. Δέ μένει ψυχή, σχεδόν οὕτε σκύλος.

Τά χωριά φεύγουν «σύν γυναιξί καί τέκνοις». Υπάρχουν ἐκεῖ κάτω, στήν ἄκρη τῶν σταφιδαμπελιῶν, τά «Ληνά», μικρές κατοικίες (ύπόστεγα) γιά τό νέο σύστημα πού ξεραίνουν τή σταφίδα στή σκιά. Υπάρχει ή ἀποθηκίτσα γιά τόν καρπό καί τό ἀλώνι. Ἐκεῖ θά μείνουν οἱ οἰκογένειες ὡσπου νά μαζευτεῖ τελειωτικά ή σταφίδα.

Ο γραφικός ἀνθρωποχέιμαρρος κυλιέται κατά τά ἀμπέλια, πρίν ή αὐγή σκάσει ἀκόμα στήν κορυφογραμμή τοῦ Βοδιᾶ (Παναχαϊκοῦ). Μπροστά ἀπό κάθε μικρό καραβάνι περπατεῖ πάντα ή μάνα ή κι ή γιαγιά μ' ἔνα μικρό κάτασπρο σύννεφο μαλλί στή ρόκα της καί τό ἀδράχτι ἀεικίνητο στό χέρι. Γιατί ἀπό τό χρόνο, πού δέ καλός Θεός μᾶς ἔδωσε νά ζήσουμε, δέν πρέπει οὕτε στιγμή νά φεύγει στά χαμένα.

“Υστερα ἔρχεται ἡ κόρη, ἡ τσούπα ἡ χαμηλοβλεπούσα, μέ τό μαντίλι στά πλούσια μαλλιά, μέ τά μανάρια καὶ τή γίδα. Κι ύστερα χύνονται ἀνακατεμένα ὑποζύγια, στρώματα, παιδιά, χεροκόφινα, τρυγοκόφινα, πανιά γιά τό σκέπασμα τῆς σταφίδας, σκυλιά, φανάρια, τεντζερέδες, κοντάρια, ὅ,τι φανταστεῖτε.

Κι αὐτός ὁ χείμαρρος βουίζει καὶ λιανοτραγουδεῖ καὶ συνοδεύεται ἀπό ἄρρυθμα γλυκά κουδουνίσματα.

‘Ο ἥλιος δέν ἔχει στείλει ἀκόμα τίς πρῶτες ἀχτίνες του στόν κάμπο καὶ τά τρυγομάχειρα δουλεύουντες στά κλήματα, τ’ ἀλαφρώνουν ἀπό τό βάρος τοῦ καρποῦ. Τά δροσόχνουντα τσαμπιά πέφτουν ἀπαλά στό χεροκόφινο. Οἱ λεπτές, δροσερότατες φωνοῦλες τῶν κοριτσιῶν γεμίζουν τόν ἀέρα μέ τίς στροφές τῆς «Διαμαντούλας». ‘Οταν τό τρυγοκόφινο γεμίσει, τότε ἡ τσούπα, ἔνα ζωντανό μπρούτζιγο ἄγαλμα, τό πετάει ἐλαφρά στόν ὠμό καὶ φεύγει σάν πέρδικα μέσ’ ἀπό τό μονοπάτι πού σχίζει τό ἀμπέλι στά δυό, γιά τό ἀλώνι, ὅπου ἔνα μελίσσι θηλυκά, μέ χάχανα καὶ γέλια, κρεμοῦν τά τσαμπιά στά σύρματα τῆς τζιβιέρας, γιά νά ξεραθοῦν.

Σπύρος Μελᾶς

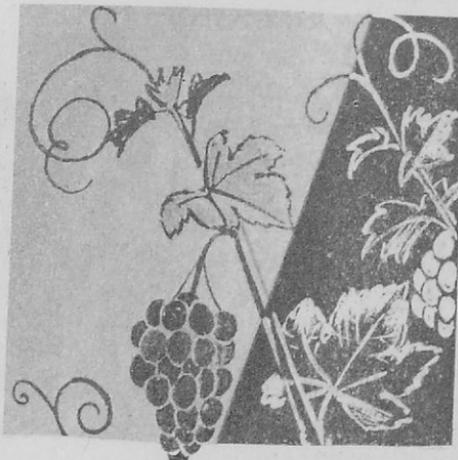
69. ΤΟ ΑΜΠΕΛΙ

— Ἀμπέλι μου πλατύφυλλο
καὶ κοντοκλαδεμένο,
γιά δέν ἀνθεῖς, γιά δέν καρπεῖς,
σταφύλια γιά δέ βγάζεις;
Μοῦ χάλασες, παλιάμπελο,
κι ἐγώ θά σέ πουλήσω.

— Μή μέ πουλᾶς, ἀφέντη μου,
κι ἐγώ σέ ἔχερεώνω.
Γιά βάλε νιούς καὶ σκάψε με,
γέρους καὶ κλάδεψέ με.

Βάλε γριές, μεσόκοπες,
νά μέ βλαστολογήσουν.
Βάλ' καὶ κορίτσια ἀνύπαντρα
νά μέ κορφολογήσουν.

Δημοτικό

70. ΣΤΑ BOYNA

Στερνό φεγγάρι ἀργεῖ στόν οὐρανό. Ἡ νύχτα σβήνει λαγαρή, νύχτα τοῦ Ἀπρίλη. Ὁ δρόμος, ὅξω ἀπό τή χώρα, θαμπολάμπει ὀλόσιος. Δροσιά στερνή ποτίζει τὸν ἀέρα. Ἀπρίλης εἶναι, ἀλλά θερμή πέρασε ἡ μέρα. Τό καλοκαίρι φτάνει μέ τό κάμα του.

Οἱ βλάχοι πᾶνε στά βουνά.

Τήν περασμένη νύχτα, καὶ τίς ἄλλες, ἄγρυπνος ἀκολούθησα τό διάβα τους, ὅξω ἀπό τή χώρα. Παραστάθηκα στ' ἄρμονικό τ' ἀργοπερπάτημα τῶν κοπαδιῶν, μέ τό μυριόλαλο κελάηδημα τῶν κουδουνιῶν, πού ξάφνιασε τή βάρυπνη τήν πόλη, πού ζωντάνεψε, γιά νά τόν ἀποχαιρετήσει, τόν κάμπο τόν ὄκνο.

Κι αὐτό τό πανηγύρι τό νυχτερινό βάσταξε μιά βδομάδα. Οἱ βλάχοι μέ τ' ἀρνιά τους καὶ τά γίδια τους, οἱ βλάχοι μέ τά κινητά τά κατοικιά τους τώρα γυρίζουνε μ' ἀγάπη στά βουνά. Κι ἀφήνουνε στόν κάμπο τό «ἔχε γειά» μέ τήν ἀποστροφή τους.

Οἱ βλάχοι πᾶνε στά βουνά.

Γλυκοχαράζει. Ἀπάνου στή λουρίδα τή λευκή τοῦ δρόμου, πού περνάει, κάτι μαυρίζει. Κι ὕστερ' ἀπό τή λιτανεία τῶν κοπαδιῶν, πού νύχτες ἔλιωσε, κάποιος βισκός ἀργεῖ. Πεζός μέ τήν περίψηλη τή ράβδα του τή γυριστή, περήφανος διαβαίνει. Γλήγορα θά βρεῖ τή συντροφιά του, ἃς φαίνεται νά μήν τονέ τραβάει ὁ πόθος της γοργός. Τό τέρμα του εἶναι γνώριμο, ὅπως καὶ τῶν ἀλλούνῶν.

Οἱ βλάχοι πᾶνε στά βουνά.

— Καλότυχη, γεροβισκέ, κι ἡ ὥρα σου κι ἐσύ μαζί της.

Σέ ζηλεύω! εἶπα στό βοσκό.

— Κι ἐγώ θλίβομαι, εἶπε ὁ βοσκός. Καί κλαίω τό καθετί, πού σ' ἀλυσοκρατάει ἐδῶ. Κι ἐσένα, κι ὅ,τι ἀνίκανο νά ξελευτερωθεῖ τό κλαίω. Καί δέν τό συμπαθῶ.

— Χιλιάδες σάν ἐμένα καί μυριάδες χαίρονται, βοσκέ,
τήν ταπεινή τή ζήση τους μέσα στή χώρα. Κι ἄλλη
αύτοί δέν συλλογιοῦνται ζήση πιό καλή ἀπό τή δική
τους. Κοίταξε! Ἡ χώρα εἶναι γιομάτη ἀπό ψυχές πού
δέ νειρεύονται ἄλλο παρά τό χρυσάφι. Ἐσύ, τί θά 'κα-
νες στόν τόπο τους, βοσκέ;

Στάθηκε ὁ γέρος σέ μιά στάση πού φοβέριζε. Ἡ ἀγ-
κλίτσα του ἄστραφτε σάν σπάθα τρομερή· κίνημα θα-
νάτου χάραξε στόν ἀέρα καί σταμάτησε. Ὁ βοσκός εἶπε
ὅτι ἥθελε νά πεῖ.

— "Ολα θά τά γκρέμιζες; τόλμησα νά τονέ ρωτήσω. Χω-
ρες καί πολιτεῖες θά τίς σάρωνες ἀπό μπροστά σου;
Τί θά γίνονταν οἱ ἄνθρωποι ἄσκεποι, γυμνοί, νοικοκυ-
ραῖοι χωρίς νοικοκυριό, πολίτες χωρίς πολιτεία;
— Κλαρίτες! εἶπε.

Καί ξαναπῆρε ἥσυχα τό δρόμο του.

(Λόγοι κι ἀντίλογοι)

Γιάννης Βλαχογιάννης

71. Ο ΓΕΡΟ-ΒΟΣΚΟΣ

Πόσα χρόνια πέρασα
κι ἄσπρισα και γέρασα
πάνω στά ψηλώματα,
βόσκοντας τά πρόβατα!

Τίς κορφές ἐπάτησα
και νυχτοπεράτησα
και σέ δέντρα γέρικα
εῖδα κι εῖδα ἀγερικά.

Σέ ψηλές ἀνηφοριές
σάν κοτσύφι χύθηκα,
κι ἔπεσα σέ ρεματιές,
και λαγοκοιμήθηκα.

Πάνω στήν καπότα* μου
—φορεσιά και στρῶμα μου—
εῖδα ὀνείρατα, γυρτός,
ξυπνητός και κοιμιστός.

Σ' ἀιτοράχη σκάλωσα,
μέ τό λύκο μάλωσα,
κι ἄναψα τρανές φωτιές
σέ τετράψηλες κορφές.

Εῖδα τ' ἄστρι στό βουνό,
πού τό λένε Αὔγερινό,
και στήν καθαρή βραδιά
χόρτασα τήν ξαστεριά.

Μύρμηγκα δέ ζήμιωσα
κι ἄνθρωπο δέ θύμωσα.
Πῆρα τά μικρά τ' ἀρνιά,
σάν παιδιά στήν ἀγκαλιά.

Μιά ζωήν ἐπέρασα,
εῖπ' ὁ Θεός και γέρασα,
και τό χιόνι τό πολύ
μοῦ πεσε στήν κεφαλή.

Ἄιντε, προβατάκια μου,
περπατάτε, ἀρνάκια μου,
πάμετε σιγά σιγά
και μᾶς πῆρε ή βραδιά!

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

* κάπα (χοντρό μάλλινο ἐπανωφόρι τῶν χωρικῶν μέ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς).

72. ΑΝΘΙΣΜΕΝΗ ΑΜΥΓΔΑΛΙΑ

Γυρίζω ἀπό τὸν ἐξοχικό περίπατο πού ἔκαμα μέ τόν ἥλιο μιᾶς γλυκιᾶς μέρας τοῦ Γενάρη. Πόσα ώραῖα καὶ περίεργα πράγματα μοῦ ἔδειξε ὁ καλός φίλος, πού μέ συντρόφευε — ἔνας ἀρχαιολόγος καὶ ἴστοριοδίφης πού ξέρει τὴν Ἀττική μας σπιθαμή πρός σπιθαμή! Ἐδῶ τὰ κρυμμένα ἐρείπια μιᾶς παλιᾶς ἐκκλησιᾶς, ἐκεῖ τά λείψανα ἐνός ἴστορικου σπιτιοῦ, παρακάτω ἔνα χαριτωμένο κολονάκι σκεπασμένο ἀπό κισσούς πού ἔχει κι αὐτό τὴν ἴστορία του...

Ἄλλα ἐκεῖνο πού μ' εὐχαρίστησε περισσότερο, ἐκεῖνο πού τό ἔχω ἀκόμα μπροστά στά μαγεμένα μου μάτια, εἶναι κάτι πού δέ μοῦ τό ἔδειξε ὁ φίλος μου, γιατί δέν ἥταν κι ἀνάγκη νά μοῦ τό δείξει:

Μιά ἀνθισμένη, κάτασπρη, χιονάτη ἀμυγδαλιά! Ἡταν ἡ πρώτη πού ἔβλεπα φέτος, καὶ μπορεῖτε πιά νά φανταστεῖτε τὴν ἀγαλλίασή μου.

Πόσες φορές δέ θά τὴν ἔχετε δοκιμάσει κι ἐσεῖς αὐτή τὴν ἀγαλλίαση μπροστά σέ κάποια ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά! Σ' αὐτήν πού μέσα στά χιόνια τοῦ Γενάρη βιάζεται νά ξεπετάξει τ' ἄσπρα της ἀνθάκια καὶ νά φουντώσει μ' αὐτά, πρίν ἀκόμα βγάλει πράσινα φύλλα, γιά νά μᾶς δείξει πώς ἡ ἀνοιξη ἔφτασε, γιά νά μᾶς δώσει παρηγοριά κι ἐλπίδα.

Ἄλλα κάθε ἄνθρωπος, πιστεύω, τά ἵδια αἰσθάνεται, ὅταν πρωτοβλέπει τό χειμωνιάτικο δέντρο ντυμένο ἀνοιξιάτικη στολή. Καί μάλιστα, ὅταν ὁ χειμώνας εἶναι ἀκόμα δριμύς, ὅταν τά βουνά εἶναι ὀλόγυρα χιονισμένα, ὅταν ὁ ἥλιος σκεπάζεται ἀπό σύννεφα κι ὅταν φυσάει τρελός παγωμένος βοριάς. Γιατί ἡ ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά εἶναι σάν νά μᾶς λέει:

Ἐχετε θάρρος, κι ὅλα αὐτά θά περάσουν γρήγορα
Ἡ ἀνοιξη εἶναι κοντά. Ὁ οὐρανός θ' ἀνοίξει γαλάζιος,

δό ήλιος θά λάμψει ζεστός, ό τρελοβοριάς θά γίνει αὖτα
μυρωμένη, καί τά χιόνια θά φύγουν, γιά νά στρωθοῦν
πράσινα ἀνθοκεντημένα χαλιά.

Φέτος πρωταντίκρισα τήν ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά σέ
μιά μέρα γλυκιά κι ἡλιοφάτιστη. Ὁ οὐρανός ἦταν
ὅλος καθαρός, κι ἄμα ἔγειρε δό ήλιος στό βουνό, ἔνα
χλοιμοκίτρινο μισοφέγγαρο ἄρχισε νά λάμπει καί σιγά
σιγά νά δυναμώνει. Νύχτα γλυκιά σάν τήν ήμέρα. Μά
γι' αὐτό κι ἡ ὑπόσχεση τῆς ἀμυγδαλιᾶς μοῦ φάνηκε
πιό ἀληθινή, πιό βέβαιη.

Νάτην, ἡ ἄνοιξη ἔφτασε! Τί μπορεῖ νά μᾶς κάνει πιά
δό ξεθυμασμένος χειμώνας, αὐτός, πού τόσο μᾶς τρό-
μαξε μέ τήν ἄγρια καί πρώιμη εἰσβολή του;

Νά, κι οἱ ήμέρες τώρα δόλοένα μεγαλώνουν. Ὁ ήλιος
βασιλεύει ἀκόμα νωρίς, τά λαμπρά ὅμως δειλινά βα-
στοῦν πολύ. Δέν εἶναι σάν τό φθινόπωρο, πού εὐθύς
σχεδόν μέ τό ήλιοβασίλεμα, πλάκωνε νυχτερινό σκοτά-
δι. Τώρα καταλαβαίνουμε «λυκόφως». Μισή ὥρα ὕστε-
ρα ἀπό τή δύση, φέγγει ἀκόμα σάν ήμέρα.

Καί τί ὅμορφη ἡ ὥρα αὐτή! Τί γλυκό φῶς! Τί ὀνει-
ρευτή διαύγεια στήν ἀτμόσφαιρα! Τί μακάρια γαλήνη,
χυμένη παντοῦ, στόν οὐρανό, στή γῆ καί στήν ψυχή
τοῦ ἀνθρώπου!..

Νάτην, ἡ ἄνοιξη ἔφτασε! Αὐτή τήν ὥρα τοῦ δειλι-
νοῦ, αἰσθάνεται κανείς τήν προσέγγισή της περισσό-
τερο...

‘Η ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά ἦταν στό περιβόλι ἐνός
γνωστοῦ μας ξωμερίτη. Μπήκαμε μέσα, κι ἐγώ τοῦ γύ-
ρεψα τήν ἄδεια νά κόψω ἔνα μικρό κλαδί.

— Μπά, καί μεγάλο, μοῦ ἀποκρίθηκε μέ προθυμία δό
νοικοκύρης. Κι ἐτοίμασε τό κλαδευτήρι του, γιά νά
μοῦ κόψει δό ἵδιος. ‘Ο φίλος μου ὅμως τόν ἐμπόδισε,
καί μένα δέ μ’ ἄφησε νά κόψω παρά μιά κορφούλα.

— Αὐτά σοῦ φτάνουν, μοῦ εἶπε. ‘Η ἀμυγδαλιά δέν κά-

νει μόνο λουλούδια, ἀλλά καὶ καρπούς. Κι εἶναι ἀμαρτία νά κουτσουρεύουμε ἔτσι ἔνα δέντρο καρποφόρο καὶ χρήσιμο. Εἰδικά τώρα μάλιστα, σέ βεβαιώνω πώς εἶναι φρονιμότερο ν' ἀφήσεις νά γίνουν μύγδαλα τά λουλούδια, πού θά μαραίνονταν ἄδικα στό βάζο σου. Κι ὁ κυρ-
'Αντρέας ἀπό δῶ (ὁ νοικοκύρης), πού θά εἶχε τήν καλοσύνη νά σου δώσει ὀλάκερο κλαδί, νά σου στείλει μεθαύριο μιά σακούλα φρέσκο καρπό.

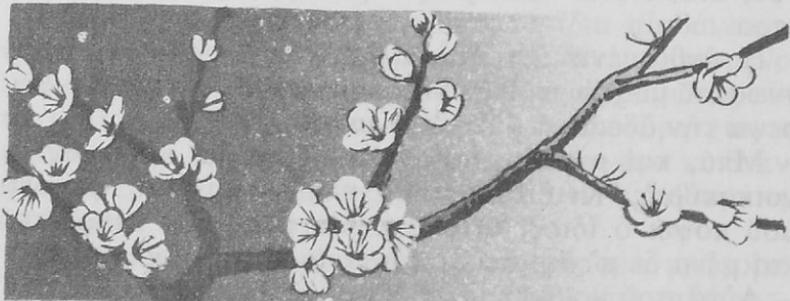
Φύγαμε μέ δυό-τρία λουλουδάκια ό καθένας. "Οταν φτάσαμε δύμως στήν 'Ομόνοια, εἴδαμε δλόκληρα φορτώματα ἀπό κλώνους ἀνθισμένης ἀμυγδαλιᾶς νά κρατοῦν στά χέρια τους κυρίες καὶ ἀνθοπῶλες.

— "Ε, γι' αὐτά τί λές; ρώτησα τό φίλο μου. Δέν ἔκανε νά πάρουμε καὶ μεῖς τό κλαδί μας, μιά πού γίνεται τέτοια σπατάλη καὶ σπαραγμός;

— Καθόλου, ἀποκρίθηκε ό φίλος μου. "Ισια Ἰσια γι' αὐτό. Ἐπειδή δὲν μποροῦμε νά ἐμποδίσουμε δλο τό κακό πού κάνουν οἱ ἄλλοι, δέ θά πεῖ ὅτι πρέπει νά κάνουμε καὶ μεῖς τό μερδικό μας. Αὐτό πού εἶδες εἶναι ἀληθινή καταστροφή.

Ο φίλος μου εἶχε δίκιο. Εἶπε μιάν ἀλήθεια πού πρέπει νά τή θυμάται κανείς καὶ νά τήν ἐφαρμόζει σέ κάθε τέτοια περίσταση.

Γρηγόριος Ξενόπουλος

73. Ο ΓΕΡΟ-ΠΛΑΤΑΝΟΣ

Τοῦ κάκου σέ βαραίνουν τά χινόπωρα!

Γεράματα δέν ἔχεις, γερο-πλάτανε.

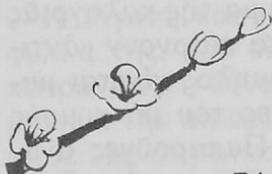
Τήν ἄνοιξη εἶσαι νιός καί πάλι πράσινος.

Μιά μέρα νά ξαπόσταινα στόν ἵσκιο σου,
στή βρύση ὅπου πίνεις νά ξεδίψαγα
καί νά 'βλεπα τό τί εἶδες τόν παλιό καιρό!

Γιά πές μου γιά τά χιόνια πῶς τά βάσταξες,
τά καλοκαίρια, πές μου, πῶς τραγούδησες,
πῶς ἔβλεπες τούς κλέφτες, τούς ἀρματολούς.

Γιά τό μικρό, γιά πές μου, τό κλεφτόπουλο,
πού στό λιθάρι πρῶτο καί στό πήδημα
τά βόλια λαχταροῦσε, τίς λαβωματιές . . .

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

74. Η ΚΥΡΑ-ΡΙΓΑΝΗ

Πάνω στά ξερά βουνά καί στά πυρωμένα ἀπό τόν
ῆλιο λιθάρια ζοῦσε ἡ κυρα-Ρίγανη. Κοντά της ζοῦσαν
ἡ Θυμάρω, ὁ Μάραθος μέ τά πράσινα μαλλιά καί τά
πολλά τά γένια, ὁ Θρούμπης πού βοσκοῦσε τά πρόβατα
καί μάζευε τίς ἐλιές, ἡ κοπέλα ἡ Γαλατίδα καί ἡ χον-
τρή Πικραγγούριά.

“Ο τόπος ήταν ήσυχος. ”Ανθρωποι σπάνια σύχναζαν
έκει. Μόνο κανένας περαστικός τούς ἔφερνε εἰδήσεις
ἀπό τόν Κάμπο, όπου βασίλευε ή δξύθυμη Τσουκνίδα.
”Ετσι δέ φοιβοῦνταν τίποτα. Μά καί ποιόν νά φοβηθοῦν
στό κάτω κάτω; ”Ο δραγάτης ό Ξεράγκαθος κι ό φίλος
του ό Πάλιουρος φύλαγαν ἄγρυπνα τά βουνά.

Η κυρα - Ρίγανη θυμόταν τώρα τίς γιορτές, πού γί-
νονταν παλιότερα, τόν καιρό πού πανηγύριζαν οί φλό-
μοι μέ τά κίτρινα λουλουδένια κοστούμια τους, πού
λάμπανε στόν ήλιο τοῦ καλοκαιριοῦ. Κι ἄναβαν τότε
φωτιές οί Παπαροῦνες, καί φοροῦσαν χρυσοκίτρινες
καί βυσσινιές φοῦντες τά Ξεράγκαθα, καί μοσχοβο-
λοῦσαν τά φασκόμηλα καί σιγοψιθύριζαν μέ τό ἐλαφρό
ἀεράκι τά κάθε λογῆς Ἀγριόχορτα.

Ήταν ή γιορτή τοῦ Ἀι-Γιαννιοῦ, πού γιορτάζει τοῦ
Κάμπου καί τοῦ Βουνοῦ ό ήλιοφρυγμένος κόσμος. Κεί-
νη τή νυχτιά κατεβαίνει στή γῆ ό Ἀι-Γιάννης καί ρίχ-
νει βάλσαμα καί μυρουδιές σ' ὅλα τά χόρτα καί τά
λουλούδια. ”Η Ρίγανη τότες ἀποχτάει τήν καυτερή εὐω-
διά πού εἶναι ὅλο νοστιμάδα· ή Θυμάρω μοσχοβολάει·
ό Μάραθος παίρνει τή δύναμη νά γιατρεύει τά πονεμέ-
να μάτια· ό Θρούμπης γίνεται τό ἄρτυμα τῆς καλογριᾶς
Ἐλιᾶς· ό Ἀγριοδυόσμος καί ή Μέντα παίρνουν «άντι-
ψύχι» γιά τούς ἄρρωστους· ό Φασκόμηλος γίνεται μα-
λαχτικός· ό Φλόμος γεμίζει τίς ρίζες του μέ χυμούς
πού γιατρεύουν κάθε πληγή· κι οί Παπαροῦνες ἀνά-
βουν φωτιές, ὅπως οί ἄνθρωποι στίς χῶρες, καί πηδοῦν
ἀπό πάνω τους καί χαίρονται. Καί παίζουν οί πλουμι-
στές Πεταλοῦδες καί τά Μαμούδια.

”Ετσι κυλοῦσαν οί γιορτές, ὥσπου ἐρχόταν ό χειμώ-
νας. Καί τότε ὅλα αὐτά τρύπωναν, όπου βολευόταν τό
καθένα, καί περίμεναν νά ξανάρθει τό καλοκαίρι.

Μά μιά χρονιά πλάκωσε πολύ κακό. ”Απιστοι ἥρ-
θανε στή χώρα, ἔπιασαν ὅλους τούς δρόμους καί τά

μονοπάτια κι ό 'Αι-Γιάννης δέν μπόρεσε νά περάσει και νά πάει κοντά στ' άγαπημένα του λούλουδα. 'Εκεῖνα βέβαια είχαν έτοιμαστεī γιά τή γιορτή, άλλα χωρίς τόν "Άγιο άνάμεσά τους δέ γιόρτασαν.

Πέρασαν κάμποσες χρονιές δίχως νά φανεī ό "Άγιος. Και σκέφτηκαν δλοι κι δλα νά πᾶνε αύτά νά τόν βροῦν. Κίνησαν οι Πεταλοῦδες, οι Παπαροῦνες, ώς κι ή Πικραγγουριά άκόμα, μά οι ἀπιστοι κι ό καυτερός ήλιος τού κάμπου τίς έμπόδισαν.

'Αποφάσισε νά πάει καί ή Ρίγανη, άφοῦ πρωτύτερα πῆρε τήν άντοχή τοῦ Μπαρμπα-Κοτρόνα πού τή φύλαγε, τή σκληράδα τοῦ "Ελατου καί γεροσύνη κι εύωδιά πολλή ἀπό τόν ήλιο τοῦ βουνοῦ.

"Η Ρίγανη περπατοῦσε μόνο νύχτα καί τή μέρα κρυβόταν στά κοτρόνια. Μιά νύχτα, ἐκεī πού λαγοκοιμόταν στό καταφύγιό της, πήγε κι ἔπεσε δίπλα της ἔνα πουλάκι πληγωμένο. Τό ρώτησε ἄν εἶδε πουθενά τόν "Αι-Γιάννη, πού προστατεύει τά βοτανικά, κι ἐκεῖνο τής ἀποκρίθηκε πώς ἀνθρωποι κακοί ρήμαξαν τόν τόπο, χάλασαν τίς ἐκκλησιές καί δέ βγαίνουν πιά οι ἄγιοι. "Ωστόσο, ό "Αι-Γιάννης ἦταν κοντά σ' ἔνα μοναστήρι.

"Η Ρίγανη πασπάλισε τήν πληγή τοῦ πουλιοῦ μέ τά φύλλα της, πού είχαν τή ζεστασιά τοῦ ήλιου καί τοῦ κοτρονιοῦ τή δύναμη, τοῦ γιάτρεψε τόν πόνο, τοῦ σταμάτησε τήν αίμορραγία καί τό παρακάλεσε νά τήν ὁδηγήσει ὡς τό μοναστήρι.

Τήν ἄλλη μέρα, πρώι πρωί, τό πουλάκι πῆρε τή Ρίγανη στή μυτίτσα του, τήν πήγε στό μοναστήρι καί τήν ἄφησε μπροστά στήν εἰκόνα τοῦ "Αι-Γιάννη. Τό μοναστήρι ἦταν ἔρημο καί κατασκότεινο. "Ο "Άγιος ὅμως διακρινόταν καθαρά, τό ἵδιο ήλιοψημένος κι ἀγαθός, ὅπως ἄμα πήγαινε στά βουνά τους.

"Η Ριγανούλα ἔμεινε κεī, ἔγινε καλογριά κι ἀφοσιώθηκε στόν "Άγιο. "Εστειλε τό πουλάκι νά είδοποιήσει

καί τ' ἄλλα βότανα κι ἐκεῖνα ἔτρεξαν εὐθύς καί πῆγαν καί φούντωσαν καί ἅπλωσαν καί στόλισαν τίς ἔρημες αὐλές τοῦ μοναστηρίου. Ἀπό τότε ἡ Ρίγανη δέ λείπει ἀπό κανένα βουνίσιο μοναστήρι.

Στό μεταξύ, ὁ Φλόμος ἄναβε στή χάρη τοῦ "Αγιου τά λουλούδια του, σάν νά ἥτανε κεριά σέ μανουάλι. Ὁ Θρούμπης, γέρος πιά καί κουρασμένος, μάζευε τίς ἐλιές καί τίς ἔκανε νά εύωδιάζουν. Κι ὁ Ξεράγκαθος στό πορτόσκαλο, μέ τίς χρυσές καί βυσσινιές του φοῦντες, τά χαντζάρια καί τ' ἀγκάθια του, φύλαγε καμαρωτός τοῦ μοναστηρίου τήν εἰσοδο.

Πέρασαν πάλι χρόνια καί χρόνια. Οἱ ἄπιστοι ἔφυγαν, οἱ παλιοί νοικοκυραῖοι τοῦ τόπου ξαναγύρισαν, ἄνοιξαν τίς ἐκκλησιές καί ξανάχτισαν τά μοναστήρια. Σάν πῆγαν καί στόν Αι-Γιάννη καί εἶδαν τά βοτάνια καί τ' ἀγριόχορτα νά χουν πνιγμένο τό καθετί, θέλησαν νά καθαρίσουν τόν τόπο. Μά τά μαχαίρια καί τά δρεπάνια τους, λέσ κι ἥταν ἀπό χαρτόνι, δέν ἔκοβαν οὔτε ἔνα.

Τότε ὁ ἥγούμενος πρόσταξε νά κάμουν ἀγρυπνία. Τά βότανα ὅμως μοσχοβιλοῦσαν τόσο πολύ, πού τούς πῆρε ὅλους ὕπνος βαθύς. Μολοντοῦτο, τό πρωί, σάν ξύπνησαν, τά βρῆκαν ὅλα καθαρά. Μόνο πού μέσα στίς ἀποθήκες, στούς τοίχους καί τά ράφια ἥταν κρεμασμένα ὅλα τά βότανα, τά γιατρικά τῶν ἀνθρώπων. Καί στά πόδια τά γυμνά τοῦ Αι-Γιάννη, μέ ξυλιασμένο τό κοτσάνι, ἄλλα ὅλο εύωδιά καί νοστιμάδα, ἥταν ἀκουμπισμένη ἡ Ριγανούλα. Ἀπό τότε κεῖνο τό μοναστήρι τό εἴπανε τ' «Αι-Γιαννιοῦ τοῦ Ριγανᾶ».

Κι ἀπό τότε κι ὕστερα, κάθε χρόνο, στή γιορτή του, οἱ ἀνθρωποι ἀπό τά γύρω βγαίνουν πρωί πρωί στά βουνά καί μαζεύουν βότανα. Γιατί, μ' ὅλα τά φάρμακα τῆς ἐπιστήμης, αὐτά δέν ἔπαψαν ποτέ νά ἔχουν τή γιατρευτική τους δύναμη: ὁ δυόσμος γιά τά ἐντερικά, τό χαμο-

μήλι γιά τό στομάχι, ό μάραθος γιά τά μάτια, τό φασκόμηλο γιά τό κρυολόγημα, ό φλόμος γιά τίς πληγές, ή άγριάδα γιά νά νεφρά...

Κι ὅπως λένε οἱ χωρικοί, τά βότανα κλείνουν μέσα τους τοῦ ἥλιου τή ζεστή πνοή, τοῦ πετροβουνιοῦ τή δύναμη, τῆς ἐρημιᾶς τήν ἀγνότητα καὶ τοῦ Ἀι-Γιάννη τήν εὐλογία!

(Μακεδονική παράδοση)

75. ΧΑΜΟΜΗΛΙ

Χαμομήλι, σεμνό ταπεινό καὶ λεπτό
τά λιβάδια στολίζεις.
Μέ τά φύλλα λευκά, καὶ καρδιά καναριά,
ὅπου νά 'σαι μυρίζεις.
Σάν καὶ σένα πιό ἀγνό δέν ὑπάρχει φυτό
μές στήν πλάση πού στέκεις.
Σέ πατοῦν στήν κορφή καὶ τρανοί καὶ μικροί
καὶ κακία δέν ἔχεις.
Κι ὅταν τ' ἄλλα γελοῦν, καὶ τοῦ Μάη τραγουδοῦν
τό τρελό πανηγύρι,
σύ κομμένο πονᾶς κι ἀπλωμένο κοιτᾶς

τό κλειστό παραθύρι.
Χαμομήλι λεπτό, ἃς μήν τόχεις καημό
πού ξεραίνεσαι μόνο·
ἔχεις θεῖο σκοπό... δέ σέ φτάνει αὐτό,
πού γιατρεύεις τόν πόνο;

(Περιοδ. Έλληνίδες Β. Έλλαδος) Φιλίτσα Τζαβάρα

76. Ο ΚΑΜΠΟΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Ο κάμπος τῶν Σερρῶν εἶναι δόλοζώντανος. Καί τήν ὥρα τούτη τόν ἔξουσιάζουν τό καλαμπόκι, τό μπαμπάκι καὶ ὁ καπνός. Τά τελευταῖα μάλιστα βρίσκονται ἀπάνω στό λουλούδι τους.

Κι εἶναι μιά χαρά τοῦ ματιοῦ ἡ ἀτελεύτητη ἔκταση, ἡ γεμάτη μικρές ἀσπρορόδινες φλογίτσες, τό λουλουδάκι πού πλημμυρίζει τούς καταπράσινους, πλατύφυλλους κάμπους τοῦ μπαμπακιοῦ, καὶ τά μικρά ἀσπρορόδινα κεφαλάκια, πού σαλεύουν ἐλαφρά στυλωμένα στόν δρόθο μίσχο τοῦ καπνοῦ.

Περισσότερο ἀπό τό καλαμπόκι καὶ τό σιτάρι, τό μπαμπάκι καὶ ὁ καπνός εἶναι οἱ δυό μεγάλες πηγές

τοῦ πλούτου καὶ τῆς εὐημερίας τῆς περιοχῆς.

Χιλιάδες ἄνθρωποι ξεκινοῦν πρωί πρωί, πρίν φέξει ἀκόμα, γιά τά χωράφια. Κι δόλος ὁ κάμπος ταράζεται ἀπό τὸν πρόθυμο ρυθμό τῆς ἐργασίας: δουλεύουν οἱ νοικοκυραῖοι μαζί μὲ τοὺς παραγιούς καὶ τοὺς ἐργάτες, δουλεύουν οἱ νοικοκυρές καὶ τά κορίτσια καὶ τά μικρά παιδιά, συντροφιές συντροφιές. Καὶ τό μεσημέρι ξαπλώνονται στά πρόχειρα γιατάκια τους, κάτω ἀπό τοὺς ἵσκιους τῶν μεγάλων δέντρων καὶ βρίσκουν τήν ἀνάπαυση καὶ τό ξανάνιωμα.

Μεγάλα βουνά στεφανώνουν ὀλόγυρα τὸν κάμπο, ἄγρυπνοι φρουροί τῆς καρποφορίας του. Καὶ τ' ἀπειράριθμα ποτάμια, οἱ φλέβες πού ἀνοίγονται πρός ὅλα τά σημεῖα τῆς γῆς ἀπό τὴν τεράστια κεντρική ἀρτηρία, πού εἶναι ὁ Στρυμόνας, γίνονται ἡ χαρά τῶν ζώων, τῶν φυτῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Τά δυσκίνητα, μά τόσο καλοκάγαθα καὶ τόσο φιλήσυχα ζῶα τῆς Μακεδονίας, πού ὀργώνουν ἡ σέρνουν ἀκόμα τοὺς βαριούς ἀραμπάδες στοὺς δύσκολους δρόμους τῆς ἔξοχῆς, πέφτουν μέσυ γκρατημένη λαχτάρα στίς πρόσχαρες ροές, πού κεντοῦν τήν πράσινη ἐπιφάνεια μέ τήν ἀσημένια κλωστή τους.

Οἱ ἄνθρωποι σταματοῦν στίς μυστικές βρυσοῦλες, γιά νά εὐφράνουν τὸν κόπο τους μέ τό εὐγενικότερο πιοτό πού δόθηκε στόν ἄνθρωπο, αὐτό τό θαυμάσιο, τό «ἄριστον ὕδωρ». Παραπέρα οἱ ἀλωνιστικές μηχανές σχηματίζουν τοὺς χρυσούς σωρούς τῶν δημητριακῶν κάτω ἀπό τήν ἐπίβλεψη τήν ἄγρυπνη τῶν χωρικῶν, πού χαίρονται μέ τήν καρδιά τους τό χρυσό σπειρί, πού πέφτει ἀπάνω στό σπειρί, γιά νά κάμει τό χειμώνα τους εὐχάριστο.

Βλέπω μ' εὐχαρίστηση τή χρησιμοποίηση τῆς μηχανῆς νά κατακτάει τοὺς κάμπους τῆς Μακεδονίας. Καί συλλογιοῦμαι πόσο γρηγορότερα, πόσο καλύτερα καί

πόσο άνθρωπινότερα γίνεται έτσι ή δουλειά:

"Ας είναι εύλογημένα τά καρτερικά ζῶα πού αἰδνες τώρα ἔγραφαν μέ τά κουρασμένα τους πόδια τόν ἴδιο πανάρχαιο κύκλο μέσα στ' ἀλώνι. Μά ἄς είναι πιό εύλογημένο τό ἐπινοητικό μυαλό, πού τάραξε μιά γιά πάντα τόν ἀπάνθρωπο τοῦτο κύκλο!"

(*'Ελληνικοί Ὄριζοντες*)
'Απόσπασμα

Ιωάννης Μ. Παναγιωτόπουλος

ΣΗΜ. Τό βιβλίο τοῦ συγγραφέα «Έλληνικοί Ὄριζοντες» ἔχει γραφεῖ πρίν εἰσαχθεῖ στόν κάμπο τῶν Σερρῶν ἡ τευτλοκαλλιέργεια.

77. ΕΠΙΣΚΕΨΗ Σ' ΕΝΑ ΚΛΩΣΤΟΥΦΑΝΤΟΥΡΓΕΙΟ

Προκαταρκτική συζήτηση

‘Ο Δημήτρης ήταν γιός έφοριακοῦ καὶ μέ τίς ὑπηρεσιακές μεταθέσεις τοῦ πατέρα του εἶχε γυρίσει ὀλόκληρη σχεδόν τήν Ἑλλάδα. Ἀπὸ πολύ μικρός ἔδειχνε μιάν ἴδιαίτερη κλίση γιά τίς μηχανές καὶ συχνά δήλωνε πώς ἄμα μεγαλώσει θά γίνει βιομήχανος. Ὁ πατέρας του ήταν πολύ εὐχαριστημένος μαζί του, γιατί ὡς τώρα, πού ὁ γιός του ἔφασε στήν πέμπτη τάξη, ήταν πολὺ μελετηρός καὶ διάβαζε, ἐκτός ἀπό τά σχολικά, καὶ πολλά ἐξωσχολικά βιβλία. Γι’ αὐτό δέν τοῦ χαλοῦσε ποτέ τό χατήρι καὶ, δταν τύχαινε νά μήν ἔχουν δουλειά καὶ οἱ δύο τους, τόν πήγαινε νά δοῦν τά σπουδαιότερα ἐργοστάσια κάθε τόπου, ὅπου ὑπηρετοῦσε.

Ἐτσι ὁ Δημήτρης εἶχε ἐπισκεφτεῖ τή Χαρτοποιία στήν Πάτρα, τή Χαλυβουργική στήν Ἐλευσίνα, τά Τσιμεντάδικα καὶ τά Διυλιστήρια στόν Ἀσπρόπυργο, τά Ναυπηγεῖα στό Σκαραμαγκά, τά Λιπάσματα καὶ τήν Υαλουργία στόν Πειραιά, τή Ζαχαρουργία στή Λάρισα, κι ἔνα πλῆθος ἀπό ἄλλα μικρότερα ἐργοστάσια.

Τελευταῖα, ἡ οἰκογένεια βρέθηκε στήν ὅμορφη μακεδονική πόλη Νάουσα κι ὁ Δημήτρης δέν ἔκρυβε τόν ἐνθουσιασμό του, πού θά τοῦ δινόταν ἡ εὐκαιρία νά δει ἀπό κοντά ἐργοστάσια πού κινοῦνταν μέ νερό.

—“Ολα τά ἐργοστάσια πού είδαμε ὡς τώρα, πατέρα, ἔχουν ἔνα βασικό κοινό σημεῖο: Κινοῦνται μέ πετρέλαιο ἡ κάρβουνο ἡ ἀπευθείας μέ ἡλεκτρισμό, ἔλεγε ἔνα μεσημέρι, καθώς ἔτρωγαν, ὁ Δημήτρης.

—Ἐνῶ τά ἐργοστάσια τῆς Νάουσας κινοῦνται μέ «λευκό ἄνθρακα», θέλεις νά πεῖς, παρατήρησε ἡ μητέρα, καμαρώνοντας γιά τή φιλομάθεια καὶ τήν προκοπή τοῦ γιοῦ της.

- Μάλιστα, μέ «λευκό ἄνθρακα». Κι αὐτό εἶναι τό πιό σπουδαῖο, γιατί ἔχουν μεγάλη οἰκονομία στά καύσιμα.
- Ξέρω, ξέρω, εἶπε πάλι ἡ μητέρα χαμογελαστή. Κάτι μαθαίναμε κι ἐμεῖς μιά φορά στά σχολεῖα μας. "Υστερά μήν ξεχνᾶμε πώς οἱ σημερινές γυναῖκες ἔχουν πολύ προοδεύσει κι ἐνδιαφέρονται τό ἴδιο μέ τούς ἄντρες γιά ὅλα τά προβλήματα, ἐπαγγελματικά, ἐκπαιδευτικά, ἐπιστημονικά, κοινωνικά... Ἀκόμα καὶ γιά τά οἰκονομικά. Γι' αὐτό θά παρακαλέσω τόν πατέρα νά ἔλθω κι ἐγώ στήν πρώτη ἐπίσκεψη πού θά κάνετε. Γιατί σίγουρα γιά κάτι τέτοιο ἄνοιξες τή συζήτηση σήμερα.
- Μετά χαρᾶς! ἀπάντησε ὁ πατέρας. Μόνο πού πρέπει νά κάνετε λίγη ὑπομονή, ὥσπου νά κατατοπιστῶ πρῶτα. Στό μεταξύ, ἐσύ Δημήτρη, ζήτησε πληροφορίες ἀπό τούς συμμαθητές σου καὶ νά εἶσαι ἔτοιμος. Τό ξέρεις κι ἀπό ἄλλοτε: δταν θέλουμε νά ἐπισκεφτοῦμε ἔνα ἐργοστάσιο, ὅπως τώρα, ἡ ἔναν ἀρχαιολογικό χῶρο, μιά ἔκθεση ἡ κάτι τέτοιο τέλος πάντων, φρόνιμο καὶ καλό εἶναι νά ἔχουμε συγκεντρώσει ἀπό πρίν ὁρισμένα στοιχεῖα, γιά νά γίνεται ἡ ἐνημέρωσή μας πιό εὔκολη καὶ πιό καρποφόρα.
- Δέν τό ξεχνῶ ποτέ αὐτό, πατέρα. Κι ἀν θέλεις νά σοῦ πῶ κάτι, ἔχω πάρει κιόλας ἀρκετές πληροφορίες. Τό νερό π.χ. πού κινεῖ τά ἐργοστάσια ἐδῶ τό φέρνει τό ποτάμι Ἀραπίτσα. Αὐτό ἔχει τήν πηγή του στή ρίζα ἐνός βράχου, πέντε περίπου χιλιόμετρα μακριά ἀπό τήν πόλη. Κατεβαίνει ἀπό κεῖ, διασχίζει τήν πόλη στή μέση καὶ σέ μερικά μέρη σχηματίζει καταρράχτες. Τό ὄνομα Ἀραπίτσα τοῦ τό ἔδωσαν, ἐπειδή τό νερό, μέ δλους τούς ἀσπρους ἀφρούς πού δημιουργοῦνται, καθώς πέφτει ἀπό ψηλά, φαίνεται μαῦρο, κατάμαυρο, μέσα στό σκιερό βάθος τῆς κοίτης του.
- ‘Η Νάουσα ἔχει πολλά ἐργοστάσια ἐριουργίας, νηματουργίας, ὑφαντικῆς, σχοινοποιίας, τελευταῖα μάλι-

στα ἀπόχτησε κι ἔνα πού παρασκευάζει ζάχαρη ἀπό τά τεῦτλα.

ἐπίσκεψη στό ἐργοστάσιο

Δέν πέρασαν πολλές μέρες κι ἔνα πρωί ὁ πατέρας εἰδοποίησε τή σύζυγο καί τό γιό του πώς τό ἀπόγευμα ἔξορμούν γιά τήν πρώτη τους ἐπίσκεψη.

— Ποῦ θά πῆμε, πατέρα; ρώτησε ἀνυπόμονα ὁ γιός.
— Νομίζω πώς πρέπει ν' ἀρχίσουμε ἀπό τά κλωστοϋφαντουργεῖα, ἀποκρίθηκε ὁ πατέρας. Παλαιότερα, τά ἐργοστάσια, πού ἔχουν σχέση μέ τά ὑφάσματα, εἶχαν σημειώσει ἐδῶ μεγάλη ἄνθηση.

— Καί βέβαια, εἶπε ὁ Δημήτρης. Τότε πού τό κάρβουνο καί τό πετρέλαιο στοίχιζαν ἀκριβά, αὐτά τά ἐργοστάσια βρίσκονταν σέ μεγάλη ἀκμή ἐδῶ, γιατί εἶχαν φθηνή κινητήρια δύναμη. Ἐνῶ τώρα πού ὁ ἡλεκτρισμός ἔγινε πολύ προσιτός καί διαδόθηκε παντοῦ, ίδρυθηκαν σέ πολλά μέρη κλωστοϋφαντουργεῖα. Κι ὅσο νά 'ναι, ή παραγωγή ἐδῶ μειώθηκε.

— Ξεκινᾶμε! Καί τά ὑπόλοιπα τά λέμε στό δρόμο ἢ στό ἐργοστάσιο, εἶπε ὁ πατέρας.

Πήγαν στήν πλατεία τῆς πόλης, πῆραν ἔνα ταξί καί ὑστερ' ἀπό μικρή διαδρομή ἀνάμεσ' ἀπό στενά σοκάκια κι ἀνηφορικά λιθόστρωτα ἔφτασαν σ' ἔνα μεγάλο ἐργοστάσιο. Στήν εἴσοδο τούς ὑποδέχτηκε ὁ ἐργοστασιάρχης, ἔγιναν οἱ συστάσεις καί ἡ ξενάγηση ἄρχισε.

Πρώτα πήγαν στήν κινητήρια μηχανή, ἐκεῖ δηλαδή ἀπ' ὅπου ἔφευγε ὅλη ἡ δύναμη, πού κινοῦσε ὅλα τά ἄλλα μηχανήματα. Τό νερό πέφτει ἀπό ψηλά μέσα σέ μιά κλειστή μηχανή, τήν «τουρμπίνα» καί τήν κινεῖ μέ χιλιάδες στροφές τό λεπτό. Ἡ κίνηση αὐτή μετατρέπεται σέ ἡλεκτρική ἐνέργεια, πού μέ τή σειρά της κινεῖ καί φωτίζει ὅλο τό ἐργοστάσιο.

— Αὐτή εἶναι ἡ διαφορά μας μέ τά πετρελαιοκίνητα

έργοστάσια, έξήγησε ό όργοστασιάρχης. Έκεινα, γιά τήν κίνηση τής «τουρμπίνας», ξοδεύουν πετρέλαιο, πού σημαίνει χρήματα, ένω έμεις ξοδεύουμε σκέτο νερό, πού σημαίνει σχεδόν τίποτα.

Από κεῖ μπῆκαν μέσα στό έργοστάσιο. Έξαιρετική έντυπωση τούς έκαναν οἱ μεγάλες αἴθουσες, πού φωτίζονταν πλούσια, έλαμπαν ἀπό καθαριότητα καὶ μέ εἰδικά μηχανήματα εἶχαν ἔξασφαλίσει ἔνα θαυμάσιο συνδυασμό ἀπό ἀερισμό, θέρμανση καὶ γενική ἄνεση. Επίσης οἱ ἐργάτες, ἄντρες καὶ γυναῖκες, πού ἦταν καθαροί, πρόσχαροι κι ἐργάζονταν μέ ὅρεξη καὶ προθυμία. Πολλοί βρίσκονταν ἀνάμεσα σέ ἀργαλειούς κι ἔνα σωρό ἀδράχτια.

— Πόσους ἐργάτες ἀπασχολεῖτε, κύριε, καὶ πόσους ἀργαλειούς κι ἀδράχτια; ρώτησε ό Δημήτρης τόν έργοστασιάρχη.

— Γύρω στούς 1.000 εἶναι οἱ ἐργάτες μας, 300 οἱ ἀργαλειοί μας καὶ περίπου 15.000 τ' ἀδράχτια μας. Αρχιεργάτες στίς μηχανές εἶναι δόλο ἄντρες σχεδόν, ένω στούς ἀργαλειούς καὶ στ' ἀδράχτια ἀποκλειστικά γυναῖκες.

— Καί πόσο μαλλί ἐπεξεργάζεστε τό χρόνο;

— Γύρω στό 1.000.000 κιλά μαλλί. Καί ή ἐτήσια παραγωγή μας κυμαίνεται στά 1.000.000 - 1.200.000 μέτρα ύφασμα σέ διάφορα εἰδη. Παλαιότερα φτάναμε στά 2.500.000 μέτρα. Πρέπει όμως νά σᾶς πῶ πώς τώρα δέν ἐπεξεργαζόμαστε μόνο μαλλί, ἀλλά καὶ διάφορες συνθετικές ἴνες, ὅπως ραιγιόν, νάυλον καὶ ἀκρυλικά, σάν τό τερυλέν, τό δρλόν καὶ ἄλλα, πού εἶναι πιό ἀνθεκτικά καὶ πιό ζωηρά στά χρώματα ἀπό τό μαλλί.

Στή συνέχεια οἱ ἐπισκέπτες πῆγαν στά πλυντήρια, στά βαφεῖα, στά στραγγιστήρια, στά στεγνωτήρια, στό σχεδιαστήριο. Τελικά, ό ἐργοστασιάρχης τούς ὅδήγησε ἀνάμεσα ἀπό τούς ἀργαλειούς, γιά νά ἰδοῦν μερικές λεπτομέρειες — ὅπως εἶπε ή κυρία ἐφόρου —, καὶ

κατάληξαν σέ μια μεγάλη ἀποθήκη, ὅπου ἦταν στοιβαγμένα χιλιάδες τόπια ὑφάσματα.

‘Ο ἐνθουσιασμός τοῦ Δημήτρη εἶχε φτάσει στό κατακόρυφο. Καί εἶπε ψιθυριστά στόν πατέρα του:

— Γιά φαντάσου, πατέρα, νά βάζεις στή μιά ἄκρη ἀκάθαρτο μαλλί καί νά βγαίνουν στήν ἄλλη αὐτά τά ώραια ὑφάσματα!

— Καί μάλιστα τόσο ώραια καί τόσο γερά, πού συναγωνίζονται ἄριστα τά ξένα καί σιγά σιγά τά ἐκτοπίζουν ἀπό τήν ἀγορά μας. “Ἐτσι ἔχουμε ἄλλο κέρδος σέ συνάλλαγμα, ἐκτός ἀπό τήν κινητήρια δύναμη. Καί ξέρεις τί σημαίνει αὐτό γιά τήν ἐθνική οἰκονομία μας.

— Ξέρω, πατέρα, εἶπε ὁ Δημήτρης σοβαρά. Μοῦ φαίνεται πώς θά προτιμήσω νά γίνω κλωστούφαντουργός. Καί στή στιγμή φάνηκε σάν νά συγκεντρώθηκε περισσότερο στόν ἑαυτό του καί νά κατάστρωνε τά μεγαλεπήβολα σχέδιά του γιά τό μέλλον!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

΄Ασκήσεις:

- Νά φέρετε γενικές πληροφορίες γιά καθένα ἀπό τά ἐργοστάσια, πού εἶχε ἐπισκεφτεῖ ὁ Δημήτρης.
- Νά φέρετε ἴστορικές πληροφορίες γιά τή Νάουσα.
- Τί ξέρετε γιά τά ραιγιόν, νάυλον, ἀκρυλικά;
- Νά συζητήσετε γιά τή θέση τῆς γυναικας στή σύγχρονη κοινωνία.

78. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ

Δόξα στό πνεῦμα τῆς δουλειᾶς, πού σμίγει
τίς χῶρες, τίς καρδιές καί τούς ἀνθρώπους.
Ρόδο τινάζει ἡ πέτρα, ἀνθος ἀνοίγει
καί σπέρνει τή ζωή σ' ἄνανθους τόπους.

Δόξα στά χέρια, πού νικοῦν καί πλάθουν
στ' ἀμόνι, στό σφυρί καί στό λιθάρι·
στά νιάτα, πού ἀγρυπνοῦν νά ἰδοῦν, νά μάθουν,
στ' ἀλέτρι, στό κουπί καί στό δοξάρι.

Σ' αὐτήν ἐδῶ τή γῆ, τῆς Γῆς λουλούδι,
χαρά ἔγινε ἡ δουλειά, θεά ἡ Ἐργάνη,
τ' ἀνθρώπου δ μόχτος γίνηκε τραγούδι,
καί τό κλωνάρι τῆς ἐλιᾶς στεφάνι.

Κι ἐμεῖς τ' ἀρχαίου δέντρου τά κλωνάρια,
στό κύμα, στό βουνό καί στ' ἀργαστήρι,
χαρούμενες κοπέλες, παλικάρια,
κινοῦμε στῆς δουλειᾶς τό πανηγύρι.

Στά χέρια μας, στά μάτια μας, ἀστράφτει
τῆς γῆς μας, τ' οὐρανοῦ κρουστή ἡ λαμπάδα,
μές στίν καρδιά γλυκός καημός ἀνάφτει
γιά Σένα, μάνα Ἑλλάδα! Ἑλλάδα! Ἑλλάδα!

Στρατής Μυριβήλης

79. ΤΑ ΜΥΡΜΗΓΚΙΑ

Κοντά στ' ἄλωνια τοῦ χωριοῦ εἶχε ἀνοίξει μιά μυρμηγκοφωλιά. Ἐκατοντάδες μυρμήγκια τήν κατοικουσαν. Μέρα καὶ νύχτα ἔμπαιναν κι ἔβγαιναν ἄνοιγαν δρόμους πρός ὅλες τίς θημωνιές καὶ πρός ὅλα τά ἄλωνια. Καὶ κουβαλοῦσαν, κουβαλοῦσαν.

— «Μισακάρηδες τούς ἔχουμε τούς μυρμήγκους», ἔλεγαν οἱ ἀγαθοί ἀγρότες καὶ γελοῦσαν. «Θά μᾶς φᾶν ὅλη τή σοδειά» πρόσθεταν ἄλλοι. «Πρέπει νά καταστρέψουμε τή φωλιά τους», συμφωνοῦσαν ὅλοι.

Ἄλλα δέν τό ἔκαναν. Γιατί, κατά βάθος, τά ἀγαποῦσαν. Τά ἔνιωθαν σάν συντρόφους στή δουλειά. Τά τιμοῦσαν γιά τήν ἀκούραστη ἀφοσίωσή τους πρός τή ζωή τῆς κοινωνίας τους καὶ γιά τήν ἀγάπη τους στήν ἐργασία. «Ἐτσι καὶ οἱ χωρικοί ἦταν ἐργατικοί καὶ κοπίαζαν μέ ἰδρώτα καὶ μέ ἀγάπη ν' ἀποσπάσουν ἀπό τό χῶμα τίς θρεπτικές οὐσίες πού ἔκρυβε μέσα του.

Τά μυρμήγκια τά εἶχαν σάν παράδειγμα. «Δουλευτής σάν τό μυρμήγκι», ἔλεγαν γιά ὅποιον ἔβλεπαν νά εἶναι καλός καὶ ἄξιος ἐργάτης. «Μυρμήγκι» ἔλεγαν τόν οἰκονόμο ἄνθρωπο, πού νοικούρευε τήν περιουσία του καὶ δέν τήν ξόδευε ἀνώφελα. Γι' αὐτά καὶ γι' αὐτά, δὲν τά ἐνοχλοῦσαν τά μυρμήγκια, ἀλλά τά ἄφηναν ἥσυχα νά κάνουν τήν ἐσοδεία τους ἀπό τίς θημωνιές κι ἀπό τά ἄλωνια.

Μιά μέρα εἶπαν στό γεωπόνο, πού ἔτυχε νά περάσει ἀπό τό χωριό κι ἐπισκέφτηκε τ' ἄλωνια.

— Τί ζῶα κι αὐτά τά μυρμήγκια!

— «Ἐντομα, τούς ἀπάντησε ὁ γεωπόνος.» Εντομα, ὅπως οἱ μέλισσες, οἱ πεταλοῦδες, οἱ μύγες, τά σκαθάρια.

— «Ἐντομα; ἀπόρησαν οἱ χωρικοί. Πρώτη φορά τό μάθαιναν.

— Μάλιστα, ἐντομα, βεβαίωσε ὁ γεωπόνος, μά ἔντομα

κοινωνικά. Σέ τοῦτο μοιάζουν πολύ μέ τούς ἀνθρώπους. Ζοῦν, νά ποῦμε κατά χωριά. Νά, αὐτή ἐδῶ ἡ μυρμηγκοφωλιά, εἶναι ἔνα χωριό καί μάλιστα μεγάλο χωριό, μέ πληθυσμό περισσότερο ἀπό τόν πληθυσμό τοῦ δικοῦ σας χωριοῦ.

— “Ωστε, εἶπε κάποιος, ὑπάρχουν καί μυρμηγκοινωνίες;

Βέβαιότατα, ἀπάντησε ὁ γεωπόνος σοβαρά. Μυρμηγκοινωνίες μέ νόμους ἀπαράβατους καί μέ αὐστηρή πειθαρχία. Ὁ καθένας ξέρει τή δουλειά του κι ἐκτελεῖ τό καθῆκον του, χωρίς νά περιμένει νά τοῦ τό ἐπιβάλουν καί χωρίς νά τό ἀποφεύγει. Στά μυρμήγκια ὑπάρχει ἡ ἀνησυχία γιά τό μέλλον. Γι’ αὐτό ἀποθηκεύουν τροφές ἀπό τό καλοκαίρι, νά τίς ἔχουν τή χειμερινή ἐποχή. Ἀκόμα ὑπάρχει καί καταμερισμός τῆς ἐργασίας στήν κοινωνία τῶν μυρμηγκιῶν. Ἄλλα ἀπό αὐτά εἶναι ἀπλοί ἐργάτες, πού δέν κάνουν ἄλλη δουλειά, παρά νά κουβαλοῦν τροφές. Ἄλλα ὅμως εἶναι ὄπλίτες, πού ἔχουν ἔργο νά φρουροῦν τή μυρμηγκοφωλιά καί νά τήν προστατεύουν πολεμώντας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τους.

— Μή μᾶς πεῖτε τώρα ὅτι τά μυρμήγκια κάνουν καί πολέμους; παρατήρησε εἰρωνικά κάποιος.

— Βέβαια, συνέχισε ὁ γεωπόνος. Κάνουν ἐκστρατεῖες, δίνουν μάχες μέ ἄλλες μυρμηγκοινωνίες καί πιάνουν αἷχμάλωτους, πού τούς κρατοῦν στή δική τους μυρμηγκοφωλιά, ὅπου οἱ νικητές τούς χρησιμοποιοῦν γιά ὑπηρέτες.

Εἶπε κι ἄλλα περίεργα πράγματα γιά τή ζωή τῶν μυρμηγκιῶν ὁ γεωπόνος. Καί τότε κατάλαβαν οἱ χωρικοί, γιατί ἔνιωθαν τόση συμπάθεια πρός ἔνα εἶδος ἔντομα, ἀπό τό ὅποιο δέν εἶχαν καμμιά ὠφέλεια καί μάλιστα ζημία. Ἡταν τόσο συγγενικός ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τους μέ τή ζωή τή δική τους!

Ἐξακολουθοῦσαν λοιπόν οἱ χωρικοί νά παρακολουθοῦν τή ζωή στίς μυρμηγκοφωλιές καὶ νά ἐπαληθεύουν ὅσα τούς εἶχε πεῖ ὁ γεωπόνος.

Καί νά, μιά μέρα, εἶδαν τά μεγάλα μυρμήγκια νά εἶναι ἐφοδιασμένα μέ φτερά, πού τούς σκέπαζαν ὅλο τό κορμί καὶ μ' αὐτά δοκίμαζαν νά πετάξουν.

— Σωστά, ἔλεγαν τότε οἱ χωρικοί, μᾶς εἶπε ὁ γεωπόνος, ὅτι τά μυρμήγκια εἶναι ἔντομα.

Ωστόσο, ἡ μυρμηγκοφωλιά εἶχε μπεῖ σέ μεγάλη κίνηση. Κάτι τό ἔκτακτο συνέβαινε. Φαίνονταν σάν νά ἔτοιμάζονταν γιά ταξίδι. Καί πραγματικά, ὕστερα ἀπό λίγο τά μυρμήγκια σηκώθηκαν στό φτερό, σάν ἔνα μικρό ἄσπρο συννεφάκι. Ἀρχισαν νά πετοῦν τραβώντας κατά μῆκος τῆς παραλίας, γιά νά ξεμακρύνουν ἀπό τήν παλιά τους φωλιά.

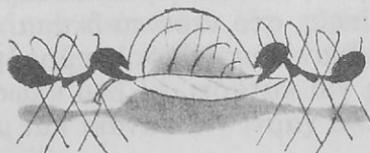
Μά δέν ἔφευγαν ὅλα. Ἡταν μιά ἀποικία πού εἶχε ἀποφασιστεῖ νά ξενιτεύει, γιατί εἶχε στό μεταξύ μεγαλώσει ὁ ἀριθμός τῶν μελῶν τῆς μυρμηγκοφωλιᾶς. Τό πρόβλημα λοιπόν ἥταν, ἀν ἀρκοῦσε ἡ τροφή γιά ὅλους. Νά, ποιά ἥταν ἡ αἰτία τῆς μεταναστεύσεως.

Ποῦ ὅμως θά πήγαιναν; Θά ἔβρισκαν καλύτερο μέρος ἢ χειρότερο;

Ποιός μποροῦσε νά τό ξέρει; Ἔνα ἥταν βέβαιο: ὅτι ἡ ἀποικία ἔφευγε ὅχι μόνο γιά νά ἐλαφρώσει τό βάρος ἀπό τόν τόπο πού τά ἔτρεφε, ἀλλά καὶ γιά νά διαδώσουν τή φυλή τους καὶ πιό πέρα, σέ ἄλλα μέρη. Αὐτό τούς ὑπαγόρευε τό ζωϊκό τους ἔνστικτο. Αὐτό ἥταν ὁ «νόμος τῆς Φύσεως», στόν ὅποιο ὅφειλαν νά ὑπακούουν.

(Περιοδ. Ε.Ε.Σ.Ν.)

Παναγιώτης Γρίσπος

80. Η ΘΑΛΑΣΣΑ

‘Ο πατέρας μου — μύρο τό κύμα πού τόν τύλιξε — δέν εἶχε σκοπό νά μέ κάμει ναυτικό.

— Μακριά, ἔλεγε, μακριά, παιδί μου, ἀπό τό ἄτιμο στοιχειό! Δέν ἔχει πίστη, δέν ἔχει ἔλεος, Λάτρεψέ την ὅσο θές. Δόξασέ την, ἐκείνη τό σκοπό της. Μήν κοιτᾶς πού χαμογελᾶ, πού σου τάζει θησαυρούς. Ἀργά γρήγορα θά σου σκάψει τό λάκκο ἢ θά σέ ρίξει πετσί καί κόκαλο, ἄχρηστον στόν κόσμο.

Καί τά ἔλεγε αὐτά ἀνθρωπος, πού ἔφαγε τή ζωή του στό καράβι· πού ὁ πατέρας, ὁ πάππος, ὁ προπάππος, ὅλοι ὡς τή ρίζα τῆς γενιᾶς ξεψύχησαν στό παλαμάρι. Μά δέν τά ἔλεγε μόνο αὐτός ἀλλά κι ἄλλοι γέροντες τοῦ νησιοῦ, πού εἶχαν ἀκόμη τούς κάλους στά χέρια. — ‘Η θάλασσα δέν ἔχει πιά ψωμί, ἔλεγαν κι ἀναστέναζαν. ‘Ἄς εἶχα ἔνα κτῆμα στή στεριά καί μαύρη πέτρα νά ρίξω πίσω μου.

‘Η ἀλήθεια εἶναι πώς πολλοί τους ὅχι κτῆμα, ἀλλά νησί ὀλάκερο μποροῦσαν ν’ ἀποκτήσουν μέ τά χρήματά τους. Μά ὅλα τά ἔριχναν πάλι στή θάλασσα. Παράβγαιναν ποιός νά στεριώσει μεγαλύτερο καράβι, ποιός νά πρωτογίνει καπετάνιος.

Κι ἐγώ, πού ἄκουγα συχνά τά λόγια τους καί τά ἔβλεπα τόσο ἀσύμφωνα μέ τά ἔργα τους, δέν μποροῦσα νά λύσω τό μυστήριο. Κάτι, ἔλεγα, θεϊκό ἐρχόταν κι ἔσερνε ὅλες τίς ψυχές καί τίς γκρέμιζε ἄβουλες στά πέλαγα, ὅπως ὁ τρελοβοριάς τά στειρολίθαρα.

‘Αλλά τό ἵδιο ἐκεῖνο κάτι μ’ ἔσπρωχνε κι ἐμένα ἐκεῖ. ‘Από μικρός τήν ἀγαποῦσα τή θάλασσα. Τά πρῶτα βήματά μου, νά εἰπεῖς, στό νερό τά ἔκαμα. Τό πρῶτο μου παιγνίδι ἦταν ἔνα κουπί ἀπό λουμίνι μ’ ἔνα ξυλάκι ὁρθό στή μέση γιά κατάρτι, μέ δυό κλωστές γιά παλαμάρια, ἔνα φύλλο χαρτί γιά πανάκι καί μέ τήν παιδική

φαντασία μου, πού τό ̄κανε μπάρκο τρικούβερτο. Πήγα και τό ̄εριξα στή θάλασσα μέ καρδιοχτύπι. "Αν θέλεις, ήμουν κι εγώ ̄κει μέσα. Μόλις όμως τό ̄πιθωσα και βούλιαξε στόν πάτο. Μά δὲν ̄ργησα νά κάμω ̄λλο μεγαλύτερο ̄πό σανίδια. "Ο ταρσανάς * γιά τοῦτο ̄ταν στό λιμανάκι του 'Αι-Νικόλα. Τό ̄εριξα στή θάλασσα και τό ̄άκολούθησα κολυμπώντας ώς τήν ̄μπατή του λιμανιοῦ, ̄που τό πήρε τό ρέμα μακριά. ̄Αργότερα ̄γινα πρώτος στό κουπί, πρώτος και στό κολύμπι. Τά λέπια μοῦ ̄έλειπαν.

— Μωρέ, γειά σου, κι ̄εσύ θά μᾶς ντροπιάσεις ̄δλους! ̄έλεγαν οι γεροναύτες, ̄ταν μ' ̄έβλεπαν νά τσαλαβουτῶ σάν δέλφινας. 'Εγώ καμάρωνα και πίστευα νά δείξω προφητικά τά λόγια τους. Τά βιβλία — πήγαινα στό Σχολαρχεῖο** θυμοῦμαι — τά ̄έκλεισα γιά πάντα. Τίποτα δέν ̄έβρισκα μέσα νά συμφωνεῖ μέ τόν πόθο μου. 'Ενῶ ̄έκεινα, πού είχα γύρω μου ψυχωμένα κι ̄ψυχα, μοῦ ̄έλεγαν μύρια: οι ναύτες μέ τά ̄ήλιοκαμένα τους πρόσωπα και τά φανταχτερά ροῦχα· οι γέροντες μέ τά διηγήματά τους· τά ξύλα μέ τή χτυπητή κορμοστασιά· οι κοπέλες μέ τά τραγούδια τους:

"Ομορφος πού 'ναι ό γεμιτζής, ̄ταν βραχεῖ κι ̄άλλαξει και βάλει τ' ̄ασπρα ροῦχα του και στό τιμόνι κάτσει.

Τ' ̄άκουγα ̄πό τήν κούνια μου κι ̄έλεγα πώς ̄ταν φωνή του νησιοῦ μας, πού παρακινοῦσε τούς ̄άντρες στή θαλασσινή ζωή. "Έλεγα πότε κι εγώ νά γίνω γεμιτζής και νά κάτσω θαλασσοβρεμένος στό τιμόνι. Θά μέ καμάρωνε τό νησί.

Ναί. Τήν ̄αγαποῦσα τή θάλασσα! Τήν ̄έβλεπα νά ̄άπλωνται ̄πό τό ̄άκρωτήρι ώς πέρα, πέρα μακριά, νά χάνεται στά ουρανοθέμελα, σάν ζαφειρένια πλάκα

* ναυπηγεῖο

** σημερινό Γυμνάσιο

στρωτή, βουβή, καί πάσχιζα νά μάθω τό μυστικό της. Τήν ἔβλεπα δργισμένη ἄλλοτε νά δέρνει μ' ἀφρούς τό ἀκρογιάλι, νά καβαλικεύει τά χάλαρα, νά σκαλώνει στίς σπηλιές, νά βροντᾶ καί νά ἡχάει, λές καί ζητοῦσε νά φτάσει στήν καρδιά τῆς γῆς, γιά νά σβήσει τίς φωτιές της.

Κι ἔτρεχα μεθυσμένος νά παιξω μαζί της, νά τή θυμώσω, νά τήν ἀναγκάσω νά μέ κυνηγήσει, νά νιώσω τόν ἀφρό της ἐπάνω μου, ὅπως πειράζουμε, ὅταν εἶναι ἀλυσοδεμένα, τ' ἀγρίμια. Κι ὅταν ἔβλεπα καράβι νά σηκώνει τήν ἄγκυρα, νά βγαίνει ἀπό τό λιμάνι καί νά ἀρμενίζει στ' ἀνοιχτά, ὅταν ἄκουγα τίς φωνές τῶν ναυτῶν πού γύριζαν τόν ἀργάτη, καί τά κατευοδώματα τῶν γυναικῶν, ἡ ψυχή μου πετοῦσε σάν πουλάκι θλιμένο ἐπάνω του. Τά σταχτόμαυρα σκοινιά, τά ὀλοφούσκωτα πανιά, τά πόμολα, πού ἄφηναν φωτεινή γραμμή ψηλά, μ' ἔκραζαν νά πάω μαζί τους, μοῦ ἔταζαν ἄλλους τόπους, ἄλλους ἀνθρώπους, πλούτη, χαρές.

Καί νυχτόημερα ἡ ψυχή μου ἄλλον πόθο νά μήν ἔχει, παρά τό ταξίδι. Ἀκόμη καί τήν ὥρα πού ἐρχόταν πικρό χαμπέρι στό νησί κι ὁ πνιγμός πλάκωνε τίς ψυχές ὅλων καί χυνόταν βουβή ἡ θλίψη ἀπό τά ζαρωμένα πρόσωπα ὡς τ' ἄψυχα λιθάρια τῆς ἀκρογιαλιᾶς· ὅταν ἔβλεπα τά δρφανοπαίδια στούς δρόμους καί τίς γυναικες μαυροφόρες· ὅταν ἄκουγα νά διηγοῦνται ναυαγοί τό μαρτύριό τους, πεῖσμα μ' ἔπιανε πού δέν ἥμουν κι ἐγώ μέσα. Πεῖσμα καί σύγκρυ μαζί.

Δέν κρατήθηκα περισσότερο. Ἔλειπε ὁ πατέρας μέ τή σκούνα στό ταξίδι. Μίσευε κι ὁ καπετάν Καλιγέρης, ὁ θεῖος μου, γιά τή Μαύρη Θάλασσα. Τοῦ ἔπεσα στό λαιμό. Τόν παρακάλεσε κι ἡ μάνα μου ἀπό φόβο μήν ἀρρωστήσω. Μέ πήρε μαζί του.

— Θά σέ πάρω, μοῦ λέει, μά θά δουλέψεις. Τό καράβι θέλει δουλειά. Δέν εἶναι ψαρότρατα νά χεις φαΐ καί ὕπνο.

Τόν φοβόμουνα πάντα τό θεῖο μου. ⁷ Ήταν ἄγριος και
κακός σέ μένα, ὅπως και στούς ναῦτες του.

— Κάλλιο σκλάβοι στό Ἀλιτζέρι, παρά μέ τόν Καλι-
γέρη, ἔλεγαν, γιά νά δείξουν τήν ἀπονιά του.

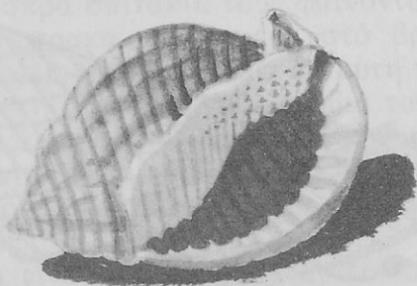
Κι ό λόγος του πάντα προσταγή. Μόνο ἀπελπισμέ-
νοι πήγαιναν στή δούλεψή του. Μά ό μαγνήτης, πού
τραβοῦσε τήν ψυχή μου, ἔκαμε νά τά λησμονάω ὅλα.
Νά πατήσω μιά στήν κουρβέτα, ἔλεγα, και δουλειά
ὅση θές.

Ἄληθινά ρίχτηκα στή δουλειά μέ τά μοῦτρα. ⁸ Εκαμα
παιγνίδι τίς ἀνεμόσκαλες. ⁹ Οσο ψηλότερα ἡ δουλειά,
τόσο πρόθυμος ἐγώ. Μπορεῖ ό θεῖος μου νά ἥθελε νά
παιδευτῶ ἀπό τήν ἀρχή γιά νά μετανιώσω. ¹⁰ Από τήν
πλύση τῆς κουρβέτας στό ξύσιμο· ἀπό τό ράψιμο τῶν
πανιῶν στῶν σκοινιῶν τό πλέξιμο· ἀπό τό λύσιμο τῶν
ἄρμενων στό δέσιμο. Τώρα στήν τρόμπα· τώρα στόν
ἀργάτη· φόρτωμα — ξεφόρτωμα, καλαφάτισμα, χρω-
μάτισμα, πρῶτος ἐγώ.

Πρῶτος; Πρῶτος. Τί μ' ἔμελλε; Μοῦ ἔφτανε πώς ἀνέ-
βαινα ψηλά στή σταύρωση κι ἔβλεπα κάτω τή θάλασσα
νά σκίζεται και νά πισωδρομάει ὑποταχτική μου. Τόν
ἄλλο κόσμο, τούς στεριανούς, μέ θλίψη τούς ἔβλεπα...
Ψέ!... ἔλεγα μέ περιφρόνηση. Ζοῦνε τάχα κι ἐκεῖνοι!.

(Λόγια τῆς Πλώρης)

Ανδρέας Καρκαβίτσας

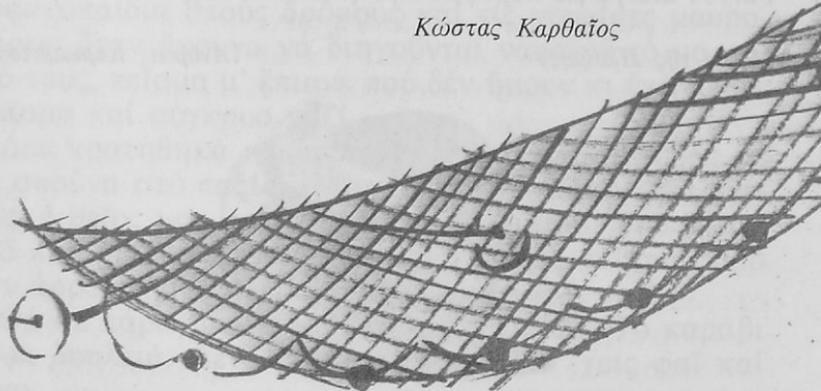
81. ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Σέ μαύρη θάλασσα πλατιά
ένα μικρό καράβι
πάνω πηδᾶ, κάτω βουτᾶ
και τ' ἄγριο κύμα σκάβει.
κι ἔνα φωτάκι ἀπό μακριά
πού σβεῖ καί πάλι ἀνάβει.

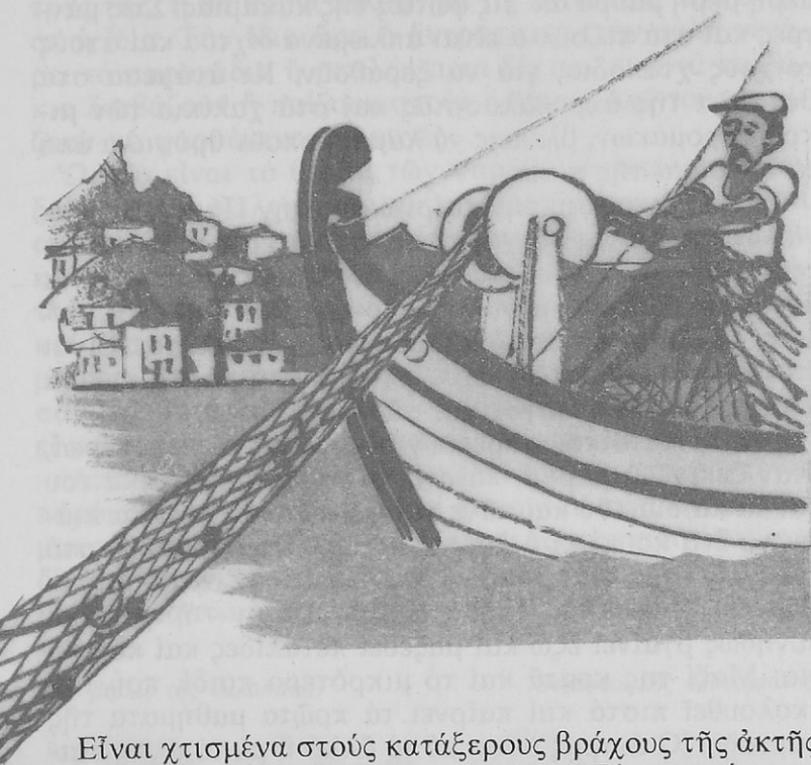
Τά κύματα ὅμοια μέ βουνά
μέ μουγκρητό ἄγριο δρμοῦνε,
μανιάζουνε κι ἀφρίζουνε
καί σποῦνε καί βροντοῦνε,
καί τό καράβι τ' ἀλαφρό
νά καταπιοῦν ζητοῦνε.

Μά αὐτό στήν ἄπατη ἐρημιά
τό φόβο δέ γνωρίζει.
Μά τά πανιά του, δρθά, ἀνοιχτά,
πού ἀγέρας δέν τά σκίζει,
κατά τό φῶς τό μακρινό
γοργόφτερο ἀρμενίζει.

Κώστας Καρθαϊος

82. ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΩΝ ΨΑΡΑΔΩΝ

Είναι χτισμένα στους κατάξερους βράχους της άκτης πού τους χτυπάει διαρκῶς τό κύμα. Τά μικρούτσικα γκρίζα καὶ ἄσπρα σπιτάκια τους φαίνονται ἀπό τό πέλαγος σάν ὅστρακα, κολλημένα στό βράχο. Μόλις φτάσεις στό χωριό, σου χτυπάει τή μύτη ἡ θαλασσινή καὶ ἡ ψαράδικη μυρουδιά, ἡ μυρουδιά του φυκιοῦ καὶ του ψαριοῦ καὶ του κοπανισμένου πεύκου πού μέ αὐτό βάφουν τά παραγάδια καὶ τά δίχτυα· ἀκόμα κι ἡ μυρουδιά του κατραμιοῦ πού είναι γιά νά παλαμίζουν τίς ψαρόβαρκες.

Οἱ δρόμοι είναι σέ πολλά μέρη κόκκινοι ἀπό τήν

κοπανισμένη φλούδα τοῦ πεύκου καὶ τά βράχια σέ μέρη μέρη μαῦρα ἀπ' τίς φωτιές τῆς κακαβιᾶς. Στίς μάντρες καὶ στά πεζούλια εἶναι ἀπλωμένα δίχτυα καὶ στούς τούχους χταπόδια, γιά νά ξεραθοῦν. Κι ἀνάμεσα στά βότσαλα τῆς ἀκροθαλασσιᾶς καὶ στά χαλίκια τῶν μικρῶν δρομάκων, βλέπεις νά λαμποκοποῦν θρύψαλα ἀπό τά ὄστρακα τῆς πίνας.

Τήν εἰκόνα αὐτή τήν παίρνω ἀπό τήν Πάχη τῶν Μεγάρων, πού εἶναι τό χαρακτηριστικότερο, τό κλασικότερο ψαροχώρι τῆς Ἀττικῆς. Ἐδῶ τό παπούτσι εἶναι ἄγνωστο. Μικροί, μεγάλοι, σερνικοί καὶ θηλυκοί, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιά, περπατοῦν ξυπόλητοι. Εἶναι ἔτοιμοι νά πηδήσουν κάθε στιγμή στή βάρκα καὶ νά ἀνοιχτοῦν στό πέλαγος γιά ψάρεμα.

Ἐδῶ οἱ κάτοικοι ψαρεύουν οἰκογενειακῶς. Τό πρωί, ὅταν ξεκινᾶ ἡ βάρκα, παίρνει ὁ ψαράς τή γυναίκα του καὶ τά παιδιά του καὶ πᾶνε γιά ψέρεμα. Ἡ γυναίκα πιάνει τό ἔνα κουπί κι ὁ ἄντρας τό ἄλλο καὶ τραβοῦν στό πέλαγος, σάν σύντροφοι. "Οταν φτάσουν στά νησιά – εἶναι δυό νησάκια μπροστά στήν Πάχη – ἡ γυναίκα συνήθως βγαίνει ἔξω καὶ μαζεύει πεταλίδες καὶ καβούρια. Μαζί της κρατᾶ καὶ τό μικρότερο παιδί, πού τήν ἀκολουθεῖ πιστά καὶ παίρνει τά πρῶτα μαθήματα τῆς ψαρικῆς. Ὁ ἄντρας μένει μέ τό ἄλλο ἢ μέ τά ἄλλα παιδιά, στή βάρκα, ἀνοίγεται πιό πολύ, πάει στούς «μπάγκους» καὶ ρίχνει τά παραγάδια ἢ τούς κιούρτους. Ἔπειτα ψαρεύει μέ καθετή. Σ' ὅλες αὐτές τίς δουλειές τόν βοηθοῦν, ὅταν δέν ἔχουν σχολεῖο ἢ σχολική ἐργασία νά ἔτοιμάσουν, τά παιδιά του, πού ἀπό δχτώ χρονῶν ξέρουν κουπί καὶ τιμόνι καὶ νετάρισμα καὶ δόλωμα παραγαδιῶν. "Οταν περάσει καμιά ὥρα, ὁ ἄντρας σηκώνει τά παραγάδια, περνάει ἀπό τό νησί, παίρνει τή γυναίκα του καὶ γυρίζουν ὅλοι στό χωριό.

"Η γυναίκα τώρα ἔχει ἄλλη δουλειά. Θά μαγειρέψει

τήν κακαβιά, ἀπό τά φρέσκα ψάρια πού ἔπιασε ὁ ἄντρας της, ή θά κάμει πιλάφι μέ τίς πεταλίδες πού ἔπιασε ἡ ἴδια. Τήν ἴδια ὥρα ὁ ἄντρας της στήν αὐλή νετάρει τά παραγάδια ή μπαλώνει τά δίχτυα, ἐνῶ τά παιδάκια διαβάζουν ἡ παίζουν στούς δρόμους καί τούς γεμίζουν μέ χαρούμενες κραυγές...

‘Ωραῖο εἶναι τό θέαμα τῶν ψαράδικων στόλων, ὅταν ἔκεινοῦν τό δειλινό ἀπό κάθε ψαροχώρι κι ἀνοίγονται στό πέλαγος γιά ψάρεμα. Μπροστά πάει τό ψαροκάικο καί πίσω του ἀκολουθάει μιά ἀλυσίδα ἀπό βάρκες. Δεύτερη στή σειρά, ἔρχεται ἡ μεγάλη βάρκα μέ τά δίχτυα, καί πίσω ἀκολουθοῦν οἱ βάρκες μέ τίς λάμπες, ὅλες μικρές, μιά κόψη, ἔνα σκαρί. Ἀπό μακριά μοιάζουν σάν προβατάκια, πού ἀκολουθοῦντε τή μητέρα τους, κι εἶναι δεμένα, τό ἔνα μέ τό ἄλλο, γιά νά μή χαθοῦν.

‘Από κάθε λιμάνι φεύγουν κάθε δειλινό τέσσερα-πέντε παρόμοια συγκροτήματα καί χάνονται σιγά σιγά πέρα μακριά στό πέλαγος. Κι ὅταν πέσει τό σκοτάδι, ἀνάβουν ὅλες οἱ βάρκες τά φῶτα τους καί τότε θαρρεῖς πώς μιά φανταστική πολιτεία πρόβαλε ξαφνικά πάνω στά νερά...

(Τό βιβλίο τῆς θάλασσας)

Θεμιστοκλῆς Ποταμιάνος

83. ΣΦΟΥΓΓΑΡΙΑ ΚΑΙ ΣΦΟΥΓΓΑΡΑΔΕΣ

·Η θάλασσα

Χάνεται στά βάθη τῆς ἴστορίας ἡ ἀρχή τοῦ δέους καί τοῦ θαυμασμοῦ τῶν ἀνθρώπων γιά τό ὑγρό βασίλειο τῆς θάλασσας. Γιατί, ὅπως ξέρουμε, σύμφωνα μέ τό

σχέδιο τῆς Δημιουργίας τοῦ Σύμπαντος, ἡ θάλασσα ὑπῆρξε τό λίκνο τῆς πρώτης μορφῆς ζωῆς.

Ἡ ὄψη τῆς, ἡ ἀπεραντοσύνη της, τὸ γαλάζιο χρῶμα της, τὰ βαθιά νερά της, ὁ ἀνεξερεύνητος πλοῦτος τῶν βυθῶν της καὶ τό ἀκαταμάχητο μυστήριο της ἐρέθιζαν πάντοτε τή φαντασία τῶν ἀνθρώπων ἀπό τά πρῶτα τους βήματα. Τούς ἔκανε ἀνιχνευτές καὶ δούλους τῶν μυστικῶν της!

Ἐτσι, αἰῶνες τώρα, μαγνητισμένη ἡ σκέψη ἀπό τό μεγαλεῖο, τ' ἀκρογιάλια, τίς ὅμορφιές, τά ψάρια, τούς βυθούς καὶ τά θέλγητρα τοῦ ὑγροῦ στοιχείου, σπρώχνει τήν ἀνθρώπινη περιέργεια στίς πιό τολμηρές περιπέτειες.

Ωθεῖ τόν ἀνθρωπόνα γίνει ἔξερευνητής, ποιητής, ναυτικός, ταξιδευτής, ἀλλά καὶ ψαράς, βουτηχτής, κυνηγός, πού μερόνυχτα παλεύει μέ τό θεριό, τή θάλασσα. Ἀκατάπαυστα ἀγωνίζεται νά τῆς ἀποσπάσει τόν πλοῦτο πού κρύβει στά σπλάχνα της.

Πόσα εἴδη ἀπό ὑδρόβια, ἀλήθεια, κινοῦνται μέσα στά σκοτεινά βάθη τῶν ωκεανῶν; Πόσες ποικιλίες ἀπό ψάρια ὑπάρχουν; Καί πῶς ὀνομάζονται οἱ ὄργανισμοί πού ζοῦν στό βασίλειο τοῦ ἀπέραντου πόντου;

Μυριάδες εἶναι οἱ ὀνομασίες, οἱ μορφές, τά μεγέθη, οἱ χρωματισμοί καὶ οἱ παραλλαγές τους. Κι ἀκόμα ἀπειρά τά μυστικά, οἱ συνήθειες, οἱ παραξενιές, οἱ ἴδιότητες τῶν ὄργανισμῶν πού κινοῦνται στό γαλάζιο νερό.

Τό σφουγγάρι

"Ενας ἀπό τούς ἀπειρους αὐτούς ὄργανισμούς εἶναι τό σφουγγάρι.

Ἄλλά τί εἶναι τό σφουγγάρι; Εἶναι ζῶο; Εἶναι φυτό; ή ζωόφυτο, ὅπως ισχυρίζονται πολλοί;

Ο μεγάλος "Ελληνας φιλόσοφος" Ἀριστοτέλης εἶπε

πώς εἶναι ζῶο. Ὁ Πλίνιος τό δνόμασε φυτό. Κι ἄλλοι νεώτεροι τό εἶπαν σποιγγῶδες. Τά βιβλία λένε πώς εἶναι ἀτελής, πολυκύτταρος ὀργανισμός, πού ζεῖ στό νερό σάν φυτό.

Ωστόσο, τό σφουγγάρι ἔχει αἰσθήσεις καί ἀναμφισβήτητα εἶναι ζῶο σάν τά ψάρια. Ἀρχίζει τή ζωή του σάν ζῶο, μεγαλώνει σάν φυτό καί τελειώνει σάν σφουγγάρι, πού... μαζεύει τά νερά στό νιπτήρα, στό μπάνιο, στό νεροχύτη.

Ζεῖ πάντα μέσα στό βυθό καί μοιάζει σάν κουνουπίδι ὅρθιο. Εἶναι μιά μαύρη μάζα πυκνή καί γλιστερή, πού πᾶς νά τήν πιάσεις καί τή σιχαίνεσαι. Οἱ τρύπες του, πού βλέπουμε, εἶναι γεμάτες ἀπό ἓνα εἶδος πηχτῆς λάσπης, πού κυκλοφορεῖ μέσα σ' ὁλόκληρο τόν κορμό τοῦ σφουγγαριοῦ, γιά νά μεταφέρει τίς χιλιάδες τούς μικροοργανισμούς πού ἀποτελοῦν τήν τροφή του.

Ο πολλαπλασιασμός του εἶναι πολύ ἀπλός. Ὄταν ἔρθει ἡ ἐποχή του, ξεφεύγει ἓνα πολύ μικρό κομματάκι σφουγγάρι καί κολυμπώντας πάει καί κολλάει σέ κάπιο βράχο. Τίποτε ἄλλο δέ χρειάζεται. Κολλημένο στή θέση του μεγαλώνει ὀλοένα κι ἔπειτα ἀπό ἔξι χρόνια εἶναι ἔτοιμο.

Ἐτοιμο δηλαδή, γιά νά βουτήξει ὁ σφουγγαράς στό βάθος τοῦ νεροῦ καί μέ τό μαχαίρι του νά τό κόψει, ἀφοῦ βέβαια τό ἐπισημάνει πρωτύτερα μέ τό εἰδικό γυαλί του.

Ὑστερα, τό σφουγγάρι περνάει ἀπό μιά εἰδική κατεργασία: Πρῶτα πρῶτα ὁ σφουγγαράς τό ἀπλώνει στήν ἀκτή καί τό πατάει μέ τά γυμνά πόδια του. Μετά τό πλένει καί ξανά τό πατάει, τό περιποιεῖται καί τό δίνει στό ἐμπόριο. Ἐτσι, ἀπό μιά ἄγρια, σχεδόν μαύρη μάζα πού ἦταν στήν ἀρχή, γίνεται τώρα λευκό, ἀφράτο καί μαλακό, ἔτοιμο νά πλύνει τό σῶμα σου ἢ νά μπεῖ στήν κουζίνα.

Ανάλογα τώρα μέ τόν τόπο, τό μέγεθος καί τόν καιρό πού θά ψαρευτεῖ, τό σφουγγάρι χωρίζεται σέ ποιότητες. Πιό καλό εἶναι αὐτό πού τό λένε μελάτι. Γι' αὐτό καί τό κυνηγοῦν περισσότερο.

Οι σφουγγαράδες

Εἶναι πολλοί οἱ νησιώτες μας πού ἀσχολοῦνται συστηματικά μέ τό ψάρεμα τοῦ σφουγγαριοῦ. Ὁλόκληρα νησιά, ὅπως ή Κάλυμνος, ή Σύμη, ή Κῶς, ή "Υδρα, οἱ Σπέτσες ζοῦν ἀπό τό σφουγγάρι, πού ψαρεύουν στίς μακρινές ἀκτές τῆς Βεγγάζης, τῆς Τρίπολης καί γενικά τῆς βορειοαφρικανικῆς ἀκτῆς. Καί εἶναι οἱ "Ελληνες οἱ καλύτεροι σφουγγαράδες τοῦ κόσμου κι ὠφελοῦν πολύ τή χώρα μας, γιατί γίνονται αἰτία νά εἰσάγεται δῶ ἀρκετό συνάλλαγμα.

Οἱ σφουγγαράδες φεύγουν ἀπό τά νησιά τους κατά τό Μάη καί γυρίζουν κατά τόν 'Οκτώβρη, ὕστερ' ἀπό ἔξι μηνῶν κόπους, μόχθους καί κινδύνους. Κάποτε ἀφήνουν καί νεκρούς πέρα στά βορειοαφρικανικά παράλια. 'Εξάλλου, ή ἀσθένεια τοῦ Πάρκινσον, πού παθαίνουν συνήθως οἱ βουτηχτές, ἔχει τήν αἰτία της στό διτί δουλεύουν κάτω στά βαθιά νερά. Εἶναι μιά ἀσθένεια, πού προκαλεῖ παράλυση στά πόδια καί στά χέρια, τρεμούλα σ' ὄλόκληρο τό σῶμα, καί κάνει τούς ἀνθρώπους ἀνίκανους σ' ὄλόκληρη τή ζωή τους.

'Εντούτοις, κάθε χρόνο καί νέοι νησιώτες ἔρχονται στή δουλειά. Μερικοί μάλιστα βουτοῦν καί δίχως σκάφανδρο. Δένουν ἀπλῶς μιά πέτρα στήν κοιλιά τους καί καταδύονται 20 καί 25 ὀργιές μέ μιά μόνο ἀνάσα πού διαρκεῖ 2 καί 3 λεπτά μέσα στό νερό.

"Ετσι, τό σφουγγάρι, πού στό τέλος καταντάει σφουγγαρόπανο, ἐκτός ἀπό τό διτί περνάει ἀπό μιά ἐπίπονη κατεργασία, συχνά κοστίζει καί τή ζωή τῶν ἀνθρώπων.

Σήμερα πάντως οί σφουγγαράδες δύσο πᾶνε καί λιγό-
στεύονταν. Γέμισε, βλέπετε, ή άγορά μέ τά συνθετικά
σφουγγάρια, πού ἐκτόπισαν τό καθαρό καί γνήσιο εί-
δος αὐτό τῆς θάλασσας, πού γιά πολλά χρόνια πλούτι-
σε τόσο τή ζωή καί τή φιλολογία τῆς χώρας μας. Ἐν-
δεικτικά σημειώνουμε δτι, ἐνῶ ή παραγωγή τῶν σφουγ-
γαριῶν τό 1948 εἶχε φτάσει τά 120.000 κιλά, μετά τό
1960 κατέβηκε στά 60.000!

(Θαλασσινοί ἀντίλαλοι)

Δημήτρης Φερούσης

84. ΧΩΡΙΣΜΟΣ

‘Απλώνουν στίς ἀντένες οί ναῦτες μάνι μάνι
τά κάτασπρα πανιά,
καί τό καράβι ἀγάλια βγαίνει ἀπ’ τό λιμάνι,
—“Ωρα καλή, παιδιά!

“Ωρα καλή φωνάζουν μέ πικραμένα χείλια
κοπέλες στό γιαλό¹
καί χαιρετοῦν τούς ναῦτες μέ τ’ ἄσπρα τους μαντίλια:
— Ταξίδι σας καλό!

Τό κάτασπρο καράβι σιγά σιγά μακραίνει
μές στή θολή ματιά,
καί ή πικροκυματόυσα, πού ἀνάμεσά τους μπαίνει,
γίνεται πιό πλατιά.

Καί χάνεται σέ λίγο στῆς θάλασσας τήν ἄκρια
τό πιό ψηλό πανί,
στῶν κοριτσιῶν τά μάτια γυαλίζουνε τά δάκρυα
καί πνίγεται ή φωνή.

Κώστας Αθανασιάδης

85. ΤΑ ΔΕΛΦΙΝΙΑ

Τά δελφίνια εἶναι ζῶα τῆς θάλασσας. "Οχι όμως ψάρια, ἀλλά κήτη. Κι ὅπως ξέρουμε, τά κήτη ούτε αὐγά γεννοῦν ούτε μέ βράγχια ἀναπνέουν. Γεννοῦν ἀπό ἕνα μικρό κάθε φορά καὶ ἀναπνέουν μέ πνευμόνια. Γι' αὐτό τά βλέπουμε κατά διαστήματα νά βγάζουν τό κεφάλι ἔξω ἀπό τό νερό νά φρουμάζουν σάν ἄλογα καὶ νά εἰσπνέουν ἀπό τήν μύτη ἀέρα.

Τό δελφίνι εἶναι ζῶο κοινωνικό σάν τόν ἄνθρωπο. Ἡ μοναξιά δέν τοῦ ἀρέσει, τοῦ κάνει τή ζωή πληκτική. Εἶναι ζωηρό, χαρούμενο, παιγνιδιάρικο καὶ χορευταρικό. Συχνά βλέπουμε στά ταξίδια μας νά μαζεύονται δύο, τρία ἥ καὶ περισσότερα μαζί, ν' ἀκολουθοῦν τά πλοϊα καὶ νά διασκεδάζουν τούς ἐπιβάτες μέ τό θεαματικό κολύμπι τους. Πλέουν πότε μπρός, πότε στά πλάγια καὶ πότε στό πίσω μέρος τοῦ πλοίου, ἀνεβοκατεβαίνουν στό νερό, κάνουν ἄλματα, καλπάζουν, λικνίζονται στίς χαῖτες τῶν κυμάτων πού δημιουργεῖ ὁ ἔλικας καὶ εἶναι ὅλο νάζι καὶ καμάρι, λέσ κι ἔχουν ἐπίγνωση τῆς κολυμβητικῆς εὐελιξίας καὶ γρηγοράδας τους. Καὶ τρέχουν τ' ἀφιλότιμα μέ ταχύτητα 35 κόμβους τήν ὥρα, ὅσο περίπου καὶ τ' ἀντιτορπιλικά.

Πολύ ἀναπτυγμένη εἶναι ἡ νοημοσύνη τοῦ δελφινιοῦ, γι' αὐτό καὶ μαθαίνει νά ἐκτελεῖ διάφορα γυμνάσια, νά γελάει σάν ἄνθρωπος καὶ καμιά φορά νά μιμεῖται καὶ τή φωνή τοῦ ἄνθρωπου. Αὔτες τίς διαπιστώσεις ἔκαναν τά Ἐργαστήρια Θαλάσσιων Ζώων τῆς Φλώριδας τῆς Ἀμερικῆς, ἀπ' ὅπου ἔχουμε πάρει καταπληκτικές πληροφορίες:

Λένε π.χ. πώς τό βάρος τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ δελφινιοῦ εἶναι συγκριτικά μεγαλύτερο ἀπό τοῦ ἀνθρώπου, ὁ φλοιός του πιό ἐκτεταμένος καὶ οἱ ἔλικες διπλάσιες καὶ πιό πολυσύνθετες. Λένε ἐπίσης πώς, ἐνῶ ἡ ὅραση

τοῦ δελφινιοῦ δέν εἶναι πολύ ἵκανοποιητική, ἡ ἀκουστική του ἀντίληψη εἶναι πιό περίπλοκη ἀπό τήν ἀνθρώπινη. Καί προσανατολίζεται μ' ἔνα σύστημα, πού ἐντοπίζει τὸν ἥχο, σάν αὐτό πού χρησιμοποιοῦν οἱ νυχτερίδες, καὶ πιό τέλειο ἀκόμη ἀπό τὸ σόναρ πού διαθέτει τὸ ναυτικό, γιά νά ἐπισημαίνει τά ἐχθρικά ὑποβρύχια.

Ἡ στοργή τῶν δελφινῶν στά μικρά τους, λένε οἱ εἰδικοί, εἶναι ἐκπληκτικά ἀνθρώπινη. Κι ἐκδηλώνεται μέ φωνές σέ διάφορους τόνους καὶ μέ τήν ὅλη συμπεριφορά τους. Ἡ ἀλληλεγγύη πάλι πού δείχνουν μεταξύ τους εἶναι πολύ συγκινητική. Πολλοί ναυτικοί βεβαιώνουν πώς ἔχουν δεῖ δελφίνια νά βοηθοῦν τραυματισμένους συντρόφους τους, γιά ν' ἀνεβοῦν στήν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας καὶ νά βγάλουν τό κεφάλι ἔξω ἀπό τό νερό, γιά ν' ἀναπνέουν. Ὡστόσο, μερικοί ὑποστηρίζουν πώς, ἀν καμιά φορά πεινάσει πολύ ἔνα δελφίνι καὶ δέ βρίσκει τίποτε ἄλλο νά φάει, δέ διστάζει νά ἐπιτεθεῖ σέ πληγωμένο σύντροφό του ἢ νά φάει κάποιο μικρό δελφίνι τῆς ἀγέλης. Αὐτό ὅμως δέν εἶναι ἀπόλυτα ἐξακριβωμένο.

Πιό συγκινητική ἀκόμα εἶναι ἡ συμπεριφορά τοῦ δελφινιοῦ ἀπέναντι στόν ἄνθρωπο. Ὁ ρωμαῖος Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι ἔνα παιδί εἶχε ἔξημερώσει ἔνα δελφίνι καὶ εἶχαν γίνει φίλοι. Τό παιδί ἔτρεφε τό δελφίνι κι ἐκεῖνο μετέφερε κάθε μέρα τό παιδί ἀπό τό σπίτι στό σχολεῖο, πού ἦταν στήν ἀπέναντι ἀκτή τῆς θάλασσας, κι ἀπό τό σχολεῖο στό σπίτι. Τό παιδί ἀρρώστησε καὶ πέθανε. Τό δελφίνι ἐξακολουθοῦσε νά παρουσιάζεται κάθε πρωί στό μέρος πού συναντοῦσε τό παιδί, ὅταν ζοῦσε, καθόταν ἐκεῖ ὥρες ὀλόκληρες καὶ περίμενε. Τό παιδί φυσικά δέν παρουσιάστηκε. Καὶ τό δελφίνι σέ κάμποσον καιρό πέθανε ἀπό τόν καημό του.

Τό ἴδιο, λένε, συνέβη καὶ στά τελευταῖα χρόνια: Σέ

ένα φιόρδ τῆς Νορβηγίας, ἔνα δελφίνι εἶχε πιάσει φιλία μ' ἔνα ναύτη πού ύπηρε τοῦ σέ ύποβρύχιο. Δελφίνι καὶ ναύτης ἔπαιζαν κάθε μέρα μὲ πολλή εὐχαρίστηση, ὡσπου δὲ ναύτης μετακινήθηκε σέ ἄλλη βάση. "Υστερός" ἀπό λίγο τὸ δελφίνι βρέθηκε πεθαμένο.

Ἡ μυθολογία μας ἔχει συνδέσει τὸ δελφίνι μὲ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τὰ πανάρχαια χρόνια. Σύμφωνα μ' αὐτήν, ἀλλοῦ πρῶτα τὰ δελφίνια δέν ἦταν ζῶα, ἀλλά ἄνθρωποι καὶ μάλιστα φοβεροί πειρατές, πού ὅργωναν τίς θάλασσες, σκότωναν τοὺς ναυτικούς καὶ κούρσευαν τὰ πλοῖα τους. Μιά φορά, ἔνας καπετάνιος παρακάλεσε τοὺς θεούς νά τόν μεταμορφώσουν σέ λιοντάρι, γιά νά κατασπαράξει τοὺς πειρατές. Ὁ θεός Διόνυσος τοῦ ἔκαμε τὴν χάρη. Σάν εἶδαν οἱ πειρατές τὸ λιοντάρι νά ὁρμάει καταπάνω τους καὶ κατάλαβαν πώς δέν ὑπῆρχε τρόπος νά γλιτώσουν ἀπό τὰ κοφτερά δόντια καὶ τὰ σουβλερά νύχια του, παρακάλεσαν μὲ τὴν σειρά τους τοὺς θεούς νά τοὺς κάμουν ψάρια καὶ νά πέσουν στή θάλασσα. Ὁ Διόνυσος τοὺς λυπήθηκε κι αὐτούς καὶ τοὺς μεταμόρφωσε σέ δελφίνια.

Μετανιωμένα τώρα τὰ δελφίνια γιά τὰ προηγούμενα ἐγκλήματά τους, ἀγάπησαν τοὺς θαλασσινούς καὶ τοὺς συντροφεύουν στά ταξίδια τους. Τό ἴδιο συντρόφευαν ἀκούραστα στά ταξίδια καὶ στά γλέντια του καὶ τό θεό Διόνυσο, πού τά εἶχε εὐεργετήσει.

"Ισως, ἐπειδή ὁ θεός Διόνυσος στά γλέντια του μέ τοὺς ἀνθρώπους συνοδευόταν πάντα ἀπό μουσικούς, ἵσως ἀπό ἄλλη αἰτία, τὰ δελφίνια τρελαίνονται γιά τὴν μουσική κι ἄμα ἀκοῦνε ὅργανα νά παίζουν, πλησιάζουν κοντά καὶ δέν ξέρουν πώς νά ἐκδηλώσουν τὴν χαρά τους.

Σ' αὐτή τήν ιδιαίτερη ἀγάπη τους χρωστάει καὶ ὁ μυθικός μουσικός Ἄριονας τή σωτηρία του. Σ' ἔνα ταξίδι του, λέει ὁ μύθος, ὁ μουσικός καθόταν στήν πρύ-

μνη τοῦ πλοίου κι ἔπαιξε τή λύρα του. Τά δελφίνια εἶχαν μαζευτεῖ γύρω του καὶ τόν ἄκουγαν καταμαγέμένα. Σέ μιά στιγμή οἱ σύντροφοί του ἄρπαξαν τόν Ἀρίονα καὶ τόν πέταξαν στή θάλασσα, γιά νά τοῦ πάρουν τά χρήματα.⁷ Ένα ἀπό τά δελφίνια τόν πῆρε στή ράχη του καὶ τόν ἔβγαλε, χωρίς νά πάθει τίποτα, στό ἀκρωτήριο Ταίναρο.

Ἡ μυθολογία πάλι λέει ὅτι ἄλλο δελφίνι ἔσωσε ἀπό σίγουρο πνιγμό τό γιό τοῦ Ὁδυσσέα τῆς Ἰθάκης Τηλέμαχο, πού μικρό παιδάκι, καθώς ἔπαιξε, γλίστρησε κι ἔπεσε στή θάλασσα. Γι' αὐτό κι ὁ Ὁδυσσέας, ἀπό εὐγνωμοσύνη, ἔκαμε τό δελφίνι ἔμβλημα τοῦ πλοίου του.

Ωστόσο, στά κατοπινά χρόνια δέν ἀναφέρονται ἄλλα παρόμοια περιστατικά. Δέ φταινε ὅμως τά δελφίνια, ἄλλά οἱ ἴδιοι οἱ ἄνθρωποι.

Στά παλιά τά χρόνια, λένε, κάθε ναυαγός, πού τόν ἔπαιρνε τό δελφίνι στή ράχη του καὶ τόν ἔβγαξε στήν ξηρά, ἐπειδή ἥξερε πώς αὐτό ἦταν ἀδύνατο νά ζήσει ἔξω ἀπό τό νερό — γιατί ξεραίνεται τό δέρμα του καὶ πεθαίνει —, τοῦ ἔδινε μιά σπρωξιά καὶ κεῖνο βουτοῦσε πάλι στή θάλασσα. Κάποιος ὅμως τέτοιος ναυαγός, ἔξαντλημένος ἀπό τήν κούραση καὶ τήν ἀγωνία, ξέχασε ἡ δέν μπόρεσε νά σπρώξει τό δελφίνι στή θάλασσα κι ἐκεῖνο πέθανε. Ἀπό τότε θύμωσαν τά δελφίνια καὶ συμφώνησαν νά μή σώζουν ναυαγούς.

Καί ὅμως! Τό ἔτος 1970, στήν ἀνατολική ἀκτή τοῦ νησιοῦ Μεγάλη Μπαχάμα, ἀρκετά δελφίνια προσφέρανε βοήθεια σέ λουόμενους πού βρέθηκαν σέ κίνδυνο.

Ίσως, αὐτά, μπροστά στήν ὑποχρέωση, πού ἔχουν ἀπέναντι στόν τόπο τους, νά ἔξυπηρετοῦν τούς ξένους, γιά νά προσελκύουν ὅλο καὶ περισσότερους τουρίστες, παραβίασαν τή συμφωνία τους καὶ ξαναθυμήθηκαν τίς παλιές τους καλές συνήθειες... Ποιός ξέρει!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

86. Η ΜΟΛΥΝΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Τώρα πού έγινα συνταξιούχος, είχα τόν καιρό νά
έπισκεψω Μάη μήνα τή γενέτειρα. Καί, κατά τή συνή-
θειά μου, ἀπό τή δεύτερη κιόλας μέρα θέλησα νά κάμω
έναν περίπατο στήν έξοχή, ν' ἀναπνεύσω καθαρό ἀέρα,
ν' ἀπολαύσω τά ὅμορφα τοπία, νά πιῶ γάργαρο καί
δροσερό νερό ἀπό τό κεφαλόβρυσο καί νά χαρῶ τά
πουλιά στά κελαηδήματά τους. Περισσότερο είχα νο-
σταλγήσει ν' ἀκούσω λάλημα κούκου καί, σάν τό μικρό
παιδί τοῦ παλιοῦ καιροῦ, νά ἐπαναλάβω τήν ἐρώτηση:
— Κοῦκε μου, καλέ μου κοῦκε, πές μου πόσα χρονάκια
θά ζήσω; Θά μετροῦσα τότε τά «κούκου κούκου!» κι
δσα ἦταν ἐκεῖνα, τόσα χρόνια ζωή θά είχα... Παλαιά,
ἀλλά ώραῖα χρόνια γεμάτα ἀθώα παιδική ἀφέλεια!

Γύρισα ἀπογοητευμένος! Πολλές τοποθεσίες, πού
πλημμύριζαν ἄλλοτε στό πράσινο, ἦταν γυμνές, σκου-
πίδια ριγμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ καί κοῦκος πουθενά. Δέν
ἦταν δύσκολο νά μαντέψω τήν αἰτία καί κοίταξα νά
βρῶ εὐκαιρία, γιά ν' ἀνοίξω συζήτηση μέ τούς χω-
ρικούς σχετικά μέ τή μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος καί
νά πῶ ὅ,τι ἔπρεπε...

Ἐντυχῶς τήν ἀφορμή μοῦ τήν ἔδωσε ἔνας συνομή-
λικός μου τό βράδυ στήν πλατεία τοῦ χωριοῦ:

— Περίπατο εἶδα πρώι πρώι, Θόδωρε, μά δέν πιστεύω
νά εὐχαριστήθηκες, μοῦ εἶπε:
— Καί γιατί νά μήν εὐχαριστηθῶ; εἶπα κάνοντας τόν
ἀδιάφορο.

— Γιατί δέν εἶναι σήμερα ὁ τόπος πού ἥξερες ἄλλοτε.
Ξεραΐλα, ἀνυδρία κι ἀφανισμός τῶν πουλιῶν. Πᾶνε
τώρα ἐκεῖνα, πού διμόρφαιναν τό χωριό καί χαλοῦσαν
τόν κόσμο ἀπό τίς φωνές. Πᾶνε οἱ σουσουράδες, οἱ
ἀσπροκῶλες, οἱ τσοπανάκοι, οἱ πετροκότσυφοι, οἱ
ἀμπελουργοί. Λιγοστές οἱ πέρδικες, σπάνια τά γαρδέ-

λια καί τ' ἀηδόνια καί ζήτημα ἂν σ' ὅλη τῇ γύρῳ περιοχή ὑπάρχει ἔνα ζευγάρι κοῦκοι.

— Καὶ γιατί αὐτό; εἴπα πάλι κάνοντας τώρα πώς δέν καταλαβαίνω.

Γιατί δηλητηριάστηκαν τά πουλιά ἀπό τά ἐντομοκτόνα, τά φυτοφάρμακα, τά δηλητήρια καί τά μικρόβια, πού κουβαλάει μαζί της σήμερα ἡ ἀτμόσφαιρα. Δέ βλέπεις καί τά κλαρικά, πού γέμισαν ἀρρώστιες καί δέν καρπίζουν σάν πρῶτα;

— Καί ποῦ εἶσαι ἀκόμα, πρόσθεσε ἔνας γέροντας καί κούνησε περίλυπος τό κεφάλι του. Μολύνθηκε τό περιβάλλον, διαταράχτηκε — ὅπως λέτε σεῖς οἱ γραμματίζούμενοι — ἡ ἴσορροπία τῆς φύσης καί ἀφανίστηκαν τά πλάσματα τοῦ Θεοῦ. "Ωσπου νά 'ρθει κι ἡ σειρά τοῦ ἀνθρώπου. Γιατί, ὅπως πᾶμε, δέν εἶναι δυνατό ν' ἀποφύγει κι ὁ ἴδιος τήν καταστροφή.

— Νομίζω πώς ἀξίζει νά τό συζητήσουμε λίγο, παρατήρησα τώρα μέ σοβαρότητα. Κι ἀμέσως ἔθεσα τό ἐρώτημα:

— Καί δέ μοῦ λές, γέροντα πῶς ἀκριβῶς μολύνεται τό περιβάλλον; Μή μοῦ πεῖς βέβαια πώς φταινε μόνο τά ἐντομοκτόνα καί τά φυτοφάρμακα...

— "Οχι, δέ φταινε μόνο αὐτά, εἰπε ὁ γέροντας, ἔνας ἀπό τοὺς πιό πολύπειρους κατοίκους τοῦ χωριοῦ μας, πού δέν ἄφηνε ἀδιάβαστο δόποιο δήποτε ἔντυπο τοῦ ἔπεφτε στά χέρια του. Καί πρόσθεσε: Περισσότερο εὐθύνονται τά καυσαέρια πού βγάζουν τ' αὐτοκίνητα καί τά ἀεροπλάνα, τ' ἀπόβλητα τῶν ἐργοστασίων, τά μαζούτ τῶν καλοριφέρ, τά πετρέλαια τῶν πλοίων πού ρίχνονται ἀσυλλόγιστα στή θάλασσα καί τόσα ἄλλα...

— Σύμφωνος, ἀπάντησα. Ἄλλα, ὅπως θά ἔχεις διαβάσει στίς ἐφημερίδες ἡ θά είδες στήν τηλεόραση, τά τελευταῖα χρόνια ὅχι μόνο τό Κράτος μας, ἀλλά ὅλα τά Κράτη τοῦ κόσμου ἔχουν λάβει δραστικά μέτρα γιά

τόν περιορισμό σιγά σιγά καί τήν τελική ἐξάλειψη τοῦ κακοῦ. Γιατί εἶναι ἀλήθεια πώς στίς πόλεις καί στά βιομηχανικά κέντρα αὐτό τό κακό παράγινε. Καί οἱ ἄνθρωποι δεινοπαθοῦν. Σ' ἄλλες χῶρες μάλιστα ἔχουν σημειωθεῖ σοβαρές δηλητηριάσεις καί θάνατοι πολλῶν ἀνθρώπων καί ζώων. Σεῖς ὅμως ἐδῶ, γιά νά ἐντοπίσουμε τή συζήτηση στό χωριό μας, τί κάνετε, γιά νά διατηρηθεῖ τό ώραϊ μας περιβάλλον ἀμόλυντο, κι ἂν θέλετε ἀκόμη, ἀναλλοίωτο;

— Τί κάνουμε ἐμεῖς; ἀντιγύρισε τήν ἐρώτηση ὁ γέροντας καί στριφογύρισε στήν καρέκλα του μέ κάποια ἀμηχανία.

— Νά σᾶς πῶ ἐγώ τί κάνετε. Τό περιβάλλον ἐδῶ τό μολύνετε σεῖς οἱ ἴδιοι. Κατά τήν δλιγόωρη περιπλάνησή μου μέσα κι ἔξω ἀπό τό χωριό παρατήρησα μέ μεγάλη μου λύπη ἄσχημα, φρικτά, θά ἔλεγα, πράγματα. Πολλές γυναῖκες ρίχνουν τ' ἀποπλύματα καί τά σαπουνόνερα στίς αὐλές. Ἄλλες ἡ καί οἱ ἴδιες πετοῦν τά κονσερβοκούτια, τά πλαστικά καί τά σκουπίδια τῶν σπιτιῶν ὅπου τύχει κι ἔχουν μεταβάλει τίς ἄκρες τοῦ χωριοῦ μας σέ ἀνθυγιεινούς καί πολύ ἐπικίνδυνους σκουπιδότοπους. Τά ζῶα περιφέρονται ἀνεμπόδιστα στούς δρόμους καί τούς λερώνουν μέ τίς κοπριές τους, ἀφόρητη δυσωδία πνίγει τήν ἀναπνοή μας, οἱ μύγες πληθύνονται καί πανηγυρίζουν.

Θυμᾶσαι πού παλιά λέγαμε πώς εἶχαμε τή φτώχεια μας, ἀλλά μᾶς ἔτρεφε ὁ καθαρός ἀέρας; Μποροῦμε σήμερα νά ισχυριστοῦμε τό ἴδιο; Ἡ θά παραδεχτοῦμε πώς, ἐνῶ τώρα ἔχουμε καί τρῶμε, ή ύγεια μας δέν εἶναι σάν καί πρῶτα καλή, γιατί ἐμεῖς οἱ ἴδιοι καταστρέψαμε καί μολύναμε τό περιβάλλον μας;

Γιατί, καθώς ξέρεις, τό περιβάλλον καταστρέφεται καί ἀλλοιώνεται κι ἀπό ἄλλες ἐνέργειες τοῦ ἀνθρώπου: ἀπό τήν ἀλόγιστη κοπή τῶν δέντρων π.χ. καί ἀπό τούς

έμπρησμούς τῶν δασῶν, πού ἀμελεῖς ἢ ἀσυνείδητοι ἐγκληματίες προκαλοῦν. Ἄς μιλήσουμε ὅμως γιά τόν ἀφανισμό τῶν πουλιών, πού πολύ σωστά ἔχει διαπιστώσει ὁ φίλος μου Ἀντώνης:

“Οπως εἶναι γνωστό, στό δάσος ζοῦν μόνιμα πλῆθος ζῶα, πουλιά καὶ θηλαστικά. Ἀν καταστραφεῖ αὐτό, τά ζῶα θ’ ἀναζητήσουν ἀλλοῦ καταφύγιο. Κι ἐπειδή στίς μέρες μας ἡ καταστροφή τείνει νά πάρει γενική ἔκταση, τά ζῶα φεύγουν γιά πάντα, ἐνῷ δσα δέν μποροῦν νά φύγουν, πεθαίνουν. Παίρνω ἔνα παράδειγμα: Τά δάση, πού κάλυπταν τίς ρεματιές κάτω ἀπό τό χωριό μας, κόπηκαν, οἱ πηγές πού ἀνάβρυζαν ἐκεῖ στείρεψαν, τ’ ἀηδόνια, πού ἄλλοτε εὑφραιναν τήν ψυχή μας μέ τούς ὅμορφους σκοπούς τους, χάθηκαν.

Αφήνω βέβαια ὅτι μέ τήν καταστροφή τῶν δασῶν παύει ἡ πλούσια παραγωγή τοῦ δέξυγόνου καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα μιολύνεται περισσότερο. Ἀπό τή μιά λοιπόν ἡ μόλυνση τῆς ἀτμόσφαιρας, ἀπό τήν ἄλλη ἡ στέρηση τῆς κατοικίας τῶν ζώων, τ’ ἀνάγκασε νά φύγουν ἢ τά καταδίκασε σέ θάνατο. Στήν Ἰταλία ἔχουν ἐκλείψει δριστικά ἑκατόν πενήντα εἰδη ἀπό τά ζῶα πού ζοῦσαν ἐκεῖ. Τό ἴδιο περίπου συμβαίνει καὶ στήν Ἑλλάδα.

— Σάν νά χεις δίκιο, Θόδωρε, ἡταν ἡ αὐθόρμητη ἀπάντηση τοῦ γέροντα.

— Δέν ἀρκεῖ ν’ ἀναγνωριστεῖ ἀπλῶς τό δίκιο μου, ἐπέμεινα ἐγώ, ἀλλά τό συμπέρασμα πού πρέπει νά βγει ἀπό τή συζήτησή μας. Ἄς τό συνοψίσω:

Δικαιολογημένη σίγουρα ἡ ἀπαισιοδοξία μας γιά τό μέλλον τοῦ τόπου, πολύ μεγάλη ὅμως καὶ ἡ εὐθύνη ὅλων μας. Πρῶτα πρῶτα ἔχουμε χρέος ἐμεῖς νά διατηροῦμε τίς πόλεις καὶ τά χωριά μας καὶ ὀλόκληρο τό περιβάλλον μας καθαρό, ἀμόλυντο καὶ ἀναλλοίωτο. Τότε θά ἔχουμε καὶ τό δικαίωμα νά διαμαρτυρόμαστε, ἂν τό Κράτος δέ φροντίζει γιά τά καυσαέρια, τ’ ἀπό-

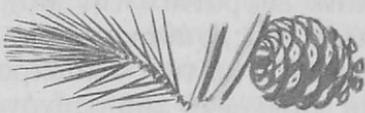
βλητα τῶν ἐργοστασίων, τά πετρέλαια κι ὅλα τά σχετικά.

Ἄλλιως φοβᾶμαι πώς, ἂν ἀργήσω λίγο νά ξανάρθω στό χωριό, δχι μόνο κοῦκο δέ θ' ἀκούσω, μά οὔτε καί σπουργίτη θά δῶ!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

Ασκήσεις:

— Νά συζητήσετε καί νά καταλήξετε σέ συμπεράσματα σχετικά μέ τό πῶς θά βοηθίσουν στή διατήρηση τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος: οἱ γεωργοί, οἱ κτηνοτρόφοι, ἡ δασική ύπηρεσία, ἡ κοινότητα, ἡ ἐκκλησία, τό σχολεῖο.

87. ΤΟ ΟΞΥΓΟΝΟ

— Τώρα, Μαρία, θά σοῦ ἐπιτρέψω νά δεῖς τηλεόραση, εἶπε ἔνα βράδυ χαμογελαστός ὁ παππούς στήν ἐγγονή του.

— Πῶς αὐτή ή ἐξαίρεση, παππού; Μήπως ἀπόψε δέν ἔχω νά ἑτοιμάσω ἐργασία γιά τό σχολεῖο; ρώτησε ἐκπληκτη̄ ή Μαρία.

— Μά γι' αὐτό ἵσια ἵσια γίνεται ή ἐξαίρεση σέ μέρα καί ὥρα ἐργάσιμη. Γιατί εἶδα πώς στή Χημεία ἔχετε αὔριο γιά τό δύνυγόνο. Καί τώρα εἶναι μιά ἐκπομπή, που θά μᾶς δώσει ἀφορμή νά ἐξετάσουμε κατά κάποιον τρόπο τό θέμα σου. "Ετσι θά όλοκληρώσω μαζί σου καί μιά ἀρκετά σχετική συζήτηση, που εἶχα χτές βράδυ μέ τούς χωρικούς μας.

— Καί τί θά δείξει ή τηλεόραση, παππού;

— Ἀναμεταδίνει μερικές εἰκόνες ἀπό τήν τελευταία ἀποστολή στό Διάστημα. Κι ἔνα ἀπό τά κύρια μέρη τοῦ προγράμματος θά είναι ἡ ἔξοδος ἐνός ἀστροναύτη ἀπό τό διαστημόπλοιο. Θά τόν δοῦμε νά ἐκτελεῖ στό κενό δρισμένες κινήσεις, πού θέτουν πολλά ἐρωτήματα, γιατί γίνονται σ' ἔναν κόσμο, πού είναι χωρίς βαρύτητα καὶ χωρίς δέχυγόνο. Ἐμᾶς τώρα μᾶς ἐνδιαφέρει τό δεύτερο. Γύρισε λοιπόν τό κουμπί.

Κοίταξε τώρα πόσο ἀδέξιος φαίνεται ὁ ἀστροναύτης καὶ πόσο ἀσύμμετρες οἱ κινήσεις του! Ἐμποδίζεται, βλέπεις, ὅπως εἶναι «κλεισμένος» μέσα στή στολή του καὶ ἀπειλεῖται κάθε στιγμή νά τυλιχτεῖ μέσα στό σωλήνα πού τόν τροφοδοτεῖ μέ δέχυγόνο. Και ξέρεις, καὶ τό ἐλάχιστο ἀέριο ἄν διαφύγει, θά ἔξασθενήσει τό κύκλωμα εἰσπνοῆς του καὶ θά ἐπέλθει ὁ θάνατος!

— Καὶ βέβαια τό ξέρω, παππού. Ἐξω ἀπό τή γήινη ἀτμόσφαιρα δέν ὑπάρχει οὔτε ἵχνος δέχυγόνου.

— Πολύ σωστά. Θά ήθελα ὅμως νά μοῦ τό ἀναπτύξεις αὐτό πιό ἀναλυτικά :

— Μάλιστα! Ὅσο ψηλότερα ἀνεβαίνουμε ἀπό τή γῆ, τόσο τά ἀέρια γίνονται ἀραιότερα. Πιό ψηλά ἀπό τά 5.000 μέτρα, γιά νά φέρουμε σέ πέρας μιά προσπάθεια πού ἀπαιτεῖ λίγο χρόνο, πρέπει νά εἰσπνεύσουμε ἀέρα ἐμπλουτισμένον μέ δέχυγόνο. Τά 6.000 μέτρα θεωροῦνται τό πιό ἀκραίο ὄριο ἀντοχῆς τοῦ ἀνθρώπου κι ἐκεῖ πρέπει νά φορεθεῖ ἡ ἀναπνευστική μάσκα.

— Σ' αὐτό, κόρη μου, σοῦ προσθέτω πώς μερικοί θέλουν νά ποῦν ὅτι, ἄν ὁ μυθικός Ἱκαρος εἶχε πραγματικά ἀνεβεῖ πολύ ψηλά, πάνω δηλαδή ἀπό τά 5.000-6.000 μέτρα, θά εἶχε πεθάνει ἀπό ἀσφυξία, πρίν ἀκόμα λιώσει τό κερί πού κρατοῦσε κολλημένα τά φτερά του.

Τήν ἴδια δυσκολία ἀντιμετωπίζει ὁ ἀνθρωπός καὶ στή θάλασσα. Ἐκεῖ βέβαια ὑπάρχει δέχυγόνο διαλυμένο στό νερό, ἀλλά ὁ ἀνθρωπός δέν μπορεῖ νά τό χρη-

σιμοποιήσει. Καί ξέρεις γιατί;

— Ναί. Γιατί ό ἄνθρωπος ἀναπνέει μέ πνεύμονες καί ὅχι μέ βράγχια σάν τά ψάρια. Ὁ ἄνθρωπος εἰσπνέει τό δέξιγόνο μόνο ἀπό τήν ἀτμόσφαιρα, ἐνῶ τά ψάρια τό παίρνουν μόνο ἀπό τό νερό.

Γιά νά καταφέρει λοιπόν ό ἄνθρωπος νά ζει ἔξω ἀπό τή γήινη ἀτμόσφαιρα καί μέσα στό νερό, πρέπει νά ἐφοδιάζεται μέ τίς γνωστές φιάλες δέξιγόνου, καί νά τίς μεταφέρει εἴτε στό διαστημόπλοιο εἴτε στό αὐτόνομο σκάφανδρο, πού χρησιμοποιεῖ κατά τή μακροχρόνια παραμονή του μέσα στό βάθος τῆς θάλασσας.

— Πέξ μου τώρα, Μαρία, τί λένε τά βιβλία σου ὅτι εἶναι τό δέξιγόνο;

— Εἶναι ἔνα ἀέριο ἀπαραίτητο γιά ὅλους τούς δργανισμούς, πού ἔχουν ζωή, γιά τά ζῶα δηλαδή καί γιά τά φυτά. Καί ἀποτελεῖ τά 21 ἑκατοστά σχεδόν τῆς γήινης ἀτμόσφαιρας.

— Κι ἂν κατεβεῖ κάτω ἀπό τά 21 ἑκατοστά;

— Ἐν ἡ ἀναλογία πέσει στά 17 ἑκατοστά, ἀρχίζουμε νά ύποφέρουμε ἀπό ἵλιγγους. Ἐν πέσει στά 9 ἑκατοστά, λιποθυμοῦμε. Κι ἀνάμεσα στά 7-3 ἑκατοστά, πεθαίνουμε ἀπό ἀσφυξία. Αὐτά δέν τά ἥξεραν οἱ πρῶτοι ἀπό αὐτούς πού ἀνέβηκαν ψηλά μέ τ' ἀερόστατα καί μερικοί πλήρωσαν τήν ἄγνοιά τους μέ τή ζωή τους.

— Τί ἄλλο λένε τά βιβλία σου, κόρη μου;

— Λένε ὅτι οἱ ἄνθρωποι καί τά ζῶα δέν μποροῦν νά διατηρηθοῦν στή ζωή χωρίς δέξιγόνο, γιατί μ' αὐτό συντελεῖται ἡ καύση.

— Δηλαδή;

— Θά τό πῶ, ὅπως τό λένε τά βιβλία: Καύση εἶναι τό σύνολο τῶν χημικῶν ἀντιδράσεων, πού ἐπιτελοῦνται στούς ίστούς τῶν δργανισμῶν καί ἀποτελοῦν τήν πηγή τῆς ζωικῆς θερμότητας.

— Καλά, ἃς τό ἀφήσουμε αὐτό γιά ἄλλη συζήτησή μας.

Σήμερα μᾶς φτάνει ή διαπίστωση ότι χωρίς τό δέξιγόνο δέν μπορεῖ νά ζήσει κανένας ἔμβιος ὄργανισμός, αυτά δηλ. πού ἔχουν ζωή.

— Προχώρει.

— Λένε ἀκόμα τά βιβλία μου ότι τό δέξιγόνο συμμετέχει στή σύνθεση πολλῶν σωμάτων, πού εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητα γιά τή ζωή, ὅπως εἶναι τό νερό, πού εἴπαμε ἀλλά καί ή ζάχαρη καί οί πρωτεΐνες.

— Σίγουρα, τά βιβλία σου θ' ἀναφέρουν καί ποιά εἶναι ή πηγή τοῦ δέξιγόνου. "Η μήπως κάνω λάθος;

— Οχι, παπού, δέν κάνεις λάθος. Τά βιβλία μου λένε πώς τό μοναδικό ἐργοστάσιο παραγωγῆς τοῦ δέξιγόνου εἶναι τό δάσος μέ τά δέντρα.

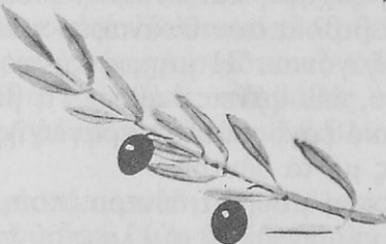
— Μάλιστα, κόρη μου, τά δέντρα, πού μέ τά πράσινα μέρη τους καί κυρίως μέ τά φύλλα, πού ἔχουν μέσα τους τή χλωροφύλλη — γι' αυτήν θά κάνουμε λόγο ἄλλοτε — καί μέ τήν ἐπίδραση τοῦ ήλιακοῦ φωτός, ἔχουν τήν ιδιότητα ν' ἀπορροφοῦν τό ἀνθρακικό δέξι (πού μολύνει τήν ἀτμόσφαιρα) καί νά δίνουν δέξιγόνο (πού τήν καθαρίζει).

"Οπου λοιπόν ύπάρχουν πολλά δέντρα, ἐκεῖ ή ἀτμόσφαιρα εἶναι πιό καθαρή. "Υπάρχει δηλαδή λιγότερο ἀνθρακικό δέξι καί περισσότερο δέξιγόνο. Γι' αυτό κι δλος δέ κόσμος φωνάζει: δάση καί πάλι δάση, τά πολυτιμότερα δημιουργήματα τοῦ Πλάστη στήν ύπηρεσία τῆς ζωῆς!

Δυστυχῶς, κόρη μου, ή ἀναλογία τοῦ δέξιγόνου στήν ἀτμόσφαιρα δέσι πάει καί μειώνεται. Καί οί αἰτίες εἶναι πολλές, ὅπως ἔλεγα χτές βράδυ καί στούς χωρικούς μας: ή ύπερβολική ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας, τά καλοριφέρ, τά πολλά αὐτοκίνητα, ή καταστροφή τῶν δασῶν, ἵσως καί οί πολλές πτήσεις στό Διάστημα. Κι αυτό δέν εἶναι παρήγορο σημάδι γιά τή μελλοντική ζωή τοῦ ἀνθρώπου. "Ως τώρα βέβαια ύπάρχουν τ' ἀνε-

ξάντλητα δάση στήν περιοχή τοῦ Ἀμαζόνιου ποταμοῦ,
πού μόνο αὐτά δίνουν στήν ἀτμόσφαιρα τά 50 ἑκατοστά
τοῦ δέξυγόνου πού ξοδεύεται σ' ὁλόκληρη τήν ὑφήλιο.
Τί θά γίνει ὅμως, ἂν ἡ ἀπληστία τοῦ ἀνθρώπου γιά τό
κέρδος φτάσει ώς ἐκεῖ κι ἀρχίσει τό ἀνελέητο ἔργο
τῆς καταστροφῆς τους; Αὐτό δέν τολμῶ οὔτε νά τό σκέ-
φτομαι!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

88. ΑΓΑΠΗΣΕΤΕ ΤΑ ΔΕΝΔΡΑ

΄Αγαπήσετε τά δέντρα τά τρανά,
κάθε κάμπος νά γιορτάσει,
καί τό μάτι νά χορτάσει,
νά χορτάσει πρασινάδες στά βουνά.

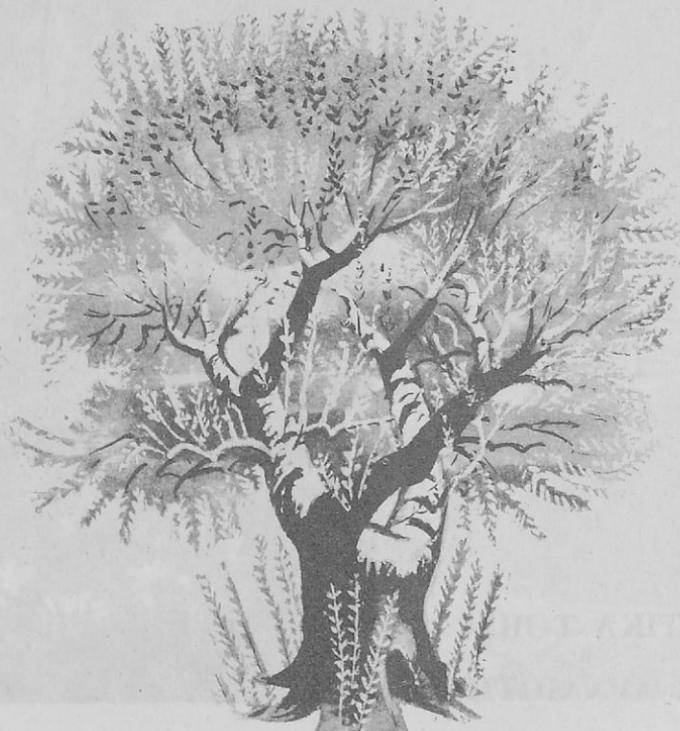
Νά ψηλώνει φουντωμένο τό κλαδί
καί τ' ἀγέρι νά μυρώνει,
κι ἀπό τή φωλιά τ' ἀηδόνι
νά θωρεῖ τίς ὄμορφιές, νά τραγουδεῖ.

΄Αγαπήσετε τά δέντρα τά ἵσκιερά,
πού στόν ἵσκιο τους κεῖ κάτω
πήγαινε φωτιά γεμάτο
τό κλεφτόπουλο νά γείρει μιά φορά.

Τώρα πάει τραγουδώντας μέ τ' ἀρνιά
τό βοσκόπουλο ἐκεῖ πέρα
καὶ φυσᾶ τέτοια φλογέρα,
πού ζηλεύουν τά πουλάκια στά κλωνιά.

Αγαπήσετε τά δέντρα τά τρανά,
δεῖξτε τους μιά ἀγάπη χώρια,
νά 'ναι ἡ χώρα μας πανώρια,
νά γεμίσουν πρασινάδες τά βουνά.

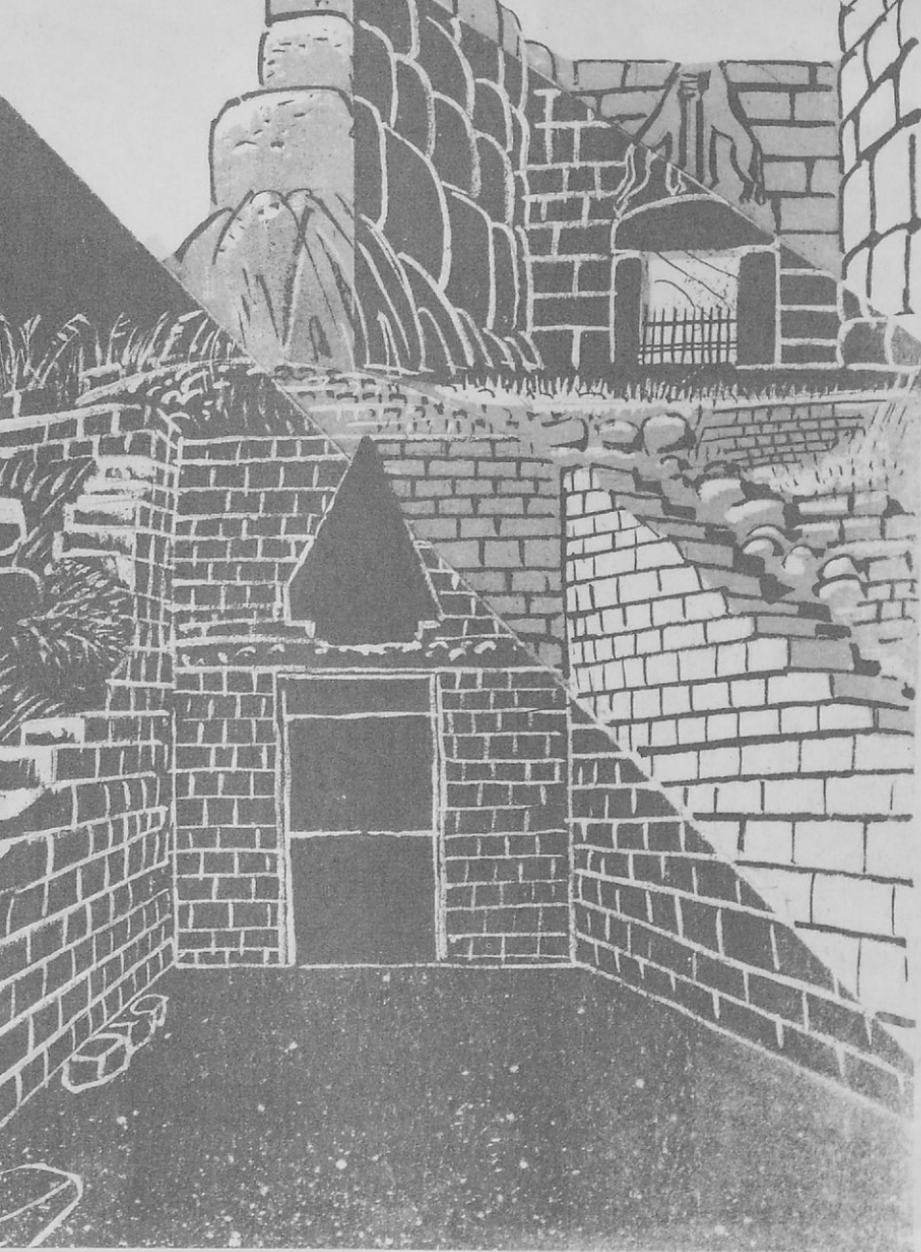
Στέλιος Σπεράντσας

E.
ΑΠΟ ΤΑ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ
ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

89. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

Τί εῖν' ἡ πατρίδα μας; Μήν εῖν' οἱ κάμποι;
Μήν εἶναι τ' ἄσπαρτα ψηλά βουνά;
Μήν εῖν' ὁ ἥλιος της, πού χρυσολάμπει;
Μήν εἶναι τ' ἄστρα της τά φωτεινά;

Μήν εἶναι κάθε της ρηχό ἀκρογιάλι
καὶ κάθε χώρα της μέ τά χωριά,
κάθε νησάκι της, πού ἀχνά προβάλλει,
κάθε της θάλασσα, κάθε στεριά;

Μήν εῖναι τάχατε τά ἐρειπωμένα
ἀρχαῖα μνημεῖα της, χρυσή στολή,
πού ἡ τέχνη φόρεσε, καὶ τό καθένα
μιά δόξα ἀθάνατη ἀντιλαλεῖ;

”Ολα πατρίδα μας! Κι αὐτά κι ἐκεῖνα,
καὶ κάτι, πού χομε μές στήν καρδιά,
καὶ λάμπει ἀθώρητο σάν ἥλιου ἀκτίνα
καὶ κράζει μέσα μας: Ἐμπρός, παιδιά!

‘Ιωάννης Πολέμης

90. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΗ

“Ενας όδοιπόρος ταξιδεύει στή γῆ τῆς Ἑλλάδας. Είναι ξένος. Ἐχει μάθει ἀπό τά βιβλία, πώς ἡ γῆ αὐτή ἐδῶ εἶναι ἵερή, πώς κάθε σπιθαμή της εἶναι δεμένη μέστορία. Ὡστόσο, εἶναι κάτι πού τόν ξαφνιάζει: ἐνῷ περιμένει σέ κάθε βῆμα του νά βρεῖ ἔναν τόν δυνατό, μιά φωνή πού νά ὑπογραμμίζει ἔντονα αὐτό τό παρελθόν, αὐτή τήν ἔνδοξη ἴστορία, δέ βρίσκει παρά ἔνα σιωπηλό μεγαλεῖο. Βλέπει μιά φύση φωτεινή καί αὐστηρή νά σκέπει ἔνα λαό ἀπλό, φτωχό καί περήφανο ὅσο δέ γίνεται ἄλλο. Ὁ ξένος λέει:

— Ποῦ εἶναι λοιπόν τό μεγαλεῖο τῆς Ἑλλάδας; Μήπως εἶναι μονάχα αὐτά, ἐδῶ κι ἐκεῖ, τά ἀρχαῖα ἐρείπια;

Θά χρειαστεῖ νά μείνει λίγο ὁ ξένος στήν Ἑλλάδα. Καί τότε θά τό ἀνακαλύψει. Κληρονομημένο ἀπ’ τούς παλιούς χρόνους, ἀπό γενιά σέ γενιά, φερμένο μέσα ἀπό αἰῶνες φωτεινούς κι ἀπό αἰῶνες σκοτεινούς, ζεῖ μέσα στό λαό τῶν ψαράδων καί τῶν βοσκῶν τῆς τυραννισμένης τούτης γῆς, ζεστό σάν τό φῶς πού καίει, ἔνα πάθος ζωῆς. Αὐτό πού στήν τελευταία του ἀνάλυση εἶναι τό μεγαλεῖο τῆς Ἑλλάδας: τό πάθος γιά τήν Ἐλευθερία καί τό πάθος γιά τήν Ἔκφραση. Γιά τήν ἔκφραση τήν καλλιτεχνική, πού κι αὐτή πάλι δέν εἶναι ἄλλο ἀπό μιά λύτρωση, ἀπό κατάκτηση Ἐλευθερίας.

Πέφτοντας πίσω ἀπό τό Καλλίδρομο, τό βουνό πέρα ἀπό τόν Παρνασσό, ὁ ξένος βρίσκει ἔνα βοσκό. Ὁ ξένος ξέρει πώς πλησιάζει σ’ ἔναν ἀπ’ τούς κορυφαίους χώρους τοῦ κόσμου, πού εἶναι ἐκεῖ γύρω. Καί λέει στό βοσκό:

— Τί τόπος εἶναι αὐτός ἐδῶ; Πῶς λέγεται τό μέρος;
‘Ο βοσκός λέει ἀπλά:
— Τόν λένε Θερμοπύλια. Ἐδῶ εἶναι τά Θερμοπύλια.
‘Ο ξένος αἰσθάνεται νά τόν κυριεύει δυνατή συγκίνηση. Λέει:

— Ξέρεις τί είναι Θερμοπύλες; Ξέρεις τί έγινε έδω;
— Ξέρω, λέει γαλήνια ό βοσκός, σάν νά λέει τήν πιό
ἀπλή ιστορία του κόσμου. Τό ξέμαθα ἀπ' τόν πατέρα
μου. 'Απ' τόν πάππο μου. 'Εδω, λέει, τούς σταματήσαμε.

Δέν ξέρει νά πεῖ τούς «βαρβάρους», δέν ξέρει νά πεῖ
«Πέρσες». 'Η 'Ανατολή παίρνει στά μάτια του ένα
σχῆμα, γίνεται χρώμα.

— Τούς ἀραπάδες, λέει. Τούς σταματήσαμε έδω!

Πιό πέρα ό δόδοιπόρος περνᾶ ένα γεφύρι. Ρωτᾶ έναν
ἄλλο βοσκό πού βρίσκεται ἐκεῖ κοντά:

— "Έχει ὄνομα τοῦτο τό γεφύρι;

— "Έχει. Τό λένε 'Αλαμάνα.

— "Έγινε τίποτα έδω;

— 'Εδω τούς κρατήσαμε, λέει ό βοσκός. Τούς ἀραπάδες
πού ἥρθαν νά μᾶς ρημάξουν.

'Ο δόδοιπόρος ἀφήνει τή στεριά καί μπαίνει σ' ένα
καϊκι πού ταξιδεύει στό Αἴγαϊο. Θά μπαρκάρουν ἀπό
τήν Κούλουρη μέ τό πέσιμο του ἥλιου. Φυσάει που-
νέντες. "Όλα παίρνουν ένα ἀνάλαφρο ύφος στό Σαρω-
νικό, ὅταν φυσάει πουνέντες. Σέ λίγο βγαίνουν τά πρώ-
τα ἄστρα.

— Ξέρεις; λέει ό μοῦτσος τοῦ καϊκιοῦ στόν ξένο. 'Εδω
έγινε τό μεγάλο κακό. Καί δείχνει τά νερά τῆς Σαλα-
μίνας.

— Σώπα, έσύ! Τί ξέρεις, έσύ, ἀπ' αὐτά; βάζει μπροστά
ό καπετάνιος τό μοῦτσο. "Ελα νά σου πῶ έγώ, λέει στόν
ξένο.

Κι ένω ἀπό πάνω τους ή Μεγάλη "Αρκτος γράφει
ἀτάραχη τήν ἀργή πορεία της, ό καπετάνιος τοῦ καϊ-
κιοῦ, πού φεύγει γιά τό Αἴγαϊο, λέει στόν ξένο γιά τό
τί έγινε κείνη τή μακρινή μέρα σέ τοῦτα τά νερά τῆς
Σαλαμίνας, τήν ὥρα πού ἀποφασίζόταν ή τύχη τῆς
Ἐλλάδας καί τοῦ κόσμου. Αύτοσχεδίαζε, προσπαθοῦ-

σε μέ κινήσεις τῶν χεριῶν, δείχνοντας τόν όριζοντα, νά δώσει ἔνα σχέδιο τῆς ναυμαχίας, τήν πορεία της. "Ολα αὐτά μέ φαντασία τόση ζωηρή σάν νά ḥταν πράματα χτεσινά, σάν γεγονότα πού τά ἔξησε ἡ πού τά μελέτησε.

- Ποῦ τά ἔχεις ὅλ' αὐτά; λέει ὁ ταξιδιώτης.
- Ἔγώ; ἀναρωτιέται ὁ καπετάνιος. Τό πῆρα ἀπ' τόν πατέρα μου, αὐτός τό πῆρε ἀπ' τόν πατέρα του. Ἐτσι τό χούμε μεῖς.

Τή νύχτα ἔχει πολλά ἄστρα. Εἶναι πιά ἔξω ἀπό τό Σαρωνικό, εἶναι στό Αἴγαο. Καί τότε ὁ ξένος ξαπλωμένος στήν κουπαστή τοῦ καϊκιοῦ, ἀκούει τό μοῦτσο νά τοῦ λέει παράξενα παραμύθια γιά τήν Κυρά τῆς Θάλασσάς του, γιά τή Γοργόνα. "Έχει, λέει, στίς πλάτες της χρυσά φτερούγια κι ὅλο τριγυρίζει στά πέλαγα γυρεύοντας τόν χαμένο ἀδελφό της, τό Μέγα Ἀλέξαντρο, πού χάθηκε στίς χῶρες τῆς Ἀραπιᾶς.

- Τί γύρευε στά μέρη τῆς Ἀραπιᾶς ὁ Μέγας Ἀλέξαντρος; ρωτάει ὁ ξένος.

"Ο μοῦτσος δέν ξέρει τό λόγο. "Ομως προσπαθώντας νά μαντέψει εἶναι ἀνίκανος νά φανταστεῖ τίποτα ἄλλο. Λέει ἀπλά:

- Θά πήγε φαίνεται, νά λευτερώσει τούς ἀνθρώπους.

Τήν ἄλλη μέρα τό καϊκι βρίσκεται στ' ἀνοιχτά τῆς Χίου. "Ο ἥλιος ἀστράφτει πάνω στά μικρά κύματα. "Ο ξένος κοιτάζει θαμπωμένος καί ἀμίλητος τό παιχνίδι τοῦ νεροῦ καί τοῦ φωτός. Τό κοιτάει κι ὁ καπετάνιος. "Ομως γι αὐτόν τοῦτο ἐδῶ δέν εἶναι μονάχα παιχνίδι ἀπό νερό καί φῶς.

- Ἐδῶ, λέει, ὁ Κανάρης...

"Ἐτσι ζεῖ, μέσα σέ τοῦτο τό λαό τῶν βισκῶν καί τῶν ψαράδων, ἀπλά καί χωρίς ἐπίδειξη, συνέχεια καί ἴδαιτικό ζωῆς, τό πάθος γιά τήν Ἐλευθερία. "Οταν πρίν ἀπό 150 περίπου χρόνια ḥρθε ἡ ὥρα τοῦ δουλωμένου

λαοῦ νά τά βάλει μέ μιάν Αύτοκρατορία, ὅλος ὁ κόσμος γύρισε κατά πάνω του τά μάτια του:

— Τί θά κάμουν; εἶπαν οἱ ξένοι κουνώντας τό κεφάλι τους.

— Εἶναι ἀδύναμοι κι ὁ ἐχθρός τους εἶναι φοβερός. Αὐτό πού κάνουν εἶναι τρέλα.

Κι ἀληθινά ἦταν τρέλα. "Ομως ἀπό τέτοιες τρέλες εἶναι συνθεμένο τό μεγαλεῖο τῆς Ἑλλάδας..."

(Τό ξεκίνημα τῶν μικρῶν)

Ηλίας Βενέζης

91. ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΚΝΩΣΟ

Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι ἡ ἀρχαία Κνωσός ἀσκεῖ μεγάλη γοητεία στούς ἐπισκέπτες. Πολλοί θέλουν νά πιστεύουν πώς ἔνα ἀπό τά πολλά μυστικά τῆς γοητείας αὐτῆς εἶναι καὶ ἡ σχετικά πρόσφατη, σέ σύγκριση βέβαια μέ ἄλλους ἀρχαιολογικούς μας τόπους, ἀνακάλυψη της, πού πραγματοποιήθηκε μόλις τό 1900. Γι' αὐτό ἵσως καὶ μερικά ἀπό τά μυστήρια πού κρύβει δέν ἔχουν ἀκόμα ξεκαθάριστεῖ.

Γνωστό εἶναι ὅτι ἀπό τό 2.000 ὥς τό 1.400 π.Χ. στήν Κρήτη ἄνθησε ἔνας ὑπέροχος, ἔνας λαμπρός πολιτισμός. Καί τόν δημιούργησε ἔνας λαός, πού καταγινόταν κυρίως μέ τή γεωργία, τό ἐμπόριο καὶ τή ναυτιλία. Ἡταν μάλιστα τόσο σίγουρος στό νησί του — ἔτσι τουλάχιστο νόμιζε — ὁ λαός αὐτός, πού οὔτε σκέφτηκε νά χτίσει τείχη γύρω ἀπό τίς πόλεις του. Θά πρέπει ἐπί-

σης νά διατηροῦσε στενές καί φιλικές, μᾶλλον δημοκρατικές, σχέσεις μέ τό βασιλιά του.

‘Η φιλικότητα στίς σχέσεις λαοῦ — βασιλιᾶ φαίνεται καθαρά στ’ ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ, πού ἡταν παλάτι καί ταυτόχρονα καί οἰκισμός καί διοικητικό κέντρο. ’Ανάμεσα στά βασιλικά διαμερίσματα καί στίς ἀποθήκες ὑπῆρχαν ναοί, θέατρα, ἀμφιθέατρα, αἴθουσες ἐκθέσεων, ὅλα μέ ἐλεύθερη τήν εῖσοδό τους στό λαό.

Ἐπιπλέον, οἱ ἀρχαῖοι Κρῆτες ἡταν ἄνθρωποι φίλαθλοι, καί ἀγαποῦσαν τά ἀκροβατικά, τά μπόξ καί ἰδίως ἔνα εἶδος ταυρομαχίας, πού συνδύαζε ἵππευση καί ἀκροβασίες ἐπάνω σέ ἄγριους ταύρους. Στίς τοιχογραφίες πού ὑπάρχουν στ’ ἀνάκτορα βλέπουμε ἀκόμα τίς καθημερινές ἀσχολίες πλάι-πλάι μέ τίς δραστηριότητες τῆς βασιλικῆς Αὐλῆς. Κυριαρχικό μοτίβο σέ ὅλες τίς τοιχογραφίες εἶναι παντοῦ καί πάντα τά λουλούδια.

Τό παλάτι τῆς Κνωσοῦ ἡταν σωστός λαβύρινθος. Εἶχε μακριές βεράντες καί πολλές σκάλες, πού ὁδηγοῦσαν σέ διαφορετικά ἐπίπεδα. Σπιθαμή πρός σπιθαμή ὀλόκληρο ἀκτινοβολοῦσε ἀπό χάρη καί μεγαλοπρέπεια! Ἡ πέτρα κι ὁ σουβάς εἶχαν δουλευτεῖ μέ ἀσυνήθιστη μαστοριά κι ὁ τεχνικός ἔξοπλισμός του ἡταν πάρα πολύ προχωρημένος γιά τήν ἐποχή. Φανταστεῖτε ὅτι δέν ἔλειπε οὔτε τό τέλειο ἀποχετευτικό κι ἐσωτερικό ὑδραυλικό δίκτυο μαζί μέ τό τρεχούμενο νερό.

Τό ἴδιο ἐκπληκτικά ἡταν καί τά ἔργα τέχνης, πού στόλιζαν τό παλάτι: Ζωγραφίες, γλυπτά, ἀγγειογραφίες κι ἔνα σωρό ἄλλες διακοσμήσεις, πού μαρτυροῦσαν λαό λεβέντη καί γεμάτον ἀπό χαρά γιά τή ζωή. Τό πιό ἀγαπημένο θέμα στίς παραστάσεις ἡταν τά ἀθλητικά ἀγωνίσματα. Ἀλλά καί στίς σκηνές, πού ἔδειχναν ἀνθρώπους νά δουλεύουν, πάλι ὁ κόσμος φαινόταν γεμάτος ἀπό ἐνθουσιασμό καί αἰσιοδοξία. Οἱ γεωργοί

γελοῦσαν, τραγουδοῦσαν καὶ χόρευαν καὶ οἱ γυναικες τούς παράστεκαν χαριτωμένες, δημορφες, τό ἴδιο λεβέντισσες, ἐντυπωσιακά ντυμένες καὶ φορτωμένες χρυσαφικά.

Χαρακτηριστικό πάλι εἶναι ὅτι στίς πελώριες ἀποθῆκες βρέθηκαν μεγάλα πήλινα κιούπια, ψηλά ὥσο ἔνας ἄνθρωπος, δεῖγμα κι αὐτό ἀφθονίας γεωργικῶν προϊόντων κι εὐμάρειας. Γεννιέται τώρα τό ἐρώτημα: — Νά ἦταν ἡ Κνωσός τό κέντρο ἢ ἡ ἔκφραση μιᾶς ἰδανικῆς ἀνθρωποκουνωνίας;

Κανείς δέν μπορεῖ νά ξέρει μέ βεβαιότητα. Ὁπωσδήποτε ὅμως, κι ἂν δέν ἦταν ἰδανική ἡ κοινωνία ἐκείνη, μέ τήν ἔννοια πού τῆς ἀποδίνουμε σήμερα, σίγουρα ἦταν δημιουργική, καλλιεργημένη, εὐαίσθητη, φιλότεχνη, ὑγιής κι εύτυχισμένη.

— Άλλα τότε γιατί καὶ πῶς χάθηκε ξαφνικά;

· Η ἀπάντηση ξεφεύγει ἀπό τά ὅρια τοῦ ἐπισκέπτη. · Ισως οἱ σοφοί τοῦ κόσμου κατορθώσουν νά τή δώσουν κάποια μέρα. Μερικοί βέβαια ἀποδίνουν τήν αἰτία σέ κάποιον κοσμογονικό κατακλυσμό, ἀλλ' αὐτό εἶναι μιά μόνο ὑπόθεση.

(‘Ο θαυμαστός κόσμος τῶν γνώσεων. Τόμος 19)

Επιμέλεια - Διασκευή:

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

92. ΜΥΚΗΝΕΣ

‘Ο δρόμος ἀπό τίς Μυκῆνες, τό χωριό, γιά «τ’ ἀρχαῖα» — ὅπως λένε οἱ χωρικοί — εἶναι κοντά δυό χιλιόμετρα. Μπορεῖ καὶ λιγότερο. Οἱ δάφνες ἔχουν ἀνθήσει. Φορᾶνε ἄσπρα, κόκκινα τουφωτά φορέματα. Ὁλόγυρα μυρίζει θυμάρι, τριμμένο ρετσίνι, ἐλληνική γῆ, καλοκαίρι.

Ἐνας διαβάτης ἀκολουθεῖ μαζί μέ τούς ἄλλους ἀπόκοντα στήν ἴδια στράτα. Φορεῖ χρυσά γυαλιά, μικρούτσικα. Κρατάει περασμένη στόν ὅμο φωτογραφική μηχανή. Εἶναι ντυμένος ξενικά, ἐκδρομικά. Φαίνεται, θά ἔρχεται γιά πρώτη φορά. Ἀπολαμβάνει μέ ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση τό τοπίο. Τό ρουφάει. Τά μάτια του γυρνᾶνε παντοῦ ἀνήσυχα, ἔξερευνητικά, λαίμαργα. Βλέπει τίς βαριές σιλουέτες τῶν βουνῶν στό βάθος, τό γαιδαράκο πού μασουλάει ἀμέριμνος τό ξερό χορτάρι, τά πουλιά πού τρελοπαίζουν καὶ τραγουδοῦν.

‘Ἄσ τόν γνωρίσουμε τόν ξένο, γιά νά κάνουμε συντροφιά.’ Ἐδῶ ἡ ἐρημιά εἶναι βαριά. Εἶναι γεμάτη μνήμη, ίστορία, παραμύθια καὶ θρύλους.

— Καλημέρα σας. Γιά τίς ἀρχαιότητες τῶν Μυκηνῶν, παρακαλῶ;

‘Ο διαβάτης κοιτάζει ἔκπληκτος. Τά μικρά μάτια του πίσω ἀπό τούς ἄσπρους φακούς διαστέλλονται. Κουνάει τό κεφάλι χαμογελάει ἀόριστα, προσπαθεῖ νά ἐννοήσει.

— Είστε ξένος, τουρίστας;

‘Ο διαβάτης τοῦ δρόμου τῶν Μυκηνῶν εἶναι πραγματικά ξένος. Φερμένος ἀπό κάποια μακρινή γῆ, γιά νά ἰδεῖ, νά μελετήσει, νά προσκυνήσει. Ἀποκρίνεται γαλλικά:

— Ναί, κύριε, εἶμαι ξένος. Ἀπό τό Τορίνο τῆς Ἰταλίας. Πηγαίνω νά δῶ τό παραμύθι πού ἀκουσα στά παιδικά μου χρόνια, τήν ίστορία πού διάβασα ἔφηβος κι ἀγά-

πησα τόσο. Τόν τάφο του Ἀγαμέμνονα, τόν τάφο τῆς Κλυταιμήστρας. Τίς ἀρχαῖες Μυκῆνες.

Καί σεῖς γιά κεῖ;

— Γιά κεῖ, κύριε, κι ἐγώ. Γιά τό ἴδιο παραμύθι. Γιά τό ἴδιο προσκύνημα.

Γίνονται οἱ συστάσεις. Ὁ ξένος λέγεται Ἐνρίκο Τζουλιάνο. Εἶναι δικαστής στό Τορίνο, φιλέλληνας. Μᾶς συνδέει πιά ἡ ἴδια σκέψη, ἡ ἴδια ἐσωτερική παρόρμηση, ἡ ἴδια προσδοκία.

Ἡ διαδρομή γίνεται εὐχάριστη. Γίναμε κι ἐμεῖς φίλοι. Μιλᾶμε γιά τίς πατρίδες μας, γιά τοὺς πολιτισμούς τῶν λαῶν γιά τόν πόλεμο πού ἥρθε καί πέρασε. Μιλᾶμε γιά τήν εἰρήνη γιά τήν πνευματική βασιλεία πού τή μάχεται ὁ τροχός, ἡ μηχανή. Περπατᾶμε ἀντάμα, δίπλα δίπλα, μιά καρδιά. Τίποτα δέ μᾶς χωρίζει. Ἀδέρφια πού πᾶνε ν' ἀνάψουν στήν ἐκκλησία τό κερί τους.

Οἱ Μυκῆνες σέ λίγο προβάλλουν. Λιάζονται οἱ γυμνές πέτρες, χάσκουν τά κυκλώπεια τείχη, οἱ τάφοι ἀνοιχτοί, ξεστήθωτοι, πυρωμένα τά χώματα. Καρτερᾶνε.

— Οἱ Μυκῆνες! ψιθυρίζει ὁ δικαστής του Τορίνο καί βγάζει εὐλαβικά τό ἐκδρομικό του κασκέτο.

— Ναί, οἱ Μυκῆνες! Τό παιδικό μας ὅνειρο, φίλε.

— Τήν ξέρετε τήν ίστορία τοῦ τόπου, τή μυθολογία τῶν Μυκηνῶν; μᾶς ρωτάει.

— Τή θυμᾶμαι, τήν ξέρω, τώρα τήν ἀνασταίνω στή μνήμη μου, τήν πληθαίνω στό νοῦ μου, Ἐνρίκο.

Ὁ ξένος θέλει νά τήν ἐπαναλάβουμε. Θέλει νά γεμίσει καί ἡ ἀκοή του ἀπό λέξεις, ὅπως τά μάτια του ἀπό τό θέαμα.

Μιλᾶμε γιά τή δόξα τῆς πεθαμένης πολιτείας. Γιά τή μοίρα τῶν Μυκηνῶν. Τή μοίρα τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ Πύλη τῶν Λεόντων μᾶς φράζει τό δρόμο. Σταματᾶμε. Κοιτᾶμε τόν μεγάλο δύκολιθο, τό σχῆμα, τίς πέτρες, τό σχέδιο.

— 'Η Πύλη τῆς βασιλείας τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, ψιθυρίζει ό προσκηνητής ἀπό τήν Ἰταλία. Τά τείχη ρημαγμένα, πεσμένα, περιμένουν τό θάνατο. Δοσμένα στήν αἰώνια μοίρα τῶν πραγμάτων, χάσκουν κουφαλιές, ρωγμές, ἀσβέστης λιωμένος.

‘Ο ξένος χαϊδεύει τίς πέτρες. Ὁνειροπολεῖ, ταξιδεύει, ἀνασταίνει τόν παλιό μύθο πού ἄκουσε στή μακρινή του πατρίδα.

— 'Εδῶ, γιά σκέψου, φίλε, ἀπό τήν Ἑλλάδα, ἐδῶ ἦταν ἡ παλιά πολιτεία πού ἔχτισε ό Περσέας μέ τούς Κύκλωπες! Πόσο σοφά διάλεξαν τόν τόπο! Πολεμικό ὅρμητήριο. Σάν ἥρθαν κατόπιν οἱ Ἀχαιοί ἀπό τήν Πισσάτιδα — τήν πατρίδα σου τήν Ἀχαΐα — τήν κυρίεψαν. Καί διαφέντεψαν χίλια χρόνια.

— Ναί, ξένε, οἱ Ἀτρεΐδες, ό Ἀγαμέμνονας, ό πρῶτος στούς πρώτους. Στά τείχη τοῦτα δοξάστηκε, φίλε, ἡ Ἑλλάδα. Ὁμοια δόξα δέ γνώρισε ἄλλος τόπος.

Περπατᾶμε, κοιτᾶμε δλοτρίγυρα, ζοῦμε τό δύνειρο, τή συγκίνηση. Σέ μιά στιγμή, νά, φτάνουμε.

— Οἱ τάφοι, οἱ τάφοι! Ἐδῶ ἦταν θαμμένοι οἱ βασιλιάδες!

Μετρᾶμε ἔνας, δύο, πέντε, ἔξι τάφοι. Ἀνοιχτοί, στόματα ἀχόρταγα, πού πεινασμένα ζήτησαν τή χόρταση στίς βασιλικές σάρκες, στίς σάρκες τοῦ ἀνθρώπου.

— Ξέρεις τί βρῆκαν ἐδῶ μέσα;

— Τή ζωή, ξένε. Τόν πολιτισμό. Τόν ἀνθρωπο.

Περπατᾶμε πάλι. Τ' δύνειρο ἀκουμπάει στίς πέτρες, στίς κρύπτες. Παίζει κρυφτούλι μέ τίς ἀσφακιές, μέ τή ρίγανη. Στάχτη, ἀποκαΐδια, χορταριασμένες-μουχλιασμένες κεραμίδες, σπασμένα ἀγγεῖα. Μακριά ἀκούγεται ή σκαπάνη τοῦ ἀρχαιολόγου, πού ψάχνει νά βρεῖ μέσα στά χώματα τή ζωή.

‘Ο ἥλιος ἔχει ἀνέβει πολύ ψηλά. Καίει, τσουρουφλίζει. Τό φῶς λούζει. Ἡ Ἀργολική γῆ κολυμπάει στήν

καλοκαιριάτικη χαρά. Τά χώματα, τοπιάρικα άπό τήν ποτισμένη βλάστηση καί τίς καλλιέργειες τοῦ κάμπου, δίνουν στό τοπίο τή χαρά τῆς ἐναλλαγῆς. Τήν παρουσία τῆς ζωῆς....Μακριά ἔνας τσομπανάκος ὀδηγεῖ τά πρόβατά του πρός τήν κορυφή τοῦ βουνοῦ, ἐνῶ ἀπό πέρα ἔρχεται ἀπόηχο τό βουητό τῶν τρένων πού περνᾶνε γιά τήν Κόρινθο.

Στά μάτια τοῦ ξένου φτερουγάει ἔνα κομμάτι στοχαστικοῦ ὀνείρου.

— Τί εἶναι; Τί ζητᾶς;

— Τόν μεγάλο τάφο τοῦ Ἀγαμέμνονα. Πᾶμε. Κατεβαίνουμε. Ὁ δρόμος στενός, κλειστός, φτιάχνει αὐλάκια εἴσοδο. Τό φῶς, πού ρουφούσαμε στό καστρότειχο, τώρα φεύγει, χάνεται. Ἡ συγκίνηση πληθαίνει, γίνεται ἀνησυχία, ταραχή, καρδιοχτύπι.

— Αὐτός θά εἶναι ὁ μεγάλος τάφος, ὁ θησαυρός τοῦ Ἀτρέα. Ὁ τάφος τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ. Ναί, αὐτός πρέπει νά εἶναι. "Ἐνας θόλος, σάν μεγάλη κυψέλη, χωμένη στή γῆ. Πελεκητές πέτρες, πλάκες τόν στεργιώνουν καί τόν στολίζουν.

— Εξαίσιο, μεγαλόπρεπο...MANIFICO...! ψιθυρίζει ὁ ξένος προσκυνητής. Ἀπλώνει τά χέρια καί τά δάχτυλα ψηλαφητά χαϊδεύουν τήν αἰώνιότητα. Ἐδῶ εἶναι ὁ παγκόσμιος τάφος...ψιθυρίζει πάλι καί στέκεται σ' εὐλαβική προσοχή. Τά χείλη του ἐλαφροτρέμουν. Ὁ ξένος προσεύχεται, προσεύχεται στή γλώσσα τῆς πατρίδας του.

Ζοῦμε τήν ὥρα τούτη, τή στιγμή, τό ὄνειρο τῶν Μυκηνῶν. Βρήκαμε αὐτό πού ζητούσαμε καί οἱ δύο. Ἡ ὥρα ἡ μεγάλη, ὁ χρόνος, ἡ στιγμή τοῦ ἀνθρώπου. Τό παρελθόν, ἡ ζωή, τό παρόν, ἡ αἰώνιότητα σφιχταγκαλιασμένη μέ τή φθορά.

Γιάννης Καραλής

(Μικρά ταξίδια)

93. ΜΥΚΗΝΕΣ

Απάνω δῶ στούς μακρινούς αἰῶνες,
οἵ πολυτάραχοι ἔζησαν Ἀτρεΐδες·
μές στά παλάτια ὀλόχρυσες κορῶνες,
ἀτίμητες πορφύρες καὶ χλαμύδες·

μά τώρα πού γενῆκαν ὅλα σκόνες,
μάτια γλυκόθωρα, καρδίες μ' ἐλπίδες
κι οἱ ματωμένες περιπέτειες μόνες,
δετές μέ τίς Αἰσχύλιες ἀλυσίδες,

κρατιοῦνται. Μπρός στήν Πύλη τῶν Λεόντων
τρομαχτικές μέ ζώνουν οἱ ἀναμνήσεις
τῆς τραγικῆς ματαιότητας τῶν ὄντων.

Καί σταματῶ πιό κεῖ... Μιᾶς ἄγριας φύσης
ἡ ξέχωρη ὁμορφιά γύρω τριγύρω
μές στήν ψυχή μου στάζει κάποιο μύρο.

Κωνσταντίνος Κωνσταντινίδης

94. ΜΥΣΤΡΑΣ

«Τό κάστρο, τ' ὡριόκαστρο, πού εἶναι στό κορφοβούνι», φαντάζει ἐπιβλητικό πάνω στό μυτερό ἀπόκομμα τοῦ Ταῦγετου, πού λέγεται Μυστράς.

Κάτω ἀπό τό φράγκικο κάστρο κρέμεται κεῖ μιά

νεκροπολιτεία, πού στάθηκε άπό τίς πλουσιότερες και τίς πιό φανταχτερές σέ χρόνια περασμένα. Τώρα, μέσα από τήν πρωινή βουνίσια καταχνιά, κάτω από τόν τιτανικό Ταύγετο, προβάλλει σάν μισοσβησμένη ζωγραφιά.

Ο Μυστράς ή Μυζηθράς, ή Πομπήια τοῦ ἐλληνικοῦ μεσαίωνα, στάθηκε, μαζί μὲ τήν Κωνσταντινούπολη και τό "Αγιον" Όρος, δονομαστός γιά τά περίφημα βυζαντινά μνημεῖα του, ἀρχιτεκτονικά, γλυπτά και ζωγραφικά, πού τ' ἀπόχτησε στά χρόνια τῶν Καντακουζηνῶν και τῶν Παλαιολόγων. Τώρα πιά λίγα ἔχουν ἀπομείνει γιά νά θυμίζουν τά περασμένα μεγαλεῖα του: οἱ κυριότερες ἀπό τίς γνωστές του ἐκκλησίες, τά σαραβαλιασμένα του δεσποτικά παλάτια κι ἀρχοντόσπιτα και πάνω στήν κορυφή τό κάστρο τοῦ Βιλλαρδουίνου.

Στό κάθε βῆμα σου βλέπεις χαλάσματα κρεμασμένα στό κενό, πύργους, ὅπου ἀνάμεσά τους χάσκουν τρύπες και καμάρες, πού ἔχασαν τήν τοξωτή καμπύλη τους. Βλέπεις ἀκόμη πεσμένα καμπαναριά, πού ἀπό αἰῶνες σώπασαν τά σήμαντρά τους, βρύσες στερεμένες, πλάκες κομμένες σέ χίλια συντρίμμια.

"Υστερ'" ἀπό κουραστικόν ἀνήφορο, στρίβοντας ἀριστερά, ἀντικρίζουμε τή θαυμαστή Παντάνασσα μέ τήν κομψόγραμμη ἀρχιτεκτονική της.

Η Παντάνασσα, τρουλωτή βασιλική, χτίστηκε τό 1365 ἀπό τὸν πρῶτο Δεσπότη τοῦ Μυστρᾶ, Ἐμμανουὴλ Καντακουζηνό, γιό τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα Ἰωάννη Καντακουζηνοῦ· και τό 1444 ἀνακαινίστηκε ἀπό τόν Ἰωάννη Φραγκόπουλο. Τώρα τή βλέπουμε τριγυρισμένη ἀπό τοίχους μέ λιγοστά παράθυρα, πρός τόν κάμπο τῆς Σπάρτης ἀνοιγμένα. Ἐκεῖ εἶναι τό φιλόξενο μοναστήρι μέ τά ὄλοκάθαρα κελιά.

Πρασινάδες, δέντρα, μεγάλα κυπαρίσσια στολίζουν τήν Παντάνασσα και κορνιζάρουν μέ χάρη τούς ἐπιβλητικούς της τρούλους, τό ἀρχοντικό της καμπαν-

ριό καί τήν ὅμορφη στοά της μέ τά σκαλισμένα κιονόκρανα.

‘Ο χρόνος τά ἔχει ὄλα σφραγισμένα μέ ἀλαβάστρινες καί κοκκινωπές ἀποχρώσεις. Μέσ’ ἀπό τή γερή τοιχοδομία της προβάλλουν τά πιό ὅμορφα κεραμοπλαστικά κεντήδια.

‘Από τίς ώραιότερες τοιχογραφίες τῆς Παντάνασσας είναι ἡ Πλατυτέρα μέ τούς Ἀργαγγέλους, ὁ Εὐαγγελισμός, ἡ Γέννηση, ἡ Ὑπαπαντή καί ἄλλες.

‘Οπως καί οἱ ἄλλες ἐκκλησίες τοῦ Μυστρᾶ, ἔτσι καί ἡ Παντάνασσα εἶχε τέμπλο σκαλισμένο σέ μάρμαρο, ἀλλ’ ἀπ’ αὐτό δέν ἀπόμειναν παρά ἔνας ἀετός κι ἔνα λιοντάρι. ‘Ο πρῶτος συμβόλιζε τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην καί τό δεύτερο τὸν Εὐαγγελιστὴν Μάρκο. Καί τά δύο είναι φυλαγμένα τώρα στό μουσεῖο τοῦ Μυστρᾶ.

Σέ μιά προεξοχή, στά βόρεια τοῦ Μυστρᾶ, στέκουν τά δεσποτικά παλάτια τῶν Καντακουζηνῶν καί τῶν Παλαιολόγων ἡ τά «σαράγια τῆς Βασιλοπούλας», ὅπως τά λένε οἱ ἀνθρωποι τοῦ τόπου. Στόν περίβολό τους μπαίνουμε ἀφοῦ περάσουμε κάμποσα χορταριασμένα χαλάσματα, ἀπό τήν πύλη τῆς Μονεμβασίας, πού ἔκλεινε νοτιοανατολικά τόν πύργο καί τά τείχη τῆς Πανωχώρας μέ μιά σχάρα σιδερένια, ὅπως καί ἡ πύλη τοῦ Ναυπλίου, στή βορειοδυτική πλευρά.

‘Η μεγάλη αἰθουσα τοῦ θρόνου τῶν Παλαιολόγων, τριάντα τρία μέτρα μάκρος, μέ τ’ ἀμέτρητα παράθυρά της, μοιάζει μέ ἀνεμοδαρμένο σκελετό, πού στέκεται ὅρθιος, σάν κρατημένος ἀπό μιά δύναμη ἀόρατη. Στόν τοῖχο φαίνεται ἀκόμα ἡ κόγχη, ὅπου ἦταν ὁ θρόνος κι ἀπό πάνω στά σμαράγδια, ὅπου στηριζόταν τό στέγασμά του. Πρός τό βοριά χωρίζουν τά κουφώματα, ἀπό ὅπου περνοῦσε, σάν μέσα σέ φαρδιούς σωλῆνες, ἡ ζέστη, ὅπως στά σημερινά καλοριφέρ, ὅταν ἄναβαν στά κάτω διαμερίσματα τά τζάκια στή γραμμή, γιά νά θερ-

μαίνεται τό ἀπέραντο παλάτι.

Γυρίζοντας ἀνάμεσα σέ τοῦτες τίς χαμένες δόξες, ἀθέλητα στή φαντασία σου προβάλλουν σιωπηλές σκιές αὐτοκρατόρων, καβάλα σέ χρυσοκάπουλα φαριά, βασιλισσες μέ τίς πατρίκιες, σάν νά σιγομιλοῦν γύρω ἀπό ἔνα συντριβάνι, μέσα στήν ἀπέραντη αὐλή. Φλάμπουρα μέ χρυσούς δικέφαλους ἀετούς, ἀπό ψηλά τό κάστρο ὃς κάτω στήν ώραία πολιτεία, λέσ κι ἀνεμίζονται στά πλουμιστά κοντάρια.

Κι ώς ρίχνει τίς στερνές ἀχτίδες του ὁ ἥλιος ἐπάνω σέ μιά καμάρα, σχεδιάζεται μέσα σέ φωτοστέφανο, σάν κάτω ἀπό τοῦ Ρωμανοῦ τήν Πύλη, μιά κορφή φεγγόβολη καί πονεμένη, ὁ Κωνσταντίνος Παλαιολόγος.

Αὐτό τό κάστρο, πού στάθηκε ἔνα ἀπό τά δυνατότερα τοῦ Μοριᾶ γιά τή στρατηγική του θέση, τό ἔχτισε ὁ Φράγκος πρίγκιπας Γουλιέλμος Βιλλαρδούνιος τό 1249, ὅστερ' ἀπό τήν κατάληψη τῆς Μονεμβασίας. "Εβαλε μέσα πύργους γιά τούς ἵπποτες, σπίτια γιά τούς φύλακες, ἀποθήκες, πλακόστρωτες αὐλές, τό στόλισε μέ ψηλές τοξοθυρίδες καί τό ἔκανε «κάστρον ἴσχυρό μέ ἄνδρας ἀνδρειωμένους», γιά νά προσέχει ἀπ' ἐδῶ πάνω τίς ἀνυπόταχτες σλαβικές φυλές, πού εἶχαν πλημμυρίσει τόν Ταῦγετο.

•*Aθηνᾶ Ταρσούλη*

•**Ασκήσεις:**

- *Nά φέρετε πληροφορίες γιά τά πρόσωπα πού ἀναφέρονται.*
- *Μπορεῖτε νά κάμετε δική σας περιγραφή γιά τό Μυστρᾶ;*
- *Διαβάστε σχετικά κείμενα Βενέζη, Κόντογλου, Κοντογιάννη, Καλαματιανοῦ.*

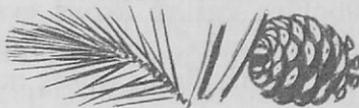
95. ΤΑΪΓΕΤΟΣ

Ἄνεβηκα Ταῦγετε, στήν πιό ψηλή κορφή σου
κι εἶδα τ' ἀπέραντο τῆς γῆς, τῆς θάλασσας τά πλάτια.
Σάν τόν ἀιτό ἐκούρνιασα στόν Ἄι-Λιά μαζί σου
κι ἀγνάντεψα ἀπό κοντά τ' ἀστέρινα παλάτια.

Εἶδα τῆς νύχτας τίς σκιές καί τῆς αὐγῆς τά μάγια,
σάν ἀστραπή τήν ἔκλεισε τήν πλάσην ἡ ματιά μου.
Ἡπια τό μύρο τῶν δασῶν, πού σάλευαν στά πλάγια,
κι ἔνας θεός πώς ἥμουνα ἐθάρρεψε ἡ καρδιά μου.

Ἡ Σπάρτη κάτω πρόβαλλε στοῦ ἥλιου τίς ἀχτίδες
ἀνθόσπαρτη ν' ἀπλώνεται στίς ὅχθες τοῦ Εύρωτα,
πού στά νερά του πίστεψα πώς παῖζαν Νηρηίδες,
Σπαρτιατοῦλες ὅμορφες, λεβέντες σάν καί πρῶτα.

Nτίνος Βελογιάννης

96. ΔΕΛΦΟΙ

Πάντα εἶχα τόν πόθο νά ἰδῶ τούς Δελφούς. Νά ἰδῶ
τό βασίλειο τοῦ ξανθοῦ Ἀπόλλωνα. Νά ἰδῶ τό μαντικό
θρόνο τῆς Πυθίας, πού κανόνιζε μέ τούς χρησμούς
της τήν τύχη ἀτόμων καί λαῶν, Ἐλλήνων καί βαρβά-
ρων. Καί κάποτε κατάφερα νά πραγματοποιήσω τόν
πόθο μου αὐτό μέ μιά καλή συντροφιά.

Ἡτανε μιά ἥλιόλουστη μέρα τοῦ Μάρτη. Ἀπ' τήν

’Ιτέα, πού μᾶς ἔβγαλε τό βαπόρι, ἀνεβαίνουμε μέ αὐτοκίνητο τόν ἀνηφορικό δρόμο, πού ἀπ’ τόν κάμπο σκαρφαλώνει στίς χαμηλές πλαγιές τοῦ Παρνασσοῦ.

”Οσο ἀνεβαίναμε ψηλότερα, τόσο ξάνοιγε περισσότερο μπροστά μας ὁ ἀπέραντος ἐλαιώνας τῆς Ἀμφισσας, πού φτάνει ὡς τό Χρυσό. Τό ὅμορφο χωριό πρόσχαρα ὑποδέχεται τούς ξένους μέ μιά σειρά μαρμαρένιες βρύσες μέ ἄφθονα νερά. Τό αὐτοκίνητο προχωροῦσε σιγά σιγά κι ἐμεῖς ἀχόρταγα κοιτάζαμε πότε τό ἀσημένιο φύλλωμα, πού στόλιζε τίς πυκνές ἐλιές, πότε τά γαλάζια νερά τοῦ Κορινθιακοῦ, πότε τά διλόγυμνα βουνά τῆς Ρούμελης καί πότε τίς δασωμένες πλαγιές τῶν βουνῶν τοῦ Μοριᾶ. ”Ολα γελοῦσαν γύρω μας, κάτω ἀπ’ τό χρυσό φῶς τοῦ εὐεργετικοῦ ἥλιου. Κι ὅλο λαχταροῦσε ἡ καρδιά μας ν’ ἀντικρίσουμε τούς Δελφούς.

’Ανεβήκαμε πιό ψηλά. ’Αφήσαμε τό αὐτοκίνητο στό συνοικισμό τῶν νέων Δελφῶν, καί λοξέψαμε δεξιά γιά τή νεκρόπολη τοῦ ἀρχαίου μαντείου.

Ξαφνικά δλα ἄλλαξαν γύρω μας. ’Ο γελαστός κάμπος δέ φαινόταν πιά καί οἱ μαλακές γραμμές τῶν πλαγιῶν, πού περάσαμε, χάθηκαν ἀπό τά μάτια μας. Σκληρές, τραχιές, ἀπότομες καί πανύψηλες ὀρθώνονται μπροστά μας οἱ Φαιδριάδες πέτρες καί ξεχωρίζει ἀπό μακριά ἡ φάραγγα τῆς Κασταλίας. Κάτω βλέπουμε μιά βαθιά, πολύ βαθιά κι ἀπότομη χαράδρα, πού τήν αὐλακώνει ἔνας ἀφρισμένος βαθὺς χείμαρος. Καί ψηλά, πολύ ψηλά, λευκάζουν οἱ χιονισμένες ἀκόμα κορυφές τοῦ Παρνασσοῦ. Ζαλίζεσαι στό θέαμα τῆς χαράδρας· ζαλίζεσαι στό ἀντίκρισμα τῶν ἀπότομων καί ψηλῶν βράχων· νιώθεις τόν ἔαυτό σου ἀδύνατο μπροστά στήν ἄγρια μεγαλοπρέπεια τῆς φύσης κι ἄθελα ψιθυρίζεις: —’Αληθινά, ἐδῶ μόνο θεοί μποροῦσαν νά κατοικοῦν!

Στή μέση τοῦ ιεροῦ χώρου βρίσκονται τά ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα. ”Ητανε τεράστιος ναός, εἶχε

42 μέτρα μῆκος καὶ 23 πλάτος. Δέ σώζεται τίποτε ἀπό τήν ἀρχαία του λαμπρότητα. Στό βάθος τοῦ ναοῦ ἦταν μιά τρύπα, βαθιά σάν πηγάδι, ἀπό τήν ὁποία ἔβγαινε ἡ Πυθία, μασώντας φύλλα δάφνης καὶ ἀναπνέοντας τούς ἀτμούς ἐκείνους, ἐρχόταν σ' ἔκσταση κι ἔβγαζε ἄναρθρες φωνές, πού οἱ Ἱερεῖς τίς ἔγραφαν σέ στίχους. Αὐτοί ἦταν οἱ περίφημοι χρησμοί.

Οἱ πολιτεῖες, πού ἔστελναν πολλά δῶρα στό μαντεῖο, φρόντιζαν νά τά τοποθετοῦν σέ ἴδιαίτερα μικρά, ἀλλά πολυτελή κτίρια, τούς θησαυρούς ἔβαζαν καὶ πολύτιμα πράγματα, γιά νά τά προφυλάξουν ἀπό ἐχθρούς. Ξεχωρίζει ἐκεῖ ὁ ἀναστηλωμένος θησαυρός τῶν Ἀθηναίων. Λαμπρός ἦταν κι ὁ θησαυρός τῶν Κνιδίων. Ἀπ' αὐτόν στό μουσεῖο τῶν Δελφῶν μᾶς ἔδειξαν μερικά ἀγάλματα καὶ δίπλα ἀνάγλυφες παραστάσεις, πού τοποθετοῦνται στήν πρόσοψη τῶν κτιρίων.

Τό στάδιο καὶ τό θέατρο τῶν Δελφῶν διατηροῦνται ἀρκετά καλά. Πρίν ἀπό λίγα χρόνια στό θέατρο παιχτηκε ἔνα δράμα του Αἰσχύλου. Ἀπ' ὅλο τόν κόσμο ἦρθαν νά παρακολουθήσουν τήν ἀνάσταση τοῦ Δελφικοῦ θεάτρου.

Προχωρώντας μπήκαμε στό μουσεῖο, λαμπρό χτίριο, δωρεά κι αὐτό, μαζί μέ τόσες ἄλλες, τοῦ Ἀνδρέα Συγγροῦ.

Στό μουσεῖο ὑπάρχουν πλῆθος ἀγάλματα. Ξεχωρίζει ἔνα χάλκινο ἄγαλμα σέ φυσικό μέγεθος, πού παριστάνει ἔναν ἡνίοχο. Θεωρεῖται τό καλύτερο ἄγαλμα τοῦ Μουσείου. Στή μορφή του βλέπεις τή μεγάλη προσοχή, πού δείχνει, κρατώντας τά ἡνία καὶ διευθύνοντας τό ἄρμα. Φαίνεται σάν νά νιώθει τή βαριά εὐθύνη, πού ἔχει ἀναλάβει.

Ωραῖα διατηρεῖται ἔνα κατάλευκο μαρμάρινο ἄγαλμα τοῦ Ἀντίνοου. Τό ἄγαλμα δέν εἶναι πολὺ ἀρχαίας

εποχῆς, ἀλλά τό μάρμαρό του ἔχει ἴδιαίτερη λαμπρότητα.

Πλησιάσαμε καὶ στίς Φαιδριάδες πέτρες. Στό κάτω μέρος ἐνός βράχου ἔτρεχε λίγο νερό. Ἐδῶ, μᾶς εἶπαν, εἶναι ἡ Κασταλία. Ἐδῶ κατέβαιναν ἀπ' τὸν Παρνασσό οἱ Μοῦσες γιά τὸ λουτρό τους. Ἀπ' ἐδῶ ἔπινε καὶ ἡ Πυθία, πρίν ἀνεβεῖ στόν τρίποδα, γιά νά δώσει χρησμούς.

Πιό πέρα φαίνεται τό γυμνάσιο τῶν Δελφῶν, τό γυμναστήριο, ὅπως λέμε σήμερα.

Γυρίσαμε καὶ πάλι στά σκορπισμένα ἐρείπια μέ θαυμασμό στήν ἀρχαία τέχνη, ἀλλά καὶ μέ πόνο βαθύ γιά τήν καταστροφή τόσων ἀτίμητων μνημείων.

Συλλογιζόμαστε τί δόξες καὶ τί μεγαλεῖα εἶδε ὁ ἐρημικός αὐτός τόπος καὶ πῶς κατάντησε σήμερα!.. Καὶ θυμηθήκαμε τή θλιβερή ἀπάντηση, πού ἔδωσε τό ἴδιο τό μαντεῖο τόν καιρό τοῦ ξεπεσμοῦ του στόν αὐτοκράτορα Ιουλιανό, ὅταν ζητοῦσε νά τοῦ ξαναδώσει ζωή. Εἶναι μεταφρασμένη σέ στίχους ἀπό τόν Παῦλο Νιρβάνα:

— Δέν ἔχει δάφνη μάγισσα καὶ σπίτι πιά ὁ θεός...

Μές στή βραχώδη τήν ἐρημιά παραμιλάει ἡ Πυθία.

Στίς Φαιδριάδες, ἄγριες, πέφτει χλομό τό φῶς,
καὶ δάκρυα στάλες, δάκρυα βουβά ἡ Κασταλία.

(Μικροτάξιδα)

Δημήτριος Κοντογιάννης

97. ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Τό μονοπάτι ἀπ' τό Καταφύγιο τοῦ Ὁρειβατικοῦ γιά τήν κορυφή τοῦ Ὁλύμπου εἶναι τρομερά ἀνηφορικό. Θαρρεῖς πώς πάει ἵσια σχεδόν στή μέση τ' οὐρανοῦ.

Περνοῦμε πρῶτα ἀπ' τήν αὐτοσχέδια βρυσούλα, πού σχηματίζεται στή χαράδρα κάτω ἀπ' τά αἰώνια χιόνια. Εἶναι μιά ὑπόγεια χιονένια βρυσούλα, σάν μιά σπηλίτσα καμωμένη ἀπό χιόνι. Βρύση-Ἐσκιμώ, ἀφοῦ μοιάζει μέ τά καμωμένα ἀπό πάγους σπιτάκια τῶν Ἐσκιμών. Ἡ βρύση τώρα δέ στάζει. Τό νερό της ἔχει πήξει ἀπό τό ψύχος τῆς νύχτας κι οἱ ἀδύνατες ροδαλές ἀχτίδες τοῦ πρωινοῦ ἥλιου δέν ἔχουν τή δύναμη ν' ἀρχίσουν τήν τήξη...

Λίγο πιό πάνω ἀπό τό Καταφύγιο κάθε βλάστηση ἔξαφανίζεται. Μιά ἄγρια ἔρημος ὅλο πέτρα ἀπλώνεται ὡς τίς κορυφές τοῦ βουνοῦ. Οὔτε δέντρο, οὔτε θάμνος, οὔτε χλόη πιά. Ἐδῶ εἶναι ἡ ζώνη τῶν αἰώνιων χιονιῶν. Μονάχα λίγα ἀγριοβότανα καὶ κάπου κάπου κανένα ἀγριολούλουδο, σάν τόν Ἀμάραντο ἢ τό μή με λησμόνει, πού μέ ἴδιαίτερη λαχτάρα τά μαζεύουν οἱ ὀρειβάτες κι οἱ ὀρειβάτισσες γιά ἐνθύμιο τῆς ἀνάβασης, ἀφοῦ φυτρώνουν στό κατώφλι τοῦ παλατιοῦ τῆς "Ηρας.

Οἱ κορυφές τοῦ Ὁλύμπου δίνουν τήν ἐντύπωση πώς ᾦταν ὅλες ἔνας συμπαγής πελώριος βράχος, πού σκιστήκε ἀπό τούς παγετῶνες, ἀπό σεισμούς ἢ κεραυνούς. "Ετσι σχηματίστηκε ὁ Μύτικας καὶ τό στεφάνι. "Ολη ἡ ἄλλη γυμνή ἔκταση τῆς κορυφῆς, πού θέλει τρεῖς ώρες ν' ἀνεβεῖ κανείς στίς πιό ἀπρόσιτες γωνιές της καὶ μέρες νά τήν περπατήσει βῆμα βῆμα, εἶναι σκεπασμένη μέ λιθάρια, μέ μικρά καὶ μεγαλύτερα χαλίκια ἢ σχιστόπετρες. Κι αὐτές σέ κάθε πάτημα τοῦ ὀρειβάτη ξεκολλοῦν καὶ κατρακυλᾶνε στήν ἀπόκρημνη κατηφοριά. Θαρρεῖ κανείς πώς ἐδῶ πάνω, πού ἡ ἐρημιά

μοιάζει τόσο μέ ερημιά θανάτου καί τό νύχτωμα προκαλεῖ τόσο φόβο, ό ούρανός βρέχει λιθάρια ἀπό καταβολῆς κόσμου.

Ο δρόμος, ὅσο ἀνεβαίνουμε, γίνεται πιό ἐπίπονος καί κουραστικός. Τό σκαρφάλωμα δύσκολο στούς ἔρημος τούτους βράχους. Κάποτε φτάνουμε στήν Κακόσκαλα, κάνουμε μιά στάση γιά ξεκούρασμα κι ἐπιχειροῦμε μέ προσοχή τό πέρασμά της.

Η Κακόσκαλα είναι τό πιό ἐπικίνδυνο μέρος τῆς διαδρομῆς. Μιά στενή διάβαση ἀνάμεσα σ' ἓνα γκρεμό κι ἓνα τρομερό βάραθρο. Ο δρειβάτης διατρέχει ἐδῶ τόν κίνδυνο ἀπό στιγμή σέ στιγμή νά παραπατήσει καί νά γλιστρήσει στό χάος, πού χάσκει τρομακτικό κάτω ἀπό τά πόδια του...

Ακολουθώντας τήν ἐπικίνδυνη αὐτή διάβαση, περνοῦμε ἕνας ἕνας ἀπ' τήν Κακόσκαλα στό τελευταῖο συγκρότημα βράχων, πού σχηματίζει τήν ψηλότερη κορυφή τοῦ Ὁλύμπου, τό Μύτικα, Ὕψος 2.917 μέτρα! Είμαστε σκαρφαλωμένοι στή στέγη τῆς Ἑλλάδας! Μιά χαρωπή ἑορταστική συγκέντρωση ἀπό νέους δρειβάτες, πού ἔχουν τή σφριγγηλότητα τῆς νιότης, κι ἀπό ὅμορφες δρειβάτισσες, πού μοιάζουν, ὅπως είναι ἀγκαλιασμένες ἐδῶ ψηλά, πάνω ἀπ' τά σύννεφα, σάν ἀρχαίες θεές, πού χαίρονται τό ἀνέσπερο δλύμπιο φῶς καί τήν ὁμορφιά τῶν οὐρανῶν.

Τό θέαμα, πού αὐτή τή στιγμή θαμπώνει καί μαγεύει τά μάτια μας, είναι ἀληθινά θεῖο!

Ολη ἡ Ἑλλάδα είναι ἀπλωμένη στά πόδια μας. Μέ τά βουνά της, τούς κόλπους της, τά γαλάζια ἥλιολουστα πέλαγα, πού βρέχουν τά νησιά της! Βλέπουμε τήν Ἑλλάδα, ὅπως ὁ Δίας, ἡ Ἡρα, ὁ Ἐρμῆς, ἡ Ἄρτεμη, ὁ Ἀπόλλωνας, ὅλοι οἱ δώδεκα θεοί! Κι είναι ἀσφαλῶς ὁ... μεγαλύτερος χάρτης τῆς Ἑλλάδας, πού μπορεῖ νά ίδει κανείς ἀπάνω στή Γῆ!

Τόν όριζοντα τοῦ Ὀλύμπου ὀλόγυρα τόν στεφανώνοντας οἱ περήφανες κορυφογραμμές τῶν Μακεδονικῶν, τῶν Ἡπειρωτικῶν, τῶν Θεσσαλικῶν βουνῶν. Κάτω βαθιά, πρός τὸ Νοτιά, πέρα ἀπ' τὴν Ὁρθρη τὰ Στερεολλαδίτικα Βελούχι, Παρνασσός, Οἴτη, Βαρδούσια, Γκιώνα. Πιό ἐκεῖ στά δυτικά, τ' Ἀγραφα καὶ τά Τζουμέρκα μέ τὴν ἡπειρωτική Πίνδο καὶ τὴν ἀγέρωχη κορυφή τοῦ Σμόλικα. Πιό κάτω, πάλι κατά τὸ Νοτιά, πίσω ἀπό τὸν Κίσαβο, πού κρύβει τὸ Πήλιο, τὰ βουνά τῆς Εὗβοιας καὶ τά νησάκια τῶν Σποράδων. Ἀνατολικά, οἱ γαλάζιες γήινες γλώσσες τῆς Χαλκιδικῆς, μέ τὸν κωνικό ὅγκο τοῦ Ἀθωνα καταμεσῆς σχεδόν στήν ἔκταση τοῦ Αἰγαίου. Καὶ βορειοανατολικά, ἡ Ροδόπη καὶ τ' ἄλλα βουνά τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, τυλιγμένα μέσα στή θολούρα τοῦ Βοριᾶ.

Πόση λαχτάρα ἔχει ἐδῶ πάνω τό μάτι νά δεῖ τό πανόραμα τοῦτο τοῦ κόσμου, πού ἔτερπε τά μάτια τῶν ἀθανάτων! Δέ χορταίνει ποτέ, ὅσο κι ἄν κοιτάει! Καί συχνά, σάν δ ὁρίζοντας εἶναι καθαρός, στρέφει τήν ψυχή ἐκεῖ μακριά, στά βάθη τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου θά μποροῦσε νά δεῖ τίς γαλάζιες στεριές τῆς Τροίας!

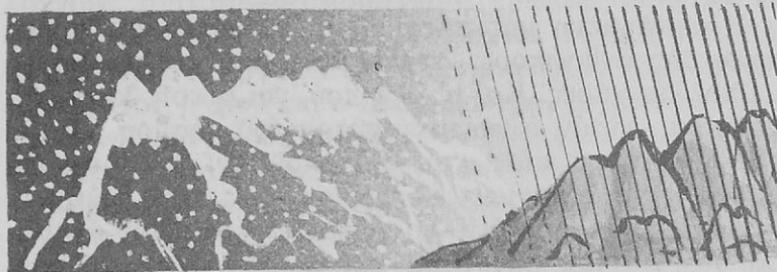
Τή χαρά τους οἱ δρειβάτες τήν ἐκδηλώνουν μέ τραγούδια. Μά ὁ Δίας θύμωσε μ' αὐτούς τούς βέβηλους, πού ἔχουν στρογγυλοκαθήσει στούς θρόνους του, χωρίς τήν ἄδειά του... Ἀρπάζει ἀντάρες μέ τό Βοριά καὶ κρύβει τό Θεσσαλικό κάμπο. Ἀναταράζει τά σύννεφα, πού χύνονται σάν τρελά ἄσπρα ἄλογα στόν οὐρανό καὶ μέ τίς χαῖτες τους τίς πολλές σκεπάζει τίς κορυφές τοῦ Ὀλύμπου.

Οἱ δρειβάτες, πού μαντεύουν τό θεϊκό θυμό, καθώς ἀκοῦνται τά φαράγγια ν' ἀντιβουίζουν ἀπό τίς βροντές τῶν μακρινῶν κεραυνῶν του, νιώθουν ἐδῶ ψηλά ὅλη τήν ἀδυναμία τοῦ μικροῦ ἀνθρώπου, πού τρέμει στό ξέσπασμα τῆς ἐρχόμενης ὁργῆς. Ἔτσι δίνεται τό σύν-

θημα τῆς κατάβασης, ὅσο ἄνθιζε ἀκόμα τό χαμόγελο
στά χείλη τῶν ἀθανάτων!

(Ἐλληνικά βουνά)
'Απόσπασμα

Κώστας Στούρνας

98. ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΙΣΑΒΟΥ

‘Ο “Ολυμπος κι ὁ Κίσαβος, τά δυό βουνά μαλώνουν
τό ποιό νά ρίξει τή βροχή, τό ποιό νά ρίξει χιόνι.
Γυρίζει τότε ὁ “Ολυμπος και λέει τοῦ Κισάβου:

— Μή μέ μαλώνεις, Κίσαβε, μπρέ τουρκοπατημένε,
πού σέ πατάει ἡ Κονιαριά κι οἱ Λαρσινοί ἀγάδες.

‘Εγώ εἰμ’ ὁ γερο-“Ολυμπος στόν κόσμο ξακουσμένος,
ἔχω σαράντα δυό κορφές κι ἔξήντα δυό βρυσοῦλες,
κάθε κορφή και φλάμπουρο, κάθε κλαδί και κλέφτης.
Κι ὅταν τό παίρν’ ἡ ἄνοιξη κι ἀνοίγουν τά κλαδάκια,
γεμίζουν τά βουνά κλεφτιά και τά λαγκάδια σκλάβους.

“Έχω και τό χρυσόν ἀιτό, τό χρυσοπλούμισμένο,
πάνω στήν πέτρα κάθεται και μέ τόν ἥλιο λέγει:

— “Ηλιε μ’, δέν κροῦς τ’ ἀποταχύ, μόν’ κροῦς τό μεση-
μέρι,
νά ζεσταθοῦν τά νύχια μου, τά νυχοπόδαρά μου;

Δημοτικό

99. ΑΓΙΑΣΜΕΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

Σάν τίς προκομμένες μέλισσες, πού συχνάζουν σέ μέρη τερπνά, ήσυχα καί ποιητικά, ἔτσι καί οἱ ἀσκητές διαλέγουν τίς πλέον ἐξαίσιες τοποθεσίες νά χτίσουνε τά μοναστήρια καί τ' ἀσκηταριά τους.

Ἡ ἀγαπημένη μας πατρίδα, ἡ Ἑλλάδα, πού ὑθρεψε παλαιούς ἀνθρώπους, στολίστηκε ἀπό τό Δημιουργό μέ πολλές χάρες. Καί μ' ὅλο πού ναι μικρή, καταστάθηκε ἀπ' Αὐτόν ἡ γωνιακή πέτρα τοῦ κόσμου. Οἱ ἀνθρωποί της σέ κάθε καιρό ἀγαποῦσαν νά ζοῦνε στά βουνά, στίς ἀκρογιαλιές, στίς σπηλιές, στά δέντρα.

Κι ἀλήθεια, καμιά ἄλλη χώρα δέν καλεῖ τόν ἀνθρώπο σάν μητέρα πονετικιά καί φιλόστοργη, νά ζήσει στήν ἀγκαλιά της, ὅπως ἡ δική μας ἡ μητέρα. Γιά τοῦτο καί δέν εἶχε ποτέ στά πολύ παλιά χρόνια μεγάλες πολιτεῖες, ὅπως ἄλλες χῶρες.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἔλληνες χαίρονταν πολύ νά χτίζουν ἰερά σέ ὅμορφα μέρη, ὅπου ἀνάβρυζε δροσερό νερό, ἀπάνου σέ ράχες καί σέ κάβους, ἀπ' ὅπου τ' ἀγνάντευε ὁ κόσμος κι εὐφραινόταν. Τό ἵδιο ἔκαναν καί οἱ κατοπινοί Ἔλληνες, σάν ἥρθε ὁ Χριστός στόν κόσμο καί φώτισε τούς ἀνθρώπους. Τότες ἡ ψυχή τους ἔγινε ἀκόμα πιό ποιητική καί ἀνθίσε σάν κρίνος ἀγιασμένος. Σάν ἄλλαξε ἡ θρησκεία, πολλές ἐκκλησίες καί μοναστήρια χτίστηκαν ἀπάνου σ' ἀρχαῖα θεμέλια, σέ μέρη πού βρίσκονταν πρωτύτερα ναοί τῆς εἰδωλολατρίας ἡ μαντεῖα.

Τό Ἀγιον Ὄρος εἶναι ἔνας ἐπίγειος παράδεισος, ὅπου πήγανε νά ήσυχάσουν ἀνθρωποί σεβάσμιοι κι ἀγιασμένοι. Αὐτό τό θεοσκέπαστο βουνό, στολισμένο μέ εἴκοσι μοναστήρια, μέ πολλές σκήτες καί κελιά καί μ' ἀσκηταριά ἀναρίθμητα, εἶναι ἡ νέα Σιών τῆς καλογηρικῆς. Κι ὅλα αὐτά τά σεβάσμια προσκυνήματα βρίσκονται, ὅπως εἶπα, σέ τοποθεσίες ώραῖες καί πολύ

εύφρόσυνες. Κάτι λίγα μόνο εἶναι πνιχτικά καί κατάξερα, γιατί ἔτσι πρέπει, γιά νά παιδεύεται ἡ ψυχή.

Κατανυκτικό κι ἔξαισιο θέαμα νά βλέπεις σέ κάθε σπήλαιο, σέ κάθε δέντρο καί σέ πέτρα τῆς θάλασσας, ἀπάνου στά βουνά τά ἔρημα καί μέσα στούς πυκνούς λόγγους, ἀντί θηρία αίμοβόρα, ἀνθρώπους ἄκακους κι ἄγιους νά ψέλνουν καί νά ἐπιδίδονται σέ εἰρηνικά καί σέ θεόπνευστα ἔργα. Ἔτσι ἡ ἐρημιά ἔγινε παράδεισος γλυκύτατος. Ἀφοῦ καί τ' ἄγρια δέντρα, πού ναι φυτρωμένα ἀνάμεσα στούς βράχους, τά ρουπάκια, οί σκίνοι, τά πρινάρια καί τά σφερδούκλια, καί τ' ἄγρια λουλούδια, ἀγιασμένα κι ἐκεῖνα, ἀδελφωθήκανε μέ τούς ἀσκητές.

Ἀν πεῖς καί γιά τά πουλιά τῆς ἐρημιᾶς καί τά ὅρνια καί τούς ἀιτούς, πού κουρνιάζουν στούς σκληρούς βράχους καί σέ σπηλιές, κι αὐτά ἀκόμα φέρνουν σέβας στούς γέροντες, πετάνε ἀπάνου ἀπό τ' ἀσκηταριά τους καί κουβεντιάζουν μαζί τους.

Ἀπάνου σ' ἔνα βράχο στέκεται ἔνα ἐλάφι κι ἔχει τόν Ἐσταυρωμένο ἀνάμεσα στά κλαδιά, πού τοῦ χάρισε ὁ Θεός γιά κέρατα. Οί σαῦρες κάνουν συντροφιά στούς ἐρημίτες, ἀνάμεσα στά χρυσάγκαθα. Ὡς κι οἱ ἀσπάλακοι κι οἱ σκαντζόχοιροι κι οἱ λαγοί καί τ' ἄλλα τά κακόμοιρα ζωντόβολα, πού τρέμουν τόσο τήν κακία τοῦ ἀνθρώπου, σιμά τους περιτριγυρίζουν, σάν πατεράδες τούς ἔχουν. Ὄλα ἐδῶ εἶναι ἥμερα, γιατί τά φωτίσε ἡ Θεία Χάρη. Ἀφοῦ κι ὁ σκορπιός δέ δαγκώνει, κι ἡ δεντρογαλιά παράτησε τήν κακία της. Ἡ ἀράχνη πάλι εἶναι ἡ μοναχοκόρη τους καί ὑφαίνει ὅλη τή μέρα στόν ἀργαλειό της, γιά νά στολίσει τήν πόρτα τῆς σπηλιᾶς τους.

Ὄλα λοιπόν εἶναι ἄγια, ὅλα τερπνά, σάν κόρδες ἀπάνου σέ μελωδική λύρα. Κι εὐφραίνονται ὅλα τά πλάσματα καί πανηγυρίζουν γύρω ἀπό τή μακαριότητα τῆς πίστης.

Τά δρη — κατά πώς λέει τό ψαλτήρι — σκιρτοῦνε σάν ζαρκάδια. Τό ἔνα προβάλλει πίσω ἀπό τ' ἄλλο, χαρωπά, βουνά ἀρχαῖα τῆς μητέρας μας Ἑλλάδας: ὁ Ὄλυμπος, ὁ Παρνασσός, ὁ Ἑλικώνας, ἡ Πίνδος. Παλαιοί εἰδωλολάτρες ἀναγαλλιάζουν μέν καινούργια χαρά, ἐπειδή ὁ Χριστός τ' ἀγίασε κι ἔτσι κοντά στήν ἀντρεία καί τήν ἀρχαία δόξα ἔχουν τώρα καί τήν ἀγιοσύνη. Γιατί τίποτε δέν εἶναι πιό μακάριο ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ Αὐτός μᾶς ἔπλασε!

(Περιοδ. Ὁ Θησαυρός τῶν παιδιῶν)

Φώτης Κόντογλου

100. ΟΙ ΚΑΤΑΡΡΑΧΤΕΣ ΤΗΣ ΑΓΡΑΣ

Μά δέν μπορῶ ν' ἀφήσω τήν Ἑδεσσα, χωρίς νά περιγράψω αὐτό τό θαῦμα πού λέγεται Ἀγρα σήμερα (τιμή καί δόξα τοῦ καπετάν Ἀγρα, πού μαρτύρησε στά χώματα τοῦτα γιά τό καλό τῆς Μακεδονίας) καί πού λεγόταν Βλάντοβο πρωτύτερα.

Ο δρόμος, πού ὁδηγεῖ ἀπό τήν Ἑδεσσα στήν Ἀγρα, εἶναι ὁ δρόμος τοῦ παράδεισου. Καλοκαμωμένος, ἀναπαυτικός, πλημμυρισμένος ἀπό δροσερή σκιά καί νερῶν κελαδήματα. Δέν εἶναι τό μάκρος του μεγάλο. Μερικά χιλιόμετρα, πού μπορεῖ χωρίς κόπωση, πρωί πρωί, νά τά περάσει μέ τά πόδια ὁ ταξιδιώτης.

Ο ἀνήφορος εἶναι ὁμαλός καί σχεδόν δέν τόν καταλαβαίνει κανείς, καθώς πορεύεται ἀνάμεσα στούς εὐωδιασμένους θάμνους, στίς πλατύφυλλες μουριές, τίς

καρπερές συκιές καί τίς σκιερές καρυδιές, πού παραστέκουν ἀνακουφιστικές στό φρύδι στενῆς κοιλάδας γημάτης νερά, πού κυλιοῦνται μακάρια, πού πέφτουν ἀπό ψηλά μέ παφλασμό, πού περνοῦν ἀνάμεσα ἀπό τά πράσινα καλάμια καί πού σχηματίζουν δροσερά κουπάκια σπαρμένα στό ἀνθισμένο διάστημα κι ἀστραφτερά μέσα στό φῶς τοῦ Μακεδονικοῦ καλοκαιριοῦ.

Στό τέλος τῆς πορείας βρίσκεται ἔνα χωριό πού πραγματοποιεῖ στά δρομάκια του τό μαγευτικό ὄνειρο τῆς Βενετίας: τά σπίτια, καθώς στήν "Εδεσσα, καθώς στή Λειβαδιά, ἔτσι καί ἐδῶ γέρνουν καί καθρεφτίζονται στά πλουσιοπάροχα νερά πού περνοῦν καί κελαηδοῦν σύριζά τους.

"Από τήν "Αγρα, μυστικό μονοπάτι ἀνάμεσα στούς κήπους μέ τίς ὑπερύψηλες καταπράσινες φασολιές καί τίς πληθωρικές μουριές, δδηγεῖ σέ μικρό προσηλιακόν ἐξώστη: ξανοίγεις τό βλέμμα σου ἀπό κεῖ καί στέκεις μεθυσμένος.

"Η μαγγανεία τοῦ νεροῦ, πού πέφτει ἀπό θαυμάσια ὑψη στήν καταπράσινη κοίτη του, πού ἀφρίζει σάν ἄλογο μανιασμένο, πού πηδάει καί χλιμιντράει, ποτίζει τό πνεῦμα σου, ὀλόκληρη τήν ἀδύνατη ὑπαρξή σου, μέ τό ἔξαίσιο φίλτρο της. Βρίσκεσαι μπροστά στούς φημισμένους καταρράχτες τῆς "Αγρας, σ' ἔνα ἀριστοτέχνημα, πού τό χεις κάποτε ἀκούσει σάν παραμύθι. Κι εὐλογεῖς τήν ὥρα καί τή στιγμή, πού μπορεῖς νά χορτάσεις μέ τά λαίμαργα μάτια σου τήν ἀνεξάντλητη δόμορφιά τοῦ τόπου καί τοῦ ὄραματος. Συλλογιέσαι πώς αὐτό τό νερό ἔρχεται ἀπό ἀπρόσιτα, ἀνήλιαγα βάθη, ἀπό σπηλιές καί ἀγκαλιές βουνῶν, πού στέκουν περήφανες ἀνάμεσα στούς αἰῶνες. Καί συλλογιέσαι ἀκόμα πώς χιλιάδες καί χιλιάδες χρόνια τό νερό αὐτό πέφτει μέ ἀδιάκοπο παφλασμό, σκεπασμένο μέ τά διάφανα, ἀπείραχτα λουλούδια τοῦ κάτασπρου ἀφροῦ του,

χωρίς νά βασανίζεται, χωρίς νά κουράζεται.

Απέναντι του δέν είσαι τίποτε περισσότερο από ένα μικρό, πολύ μικρό ἀνθρωπάκι. Στέκεις περίεργο στόν προσηλιακό ἔξωστη σου, κοιτάζεις, θαμπώνεσαι και περνᾶς. Αὔριο θά 'ρθει ἄλλο ἀνθρωπάκι νά σταθεῖ στή θέση σου καί μεθαύριο ἄλλο, κι ἔτσι πάντα καί πάντα, χρόνια ἀτελεύτητα. Καί τ' ἀνθρωπάκια θά περάσουν, θά ταλαιπωρήθουν, θά κουραστοῦν, θά διψάσουν τό θάνατο καί θά σβήσουν. Μόνο τό νερό πάντα δροσερό, πάντα ζωντανό, πάντα εὐκίνητο θά ἔξακολουθεῖ νά χαίρεται τήν περήφανη μοναξιά του, νά πέφτει στούς βράχους του μέ παφλασμό, ν' ἀφρίζει καί νά τραγουδεῖ, κι ὕστερα νά γίνεται εἰρηνικό καί πράο ποτάμι καί νά πηγαίνει νά ποτίσει τό λουλούδι καί τό λαχανικό, πού θά θρέψει τήν ψυλική ὑπαρξη καί θά ευωδιάζει τόν πόνο καί τή χαρά καί θά ευφράνει τήν ὅραση τοῦ ἐνός καί τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου, ὅλων τῶν ἀνθρώπων, αὐτῶν πού περνοῦν κι αὐτῶν πού θά 'ρθουν καί θά περάσουν μέ τήν ἀράδα τους.

Απάνω ἀπό τόν κρυστάλλινο καταρράχτη ἀγρυπνεῖ μέ ἀνοιγμένες τίς φτεροῦγες του τό πνεῦμα τῆς Αἰωνιότητας. Καί, καθώς τόν κοιτάζεις, μέ τήν περαστική ἀπληστία σου, τή μικρή καί τήν ἐφήμερη, αἰσθάνεσαι πώς καί σύ βυθίζεσαι μέσα στήν πιό φωτεινή καί πιό λαμπρή Αἰωνιότητα. Κι ό ρυθμός τοῦ νεροῦ πού πέφτει γίνεται μακρινός ἀντίλαλος ἀπό ένα πλήθος καλάμια-μαγικούς αὐλόυς, πού τούς παίζουν στά λιγνά κι ἐπιδέξια δάχτυλά τους οἱ μικροί χαρούμενοι θεοί τῶν κοιλάδων καί τῶν δασῶν.

Φεύγεις ἀπό τήν "Αγρα πρός τή στενόχωρη πολιτεία μέ ξαλαφρωμένη τήν καρδιά. "Εξησες μιά θαυμάσια στιγμή, πού θ' ἀξιζε νά τήν είχες ζήσει μόνο και μόνο γιά νά τήν κατακτήσεις.

("Ελληνικοί Ὁρίζοντες")

*

"Ιωάννης M. Παναγιωτόπουλος

Ασκήσεις:

- Ποιός ήταν ὁ καπετάν *"Αγρας* καί μέ ποιά περίοδο τῆς ιστορίας συνδέεται;
- Πῶς παρομοιάζεται τό νερό πού πέφτει ἀπό τούς καταρράχτες. Διαβάστε ὀλόκληρη τήν περικοπή.
- Γιατί ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται «ἄνθρωπάκι» μπροστά στό μεγαλεῖο τοῦ καταρράχτη;
- Τί σημαίνει «΄Απάνω ἀπό τόν κρυστάλλινο καταρράχτη ἀγρυπνεῖ τό πνεῦμα τῆς Αἰωνιότητας»;

101. ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΟΥ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ

Σάν πᾶς, σάν βρεθεῖς στά Γιάννινα, τήν ὅμορφη ἀκριτική πόλη μέ τή χιλιοχρονίτικη ιστορία, κι ἀφοῦ χορτάσουν τά μάτια σου τό ἔξαισιο δραμα τῆς Παμβώτιδας λίμνης, τῆς πιό εἰδυλλιακῆς τῆς πατρίδας, θ' ἀκούσεις νά σου λένε γιά τό μεγάλο, τό ἀπέραντο σπήλαιο τοῦ Περάματος. Ρωτᾶς καί μαθαίνεις, πώς είναι λίγο ἔξω ἀπό τά Γιάννινα, δύο τρία χιλιόμετρα. Ἡ περιέργεια κορυφώνεται ἀπό τίς περιγραφές πού ἀκοῦς νά σου διηγοῦνται, γιά τά θαυμαστά σχήματα πού φτιάχνουν οἱ σταλαχτίτες κι οἱ σταλαγμίτες του.

Ἐτσι, σάν βρέθηκα μιάν ὅμορφη ἀνοιξιάτικη μέρα στήν πόλη τῶν θρύλων, ξεκίνησα γιά τό Σπήλαιο. Ἐπαιζε καί γελοῦσε ὁ ἥλιος τρίγυρα. Μιά πράσινη θάλασσα κατέβαινε ἀπό τό Μιτσικέλι ὡς κάτω στό Νότο, στό πολυθρύλητο Μπιζάνι. Χαμογελοῦσε ἡ ἀνοιξη παντοῦ.

Φρεσκολουσμένα άπό τή βροχή πού ἔπεσε τή νύχτα, όλα μοσκοβιοῦν, λάμπουν. Στό χωριό γίνεται γάμος κι οἱ χωρικοί μαζεμένοι στό προαύλιο τοῦ σπιτιοῦ τῆς νύφης γλεντᾶνε. Παίζουν λαγοῦτα καὶ βιολιά. Χορεύουν. Δέν μᾶς προσέχουν. Οὕτε κι ἐνδιαφέρονται. "Έχουν συνηθίσει ἀπό ξένους..."

Προχωροῦμε.

Μιά ἑκατοστή γελάδια, ἀγριογέλαδα λιγνά καὶ κοκαλιάρικα μᾶς κόβουν τό δρόμο. Τά πᾶνε στή λίμνη, στίς ὅχτες της πού τό χορτάρι ἔχει λογκώσει. Θά φᾶνε τώρα τά γελάδια, θά παχύνουν. Τό καλοκαίρι ὑπόσχεται τόσα πολλά σέ τοῦτο τό εὐλογημένο λεκανοπέδιο, τήν ὄση, μέσα στήν ἐρημιά τήν ἄλλη τῶν κακοτράχαλων ἡπειρωτικῶν βουνῶν.

Φτάνουμε.

"Ο λόφος τῆς Γορίτσας ἔξωτερικά δέ μηνάει τίποτε. Μιά τσιμεντένια σκάλα ὁδηγεῖ στό στόμα τῆς Σπηλιᾶς. "Ένα ἄνοιγμα δύο τρία μέτρα σιδερόφραχτο.

"Εξω ὁ ἥλιος παίζει. Χαμογελᾶ ἡ ζωή. Άποφασίζεις νά μπεῖς, νά χωθεῖς στό στῆθος τοῦ βράχου, στά σπλάχνα τῆς γῆς, κι ἔχεις ἀκαθόριστα συναισθήματα.

"Οσο κι ἄν σ' ἔχουν προετοιμάσει, νιώθεις ἔνα περίεργο μούδιασμα νά τυλίγει τήν καρδιά σου. "Ο ἄνθρωπος ἔχει ίστορία παλιά, παλιούς πολλούς δεσμούς μέ τά σπήλαια. Στάθηκαν πρῶτες γνωριμίες τοῦ προγόνου του. Τό πρῶτο ξεκίνημα γιά τή ζωή, τό πρῶτο καταφύγιό του. Αὐτό τόν προστάτεψε ἀπό τούς κεραυνούς καὶ τίς θύελλες, ἀπό τίς ἐπιδρομές τῶν ζώων, ἀπό τίς καταδρομές. Τοῦ στάθηκε, τό σπήλαιο, ἡ πρώτη ἐστία, ὁ πρῶτος πρῶτος κοινωνικός πυρήνας. Τό ἀραξοβόλι καὶ τ' ὀρμητήριο τῶν στοχασμῶν του.

"Οπως περνάω μέσα καὶ μέ κουκουλώνει τό σκοτάδι καὶ ἡ ὑγρασία, θυμᾶμαι τόν πρόγονο, τόν παλιό παπ-

πού, τήν ίστορία τήν ἀνθρώπινη. Οἱ σκέψεις ἄθελα γίνονται μελαγχολικές, ὁ νοῦς, γοργό περιστέρι, ταξιδεύει καὶ χάνεται στ' ἀπύθμενα βάθη τῆς ζωῆς...

"Ἐνα σύγκροι μέ περονιάζει. Τά μάτια παλεύουν νά συνηθίζούν στό σκοτάδι, πού τό μετριάζουν ἡλεκτρικές λάμπες ἐδῶ κι ἐκεῖ σπαρμένες.

Στήν ἀρχή ἔνας πέτρινος, σκληρός διάδρομος. Κι ὑστερα ἡ ἀποκάλυψη ἡ μαγεία, τό δύνειρο, ὁ μέγας θάλαμος!

— Ποῦ βρίσκομαι; ἀναρωτιέσαι. Μέσα στά σπλάχνα τῆς γῆς ἡ στήν κρυστάλλινη αἴθουσα αὐτοκρατορικοῦ μεγάρου;

'Ανοίγει ἔνας θόλος σάν οὐρανός μέ μυριάδες ἀστέρια πού κατρακυλοῦν. Οἱ σταλαχτίτες! Οἱ σταλαχτίτες!

Τοῦτο δέν εἶναι ὅραμα, δέν εἶναι πράγμα. Εἶναι σύννεφο πού μάργωσε, πού ἔπηξε. Εἶναι ἀτμός πού κρουστάλλωσε. Ἡ ἀνάσα πού ἔγινε πολυέλαιος καὶ κρεμάστηκε στό στόμα ἐνός γίγαντα, κάποιου πολύφημου Κύκλωπα.

Ποιές κρυφές δυνάμεις δούλευαν στίς χιλιάδες τάχρονια, ποιές μαστόρισσες κεντήστρες καὶ ποιοί ἀόρατοι τεχνίτες ἐργάστηκαν γιά τοῦτο τό καταπληκτικό ὅργιο τῶν σχημάτων, τῶν σχεδίων, τῶν πλαστικῶν ὅγκων; Κάκτοι, ὄρχεοειδή, παρθενικοί κρίνοι, κιονόκρανα, ρυθμοί ὅλων τῶν παραδόσεων. Ἡ λιτότητα τοῦ Δωρικοῦ, ἡ πλαστικότητα τοῦ Κορινθιακοῦ, οἱ στῆλες οἱ Καρυάτιδες τῆς Ἀκροπόλεως, τά τόξα τῶν γοτθικῶν ναῶν, αἰγυπτιακά ἀραβουργήματα, σουλτανάτα, ὅλα μαζί καὶ καθένα χωριστά, ἀνάερα σάν καντήλες ἡ στημένα σάν βωμοί. Ὁ ὀδηγός μᾶς ξαφνιάζει, καθώς λέει:

— Προχωρεῖτε, κύριοι, θά δεῖτε ἀκόμα πιό φανταχτερούς σταλαχτίτες καὶ σταλαγμίτες. Ἐλᾶτε.

Προχωροῦμε σάν τά παιδάκια, πού καταμαγεμένα ξεφυλλίζουν πολύχρωμο ἄλμπουμ μέ τοπία τῆς χιονι-

σμένης Ἐλβετίας, τῆς πυρωμένης Ἰσπανίας, τῶν νησιῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ἀκοῦμε ἐκστατικοί τόν ὁδηγό, ὅπως τότε πού εἴμαστε μικροί καὶ μᾶς διηγιόταν ἡ γιαγιά τό παραμύθι μέ τήν πεντάμορφη βασιλοπούλα, πού τήν ἄρπαξε ὁ μαῦρος δράκος καὶ τήν ἔκλεισε στή σπηλιά του, τή γεμάτη τοῦ κόσμου τά θαύματα. Λέμε ἔτσι θά ἦταν, ἔτσι πρέπει νά ἦταν καὶ ἡ σπηλιά ἐκείνου τοῦ δράκου, τοῦ δράκου τῆς γιαγιᾶς μας, τῶν παραμυθιῶν.

— Βρισκόμαστε στό θάλαμο τῆς Περσεφόνης, συνεχίζει ὁ ὁδηγός. Κοιτάξτε, δεῖτε καλά ἐκεῖ στό βάθος ἔναν σταλαγμίτη, πού μοιάζει σάν τήν κόρη τῆς Δήμητρας..

Στή σκέψη ἀναφτερᾶντε τότε πολλά, καθώς κοιτάμε τό δημιούργημα αὐτό τοῦ νεροῦ, πού δμοιό του θά ζήλευαν καὶ οἱ τεχνίτες πού σμίλεψαν τούς Παρθενῶνες. Οἱ θρύλοι, οἱ φαντασιώσεις, οἱ ἱστορίες τῆς φυλῆς καλπάζουν. Τά πάντα ἐδῶ μέσα εἶναι κι ἔνας μύθος, μιά σελίδα ἀρχαία, ἔνα ἀπόσπασμα ἀπό τήν ἱστορία τοῦ Ἡρόδοτου, μιά εἰκόνα ἀπό τοῦ Θεόκριτου τά εἰδύλλια. Κατάλευκες κολόνες στή σειρά. Παρθενῶνες, Σούνια, Δελφοί. Ἀπολιθωμένες καρδιές φυτῶν, σκελετοί ζώων, δέντρων. Μιά νεκρή φαντασμαγορική πολιτεία ἀπλώνεται δλόγυρα. Παραστέκουν δίπλα μας μαρμάρινοι θρόνοι, κινέζικες παγόδες, γιαπωνέζικες μινιατούρες, ἵππότες τοῦ Μεσαίωνα μὲ βαριές πανοπλίες καὶ ξίφη, πελταστές καὶ μαραθωνομάχοι μέ τίς ἀσπίδες τους.... Κι ἀπό πάνω χιλιάδες ἀγγελόμορφες φιγούρες, κολλημένες στό θόλο σκαλιστά κι ἄλλες πλαστικά, ἀνάερα, ἔτοιμες νά σ' ἀγγίξουν, νά σέ χαιρετίσουν, ν' ἀρχίσουν νά ψέλνουν ἄν τό θελήσεις ἡ νά τραγουδήσουν.

‘Η ύγρασία εἶναι βαριά. Τό σῶμα τό λούζει κρύος ἰδρώτας. Τά μάτια δέν προφταίνουν νά δοῦνε, δέ χωρᾶνε τίς εἰκόνες τά κύτταρα τοῦ ἐγκέφαλου. Πλημμύρισε θαῦμα...’

“Ενα σμάρι νυχτερίδες, ξεσηκωμένες δέν ξέρω άπό ποιά αιτία, ξεκόβουν άπό μιά γωνιά όπου έχουν κουρνιάσει καί ρίχνονται ξετρελαμένες σ’ έναν πυρρίχιο χορό άνάμεσα σ’ αυτό τό δάσος τῶν φοινικόδεντρων, στίς Συμπληγάδες. Γεμίζει ή σπηλιά γρυλισμούς, τσιριξιές. Μιά μάχη άροτρη δίνουν οι νυχτερίδες. Ξεσηκώνουν τόν κόσμο μέ τά ξεφωνητά τους. Ή ασπρη πολιτεία παρακολουθεῖ μέ άπλανή μάτια τόν άγώνα τους...”

Μιά μικρή λίμνη, στά πλαϊνά, γεμάτη, άλλαζει τό τοπίο. Τοῦ δίνει παρθενικότητα. Σκουραίνει τά νερά της. Είναι βαριά, θολά, πράσινα. Κι όμως πάνω τους χαμογελάει μιά άνθινη ζωή. Τά νούφαρα.

Μιά σταγόνα ξεφεύγει άπό έναν σταλαχτίτη και πέφτει στό νερό. Άκούγεται πού πέφτει.

“Ο ήχος, ό πηχτός ήχος ξεδιπλώνεται όλόγυρα. Τό «παρών» τοῦ νεροῦ. Οι σταγόνες, τά μόρια τῶν άλάτων. Οι χιλιετηρίδες πού πέρασαν. Ή αἰωνιότητα. Ο θεός..”

Μιά όμαδα έπισκεπτες φωτογραφίζεται στό βάθος. Τά φλάς διασπαθίζουν τά σκοτάδια. Νομίζω πώς άστραφτει, πώς κάπου γίνεται χαλασμός. Παλεύουν οι σκοτεινές δυνάμεις, ό Κρόνος κάπου έκει μέσα κρυμμένος έτοιμάζεται νά καταβροχθίσει τούς θεούς. Ο Ποσειδώνας δόργισμένος. Ο Απόλλωνας γυμνός κι ώραιος κοιτάζει τή λύρα του...”

“Οπως περπατῶ σιγά σιγά στίς γλιστερές έπιφάνειες νιώθω τήν άδυναμία μας. Τά έργα σου, άνθρωπέ μου, άν τά φέρεις έδω μέσα, θά σέ γελοιοποιήσουν. Τά κάρυνα έπιπλά μας, τό ασπρο ήλεκτρικό μας ψυγεῖο, τά μηχανήματα πού φτιάχνουν ρουκέλες, παγωτά καί ντι-ντιτί. Σέ τοῦτο τό έργαστήρι, πού πουθενά δέ βλέπεις τροχούς κι έλικες, άντιπροσωπεύεται ή δημιουργία στήν άλότητά της. Κι ό,τι βλέπεις έγινε σχεδόν μέ τό τίποτε. Στάλα στάλα νεράκι. Μόριο μόριο άλατι. Λίγος ύγρος άγερας. Λίγα κύτταρα άπό χῶμα. Τίποτε άλλο. Καί νά,

τό βασίλειο τῶν παραμυθιῶν. Ἡ ἔναστρη νύχτα τῶν Χριστουγέννων, τό θαῦμα τῆς γῆς!

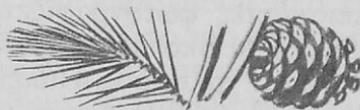
Πόση ώρα ἔμεινα ἐκεῖ; Δέν κράτησα. Ὑποθέτω ὅση ώρα ἀκούει ἔνα παιδάκι κοντά στό παραγώνι τή γιαγιά του, νύχτα χειμωνιάτικη, νά τοῦ λέει ίστορίες, παραμύθια...

“Υστερα, δταν ξαναβγῆκα ἔξω καί εἶδα ἀπό τό τούμπι * ἐκεῖνο τῆς Γορίτσας τήν Παμβώτιδα νά λιάζεται, τίς ἀκρολιμνιές νά πρασινίζουν καί τήν ἄνοιξη νά κεντάει τή γῆ μέ λουλουδιές καί χρώματα μύρια, στάθηκα ξανά ἔκπληκτος, πάλι μαγεμένος, πάλι ἐκστατικός! Ἀδιόρθωτος! Λέσ καί τήν ώρα κείνη γεννιόμουν, φερμένος σάν τά λουλούδια μέ τῆς ἄνοιξης τό φῶς.

Πόσο εἶσαι μεγάλος τεχνίτης, Θεέ μου, Θεέ τῆς ὁμορφιᾶς!

(Μικρά ταξίδια)

Γιάννης Καραλής

102. ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

Σαράντα πέντε μάστοροι κι ἔξήντα μαθητάδες τρεῖς χρόνους ἐδουλεύανε στῆς Ἀρτας τό γιοφύρι, ὀλημερίς ἔχτιζανε, τό βράδυ γκρεμιζόταν. Μοιρολογοῦν οἱ μάστοροι καί κλαῖν' οἱ μαθητάδες: —’Αλίμονο στούς κόπους μας, κρίμα στίς δούλεψές μας, ὀλημερίς νά χτίζουμε, τό βράδυ νά γκρεμιέται.

Πουλάκι ἐδιάβη κι ἔκατσεν ἀντίκρυ στό ποτάμι, δέν ἐκελάχδει σάν πουλί, μηδέ σάν χελιδόνι,

* λόφος.

παρά κελάηδει κι ἔλεγε μ' ἀνθρώπινη λαλίτσα:

— Ἀν δέ στοιχειώσετε ἄνθρωπο, γιοφύρι δέ στεριώνει·
καὶ μή στοιχειώσετ' ὀρφανό, μή ἔνο, μή διαβάτη,
παρά τοῦ πρωτομάστορα τήν ὅμορφη γυναίκα,
πού 'ρχεται ἀργά τ' ἀποταχύ καὶ πάρωρα τό γιόμα.

Τ' ἄκουσε ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.

Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μέ το πουλί τ' ἀηδόνι:
ἀργά ντυθεῖ, ἀργά ἀλλαχτεῖ, ἀργά νά πάει τό γιόμα,
ἀργά νά πάει καὶ νά διαβεῖ τῆς Ἀρτας τό γιοφύρι.

Καὶ τό πουλί παράκουσε κι ἀλλιῶς ἐπῆγε κι εἶπε:

— Γοργά ντύσου, γοργ' ἀλλαξε, γοργά νά πᾶς τό γιόμα,
γοργά νά πᾶς καὶ νά διαβεῖς τῆς Ἀρτας τό γιοφύρι.

Νάτηνε καὶ ξανάφανεν ἀπό τήν ἄσπρη στράτα.

Τήν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ραγίζεται ἡ καρδιά του.

— Από μακριά τούς χαιρετᾶ κι ἀπό κοντά τούς λέει:

— Γειά σας χαρά σας, μάστοροι κι ἐσεῖς οἱ μαθητάδες·
μά τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι εἶναι βαργιομισμένος:

— Τό δαχτυλίδι τοῦ 'πεσε στήν πρώτη τήν καμάρα

καὶ ποιός νά μπει καὶ ποιός νά βγει τό δαχτυλίδι νά 'βρει;

— Μάστορα, μήν πικραίνεσαι κι ἐγώ νά πά στό φέρω,
ἐγώ νά μπῶ κι ἐγώ νά βγῶ, τό δαχτυλίδι νά 'βρω.

Μηδέ καλά κατέβηκε, μηδέ στή μέση πῆγε:

— Τράβα, καλέ, τόν ἀλυσο, τράβα τήν ἀλυσίδα,

τί δλον τόν κόσμο ἀνάγειρα καὶ τίποτε δέ βρῆκα.

— Ενας πηχάει μέ τό μιστρί κι ἄλλος μέ τόν ἀσβέστη,
παίρνει κι ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο.

— Ἄλιμονο στή μοίρα μας, κρίμα στό ριζικό μας!

Τρεῖς ἀδερφάδες εἴμαστε κι οἱ τρεῖς κακογραμμένες·

ἡ μιά 'χτισε τό Δούναβη, κι ἡ ἄλλη τόν Ἀφράτη,

κι ἐγώ ἡ πιό στερνότερη τῆς Ἀρτας τό γιοφύρι.

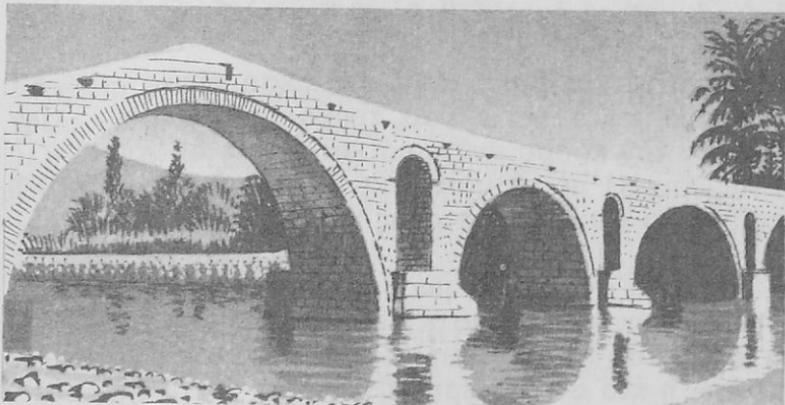
‘Ως τρέμει τό καρυόφυλλο, νά τρέμει τό γιοφύρι,
κι ώς πέφτουν τά δεντρόφυλλα, νά πέφτουν οί διαβάτες.

- Κόρη τόν λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δῶσε,
τί ἔχεις μονάκριβο ἀδερφό, μή λάχει καὶ περάσει.
Κι αὐτή τόν λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δίνει:
- Ἀν τρέμουν τ’ ἄγρια βουνά, νά τρέμει τό γιοφύρι,
κι ἄν πέφτουν τ’ ἄγρια πουλιά, νά πέφτουν οί διαβάτες,
τί ἔχω ἀδερφό στήν ξενιτιά, μή λάχει καὶ περάσει.

Δημοτικό

Ασκήσεις:

- Τό ποίημα εἶναι δημοτικό καὶ ἀναφέρεται σέ μιά λαϊκή παράδοση. Μιλεῖστε γενικά γιά τό δημοτικό τραγούδι (προέλευση, γνωρίσματα, μέτρο, στίχος, εἰδη), καθώς καὶ γιά τίς λαϊκές παραδόσεις.
- Νά ἀναλύσετε τό περιεχόμενο κάθε στροφῆς.
- Υπάρχει καμιά προσωποποίηση καὶ μέ ποιους στίχους ἐκφράζεται;
- Τό ἴδιο καὶ ἄν υπάρχουν ἀντιθέσεις.

103. Σ' ENA KANTOYNI THΣ KERKΥRAΣ

Ποῦ νομίζετε, ὅτι βρίσκεστε καὶ μοῦ φορέσατε τά ταξιδιώτικά σας, καὶ περάσατε τά λουριά τῆς φωτογραφικῆς μηχανῆς σας ἀπό τό λαιμό, καὶ τρέχετε φουριόζοι γιά νά δεῖτε, ὅσο μπορεῖτε πιό πολλά, τίς λίγες ὥρες πού διαθέσατε στή γνωριμία τῆς Κέρκυρας;

Δέ βλέπει κανείς τήν Κέρκυρα. Τή νιώθει. Ἀφήνεται στό χάδι της. Χαίρεται στήν ἀπλότητά της. Ἄν ἦταν μόνο γιά νά δεῖτε, δέν πηγαίνατε σέ καμιά ἀπό τίς τόσες πόλεις πού προσφέρονται μόνο στήν ὄραση:

Ἡ Κέρκυρα, ἐκτός ἀπό τά μάτια, ζητᾶ καὶ τίς κεραΐες σας, γιά νά συλλάβουν τήν ψυχή τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων της, πού ἔνωμένα συνθέτουν τόν πίνακά της. Μιά Κέρκυρα χωρίς τούς Κερκυραίους της; Τί ἐλαττωματική εἰκόνα! Μόνο ἐναρμονισμένα τά δυό στοιχεῖα στό φυσικό περιβάλλον τους θά δώσουν δλοκληρωμένη τή σύνθεση.

Τή σύνθεση αὐτή χαιρόμαστε τώρα. Χωρίς σπουδή, δίχως πρόγραμμα. Τί χρειάζεται τό πρόγραμμα; Δέν ὑπάρχει τό περιττό γιά νά τό ἀποφύγετε. Ὁποια πέτρα κι ἄν σηκώσετε, μιά ίστορία θά βρεῖτε ἀπό κάτω. Σέ κάθε γωνιά μιά παράδοση κι ἔνας θρύλος σᾶς περιμένουν. Ὅλα ἔχουν ν' ἀφηγηθοῦν ἀπό μιά ίστορία. Ιστορίες πανάρχαιες καὶ ίστορίες τῆς τελευταίας ὥρας. Ἀπό τότε πού ὁ Ὁδυσσέας, κοιμισμένος στήν ἀμμουδιά, ἔxπνουσε ἀπό τά βήματα τῆς Ναυσικᾶς, ὡς προχτές ἀκόμα πού ὁ κατακτητής ἔριχνε τίς ἔμπρηστικές στίς στέγες, γιά νά κάψει τά μέγαρα τῶν εὐγενῶν καὶ τά σπίτια τῶν ποπολάρων, τά πάντα στήν Κέρκυρα εἶναι μύθος καὶ ίστορία.

Δέν ὑπάρχει χῶρος, πού νά μή σκεπάζεται ἀπό ἔνα θρύλο. Ἀρχαιότητα, Βυζάντιο, Βενετία, Ἀγγλία, Γαλλία, Ρωσία... Μόνο ὁ Τούρκος δέν ἔμεινε, γιά ν' ἀφή-

σει ἵχνη τῆς διαβάσεώς του.

Συμωμένη στό ἀπόσταγμα τόσων πολιτισμῶν, ἀκρότατο σημεῖο τῆς Ἀνατολῆς στή Δύση, πρῶτο σημεῖο ἐπαφῆς τῆς Δύσης μὲ τὴν Ἀνατολή, ἡ Κέρκυρα ἔχει ἀποκτήσει τό ραφινάρισμα καὶ τὴν ἀβρότητα αὐτή, πού μόλις πατήσετε τό χῶμα της, σᾶς κάνει νά νιώθετε ὅτι βρίσκεστε σέ ἀπόσταση ἀπό τὴν τραχύτητα τοῦ Βαλκανικοῦ μας χώρου.

Ἡ ἀπαλότητα δίνει τό ρυθμό τῆς ζωῆς. Ἀπαλά τά πάντα. Κι αὐτός ὁ τόνος τῆς φωνῆς. Δέ μιλοῦν. Θω-πεύουν. Κάνετε νά μιλήσετε ἀνάμεσά τους, ἐσεῖς ὁ ξένος, κι ἔχετε τὴν ἐντύπωση ὅτι φαλτσάρετε, ὅτι ἡ μπαγιέτα κάποιου μαέστρου θά σᾶς ἀφαιρέσει τό λόγο. Δέ δοκιμάζετε νά μιμηθεῖτε τὴν προφορά τοῦ Κερκυραίου; Μιμηθήκατε τόν Κρητικό, τό Χιώτη, τό Ρουμελιώτη, τόν Ἀναπολίτη. Στόν Κορφιάτη θά δυσκολευτεῖτε. Γιατί ὁ λάρυγγας αὐτός ἔχει τή μουσική του ἀγωγή, πού τοῦ δίνει τήν ἀρμονία καὶ τήν ἀπαλότητα. Θά σᾶς χρειαστεῖ πολύ φίνο αὐτί, γιά νά τά καταφέρετε καί στήν ἀντιγραφή ἀκόμα.

Λικινζόμενοι σέ κύματα ἀρμονίας καὶ ἀπαλότητας ἀφηνόμαστε στούς δρόμους τῆς Κέρκυρας. "Οπου μᾶς βγάζει τό καντούνι αὐτό μέ τά πέτρινα σκαλάκια του καὶ μέ τά ψηλά του σπίτια. Λίγα εἶναι τά μονώροφα στήν Κέρκυρα. Κλεισμένη ἀνάμεσα στά τείχη της, ἥταν ἀναγκασμένη ν' ἀναπτύσσεται μόνο πρός τά ἄνω. "Οσα ἔχανε σέ πλάτος, τά κέρδιζε σέ ὑψος. Στενότατοι καὶ οἱ δρόμοι. "Ολο καντούνια, πού σέ μερικά σημεῖα στενεύουν τόσο, ὥστε νά μή χωρᾶτε νά περάσετε μέ ἀνοιχτή διμπρέλα.

Οι ἐμπρηστικές βόμβες τῶν κατακτητῶν ἔχουν μεταβάλει σέ πλατεῖες πολλά ἀπό τά καντούνια. Τά ἐβραϊκά κατά προτίμηση. Μένουν ὅμως ἀκόμα ἀρκετά ἀπό τά περάσματα αὐτά, γιά νά διατηροῦν τό χρῶμα τῆς πα-

λαιᾶς πόλεως. Ἐλάτε τώρα νά περάσουμε ἀπό τό γαλήνιο αὐτό καντούνι. Χαμόμηλο βλάστησε στίς ρωγμές τοῦ λιθόστρωτου. Ἀσπρο γιασεμί ἀναρριχιέται στούς τοίχους. Πίσω ἀπό τό ἱερό ἐνός Ἅγιου ἴδιωτικῆς χρήσεως, πού στεγάζεται στό ἴδιόκτητο ἐκκλησάκι τῆς οἰκογένειας, ἡ μανόλια ἀνάβει τίς ἀναρίθμητες λευκές λαμπάδες. Χορδές κιθάρας ἀντηχοῦν. Ἔνα νήπιο μέ ρός κορδέλα στά μαλλιά ἀνοίγει μέ ἀγαθότητα τά γαλάξια μάτια του, καθώς τοῦ κρατᾶνε τό πηγουνάκι. Σᾶς καλημερίζει ἀπό τό κατώφλι της ἡ γριούλα πού ἐπιμένει στήν τοπική στολή της. Εἶναι ἀνάγκη νά σᾶς ξέρει; Στοιχίζει τόσο λίγο ἐδῶ ἡ καλημέρα...

Ο ἄνεμος αὐτός ἵλαρότητας θά σᾶς ἀκολουθήσει ὅπου κι ἂν πάτε. Στήν πόλη καί στήν ὑπαιθρο. Στό σπίτι τῆς μεσαίας τάξεως, ὅπου καλόκαρδοι ἄνθρωποι κούρντισαν βιολιά καί κιθάρες, δργάνωσαν τήν πρόχειρη συναυλία τους κι ἐκτελοῦν τήν «Καβελερία» τους, γιά νά σᾶς τιμήσουν. Θά σᾶς ἀκολουθήσει στό παλιό ἀρχοντικό, ὅπου οἱ οἰκοδεσπότες του κατέχουν τή σπάνια τέχνη νά τηροῦν μέ αὐστηρότητα τό πρωτόκολλο, δίχως νά ψυχραίνουν τήν ἀτμόσφαιρα καί νά φυγαδεύουν τήν ἔγκαρδιότητα πού ἀπεχθάνεται τούς τύπους. Ἀνεμος πολιτισμοῦ, εὐγένειας καί ἀβρότητας.

Ἄδελφοί τῆς ἄλλης Ἑλλάδας, ἀνοίξτε τά πνευμόνια νά τόν εἰσπνεύσετε. Δέν εἶναι συχνές οἱ εὐκαιρίες.

(*O κόσμος καί οἱ "Ελληνες"*)

Παῦλος Παλαιολόγου

104. ΣΤΗ ΡΟΔΟ

Ἡ Ρόδος εἶναι γεμάτη ώραῖα τοπία καὶ ἀρχαιότητες. Καὶ ὅπου ὑπάρχει τό ἔνα, νά εἰστε βέβαιοι πώς δέ λείπει καὶ τό ἄλλο.

Στίς κορφές τῶν βουνῶν, ἀπ' ὅπου τό μάτι ἀγκαλιάζει τήν ἀπέραντη θάλασσα καὶ τά παιγνίδια τοῦ φωτός, ὑπάρχουν ἐρείπια ἀπό ἀρχαῖες ἀκροπόλεις. Στούς σκαμμένους γραφικούς βράχους τῆς ἀκρογιαλιᾶς βρίσκονται τάφοι ἀρχαίων Ροδίων. Μαρμάρινες στῆλες καὶ κρῆνες λευκές μέσα σέ γοητευτικές πρασινάδες.

Μ' ὅλο πού τό νησί αὐτό γέννησε «ἀγέρωχους ἄνδρες», ὅπως λέει ὁ Ὁμηρος, ἡ φύση ἔχει μιά ἡμεροσύνη καὶ μιά γλυκύτητα, πού τή νιώθετε εὔκολα.

Δέν ἔμεινα, παρά μόνο μιά ἡμέρα στήν ἀνοιξιάτικη φύση της. Τό ἄσπρο καράβι, πού μέ εἶχε φέρει μπρός στά κάστρα τῆς Ρόδου, περίμενε ὑπ' ἀτμόν, γιά νά μέ μεταφέρει καὶ σ' ἄλλα νησιά. Ἀρκεσε ώστόσο ἡ σύντομη αὐτή ἐπίσκεψη, γιά νά γεμίσει δημορφιές ἡ ψυχή μου. Γιατί, κάνοντας τήν ἐκδρομή τῆς ἀρχαίας Λίνδου, εἶδα ἀρκετό μέρος ἀπό τό ἐσωτερικό τῆς Ρόδου. Ὁ δρόμος, πού φέρνει ἔως ἐκεῖ, περνάει μέσα ἀπό γοητευτικά χωριά, σάν μιά κλωστή μέσα ἀπό χάντρες.

Τό ἀνοιξιάτικο ἔκεινο πρωινό, πού πήγαινα στή Λίνδο, ὁ ἀέρας εὐωδιάζει γλυκά ἀπό τά θυμάρια καὶ τίς ἀνθισμένες πορτοκαλιές κι ἀπό τόν ἀχό τῶν πευκώνων. Σ' ὅλη τή διαδρομή τά μάτια μου δέν ἀντίκρισαν οὕτε μιά σπιθαμή ἀπό φτωχική ἢ ἀσήμαντη φύση. Παντοῦ τά κυπαρίσσια, οἱ ἐλιές, τά πλατάνια καὶ τά πεῦκα ἔντυναν τούς λόφους καὶ τίς λαγκαδιές, καὶ στούς κάμπους ἀπλωνόταν ἡ τρυφερή πρασινάδα τῶν περιβολιῶν.

Τά χωριά τῆς Καλλιθέας, τοῦ Ἀρχάγγελου καὶ τῆς Μάλωνας πού ἦταν στό δρόμο μας, λεύκαζαν ἐπάνω στήν ἀπέραντη πρασινάδα, σάν κοπάδια ἀπό περιστέ-

ρια πού κάθονταν. Τό γενικό ἀσβέστωμα τῶν τοίχων και ἡ πάστρα στίς αὐλές τους εἶχαν ἔνα γιορταστικό τόνο, πού φαίδρυνε ἀκόμη περισσότερο τήν ἀνοιξιάτικη ἀτμόσφαιρα.

Ἡ Λίνδος μοῦ προσφέρθηκε σάν ἔνα ποτήρι, ἀπό ὅπου ἦπια τήν ἔξαίρετη δμορφιά ὅλης τῆς Ρόδου. Γιατί τό θέαμά της συνδυάζει τή γοητεία και τό ἐνδιαφέρον. Κι αὐτό ἀκόμη τό σημερινό χωριό δέ φέρνει ἀνάξια τό ιστορικό του ὄνομα. Οἱ στενοί δρόμοι του θέλγουν μέ τή μεσογειακή νησιώτική τους γραφικότητα και τή μεγάλη πάστρα τους. Τά σπίτια, κολλημένα τό ἔνα μέ τό ἄλλο, μοιάζουν σάν κάτασπροι κύβοι. Αὐτά τά ταπεινά, μά καί πρόσχαρα μαζί νησιώτικα σπιτάκια, ἥταν ἀνακατωμένα μέ μέγαρα χτισμένα ἀπό Λίνδιους ἐμπόρους κι ἐφοπλιστές τοῦ 16ου αἰώνα.

Σ' ἄλλα σπίτια θαύμασα, κρεμασμένα στούς τοίχους σάν πολύτιμες εἰκόνες, τά ἔξαίσια ροδίτικα πιάτα. Δέν περάσαμε ἐπίσης ἀπό κατώφλι, ὅπου νά μήν ἔστεκαν χωρικές γυναικες, ντυμένες μέ τά πασχαλιάτικά τους φορέματα και στολισμένες μέ τά φλουριά τους.

Ἐντούτοις, φύγαμε βιαστικά ἀπό τό χωριό, γιατί ἀνυπομονούσαμε ν' ἀνεβοῦμε στήν ἀκρόπολη τῆς ἀρχαίας Λίνδου, πού ὑψώνεται στήν κορυφή ἐνός ἀπότομου και γυμνοῦ λόφου. Τό ἀνέβασμά του εἶναι κουραστικό, ἀλλά, ὅταν περνᾶτε τήν πύλη τοῦ κάστρου, βρισκόσαστε στήν ἀρχαία ἐλληνική ἀκρόπολη και σάν οἰκοδεσπότες σᾶς ὑποδέχονται ἡ Ὁμορφιά και ἡ Ἰστορία.

Στήν Ἀρχαία Λίνδο ὑψωνόταν ὁ περίφημος στήν ἀρχαιότητα ναός τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς. Καί τήν ἀκρόπολή της στόλιζαν προαύλια, βωμοί ἄλλων θεῶν, ἐκατοντάδες ἀγάλματα και ἀναρίθμητες μαρμάρινες ἐπιγραφές μέ ψηφίσματα τῶν ἀρχαίων Λινδίων.

Πέρασα στήν ἀρχαία ἀκρόπολη τῆς Λίνδου μιάν ὥρα και εἶχα τήν αἴσθηση ὅτι ζοῦσα ζωντανό τό παρελθόν.

Κάτω ἀπό τόν φωτεινό καὶ γαλάζιο οὐρανό βασίλευε μιά γαλήνη αἰωνιότητας. Ἐνα ἀπέραντο τοπίο στεριᾶς καὶ θάλασσας ἀπλωνόταν κάτω ἀπό τά πόδια μου. Ὁ ἥλιος χρύσιζε τήν δμορφιά του. Τά μάτια μου περιφέρονταν ἀναποφάσιστα, σάν νά μήν ἥξεραν νά διαλέξουν τό σημεῖο, πού θά τούς ἄρεσε περισσότερο νά σταθοῦν.

Ἐβλεπα τό λιμάνι, ἀπό ὅπου ξεκίνησε μιά μέρα μέ τίς τριήρεις του ὁ μυθικός βασιλιάς Τληπόλεμος, γιά νά λάβει μέρος στόν Τρωικό πόλεμο. Ἐβλεπα τόν τάφο τοῦ Κλεόβουλου, ἐνός ἀπό τούς ἑπτά σοφούς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἐβλεπα τίς ἀκτές, πού ἔμπαιναν βαθιά μέσα στή θάλασσα.

Τό σημεῖο ὅπου ἐπιτέλους σταμάτησα, ἦταν ἔνας μικροσκοπικός ὅρμος, κάτω ἀπό τό λόφο, κλειστός σάν δαχτυλίδι, πού γυάλιζε σάν μιά μεγάλη ζαφειρόπετρα. Σ' αὐτόν, λένε, βγῆκε ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν γύριζε ἀπό τή Ρώμη καὶ κατήχησε τούς Ροδίους στή θρησκεία τοῦ Ναζωραίου.

Μά ὁ νοῦς μου πέταξε ἀμέσως σέ μιάν ἄλλη μορφή. Σ' αὐτόν ἐκεῖ τόν ὅρμίσκο, σκέφτηκα, θ' ἀποβιβάστηκε δίχως ἄλλο ἥ Ἐλένη τοῦ Μενέλαου, ὅταν — ὅπως λέει ὁ θρύλος — ἥλθε στή Λίνδο, ἀφοῦ ἔπεσε ἥ Τροία. Ποῦ ἄλλοῦ ἄλλωστε, παρά σ' αὐτή τήν ἀγκαλιά, θά ἔβρισκε καλύτερο καταφύγιο ἀπό τήν τρικυμία καὶ τούς ἀνθρώπους;

(Διασκευή Θ. Παρασκευόπουλου)

Κώστας Οὐράνης

105. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

Ἄστραφτουν καὶ τά δώδεκα νησιά μας σάν πετράδια
δεμένα σέ πολύτιμο βραχιόλι ἑλληνικό.

Βραχιόλι πού τ' ἀσήμωσαν τῆς Λευτεριᾶς τά χάδια
καὶ τῆς Ἑλλάδας τό φιλί τό τίμιο καὶ γλυκό.

Δέ σᾶς ἐμάρανε ἡ σκλαβιά πού τόσα χρόνια τώρα
νά σᾶς μαδήσει κοίταζε τά δλάσπρα σας φτερά.
Μές στήν καρδιά σας κρύβατε τῆς Λευτεριᾶς τά δῶρα
καὶ στή ματιά σας ἔλαμπε ἡ ἑλληνική χαρά.

Κι ὅταν τῆς θείας Ἀνάστασης χτυπήσανε οἱ καμπάνες
καὶ τό ποδάρι του ὁ ἐχθρός τό ξάνοιξε μέ βιά,
ἀπό τοῦ Ὁλύμπου τίς κορφές ἀκούστηκαν παιάνες,
γιά τά δεσμά της πού σπαζε παντοτινά ἡ σκλαβιά.

Γιάννης Β. Ἰωαννίδης

106. ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΔΑΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Θά θυμοῦμαι πάντοτε ἐκεῖνο τό κυπριακό πρωινό.
Ήταν οἱ τελευταῖες ἡμέρες τῆς ἄνοιξης. Ἡ ἀτμόσφαιρα
ῆταν ζεστή σάν τό καλοκαίρι τῆς Ἀττικῆς. Τό αὐτοκί-
νητο, πού ξεκινάει ἀπ' τή Λευκωσία, πάει ὅλο ἀριστερά,
σύμφωνα μέ τό σύστημα τῆς βρετανικῆς τροχαίας, κι
ἔχω τό φόβο πώς θά τρακάρουμε μέ τό ἄλλο ὅχημα πού
ἔρχεται ἀπ' τήν ἀντίθετη κατεύθυνση. Αὐτό τό αἴσθημα
τό παθαίνουν ὅλοι οἱ ξένοι.

Ξανοιγόμαστε ἀπ' τή Λευκωσία καί τίς φτωχές καμπίσιες ἐκτάσεις τίς διαδέχονται ποῦ καί ποῦ τά περιβόλια, συστάδες καρποφόρων δέντρων καί κυπαρισσιῶν. Τά χρώματα ἀλλάζουν σιγά σιγά. Πράσινες κορφές λόφων φανερώνονται καί μερικοί ἀνεμόμυλοι γυρίζουν μέτο πρωινό ἀγέρι τά φτερά τους, ἀντλώντας τό λιγοστό νερό, πού ὁ σημερινός μάρτυρας τοῦ νησιοῦ, ὁ κύπριος ἀγρότης, τό ἀξιοποιεῖ σταγόνα πρός σταγόνα, γιά νά ξεγελάσει τή γῆ. Καί ἡ γῆ τοῦ δίνει σέ ἀντάλλαγμα τοῦ ἰδρώτα καί τοῦ μόχθου τήν πατάτα, τό κριθάρι, τήν ἐλιά καί τά καλύτερα μῆλα τῶν Ἐσπερίδων: τά μεγάλα κι εὕγευστα, τά ώραῖα πορτοκάλια τῆς Κύπρου.

Ο κόλπος τοῦ Μόρφου, μέ τίς νότιες ἀκτές τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀντίκρυ, ἔχει ξυπνήσει, μά εἶναι νυσταγμένος καί νωθρός ἀκόμα, μέσα στή γλαυκότητα τοῦ ἀνοιξιάτικου πρωινοῦ. Τό δύμανυμο χωριό ἀπλώνεται λίγο πιό πάνω ἀπ' τή θάλασσα. Τό ἀφήνουμε δεξιά καί, καθώς περνοῦμε μέσα στούς ἀγρούς, μέ ὄλοένα καί πιό πυκνότερη βλάστηση, συναντοῦμε μιά ἀπροσδόκητη βιομηχανική περιοχή: Τό ξερό. Ἐδῶ εἶναι οἱ τεράστιες ἐκτάσεις ἐγκαταστάσεων, πού ἐπεξεργάζονται τά κυπριακά μεταλλεύματα. Στιβαρές μορφές ἐργατῶν δουλεύουν ἐντατικά μέσα σ' ἔνα θόρυβο μηχανῶν, ντεκοβίλ καί καπνοῦ. Ἀπ' ἐδῶ ἀφήνουμε τή θάλασσα κι ἀνηφορίζουμε γιά τό δρεινότερο συγκρότημα τοῦ νησιοῦ.

Ἡ διαδρομή ἀνάμεσα στά χωριά Λεύκα, Καλοπαναγιώτη, Μονταλᾶ καί τό κατάφυτο καί θαλερότατο ἐκεῖνο θέρετρο τῶν Λευκωσιατῶν, τόν Πεδουλά, εἶναι ἔνα χάρμα ἀπό σμαράγδινες εἰκόνες, πού ἀλλάζουν ἐντελῶς τό χαρακτήρα τοῦ χαμηλότερου κυπριακοῦ τοπίου.

Τό τελευταῖο αὐτό χωριό ἀπλώνεται σέ μιά ψηλή κοιλάδα, πού ἡ δροσερή της γῆ, μέ τίς χαρούμενες αὐλακιές τῶν τρεχούμενων νερῶν, τρέφει μεστωμένες κερασιές – πού εύτυχήσαμε νά δοκιμάσουμε τόν εὐφρόσυνο

καρπό τους – καί θαλερές μυγδαλιές μέ τά πρώτα ύπόξινα τσάγαλα, αύτά πού δοκιμάζοντάς τα ἔχεις τήν αισθηση τῆς νεότητας καί τῆς ἄνοιξης, ὅπως τότε πού τά ἔτρωγες παιδι!.

Ανεβαίνουμε τίς κορδέλες τοῦ τουριστικοῦ δρόμου. Εἴμαστε πιό πάνω ἀπ' τά 1000 μέτρα. Ποῦ καί ποῦ ἀνάμεσα στίς βουνοπλαγιές φαίνεται ἔνα κομμάτι θάλασσας, ἄλλοτε ἔντονα μπλέ, ἄλλοτε θαμπό, συγχεόμενο μέ τό γλαυκό τοῦ ὁρίζοντα. Άλλα τώρα μᾶς ἔπνιξαν τά βουνά καί ἡ θάλασσα χάθηκε. Ο δρόμος ἀνηφορίζει, ἡ μηχανή ἀγκομαχάει κι ὁ δόδηγός κάνει μιά ἀναγκαστική στάθμευση σ' ἔνα ὀρεινό χάνι, ἀκριβῶς ἀπάνω στό στεφάνι μιᾶς χαράδρας, γιά νά βάλει νερό στό ντεπόζιτο πού ἀχνίζει καί ἀπειλεῖ.

Μέσα στή ρεματιά κι ἀπάνω ψηλά ἀπ' τά κεφάλια μας θροοῦν πλατάνια καί βαρυίσκιωτες καρυδιές, νερά πέφτουν ἀπό μιά πλούσια κρήνη ἀπάνω στ' ἄσπρα βότσαλα. Καί ψηλά μας δυό κοτσύφια σπαθίζουν τά φυλλώματα ἀπό κλαδί σέ κλαδί, σ' ἔνα ἀλλεπάλληλο καί λαχανιασμένο κυνηγητό.

Ἐδῶ σέ τοῦτο τό χάνι φυσάει ἔνας ἀέρας τῆς Ρούμελης, κρύος, ἐλεύθερος, ἀντρίκιος, πού δένει τά μέλη καί τούς χαλαρωμένους μῆνας, δυναμώνοντας καί ξυπνώντας. Ἐρχεται καί τό τσίπουρο, ἔρχονται κι οἱ ἐλιές μέ τό παστό χοιρομέρι κι ἡ ἀτμόσφαιρα γίνεται ἀκόμη πιό ἐγκάρδια.

Ἀπ' τό σημεῖο αὐτό καί πέρα σταματάει ἡ ἄσφαλτος κι ἀρχίζει ἔνας ὅμαλός καρόδρομος, πού δόδηγεῖ σκαρφαλώνοντας ἀπάνω σέ πευκόφυτες ἐκτάσεις, στό ίστορικό μοναστήρι τοῦ Κύκκου.

Μιά ποιητικότατη ξύλινη γέφυρα μᾶς περνάει ἀπό μιά ἀβυσσαλέα χαράδρα πρός τίς βουνοκορφές τῆς πέρα μεριᾶς, ὅπου κρέμεται σάν ἀιτοφωλιά ὁ Κύκκος. Αὐτό τό γεφύρι, θαῦμα γραμμῶν μέ τίς ἄβαφες ξύλινες τρα-

βέρσες του, μούδωσε νά καταλάβω καλά, πόσο ώραιότερο μπορεῖ νά φανεῖ ἔνα άνθρωπινο ἔργο, δταν εἶναι ἐναρμονισμένο μέ τό γύρω περιβάλλον. Ὁ Κύπριος μηχανικός πού τό ἔκανε θά ’πρεπε νά κατεχόταν τήν ὥρα τῆς ἔμπνευσης τοῦ σχεδίου, ἀπ’ αὐτό πού καθορίζουμε μέ τή λέξη «μεράκι». Κι ἀληθινά ἦταν τόσο ὅμορφο, ὡστε οἱ Ἀθηναῖοι ἐπισκέπτες τοῦ νησιοῦ, κατέβηκαν γιά νά περάσουν μέ τά πόδια, ἀφήνοντας τό μάτι νά βυθιστεῖ μέσα σέ μιά ἀτελεύτητη θάλασσα πράσινου.

Τό ἴδιο θέαμα, μά ἀπό ἄλλη πλευρά, παρουσιάζεται σάν φτάνεις στόν εὐρύχωρο αὐλόγυρο τοῦ Μοναστηριοῦ. Θεριεμένες βελανιδιές καί πλατάνια φρουροῦν τούς ἔξωτερικούς ἐπιβλητικούς τοίχους του, ἐνῶ ἀριστερότερα ἀκοντίζεται μιά πυραμιδική κορφή, τό «θρονί τῆς Παναγίας», ὅπου, κατά τήν παράδοση, βρέθηκε ἡ ἱστορική παμπάλαια εἰκόνα ἀπό κηρομάστιχα, τό μεγάλο κειμήλιο τοῦ Κύκκου.

Ἔταν κάπως... λεβέντικη καί πρόσχαρη, τότε, ἡ εἴσοδός μας στό Μοναστήρι. “Ἐνα μεγάφωνο, ἀπ’ τή μεγάλη κεντρική πύλη τῆς Μονῆς, σκόρπιζε κείνη τήν Κυριακή τά μοτίβα ἐνός δημοτικοῦ τραγουδιοῦ γιά τούς εὐλαβικούς προσκυνητές, πού καθισμένοι στά μακριά τραπέζια ὀπολαμβάναμε τά «περισσεύματα τῶν κλασμάτων», μέ τή συνοδεία ἐνός βαθύχρωμου κρασιοῦ, μέ μεγάλα χαρίσματα, ὅπως διαπιστώσαμε ἀργότερα. Καί τό μεγάφωνο ἐπαναλάμβανε:

— «Νά ’χα ἔνα μῆλο νά ’ριχνα
στό πέρα παραθύρι,
νά τσάκιζα τό μαστραπά, ρόιδο μου,
πού ’χεις τό καρυοφύλλι...»

Ἔταν τό ραδιόφωνο τῆς Ἀθήνας πού μετέδιδε δημοτικά τραγούδια. Μέ τούς γοργούς ἥχους τοῦ κλαρίνου,

τό Μοναστήρι επαιρνε εκφραση· καί μέ μιά είλικρίνεια ἔξω ἀπό τή μοναχική συμβατικότητα, ἔφερνε τόν ἀντίλαλο τοῦ γενναίου ἡγουμένου του Ἰωσήφ, πού μαρτύρησε στίς 10 Ιουλίου τοῦ 1821, κρεμασμένος ἀπ' τούς Τούρκους στή συκαμνιά ἀπέναντι στό Διοικητήριο. Τόν κρέμασαν, γιατί θέλησε νά φέρει στήν Κύπρο, μπροστά στή μύτη τῆς αὐτοκρατορίας, τό ἐπαναστατικό σάλπισμα τοῦ Γένους.

Κι ἔτσι μέ τά φτερά τῆς μουσικῆς, γυρίσαμε ὅλο τό Μοναστήρι ἀπ' τή μεγάλη του ἐκκλησία, τό συνοδικό, ώς τήν ἐκτεταμένη τραπεζαρία, πού μπορεῖ νά φιλοξενήσεις ἑκατοντάδες ἄτομα.

Αξίζει ν' ἀνεβεῖ κανείς στόν Κύκκο, μόνο καί μόνο γι' αὐτή τήν τραπεζαρία, γιά νά χαρεῖ τό θέαμα πού ξανοίγεται ἀπ' τά δεκατέσσερα παράθυρά της: Ἀπέναντι φαίνονται οἱ ψηλότερες δροσειρές τῆς Κύπρου, χλοϊσμένες, σφριγγηλές, χωρίς νά ἔχουν τίποτε ἀπό τή σκληράδα τῶν γυμνῶν βουνῶν τῆς Ἡπείρου καί τοῦ Μοριᾶ, δλες τυλιγμένες σ' αὐτή τήν περιοχή, μέσα σ' ἔνα σγουρό, ἀδιαπέραστο πράσινο.

Τό κατηφόρισμα ἀπ' τή Μονή μέ κατεύθυνση τήν Πάφο, εἶναι μιά χαρμόσυνη ἐναλλαγή ἀπό δάση πεύκων καί σχίνων, πού τά ποικίλλουν συντροφιές ἀπό λιγνές λυγερές λεῦκες, αὐτά τά λυγερόκορμα κυπρέικα «καβάκια». Τό αὐτοκίνητο περνᾶ σάν βέλος μέσα ἀπό πραγματικές πράσινες στοές παρθένας δασικῆς φυτείας, πού δοκιμάστηκαν τά τελευταῖα χρόνια τόσο σκληρά ἀπό τούς ἐμπρησμούς τοῦ κατακτητῆ.

Μέ τό ἥδονικό αὐτό κατηφόρισμα, φτάνουμε στήν περίφημη κοιλάδα τῶν Κέδρων. Δέν είχα δεῖ ἄλλη φορά κέδρα, πού βέβαια δέν ἔχουν καμιά σχέση μέ τούς εὐωδερούς θάμνους τῆς Βυτίνας καί τῆς Πάρνηθας. Τοῦτα εἶναι κάτι ψηλόκορμα δέντρα, μέ λεπτότατα ὁριζοντιώμενα κλαδιά, σάν δπτασίες ἀέρινων ὑπάρξεων. Περπα-

τήσαμε λίγη ώρα μέσα στή μοναξιά τους, άντικρίζοντάς τα, όπως βλέπουν οι ἐπισκέπτες ἐνός μουσείου, τίς ἔξαυλωμένες μορφές τῶν πινάκων τοῦ Γκρέκο.

Πιό κάτω ἄλλη ἄλλαγή σκηνογραφίας.⁶ Ο Σταυρός τῆς «Ψώκας», ἔνα κατάφυτο ρέμα μέθορυβώδη νερά, πλατάνια, μεγάλα ρόμπολα, πού ἀπάνω τους σκαρφαλώνει μιά ποικιλία ἀγριόβατων καὶ ἄλλων ἀναρριχώμενων φυτῶν, ἀσφαλισμένες φωλιές κάθε εἰδους πουλιῶν, πού χαλοῦσαν κυριολεκτικά τόν κόσμο τήν ώρα τοῦ λυκόφωτος.

Τ' ἀκούγαμε ἀπ' τό μεγάλο μπαλκόνι τοῦ δασικοῦ σταθμοῦ πού ξαποστάσαμε, τρώγοντας τό στεγνό ζαχαρωμένο κιτρόμηλο καὶ μέ μεγάλη δυσκολία ξεκινήσαμε, σουρουπώνοντας, γιά νά φτάσουμε ἀργά τή νύχτα στή Μονή τῆς περιοχῆς Πάφου, τή Χρυσορογιάτισσα.

Ήταν ἔνα μικρό, μά νοικοκυρεμένο μοναστήρι. ⁷ Αστραφτε ἀπό πάστρα. Τά πεύκινα δοκάρια κι οί φιλαδέλλες τῆς ὁροφῆς, ήταν χρωματισμένες μ' ἀσπρο καὶ γαλάζιο. Μετά τό δεῖπνο μέ τό «χαλούμιν» καὶ τό γλύκισμα πετιμέζι μέ καρύδια – πήγαμε στά ἡλεκτρόφωτα κελιά μέ τούς λευκούς νιπτῆρες καὶ τά χιονάτα σεντόνια πού μύριζαν σαπούνι.

Απ' τήν ἀνοιχτή αὐλόπορτα ἀκούγαμε τήν κρήνη, πού ἔχυνε τό νερό της στή στέρνα τοῦ περιβολιοῦ. Πλῆθος ἄστρα καθρεφτίζονταν στά νερά της, διάφανα, διαμαντένια, ἄυλα σάν τή νύχτα, πού ἔπεφτε σιγαλά σέ κεῖνο τό ψήλωμα τῆς Κύπρου. Τό νερό τῆς βρύσης ἔπεφτε σάν τό δάκρυ. ⁸ Ετσι καθαρή σάν τό δάκρυ ήταν καὶ ἡ ψυχή μας ἐκεῖνο τό βράδυ στήν Κύπρο.

(Γαλάζια Πορεία)

Παῦλος Κυριαζῆς

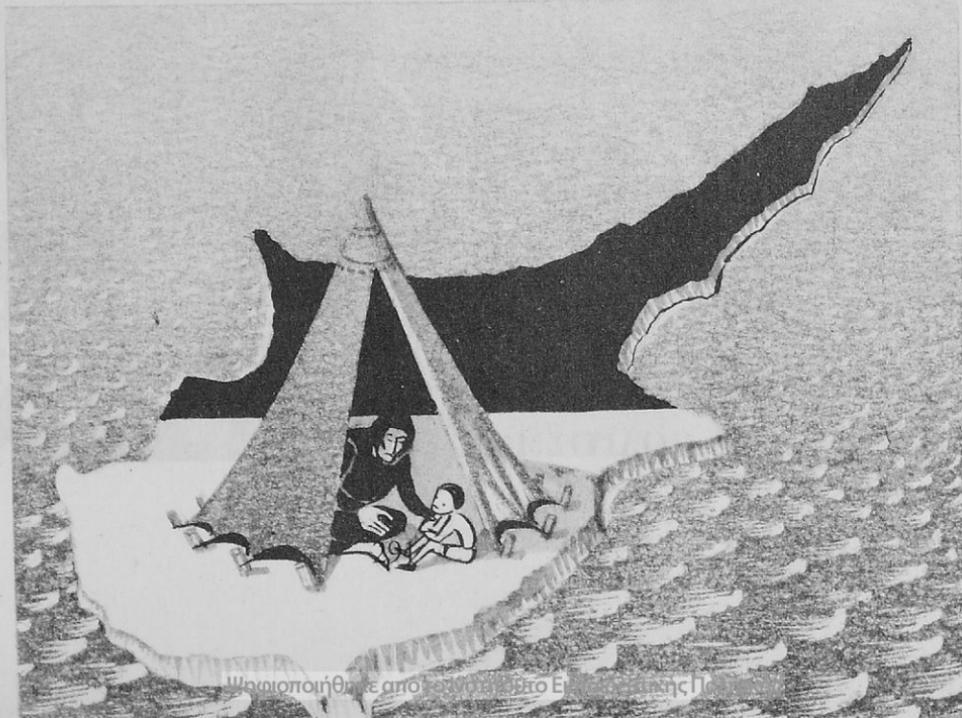
107. ΚΥΠΡΟΣ

Στοῦ πελάγου τά πέρατα — Ἀκρίτας τρανός,
τῆς φυλῆς πού 'χει ἀνάψει τῆς σοφίας ἡ δάδα,
σάν δρόσημο στέκεις φωτοβόλος φανός,
γιά νά λές: «Ἀπό δῶ ἀρχινᾶ Ἡ Ἑλλάδα».

Κάθε τόσο σοῦ θραύει ὁ ἐχθρός τό σπαθί,
πότ' ὁ ἔνας, πότ' ὁ ἄλλος σέ κρατοῦν σκλαβωμένη,
μ' ἄν στό χῶμα σου ἔχουν δυνάστες σταθεῖ,
τήν Ἑλλάδα ἡ ψυχή σου λαχταρᾶ καί προσμένει.

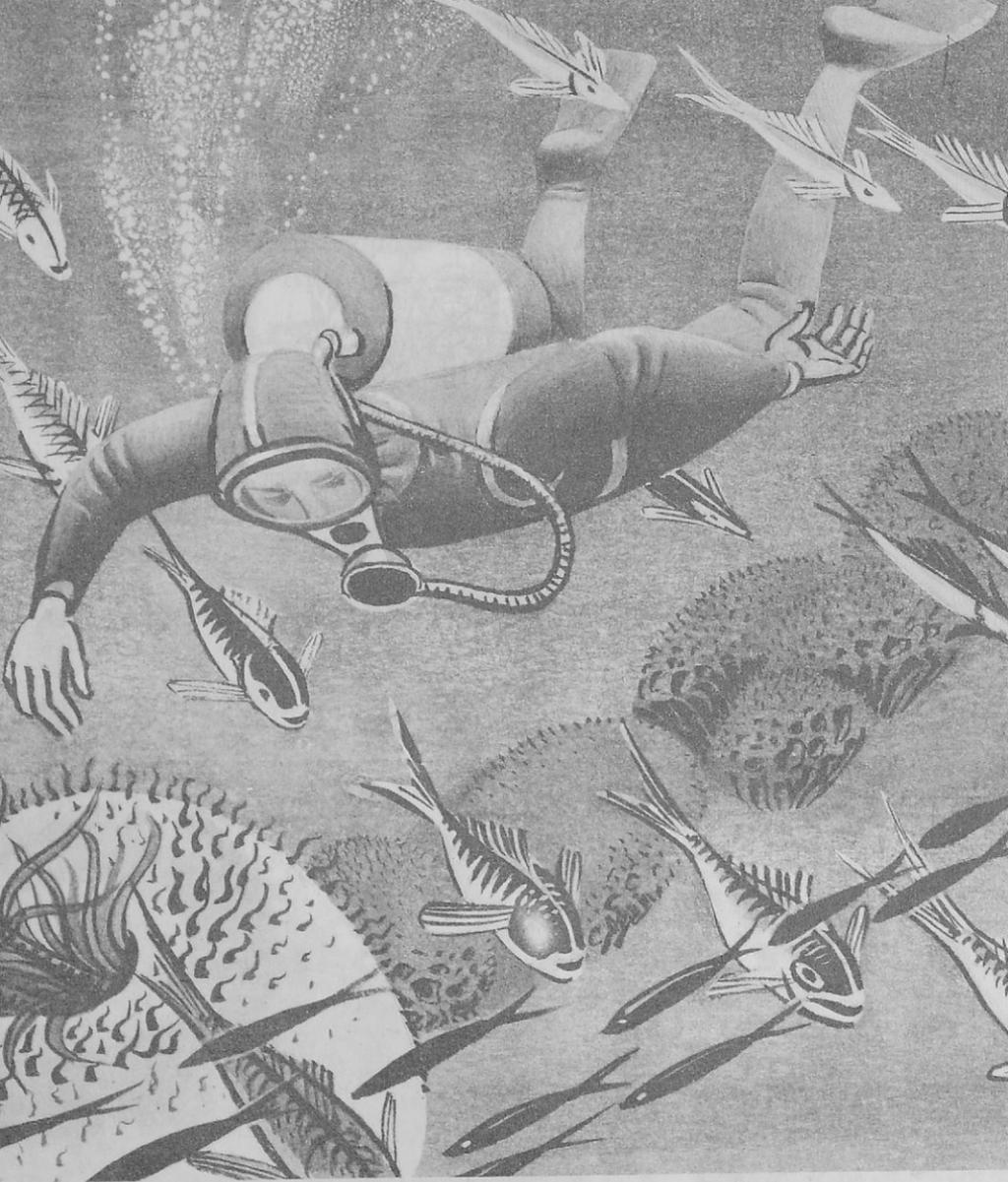
Τί σημαίνει ἄν αἰῶνες τή σκλαβιά σου πενθεῖς,
ἄν γιορτάζεις τίς νίκες τῆς φυλῆς μαυροφόρα,
σέ ποτίζει τό αἷμα τῶν ἀγώνων κι ἀνθεῖς
καί θά σ' εὔρει ὀλόδροση τῆς Ἀνάστασης ἡ ὥρα!

(Νεώτερη Σχολ. Ἀνθολογία Θ. Γιαννόπουλου) Ἀπόλλων Λεονταρίτης

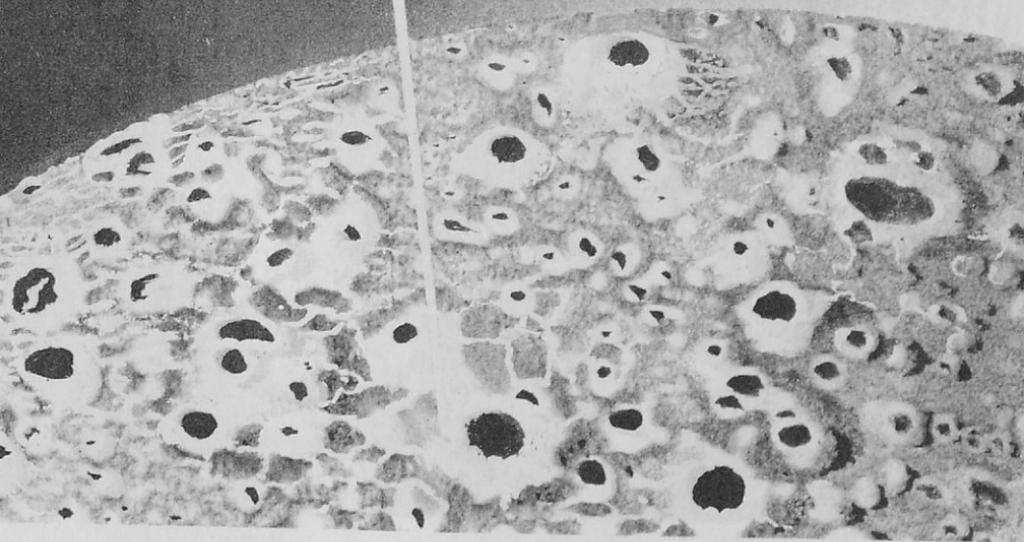

**ΣΤ.
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ**

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

108. ΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Δόξα σ' αὐτούς, πού μάζεψαν σπειρί σπειρί τή γνώση
καὶ τῆς ἀλήθειας ὑψωσαν τὸν πύργο τό λαμπρό.

Δόξα σ' αὐτούς, πού κάμανε στή γῆ νά ξημερώσει
καὶ δίδαξαν τῆς Ἀρετῆς τό χρέος τό Ιερό.

Μέ τό γιγάντιο χέρι τους μές ἀπό τά βιβλία
τά νιάτα πάντοτε ὁδηγοῦν σέ δρόμους φωτεινούς.

Σύντροφοι ἀκούραστοι, πιστοί, μαζί μας στά θρανία
ἀνοίγουν μπρός στά μάτια μας καινούργιους οὐρανούς.

Σάν τόν ἀνθό, πού τήν αὐγή μιᾶς νέας ζωῆς χαράζει
καὶ τό χιλιόχρονο δεντρί νέους πετᾶ βλαστούς,
μιά φλόγα ἄς καίει στά στήθια μας, καθώς τό χρέος μᾶς
[κράζει,

έμεῖς οἱ νέοι νά γίνουμε καλύτεροι ἀπ' αὐτούς...

Χάρης Σακελλαρίου

109. ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΓΙΑΤΡΟΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ

‘Ο Κένταυρος Χείρων

Στό Πήλιο, ἀνάμεσα στίς ὁξιές καὶ τά ἔλατα, ζοῦσε ἔνας κένταυρος σοφός ὅσο καὶ καλός. Μέ φύλλα στεφανωμένο τό γέρικό του κεφάλι, μέ δέρμα λύκου σκέπασμα στούς δυνατούς του ὥμους, περπατοῦσε σιωπηλά στά δάση καὶ κάτω ἀπό τά πέταλά του ἔτριζαν τά ξερά κλαδιά.

“Αν καὶ γέρος, στεκόταν ἵσιος καὶ ἀλύγιστος καὶ σήκωνε ψηλά τά πόδια του, σάν ἄτι πού καμαρώνει. Τό πρόσωπό του ἔδειχνε σκέψη καὶ μεγαλεῖο, μαζί μέ κουραση μεγάλη. Τόσα χρόνια τώρα ζοῦσε στά βουνά του, τόσα χρόνια εἶχαν περάσει ἐπάνω του, μονότονα ὅλα καὶ κουραστικά. Καί, ὅσο μακριά κι ἄν ξεχώριζε τό μέλλον, δέν ἔβλεπε καμιά ἀλλαγή γιά κεῖνον, γιατί οἱ θεοί τόν εἶχαν κάνει ἀθάνατο. Εἶχε βαρεθεῖ τή ζωή μέ τίς λύπες καὶ τούς κόπους της καὶ ὅμως καμιά ξαλάφωση δέν ἔβλεπε.

Τό κουρασμένο ἥσυχο βλέμμα του ἀνέβαινε στά δέντρα, πού ἐνωμένα πάνω ἀπό τό κεφάλι του ἔκαμαν σάν θόλο ὄλοπράσινο, κι ἔπειτα πάλι ἀδιάφορο γλιστροῦσε ἀπάνω στούς κορμούς καὶ χαμένος στή σκέψη του κοίταζε ἐμπρός του χωρίς νά βλέπει. Ἡ δομορφιά του κόσμου δέν τόν συγκινοῦσε πιά, οὔτε τόν ἐνδιέφερε. — Χείρων! Χείρων! ξέσπασαν ἔξαφνα ζωηρές φωνές κοντά του. Καί καμιά δεκαριά παιδιά δρμησαν μέσα ἀπό τά δέντρα καὶ τόν τριγύρισαν. Ἀνάμεσά τους εἶχαν ἔνα παιδί μέ γαλανά μάτια, πού μέ τό δεξί χέρι ἔσφιγγε τ’ ἀριστερό του.

— Δάσκαλε!, φώναζαν τά ἄλλα παιδιά. Βοήθησέ τον. Φίδι τόν δάγκασε!

‘Ο Κένταυρος ἀμέσως παραμέρισε τίς σκέψεις του κι ἔπιασε τό πονεμένο χέρι.

Γιά τοῦτα τά παιδιά ξυπνοῦσε ἀκόμα κάποια φλόγα μέσα του, καὶ ὅσο σκοτισμένος καὶ ἄν ἦταν, πάντα ἔμενε πρόθυμος νά τά βοηθήσει, νά τά διδάξει. Γιατί μόνος σκοπός τῆς ζωῆς του ἦταν νά τά μεγαλώσει καὶ νά τά κάνει ἄντρες καλούς καὶ γενναίους.

‘Εξέτασε τό χέρι, πού ἄρχισε κιόλας νά μελανιάζει, κι εὐθύς διάταξε:

— Γρήγορα, στή σπηλιά. Ἰσως προφταίνω νά τό κάψω.

Τό πρόσωπό του δμως ἦταν σκοτισμένο. Γύρισε νά φύγει, ὅταν ἔνα μακρύ σφύριγμα τόν ἔκανε καὶ σήκωσε τό κεφάλι.

“Ενα πρόσωπο γελαστό φάνηκε πάνω ἀπό ἔνα βράχο καὶ μιά ζωηρή φωνή ἀκούστηκε :

— Ποῦ τρέχετε καὶ δέν μέ περιμένετε ;

“Εξαφνα ὅμως ἀνήσυχα :

— Πληγώθηκε κανένας σας ; Τί ἔπαθες, ἐσύ, ἐκεῖ κάτω ; Στάσου κι ἔρχομαι.

Καὶ κατρακυλώντας τίς πέτρες πήδησε κοντά τους ἔνα ἀγόρι μέ κρεμασμένα γύρω στή μέση του διάφορα δέματα χορτάρια. Ἡ καλοσύνη ἦταν γραμμένη σ' ὅλο τό πρόσωπό του, πού τώρα ἔσκυβε συμπονετικά στό πληγωμένο χέρι.

‘Ο Ἀσκληπιός θεραπεύει γιά πρώτη φορά

— “Αχ, καημένε μου! ἔλεγε χαιδεύοντάς το, πῶς θά πονεῖς ! Φίδι τό ἔκανε ; Μά στάσου, κάτι ξέρω νά σου κάνω... .

— “Αφησε, δάσκαλε, μπορῶ νά τό γιατρέψω. Ἄλήθεια σου λέω, ἄφησε νά δεῖς... .

Εἶχε κιόλας λύσει ἔνα δέμα ἀπό τή ζώνη του καὶ μέ νευρικά δάχτυλα γύρευε ἔνα χόρτο.

— Νά έτοῦτο γύρευα!, φώναξε πιάνοντας ἔνα βοτάνι. Σήμερα τό βρῆκα· ἀπό μιά λύκαινα τό ἔμαθα. Φαντάσου δάσκαλε. Τό μάσησε λίγο, ἔγλειψε τήν πληγή της, πού ἦταν ὅμοια μ' αὐτήν, κι εὐθύς γιατρεύτηκε. Σάν τήν εἶδα λοιπόν νά φεύγει τρεχάτη, μάζεψα ὅσο βρῆκα ἀπό αὐτό τό βοτάνι... Νά, πές μου τώρα, πονεῖς ἀκόμα;

Ἐνῶ μιλοῦσε, εἶχε ἀπλώσει λίγα φύλλα στήν πληγή ἐπάνω, τήν εἶχε δέσει σφιχτά μέ μιά ζώνη καί τώρα κοίταζε ἀνήσυχα τό σύντροφό του.

— Πές μου, πονεῖς ἀκόμα πολύ;

‘Ο μικρός κοίταζε τό δεμένο χέρι του καί λίγο λίγο ἔφευγε ὁ πόνος ἀπό τό πρόσωπό του. Ἀναστέναξε ξελαφρωμένος καί μ' εὐγνωμοσύνη σήκωσε τό βλέμμα στό σύντροφό του.

— Χαρά σ' ἐσένα, Ἀσκληπιέ, εἶπε. Οἱ θεοί νά σου δώσουν εὐτυχία. Κουνῶ κιόλα τά δάχτυλα καί σέ λίγο οὔτε θά τό αἰσθάνομαι.

Μέ ἀγάπη πέρασε ὁ Χείρων τό χέρι στά μαλλιά τοῦ μαθητῆ του.

— Εσύ καί τό δάσκαλό σου θά περάσεις! μουρμούρισε.

‘Ηταν μεγάλος λόγος αὐτός. Γιατί ὁ κένταυρος ἦταν γνωστός ὄχι μόνο στήν πατρίδα του, ἀλλά σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα ως ὁ ἐπιτηδειότερος καί σοφότερος γιατρός πού ίπηρχε.

Καὶ ὅμως, ἡ προφητεία ἀλήθεψε.

Μεγάλωσε ὁ Ἀσκληπιός, ἄφησε τό δάσκαλό του καί κατέβηκε ἀπό τά δροσερά βουνά, ὅπου τόσοι ἥρωες πέρασαν τά παιδικά τους χρόνια κοντά στό σοφό κένταυρο.

Κατέβηκε στή γῆ ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους καί πόνεσε ἡ καρδιά του σάν εἶδε τίς ἀρρώστιες καί τίς δυστυχίες πού τούς ἔτρωγαν. Σπλαχνικά γιάτρευε ὅποιον συναντοῦσε καί γρήγορα μαθεύτηκε σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα, πώς ὁ Ἀσκληπιός ὁ γιός τοῦ Ἀπόλλωνα καί τῆς βασιλοπούλας Κορωνίδας, γιάτρευε καί τούς πιό ἀπελπι-

σμένους. Κοπάδια ἔρχονταν οἱ ἄρρωστοι νά τόν δοῦν
καὶ τί μέ βότανα, τί μέ ἄλλα γιατρικά, ὅλους τοὺς
ἔστελνε πίσω γιατρεμένους.

Τά ἀσκληπιεῖα

Ἄπο ὅλους τούς ναούς του (ἀσκληπιεῖα τούς ἔλεγαν)
τρεῖς ἦταν οἱ κυριότεροι: τῆς Ἐπιδαύρου, τῆς Κῶς
καὶ τῆς Περγάμου, ὅπου πολλοί γιατρεύονταν ἀπό τούς
Ἀσκληπιάδες, τούς γιούς καὶ τούς μαθητές τοῦ θεοῦ.

Στή μέση τοῦ ναοῦ ἦταν ἔνα μεγάλο δωμάτιο, ὅπου
ἔστηναν τό ἄγαλμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ὅπου ἔτρεφαν
οἱ ιερεῖς φίδια ιέρα.

Οἱ ἄρρωστοι ἔπλανονταν στά πόδια τοῦ ἀγάλματος
καὶ στό σκοτάδι μόνο τά χρυσοπράσινα φίδια ἔβλεπαν,
πού σκέπαζαν τά μάρμαρα σάν ζωντανό κινούμενο χαλί.
Ἐβλεπαν ἐπίσης καὶ τό ἥσυχο ἄσπρο πρόσωπο τοῦ
θεοῦ, πού βαστώντας στό ἔνα χέρι τό ραβδί του, μέ
ἔνα φίδι τυλιγμένο γύρω ἄπλωνε τό ἄλλο βοηθητικά
στούς ἀρρώστους.

Ἐκεῖ περνοῦσαν ὄλόκληρη νύχτα καὶ τό πρωί ἔλεγαν
στούς ιερεῖς τό ὄνειρο ἢ τό ὄραμα πού εἶδαν. Κι ἐκεῖ-
νοι τούς ἐξηγοῦσαν τότε ποιά θεραπεία τούς συμβού-
λευε ὁ θεός.

“Οποιος γιατρεύόταν ἀφιέρωνε στό ναό μιά πλάκα,
πού παρίστανε τή γιατριά του. Πολλές τέτοιες πλάκες
βρέθηκαν προπάντων στήν Ἐπίδαυρο, ὅπου φαίνεται
νά ἦταν ὁ ἀρχαιότερος καὶ σημαντικότερος ναός.

Καὶ σήμερα ἀκόμα τό ραβδί τοῦ Ἀσκληπιοῦ μένει
τό σύμβολο τῆς γιατρικῆς.

(Μύθοι καὶ θρύλοι)

Ἀλεξάνδρα Δέλτα

110. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Τό χαρτί

— Μάλιστα, ἀγαπητό μου παιδί. Μή σου φαίνεται καθόλου παράξενο. Τά ώραϊα ἄσπρα φύλλα τῶν τετραδιῶν σου καὶ τά ώραϊα χρυσοδεμένα βιβλία σου γίνονται ἀπό κουρέλια.

— Καί τό ὅμορφο βιβλίο μέ τίς εἰκόνες καὶ τά παραμύθια, πού μοῦ χάρισε προχθές ὁ πατέρας;

— Ναι! Κι ἐκεῖνο καὶ κάθε ἄλλο βιβλίο. Ὡς ἀπὸ κουρέλια θά εἶναι ἡ ἀπό τό ξύλο μερικῶν δέντρων. Τέτοια δέντρα ὅμως ἡ πατρίδα μας δέν ἔχει καθόλου ἡ δέν τά ἔχει στίς ἀναγκαῖες ποσότητες. Ἐτσι, τά δικά σου βιβλία, πού ἀπό τήν ἀρχή ὡς τό τέλος ἔγιναν ἐδῶ, δέν εἶναι ἀπίθανο, νά εἶναι ἀπό πατσαβοῦρες πεταγμένες στή λάσπη τοῦ δρόμου, ἀπό τρύπιες κάλτσες κι ἀπό λιωμένα ἐσώρουχα.

— Ἀλήθεια, πῶς γίνεται ἔνα βιβλίο, παππού;

Κι ὁ παππούς ἄρχισε:

— Ἐχεις ἴδει μερικούς ἀνθρώπους πού μαζεύουν κουρέλια στά σκουπίδια; Γιά τό χαρτί τά μαζεύουν. Τά συγκεντρώνουν ὅλα σ' ἔνα μέρος, τά διαλέγουν, ἄλλα γιά τό καλύτερο καὶ ἄλλα γιά τό κατώτερο χαρτί, τά πλένουν μέ προσοχή καὶ τά ρίχνουν στίς μηχανές. Ἐκεῖ ὑπάρχουν ψαλίδια πού τά κόβουν σέ κομμάτια, ἀγκίστρια πού τά ξεσκίζουν, τροχοί πού τά μασοῦν, τ' ἀναταράζουν μέσα στό νερό καὶ τά μεταβάλλουν σέ πάστα. Τότε ρίχνουν μέσα διάφορα φάρμακα, ὅπως χλώριο π.χ., καὶ ἡ πάστα καθαρίζει καὶ γίνεται ἄσπρη. Ἄλλες μηχανές τήν ἀπλώνουν Ὁστερά σέ λεπτά στρώματα μέσα σέ κόσκινα. Ἐκεῖ στραγγίζει τό νερό καὶ ἡ πάστα γίνεται πιό πυκνή. Κατόπιν ἄλλοι κύλινδροι πιέζουν τήν πάστα καὶ τήν κάνουν φύλλα, ἄλλοι τήν ξεραίνουν κι

ἄλλοι τήν λουστράρουν. Ἐτσι τό χαρτί εἶναι ἔτοιμο.

Ἐδῶ θά πρέπει νά διευκρινίσω ὅτι: Σήμερα, μέ τήν τεράστια ἐξάπλωση τοῦ βιβλίου καὶ γενικά τοῦ χαρτιοῦ, θά ἥταν πολύ ἀστεῖο νά θέλαμε νά καλύψουμε τίς ἀνάγκες τῆς ἀγορᾶς μέ κουρέλια. Γι' αὐτό τά πάντα σχεδόν γίνονται μέ πρώτη ύλη τό ξύλο καὶ σέ δεύτερη μοίρα μέ σπάρτο, ἄχυρο, ἴνδοκάλαμο ἢ ζαχαροκάλαμο. Μέ τή διαφορά πώς στή χώρα μας δέν ἔρχεται ξύλο, ἀλλά ξυλοπολτός. Τά ἐργοστάσια ἔξω δηλ., ὅπως στή Σουηδία, στόν Καναδά καὶ ἀλλοῦ, κατεργάζονται τούς κορμούς τῶν δέντρων καὶ τούς μεταβάλλουν σέ ξυλοπολτό. Τά δικά μας ἐργοστάσια – καὶ τέτοια βρίσκονται κυρίως στήν Ἀθήνα, στήν Πάτρα, στό Αίγιο, στή Δράμα – παραλαμβάνουν τόν ξυλοπολτό καὶ μέ τήν κατάλληλη ἐπεξεργασία παράγουν τά διάφορα εἰδή τοῦ χαρτιοῦ, ἀπό τό χαρτί τοῦ χασάπη ὡς τά χαρτιά πολυτελείας. Μόνο πού γιά τά ἐξαιρετικά χαρτιά πολυτελείας χρησιμοποιοῦν ἀκόμα τά κουρέλια.

— Ποῦ νά φανταστεῖ κανείς, παππού, πώς αὐτό τό εὐγενέστατο φύλλο χαρτιοῦ ἔχει τόσο ταπεινή, ἄς ποῦμε, καταγωγή!

Καί εἶναι περήφανο γι' αὐτό, Μαρία. Δέν κοιτάζει τί ἥταν, ἀλλά τί ἔγινε. Μάλιστα! Αὐτό τό ἀσήμαντο ὄλικό ἔγινε τό μέσο τῆς πιό εὐγενικῆς ἐργασίας, τῆς πνευματικῆς!

·Η συγγραφή

Γιά νά γίνει τώρα τό βιβλίο, εἶναι ἀπαραίτητες δύο βασικές ἐργασίες: τοῦ συγγραφέα πού σκέφτεται καὶ τό γράφει, καὶ τοῦ τυπογράφου πού τό τυπώνει.

Ἄλλα δέν εἶναι μικρή δουλειά νά σκεφτεῖ κανείς καὶ νά γράψει ἔνα βιβλίο. Πρέπει ν' ἀφιερώσει σ' αὐτό ὅλη τή δύναμη τῆς ψυχῆς του καὶ νά ἐργαστεῖ πολύ πνευμα-

τικά. Ξέρεις δώμας ότι ή πνευματική έργασία έξαντλει πιό γρήγορα τίς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τή σωματική.

— Βέβαια, βέβαια! Καταλαβαίνω πόσο δύσκολο εἶναι νά γραφεῖ ἔνα βιβλίο, ἀφοῦ ἐγώ γιά μιά ἔκθεση ή γιά μιά ἐπιστολή μιᾶς μόνο σελίδας κάνω τουλάχιστο μισή ὥρα, ὥσπου νά βρῶ τήν πρώτη λέξη. Κι ἀφῆστε ὑστερα!

— Μήπως εἶναι ή πρώτη ή ή τελευταία λέξη στό βιβλίο, παιδί μου; Ὁ συγγραφέας πρέπει νά γνωρίζει ἔνα σωρό πράγματα γιά κάθε εἶδος βιβλίου, πού θέλει νά γράψει. Κι αὐτά νά τά ἔχει τόσο καλά ξεκαθαρισμένα στό μυαλό του, ὡστε νά μπορεῖ νά τά διατυπώνει καθαρά, γιά νά τόν καταλαβαίνει ὁ κόσμος. Γιατί μόνο ἔτσι μπορεῖ ἀπό τά βιβλία νά μορφώνεται καὶ στό νοῦ καὶ στήν ψυχή καὶ στό χαρακτήρα.

— Κι ἄν αὐτός ὁ κόσμος εἶναι παιδιά σάν κι ἐμένα; Φαντάζομαι τί δυσκολίες θ' ἀντιμετωπίζουν οἱ συγγραφεῖς παιδικῶν βιβλίων! Ἐτσι δέν εἶναι;

— Ἐτσι καὶ κάτι παραπάνω. Γι' αὐτό κι ἐσύ κι ὅλα τά παιδιά τῆς ἀνθρωπότητας πρέπει νά χρωστᾶτε ἀπεριόριστη εὐγνωμοσύνη στούς ἀνθρώπους, πού τόσο κουράζονται, γιά νά σᾶς δώσουν τά μέσα νά μορφωθεῖτε.

Η ἐκτύπωση

— Άλλά τή μεγαλύτερη εὐγνωμοσύνη, Μαρία, πρέπει νά τή χρεωστοῦμε ὅλοι μας, μικροί καὶ μεγάλοι, στόν Ἰωάννη Γουτεμβέργιο, τόν ἐφευρέτη τῆς τυπογραφίας. Ἐσύ, μπορεῖς σήμερα μέ δέκα αὐγά τῆς κότας νά πάρεις ἔνα βιβλίο, ἐνῶ γιά ν' ἀποκτήσουν οἱ ἀνθρωποί ἔνα τέτοιο βιβλίο στά παλιά χρόνια, θά ἔπρεπε νά πουλήσουν τ' ἀμπέλι τους. Κι δσοι εἶχαν ἀμπέλια καὶ χρήματα — οἱ λίγοι — καλά, οἱ ἄλλοι — οἱ πολλοί — δώμας;

— Ασφαλῶς τότε πολύ λίγοι θά μάθαιναν γράμματα, ᔁ;

— Μόνο λίγοι; Ἐλάχιστοι. Τά βιβλία τότε γράφονταν μέ το χέρι (χειρόγραφα) καί χρειαζόταν πολύς χρόνος γιά νά γραφεῖ ἔνα ἔνα, ἐνῷ σήμερα σέ μιά ὥρα μποροῦν νά τυπωθοῦν ἑκατό — διακόσια — χίλια καί περισσότερα. Γι' αὐτό τότε ἦταν πανάκριβα, ἐνῷ σήμερα εἶναι ἀρκετά φτηνά.

— Ἀλήθεια, πῶς γίνεται τό τύπωμα τῶν βιβλίων παππού;

— Πρόσεξε, Μαρία, γιά νά καταλάβεις.

— Φαντάσου, κάτι μικρά καί κοντά μεταλλικά ραβδάκια σάν τό μισό σπίρτο, πού τό καθένα στήν κορυφή ἔχει σκαλισμένο ἀπό ἔνα γράμμα τοῦ ἀλφάβητου, ἔνα σημεῖο στίξης, ἔναν ἀριθμό, ἔνα σημάδι, τέλος πάντων, ἀπ' αὐτά πού χρειάζονται γιά νά τυπωθεῖ τό βιβλίο. Αύτά λέγονται τυπογραφικά στοιχεῖα.

Κάθε τυπογραφεῖο ἔχει πολλά στοιχεῖα γιά κάθε γράμμα καί τά ἔχει σέ μιά κάσα, χωρισμένη σέ μικρά τετραγωνάκια. Στό κάθε χώρισμα εἶναι γράμματα ἐνός μόνο εἴδους: ἐδῶ τό Α, ἐκεῖ τό α, ἀλλοῦ τό ἄ, τό ἄ, τό Β, τό β, τό γ, κ.ο.κ.

‘Ο στοιχειοθέτης, εἰδικός ἐργάτης τοῦ τυπογραφείου, ἔχει μπροστά του τό χειρόγραφο τοῦ συγγραφέα, παίρνει ἔνα ἔνα γράμμα καί συνθέτει τίς λέξεις, τίς σειρές, τή σελίδα. Τίς λέξεις καί τίς σειρές τίς τοποθετεῖ στό «συνθετήριο», κι αὐτό, μόλις συμπληρωθεῖ ή σελίδα, τό δένει γύρω γύρω μέ σπάγκο, γιά νά μή σκορπιστοῦν τά στοιχεῖα.

Τά τελευταῖα χρόνια τή στοιχειοθέτηση τήν κάνουν μηχανές, μονοτυπικές ἢ λινοτυπικές, δπως τίς λένε. ‘Αλλ’ αὐτό εἶναι ἄλλη δουλειά. Καί θά μιλήσουμε ἄλλοτε.

Μέ πολλές σελίδες μαζί σχηματίζεται ή τυπογραφική πλάκα, πού τή βάζουν στό πιεστήριο. Ἐκεῖ εἶναι ἔνας κύλινδρος ἀλειμμένος μέ μελάνι, πού, μέ τήν κίνηση πού κάνει κάθε φορά, ἀκευμπάει στήν πλάκα καί τήν

ἀλείφει, ἐνῶ ἀμέσως μπαίνει ἀπό πάνω της ἔνα φύλλο χαρτιοῦ, ὃπου, μέ λίγη πίεση, τυπώνονται τά γράμματα.

Τά φύλλα αὐτά τά παίρνει ἀργότερα ὁ διπλωτής, τά διπλώνει καὶ τά παραδίνει στό βιβλιοδέτη, πού παρουσιάζει τό βιβλίο ἔτοιμο.

— "Αχ! καλέ παππού, πῶς ἥθελα νά τά ἔβλεπα αὐτά τά πράγματα! Πόσο θά μου ἄρεσε! Τώρα, πού βλέπω πόσος κόπος χρειάζεται γιά νά ἐτοιμαστεῖ ἔνα βιβλίο, τό ἀγαπῶ ἀκόμη περισσότερο κι εὐγνωμονῶ ὅχι μόνο τό συγγραφέα, ἀλλά καὶ τό στοιχειοθέτη καὶ τόν πιεστή καὶ τό βιβλιοδέτη καὶ κάθε ἄνθρωπο, πού καταγίνεται μέ τήν εὐγενική αὐτή ἐργασία.

— Θά σέ πάω σ' ἔνα τυπογραφεῖο, Μαρία. Φτάνει πού τόση ὥρα μέ ἀκουσες μέ τόση προσοχή. Κι εἶναι ξέρεις ἡ ἀδυναμία μου νά χαίρω ἵδιαίτερα καὶ νά κάνω δποιαδήποτε χάρη στά παιδιά, πού εὐχαριστιούνται καὶ ζητοῦν νά διδάσκονται τά ὡφέλιμα πράγματα.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

111. ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ Η ΚΩΠΑΪΔΑ

Τόν περασμένο Αὔγουστο ὁ πατέρας μου μέ πῆρε μαζί του σ' ἔνα ταξίδι, πού θά ἔκανε ὡς τή Θεσσαλονίκη. Εἶχα ἀκούσει τόσα πολλά γιά τή δεύτερη πρωτεύουσα τῆς πατρίδας μας, τήν ὅμορφη «νύμφη» τοῦ Θερμαϊκοῦ», καὶ εἶχα μεγάλη ἐπιθυμία νά τήν ἐπισκεφτῶ.

Ξεκινήσαμε λοιπόν ἔνα πρωινό ἀπό τήν Ἀθήνα, πε-

ράσαμε τή Θήβα καί πρίν ἀπό τό μεσημέρι βρισκόμαστε στό ύψος τοῦ χωριοῦ Ἀλίαρτος (παλιότερα τό λέγανε Μούλκι).

Δεξιά μας ἀπλωνόταν μιά ἀπέραντη πρασινάδα, δεῖγμα τῆς ζωηρῆς βλάστησης, πού σκέπαζε σέ μεγάλη ἀπόσταση τή γύρω ἔκταση.

— Κοίταξε, πατέρα, κοίταξε! Τί μεγάλες ἀραποσιτιές! Καί πόσα ἀραποσίτια ἔχει κάθε φυτό! Δέν μπορῶ νά τά μετρήσω, καθώς τρέχουμε, ἀλλά θά ἔχει πέντε κι ἕξι τό καθένα.

Τό αὐτοκίνητο προχωροῦσε μέ ταχύτητα σαράντα περίπου χιλιόμετρα τήν ὥρα, κι ἐμεῖς μπορούσαμε νά διακρίνουμε δεξιά μας, ἐκτός ἀπό τ' ἀραποσίτια, τίς θερισμένες ἔκτασεις τῶν σιταριῶν, τίς πλούσιες βαμβακοφυτεῖες καί τά περιβόλια, στά δόποια οί καλλιεργητές μέ τίς φανταχτερές τους φορεσιές φαίνονταν ἀπό μακριά σάν κινούμενα ἄνθη μέσα στόν καταπράσινο κάμπο.

— Ναί, παιδί μου, ἀπάντησε ὁ πατέρας.

Ἡ ἔκταση αὐτή εἶναι πραγματικά καί μεγάλη — 250.000 στρέμματα — ἀλλά καί πολύ γόνιμη. Ἄξιζει νά τή θαυμάζουμε! "Αν ἡξερες ὅμως καί τήν ίστορία της, δέ θά θαύμαζες τόσο τήν πρασινάδα καί τήν πλούσια παραγωγή, ὅσο τή σκληρή κι ἀδιάκοπη προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νά δημιουργήσει αὐτό πού βλέπεις. "Αν ἡξερες τόν ἀγώνα, πού ἔκαμε πολεμώντας τά στοιχεῖα τῆς φύσης ὁ ἄνθρωπος, γιά νά μεταβάλει πολλά μέρη τῆς πατρίδας μας ἀπό ἑστίες δυστυχίας σέ πηγές εύτυχίας...

— Βέβαια, πατέρα, πολλές φορές ἀκουνσα στό σχολεῖο μας γιά μεγάλα τεχνικά ἔργα, ὅπως εἶναι τῆς Μακεδονίας μας προπάντων ἡ τῆς Θεσσαλίας. Κι ἀπό ὅσα μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλός μας, φαντάστηκα πόσο θά ἐργάστηκε καί τί χρήματα θά ξόδεψε τό Κράτος μας γιά τήν ἐκτέλεσή τους, ὅταν εἶχε ν' ἀγωνιστεῖ στή Μακεδονία π.χ. γιά νά ἔξαφανίσει τίς τρομερές πλημμύρες, τίς κατα-

στροφές καί τήν έλονοσία!

— „Α! αὐτή ή έλονοσία, παιδί μου, τί μεγάλο κακό γιά τήν πατρίδα μας! Θυμοῦμαι παλιότερα δτι ύπόφερε ἀπό αὐτήν ό περισσότερος πληθυσμός μας. „Ολοι δσοι κατοικοῦσαν στίς πεδιάδες τῆς Μακεδονίας, ἀλλά καί σέ ἄλλα μέρη, ὀλόκληρο τό χρόνο ζοῦσαν μέ τό κινίνο στήν τσέπη, κίτρινοι, ἀρρωστιάρηδες, ἀνίκανοι γιά ἐργασία. Εύτυχῶς ὅμως τώρα γλίτωσαν.

Τά μεγάλα τεχνικά ἔργα τῆς πεδιάδας τῶν Σερρῶν, τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ, τῆς λίμνης τῶν Γιαννιτσῶν ἔχουν ἀποδώσει στήν καλλιέργεια περισσότερα ἀπό 1.600.000 στρέμματα, γλίτωσαν ὅμως καί τούς ἀνθρώπους μας ἀπό τήν έλονοσία καί τίς καταστροφές.

„Ἄλλ' ἄς συνεχίσουμε τή συζήτησή μας γιά τήν περιφέρεια, αὐτή, πού ἔχουμε τώρα μπροστά μας, γιά νά δεῖς ἀπό πόσο μακριά ἀρχίζει ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νά ύποτάξει τά στοιχεῖα τῆς φύσης στή δύναμή του. „Από τόσο μακριά, ὥστε κινδυνεύει νά χαθεῖ μέσα στά βάθη τῶν αἰώνων.

Καί στά πολύ παλιά χρόνια καί στά νεώτερα ὅλη αὐτή ή ἔκταση, πού τή βλέπεις τώρα νά εἶναι καταπράσινη πεδιάδα, ἥταν μιά λίμνη, ἡ Κωπαΐδα ἡ μεγαλύτερη ἵσως ἀπ' ὅλες τίς λίμνες τῆς πατρίδας μας.

Μερικά μέρη της, τά ψηλότερά, ξεραίνονταν τό καλοκαίρι καί οἱ ἀνθρωποι τά καλλιεργοῦσαν. Τά λίγο βαθύτερα ὅμως ἔμεναν λιβάδια καί βάλτοι μέ πολλά στάσιμα νερά, πού ἥταν παντοτινή καί μόνιμη ἐστία τῆς έλονοσίας. Οἱ κάτοικοι τῆς περιφέρειας ύποφέρανε πολύ ἀπό τίς ἀσθένειες. Γι αὐτό ἀπό τά ἀρχαῖα ἀκόμη χρόνια ἀσχολήθηκαν μέ τήν ἀποξήρανσή της.

Εἶναι βέβαιο δτι κατά τήν προϊστορική περίοδο, πρίν ἀπό τό 2.000 π.Χ., ἡ λίμνη εἶχε ἀποξηρανθεῖ ἀπό τούς τότε κατοίκους, τούς Ὁρχομενίους. Αύτοί μάλιστα εἶχαν τότε ἀπό τό πραγματικά εὐφορότατο ἔδαφός της τόσο

πολλά προϊόντα, πού τούς χάρισαν άμυθητα πλούτη.

’Αλλά οι Θηβαῖοι, κατά τό 1500 π.Χ., ἔκαμαν πόλεμο ἐναντίον τῶν Ὀρχομενίων, γιά νά τούς πάρουν τά πλούσια χτήματα. Κι ἐπειδή δέν μπόρεσαν νά τούς νικήσουν, ἔφραξαν τίς καταβόθρες πού εἶχαν φτιάξει ἐκεῖνοι, γιά νά φεύγουν τά νερά, κι ἔτσι πλημμύρισαν πάλι τήν περιοχή καί μαζί ἔπνιξαν πολλές πόλεις, πού ἦταν ἐκεῖ χτισμένες.

’Αργότερα, στά χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (325 π.Χ.), ἐπιχειρήθηκε νέα ἀποξήρανση τῆς λίμνης. Κατασκευάστηκαν διώρυγες, πηγάδια καί ἄλλα παρόμοια, ἀλλά τό ἔργο ἐμποδίστηκε ἀπό τούς Βοιωτούς καί σταμάτησε.

”Ετσι ἔμεινε ἡ λίμνη ὡς τά 1876. Τό Ἑλληνικό Κράτος, ἐλεύθερο πιά ἀπό τή μακροχρόνια σκλαβιά, ἥρχισε τήν ἐκτέλεση τεχνικῶν ἔργων, γιά νά καλυτερέψει τή θέση τῶν πολιτῶν του. Ἀνάθεσε τότε καί τήν ἀξιοποίηση τῆς Κωπαΐδας σέ μιά ἀγγλική ἑταιρεία, πού ἐξακολούθησε νά ἐργάζεται ὡς τά τελευταῖα χρόνια.

”Η ἑταιρεία ἔφερε μηχανήματα, ἀλλα γιά νά σκάβουν τό ἔδαφος καί νά πετοῦν τά χώματα, ἀλλα γιά νά φτιάχνουν τ’ ἀναχώματα ἀπό τή μιά μεριά καί ἀπό τήν ἄλλη στίς διώρυγες πού κατασκεύαζε, ἀλλα γιά νά τρυποῦν τούς βράχους: Καί τί δέν ἔφερε!

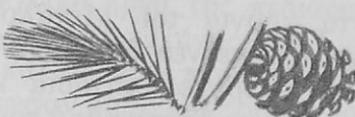
Καί χρησιμοποίησε χιλιάδες ἔργατες. Αὐτή ἐρεύνησε καί βρῆκε τά παλιά ἔργα, κατασκεύασε ἀκόμη νέες διώρυγες, ὁχετούς, πηγάδια καί καταβόθρες καί διοχέτευσε τά νερά τῆς λίμνης ἀνάμεσα ἀπό τό βουνό Σκορπονέρι στή θάλασσα τοῦ Εύβοϊκοῦ κόλπου.

”Η ἐργασία αὐτή κράτησε πάρα πολλά χρόνια. Συνεχίζόταν κανονικά στόν καιρό τῆς εἰρήνης, σταματοῦσε στά χρόνια τῶν πολέμων καί πάλι ἐπαναλαμβανόταν, ὥσπου ἀποξηράνθηκε σχεδόν ὀλόκληρη ἡ λίμνη.

Χιλιάδες στρέμματα ἐλευθερώθηκαν ἀπό τά νερά, καί

όλη ἡ περιοχή γλίτωσε ἀπό τούς πυρετούς καὶ τίς ἀσθένειες. Γεμάτοι ὑγεία καὶ ὄρεξη οἱ κάτοικοι σήμερα ἐργάζονται στὰ χτήματά τους ἀπό τὸ πρωί ὥς τὸ βράδυ καὶ δέν παύουν νά εὐγνωμονοῦν τὸ Κράτος, πού δέ λυπήθηκε μόχθους κι ἔξοδα, γιά νά τούς χαρίσει τήν εὐτυχία.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

112. ΤΟ ΣΤΕΜΜΑ ΤΟΥ ΙΕΡΩΝΑ

‘Ο χρυσοχόος καὶ τό βασιλικό στέμμα

Μιά μέρα, στίς Συρακοῦσες τῆς Σικελίας, ἔνας ἄνθρωπος ἔτρεχε γυμνός στούς δρόμους τῆς πόλης καὶ φώναζε :

— Εὔρηκα! Εὔρηκα!

‘Ο κόσμος ξαφνιάστηκε. Καί ξαφνιάστηκε πιό πολύ, γιατί ὁ ἄνθρωπος αὐτός δέν ἦταν ἄγνωστος οὕτε τυχαῖος. Ἡταν ὁ σοφός Ἀρχιμήδης, πού ἔμενε στ’ ἀνάκτορα, κοντά στό βασιλιά Ιέρωνα.

— ‘Ο δυστυχισμένος! ἔλεγε ὁ κόσμος. Σίγουρα τρελάθηκε. Τί κρίμα!

Καί εἶχε δίκιο ὁ κόσμος. Πῶς ἦταν ἀλλιῶς δυνατό ἔνας ἄνθρωπος, πού ἔχει γερό τό μυαλό του, νά γυρίζει γυμνός στούς δρόμους καί νά φωνάζει...

Κι ὅμως! ‘Ο σοφός Ἀρχιμήδης δέν εἶχε τρελαθεῖ. Τό μυαλό του ἔξακολουθοῦσε νά εἶναι σάν πρῶτα γερό. Μά τότε τί εἶχε συμβεῖ:

‘Ο βασιλιάς, μ’ ὅλο πού ἡ χώρα του ἦταν πολύ μικρή,

ηθελε νά φοράει τό μεγαλύτερο στέμμα τοῦ κόσμου. Κάλεσε λοιπόν τόν πιό ξακουστό χρυσοχόο τῆς χώρας του, τοῦ ἔδωσε δέκα λίτρες καθαρό χρυσάφι και τοῦ εἶπε :

— Πάρε αὐτό τό χρυσάφι. Θά μοῦ φτιάσεις ἔνα στέμμα, τό ώραιότερο πού μπορεῖ νά γίνει. Θέλω νά μέ ζηλεύουν ὅλοι. Πρόσεξε ὅμως, θά μεταχειριστεῖς ὅλο τό χρυσάφι πού σοῦ δίνω κι ἄλλο μέταλλο δέ θ' ἀνακατώσεις.

— Θά γίνει, ὅπως προστάζεις, βασιλιά μου, ἀποκρίθηκε ὁ χρυσοχόος. Παίρνω δέκα λίτρες χρυσάφι. Σέ ἐνενήντα μέρες θά σοῦ παραδώσω τό στέμμα μέ τό ἴδιο ἀκριβῶς βάρος.

Ἐτσι κι ἔγινε. Στίς ἐνενήντα μέρες ὁ χρυσοχόος ἔφερε στό βασιλιά τό στέμμα. Ἡταν πολύ ώραϊο, φτιαγμένο μέ μεγάλη λεπτότητα και τέχνη. Ὁσοι τό εἶδαν τό θαύμασαν και εἶπαν πώς ὅμοιό του δέν ὑπάρχει στόν κόσμο.

Ο βασιλιάς τό φόρεσε στό κεφάλι του, κοιτάχτηκε στόν καθρέφτη, τό καμάρωσε, τό θαύμασε και κατόπιν τό ζύγισε στή ζυγαριά του.

Ἡταν ἀκριβῶς δέκα λίτρες.

— Μπράβο! εἶπε στό χρυσοχόο ἐνθουσιασμένος. Είσαι καλός τεχνίτης, μά και τίμιος ἄνθρωπος. Σοῦ ἀξίζει μεγάλη τιμή! Καί τόν ἀντάμειψε βασιλικά, πλούσια.

Τό πρόβλημα τοῦ Ἀρχιμήδη

Ἄλλα στ' ἀνάκτορα ζοῦσε κι ὁ σοφός Ἀρχιμήδης, πού τόν κάλεσε ὁ βασιλιάς νά θαυμάσει κι αὐτός τό πολύτιμο στέμμα.

— Ωραία, πολύ ώραία ἐργασία! παρατήρησε ὁ Ἀρχιμήδης, ἀφοῦ περιεργάστηκε καλά τό στέμμα. Τό χρυσάφι ὅμως . . . ;

— Τί; εἶπε ὁ βασιλιάς. Τό χρυσάφι; Ζύγισα τό στέμμα

στή ζυγαριά καί ζυγίζει άκριβῶς δέκα λίτρες, ὅσο ἔδωσα. Ἄ, ὁ χρυσοχόος εἶναι τίμιος ἀνθρωπος.

— Ναί, εἶπε ὁ Ἀρχιμήδης. Βέβαια, τό βάρος εἶναι τό ἴδιο, μά τό χρυσάφι δέ μοῦ φαίνεται νά ἔχει τό λαμπερό ἐκεῖνο χρῶμα πού εἶχε, ὅταν ἦταν ἀκετέργαστο.

Ο βασιλιάς μπῆκε σέ σκέψεις. Τί θά μποροῦσε νά κάνει ὁ χρυσοχόος, γιά νά τόν γελάσει;

— Θά μποροῦσε ὁ χρυσοχόος, συμπλήρωσε ὁ Ἀρχιμήδης, νά κρατήσει μιά ἡ δυό λίτρες χρυσάφι καί νά τό ἀντικαταστήσει μέ ἴσο βάρος ἀπό ἀσήμι ἡ καστίτερο.

— Καί ὑπάρχει τρόπος νά τό ἐξακριβώσουμε αὐτό; ρώτησε κάπως στενοχωρημένος τώρα ὁ βασιλιάς.

— Δυστυχῶς, ὅχι! Ἔγω τουλάχιστο, ὡς τώρα δέν ξέρω κανέναν τρόπο, ἀπάντησε ὁ Ἀρχιμήδης.

Δέν ἦταν ὅμως κι ἀπό τούς ἀνθρώπους, πού παραδέχονται εὔκολα πώς ἔνα πράγμα εἶναι ἀδύνατο. Καί πάντα τοῦ ἄρεσε νά λύνει δύσκολα προβλήματα. Ἔτσι, ὅταν κάτι τόν ἀπασχολοῦσε δέν τό ἄφηνε, ἀλλά τό μελετοῦσε, τό σκεφτόταν, τό βασάνιζε, ὥσπου ἔβρισκε τή λύση του.

Τό πρόβλημα λοιπόν, πού ἔβαλε τώρα στό μυαλό του ὁ Ἀρχιμήδης νά λύσει, ἦταν νά βρεῖ τρόπο νά ἐξακριβώσει, ἀν δ χρυσοχόος γέλασε ἡ ὅχι τό βασιλιά. Μέ αὐτό ξυπνοῦσε τό πρωί, μ' αὐτό κοιμόταν τό βράδυ.

Ἡ λύση τοῦ προβλήματος

Μιά μέρα, μέ τή σκέψη συγκεντρωμένη στό ἴδιο ζήτημα, ὁ Ἀρχιμήδης μπῆκε στό μπάνιο νά κάνει τό λουτρό του. Ἡ μπανιέρα ἦταν γεμάτη ὡς τά χείλη. Ὁ Ἀρχιμήδης γδύθηκε καί μπῆκε μέσα. Ὁπως ἦταν φυσικό, μιά ποσότητα ἀπό τό νερό χύθηκε ἀπό τά χείλη τῆς μπανιέρας ἔξω. Αὐτό γινόταν κάθε φορά, πού ὁ σοφός ἔπαιρνε τό λουτρό του, ποτέ ὅμως πρωτύτερα δέν τό εἶχε προ-

σέξει. Καί τό πρόσεξε μόνο τώρα. Καί μάλιστα τοῦ ἔκαμε ἐντύπωση. Τήν ἴδια στιγμή σκέφθηκε:

— Πόσο νερό, ἄραγε, ἐκτοπίζω, ὅταν μπαίνω στή μπανιέρα; Σίγουρα θά ἐκτοπίζω τόσον ὅγκο, ὅσος εἶναι ὁ ὅγκος τοῦ σώματός μου. "Αν λοιπόν βυθίσω στή μπανιέρα ἔνα σῶμα, πού ἔχει μικρότερο ὅγκο ἀπό τό σῶμα μου, σίγουρα καί τό νερό πού θά ἐκτοπιστεῖ, θά εἶναι λιγότερο.

Καί συνέχισε τή σκέψη του:

— Τό χρυσάφι εἶναι βαρύτερο ἀπό τό ἀσήμι. "Αν ἔχω δυό στέμματα, ἔνα ἀπό καθαρό χρυσάφι κι ἔνα ἀπό χρυσάφι ἀνακατωμένο μέ ἀσήμι καί τό καθένα ζυγίζει ἀπό δέκα λίτρες, τά δυό στέμματα αὐτά δέν θά ἔχουν τόν ἴδιο ὅγκο. "Ο ὅγκος τοῦ νοθευμένου στέμματος θά εἶναι μεγαλύτερος. "Αν λοιπόν πάρω δέκα λίτρες καθαρό χρυσάφι καί τό βυθίσω σέ μιά λεκάνη γεμάτη νερό καί μαζέψω πάλι τό νερό πού θά χυθεῖ, θά πρέπει, ἃν τό χρυσάφι τοῦ στέμματος εἶναι καθαρό, καί τά δυό δοχεῖα νά ἔχουν ἵση ποσότητα νεροῦ. "Αν τό στέμμα εἶναι νοθευμένο, τότε τό δεύτερο δοχεῖο πρέπει νά ἔχει περισσότερο νερό...

Αὐτό ἦταν. Οἱ συλλογισμοί τοῦ Ἀρχιμήδη ἦταν σωστοί. Τό πρόβλημα λύθηκε καί τό στέμμα τοῦ Ἱέρωνα θά μποροῦσε νά δοκιμαστεῖ.

Καί ἦταν τόση ἡ χαρά τοῦ σοφοῦ γιά τή νέα του ἀνακάλυψη, πού ξέχασε πώς ἦταν γυμνός στό λουτρό, βγῆκε ἔξω στούς δρόμους καί φώναζε: Εὔρηκα! Εὔρηκα!

Πόσο ἄξιζε ἡ ἀπλή ἐκείνη ἀνακάλυψη μόνο ὁ Ἀρχιμήδης τό εἶχε νιώσει τότε. Ἀργότερα ὀλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα κατάλαβε πώς ἄξιζε πολύ περισσότερο ἀπό τό στέμμα τοῦ Ἱέρωνα, πού δοκιμάστηκε μέ τόν τρόπο τοῦ Ἀρχιμήδη καί βρέθηκε πραγματικά νοθευμένο.

(Διασκευή)

Δημήτριος Κοντογιάννης

Ασκήσεις:

- Νά έπαναλάβετε τήν Ἀρχή τοῦ Ἀρχιμήδη στά ύγρα καὶ στά ἀέρια.
- Νά άναφέρετε ἄλλες ἐφευρέσεις τοῦ Ἀρχιμήδη.
- Σᾶς θυμίζει τίποτε τό «Μή μοῦ τούς κύκλους τάραττε»;
- Νά γράψετε περίληψη γιά κάθε ἐπί μέρους ἐνότητα σέ όλοκληρο τό κεφάλαιο.

113. Η ΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΟΥ ΒΑΡΟΜΕΤΡΟΥ

Ἐτσι εἶναι, παιδιά μου, δρισμένες ἐφευρέσεις, ὅπως τό γυαλί π.χ. ἡ τό στηθοσκόπιο, πού εἴπαμε χτές, διφείλονται σέ τυχαῖα γεγονότα, ἐνῶ ἄλλες διφείλονται σέ κάποια ἀποτυχία, ὅπως ἡ πενικιλλίνη — γι' αὐτήν βλέπετε σ' ἄλλο κεφάλαιο τοῦ ἀναγνωστικοῦ μας — ἡ τό βαρόμετρο. Σήμερα θά ἔξετάσουμε τό δεύτερο: Μ' αὐτά τά λόγια ἄρχισε τή συζήτηση μιά μέρα ὁ δάσκαλος στό μάθημα τῆς Φυσικῆς Πειραματικῆς. Καί συνέχισε:

Τό ἔτος 1643, ὁ μεγάλος δούκας τῆς Τοσκάνης Θέλησε νά στολίσει τούς κήπους του, πού εἶχε στή Φλωρεντία, μέ τρεχούμενα νερά. Καί πρόσταξε τούς ἐργάτες ν' ἀνοίξουν ἔνα πηγάδι καί νά σταματήσουν, ὅταν θά συναντοῦσαν στρῶμα μέ νερό. Στά 15 μέτρα βρέθηκε τό ύδροφόρο στρῶμα. Οἱ τεχνικοί ἐγκατάστησαν ἀμέσως μιά ἀναρροφητική ἀντλία, γιά ν' ἀντλήσουν νερό, ἀλλά κατάπληκτοι διαπίστωσαν πώς αὐτό ὅχι μόνο δέν ἔφτανε ὡς τήν ἐπιφάνεια, ἀλλά δέν ἔννοοῦσε ν' ἀνεβεῖ πάνω ἀπό τά 10,33 μ. ἀπό τό ύδροφόρο στρῶμα.

‘Η ἀπρόοπτη ἐκείνη ἀνωμαλία τούς γέννησε μερικά ἔρωτήματα:

- Μήπως ἡ ἀποτυχία ὀφειλόταν στό σπάσιμο κάποιου κυλίνδρου καί δέν τό πῆραν εἰδηση;
- Μήπως ὑπῆρχε κάποιο μυστηριῶδες ὅριο, πού δέν μποροῦσε τό νερό νά τό ξεπεράσει; Καί ποιό ἦταν αὐτό τό ὅριο;
- “Υστερ’ ἀπό παράκληση τοῦ μεγάλου δούκα, ὁ μεγαλοφυῆς φυσικός τῶν χρόνων ἐκείνων Εὐαγγελιστής Τοριτσέλλι ἀνάλαβε νά λύσει τό μυστήριο. Καί ξεκίνησε μέ τούς πολύ ἀπλούς συλλογισμούς:

Ξέρω ὅτι ὁ ἀέρας ἔχει βάρος, ἀνάλογο μέ τήν πυκνότητά του. “Οτι ἡ γῆ περιβάλλεται ἀπό στρῶμα ἀέρα, τήν ἀτμόσφαιρα.” Οτι ἡ ἀτμόσφαιρα στά ὑψηλότερα μέρη της εἶναι ἀραιότερη, ἄρα εἶναι ἐλαφρότερη, ἐνῷ στά χαμηλότερα εἶναι πυκνότερη ἄρα βαρύτερη. “Οτι μέ τό βάρος της ἡ ἀτμόσφαιρα ἀσκεῖ πίεση στήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Ἐπομένως, ἡ ἀτμοσφαιρική πίεση, πού ἀσκεῖται πάνω στή γῆ, ἄρα καί στήν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ, δέν τό ἀφήνει ν’ ἀνεβεῖ ὅσο ἐμεῖς θέλουμε. ’Αλλά πόση εἶναι αὐτή ἡ ἀτμοσφαιρική πίεση; Αὐτό λοιπόν ἦταν τό πρόβλημά του.

Μπορεῖ κανείς νά μιλήσει πιό κάτω; ρώτησε στή συνέχεια ὁ δάσκαλος πού εἶχε μάθει τούς μαθητές του νά προπαρασκευάζονται ἀπό τό σπίτι γιά τά ἐπόμενα μαθήματά τους.

— Μάλιστα, κύριε. Ἐγώ θά μιλήσω εἶπε ἔνας.

‘Ο Τοριτσέλλι, γιά νά μετρήσει τήν ἀτμοσφαιρική πίεση, ἔκανε διάφορα πειράματα. Πήρε ἔνα γυάλινο σωλήνα ὃς ἔνα μέτρο μακρύ καί μέ ἀνοιγμα ἔνα ἑκατοστό. Τόν ἔκλεισε ἀπό τό ἔνα ἄκρο καί τόν γέμισε μέ ὑδράργυρο. “Υστερα τόν ἀναποδογύρισε σέ μιά λεκάνη, πού εἶχε κι αὐτή ὑδράργυρο. Παρατήρησε τότε ὅτι ὁ ὑδράργυρος τοῦ σωλήνα δέ χύθηκε δλος μέσα στόν ὑδράργυρο

τῆς λεκάνης, ἀλλά στάθηκε στό ύψος τῶν 76 ἑκατοστῶν. Ζύγισε τότε τὸ βάρος τῆς στήλης αὐτῆς καὶ ἦταν 1033 γραμμάρια.

— Θά προχωρήσω ἐγώ, εἶπε ἄλλος μαθητής.

‘Ο Τοριτσέλλι σκέφτηκε: ’Αφοῦ τό νερό εἶναι 13,6 φορές ἐλαφρότερο ἀπό τὸν ὑδράργυρο, ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεση μπορεῖ νά ίσορροπήσει στήλη νεροῦ τῆς ἴδιας ἐπιφάνειας 13,6 φορές μεγαλύτερη. Δηλαδή: $76 \times 13,6 = 10,33$ μέτρα, πού ἔχει βάρος ἐπίσης 1033 γραμμάρια.

— Φανταστεῖτε τώρα τή χαρά τοῦ ἀκούραστου φυσικοῦ, συμπλήρωσε ὁ δάσκαλος, ἀπό τή διαπίστωση ὅτι οἱ σκέψεις του τὸν δόδηγησαν στή σωστή λύση τοῦ προβλήματος. Ἐτρεξε στοὺς κήπους τοῦ δούκα καὶ σύστησε στοὺς ἐργάτες ν' ἀνεβάσουν τό νερό μέ μιά ἀντλία στά 10,33 μ. καὶ ἀπό κεῖ μέ ἄλλη ἀντλία σέ ἄλλα 10,33 μ. καὶ συνέχεια.

Τό πρῶτο βαρόμετρο λοιπόν ἦταν ὁ σωλήνας τοῦ Τοριτσέλλι. Κατόπιν ἡ τεχνολογία ἐπινόησε καὶ κατασκεύασε ἄλλα, μεταλλικά ἡ ὑδραργυρικά, ὅπως λέγονται — θά τά ἔξετάσουμε στό ἐπόμενο μάθημα —, πού ἔξυπηρετοῦν σέ πολλούς τομεῖς τήν ἀνθρωπότητα: μέ τό βερόμετρο μετροῦν τό ύψος ἐνός τόπου καὶ, τό σπουδαιότερο, προβλέπουν τόν καιρό.

— Μάλιστα κύριε, εἶπαν πολλά παιδιά μαζί. Κι ἔνα ἀπό ὅλα πρόσθεσε:

— Ή πρόγνωση τοῦ καιροῦ, αὐτή πού ἀναγγέλλουν συχνά τά δελτία τῆς Μετεωρολογικῆς Ὑπηρεσίας ἀπό τό ραδιόφωνο καὶ τήν τηλεόραση, εἶναι πολύτιμη προπαντός στοὺς ναυτικούς, πού κανονίζουν τά ταξίδια τους κι ἀποφεύγουν τά πολλά ναυάγια. Τό ἵδιο καὶ στοὺς καλλιεργητές τῆς γῆς, πού σέ περίπτωση ἐπερχόμενου παγετοῦ π.χ. παίρνουν ἔγκαιρα τά μέτρα τους καὶ γλιτώνουν τίς σοδειές τους ἀπό τήν καταστροφή.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

Ασκήσεις:

- Πῶς ἐφευρέθηκαν τό γναλί καί τό στηθοσκόπιο;
- Ἐκτός ἀπό τό βαρόμετρο, ποιά ἄλλα βοηθητικά ὅργανα χρησιμοποιοῦν οἱ μετεωρολόγοι γιά τήν πρόγνωση τοῦ καιροῦ;
- Νά φέρετε περισσότερες πληροφορίες γιά τόν Τοριτσέλλι.

114. Ο ΣΟΦΟΣ ΠΟΥ ΕΠΑΙΖΕ ΜΕ ΤΑ ΒΟΤΣΑΛΑ

Είκοσιεφτά μόλις χρονῶν ὁ Ἰσαάκ Νεύτων εἶχε γίνει κιόλας καθηγητής στό Πανεπιστήμιο τοῦ Καίμπριτζ. Στό ἀναμεταξύ, πλήθαιναν κι οἱ ἀνακοινώσεις του, οἱ πρωτότυπες θεωρίες του πάνω στά μαθηματικά καί στήν φυσική, πού τόν ἔκαναν διάσημο. Ἐνιωσε ὅμως κάτι σάν κούραση. Καί σάν τελείωσαν τά μαθήματα, γύρισε στό πατρικό χτῆμα νά ξεκουραστεῖ, ν' ἀποφύγει κιόλας καί κάποιαν ἐπιδημία, πού σερνόταν τότε στήν πολιτεία.

Τό καλοκαίρι πέρασε κι ἥρθε τό φθινόπωρο. Κάποιο πρωί, καθώς καθότανε μέ τήν ἀνιψούλα του Σίσσυ στό παγκάκι τοῦ κήπου του εἶχε καρφώσει τό βλέμμα του σέ μιά μηλιά φορτωμένη κατακόκκινα μῆλα. Ἡ ἀνιψιά του τόν κοίταξε, χωρίς νά μιλάει. Ἡξερε πώς, ὅταν ὁ θεῖος σκεφτόταν, οἱ ἄλλοι ἔπρεπε νά σωπαίνουν. Ξαφνικά ὅμως τόν ἄκουστε νά φωνάζει:

- Γιατί τάχα;
- Καλέ θεῖε, τοῦ κάνει, τί ἔπαθες;
- Καί τόν σκούντησε, παραξενεμένη.

- Τό εῖδες, μικρή μου, τό μῆλο ἐκεῖνο, πού τώρα δά
ἔπεσε χάμω, στό χῶμα;
- ”Ε, ναι, καλέ θεῖε, ἀποκρίθηκε ἡ μικρή. Τό εἶδα.
Τόσο σπουδαῖο τό βρίσκεις;
- Γιατί τάχα νά πέσει χάμω, στό χῶμα;
- Ή Σίσσυ τόν στραβοκοίταξε:
- Καί ποῦ ἥθελες, καλέ θεῖε, νά πέσει; Στόν οὐρανό;
- Η μήπως νά μείνει ξεκρέμαστο στόν ἀέρα;
- Σοῦ φαίνεται παράξενο, ἵσως κι ἀνόητο... ”Ετσι δέν
εἶναι, μικρούλα μου Σίσσυ; γύρισε καί τῆς εἶπε ὁ σοφός
της θεῖος. Καί τή χάιδεψε στοργικά στό πηγούνι. ”Ωσ-
τόσο... μή χαμογελᾶς, σέ παρακαλῶ! Κι αὐτά τά δυό
πού εἶπες μποροῦσαν ἄριστα νά συμβοῦν! Γιατί τό μῆλο
νά πέφτει όλοισα κάτω, στό χῶμα; Γιατί νά μήν παίρνει
μιάν ἄλλη κατεύθυνση; Δέ βρίσκεις πώς εἶναι κάποια
δύναμη, πού τό σέρνει στή γῆ;
- Καλέ θεῖε, ἐσύ εἶσαι σοφός... κι ἐγώ εἶμαι μιά κου-
τή, μιά μικρή ἀνιψιά σου, πού δέ νιώθει τίποτε... Τί θές
νά σοῦ πῶ;
- Σοφός... σοφός! ἔκαμε ὁ Νεύτων ἐνοχλημένος. Καί
σηκώθηκε γιά νά φύγει. ”Ολοι ἔτσι μοῦ λένε. Μά ἄ-
κουσε νά σοῦ πῶ, Σίσσυ παιδί μου:
- Δέν εἶμαι τίποτα, τό ἀκοῦς; Δέν ξέρω τίποτα, τό κατα-
λαβαίνεις; ”Οπως εἶδες καί ἡ ἴδια εἶμαι κι ἐγώ ἔνα μω-
ρό... μιά μικρή, ἀνυποψίαστη Σίσσυ, πού οὔτε κάν
ξέρει γιά ποιό λόγο τό μῆλο τραβιέται όλοισα στή γῆ!
- Καλέ θεῖε, ἔκαμε τό παιδί καί σύρθηκε πίσω του.
Γιατί νά πικραίνεσαι; ”Εσύ ξέρεις τόσα... θά βρεῖς μιά
μέρα καί στό ἀπλό τοῦτο πράμα κάποιαν ἐξήγηση!
- Ξέρω... Ξέρω, λές, τόσα... ”Ο Θεός μόνο ξέρει, τί
ξέρω!

Καί παίρνοντας μαζί της τόν πιό κοντινό δρόμο γιά
τό σπίτι, ἔπιασε καί τῆς εἶπε πώς ὅσα περισσότερα μά-
θαινε, τόσο περισσότερο ἔβλεπε πώς δέν ἥξερε τίποτα.

Οι άνθρωπινες γνώσεις, παιδί μου, τής ἔλεγε περπατώντας, ἀκοντίζουν στό ἄπειρο... Ἐκεῖ πού λές πώς ἔφτασες πιά κάπου, πώς ἐπιτέλους ἔμαθες ὅσα ἦταν νά μάθεις, ἀνακαλύπτεις ἔνα πρωί πώς βρίσκεσαι στήν ἀρχή.. Κι ἀρχίζεις μιά νέα πορεία... Και ξαναφτάνεις κάπου — καὶ ξαναρχίζεις!...

“Οταν ἥμουν παιδί, στά χρόνια σου πές, κρατοῦσα ἔνα κοχύλι, ἐκεῖ στήν ἀκρογιαλιά, καί νόμιζα πώς κρατώ τόν κόσμο δλάκερο... Ἔτσι καί τώρα. Ἀπό ὅλο τό οἰκοδόμημα τοῦ Θεοῦ κρατώ ἔνα πετράδι καί νομίζω πώς κρατώ τόν κόσμο δλάκερο: τή Σ ο φία καί τή ν Ἄληθεια! Οι ὠκεανοί ὅμως τῆς γνώσης στέκουν ἀνεξερεύνητοι μπρός μου, ἀπροσπέλαστοι... Σάν κατεβεῖς κάτω, στό Καίμπριτζ, θά ίδεῖς στό γραφεῖο μου, στήν πιό καλή θέση, ἔνα κοχύλι κι ἔνα πετράδι... Ὅσοι τά βλέπουν, παραξενεύονται, μέ ρωτοῦν... Και γώ κάθομαι καί τούς λέω αὐτά ὅλα πού σου εἶπα καί σένα.

— Δέν εἶμαι σοφός, τούς φωνάζω. Γιά τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Δέν ξέρω τίποτα!... Ἔνα παιδί εἶμαι, ἔνα ἀνυποψίαστο ἀγοράκι, πού παίζει στήν ἀκρογιαλιά μέ τά βότσαλα...

— Μά κι αὐτά πού τούς λές, θεῖς μου, παρατήρησε σοβαρά ή μικρή, σοφά εἶναι! Και δείχνουν πώς ξέρεις πάρα πολλά, κι ἄς λές πώς δέν ξέρεις τίποτα! Ξέρεις ποιοί λένε πώς τά ξέρουν ὅλα;

— Ποιοί; ἔκαμε δ σοφός Νεύτων, κοιτάζοντας τή μικρή μέ πολλήν ἀπορία.

— Ἐκεῖνοι πού δέν ξέρουν τίποτα! Ὅσοι ξέρουν, δέ λένε πώς ξέρουν!...

— Σοφή κουβεντούλα μοῦ εἶπες, τῆς χαμογέλασε τότε δ θεῖος της. Καλά λένε πώς ἀπό τό στόμα τῶν νηπίων θά μάθεις δλάκερη τήν ἀλήθεια! Μπράβο, παιδί μου! Ἀκου, καί σύ σήμερα μέ ἔμαθες πάρα πολλά...

— Πάρα πολλά; ἀπόρησε ή μικρή, ἀνοίγοντας τόσο τό στόμα. Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό πού λές, θεῖς;

Καί σταμάτησε, κοιτάζοντάς τον μέσα στά μάτια.
— Έννοω τοῦτο, ἀγαπημένη μου Σίσσυ, τῆς ἀποκρίθηκε ό σοφός Νεύτων, σταματώντας κι ἐκεῖνος κοντά της: πώς ή ἵδια ἐσύ σήμερα, πέρα ἀπό τό νόμο τῆς Φύσης, πού εἶναι νά βγει ἀπό τοῦτο τό μῆλο καί πού στριφογυρίζει αὐτή τή στιγμή στό μυαλό μου *, μέ ἔμαθες ποιά εἶναι ή ἀληθινή σοφία! Μπράβο σου, Σίσσυ, παιδί μου! Εἶσαι σοφή!

Καί συγκινημένος βαθιά, ἔσκυψε καί τή φίλησε.

(*Oι μεγάλοι τῆς ἀνθρωπότητος*)
Τόμος τρίτος

Δημήτριος Γιάκος

•Ασκήσεις:

- Νά ἐπαναλάβετε ὅ,τι ξέρετε γιά τή βαρύτητα.
- Πῶς διαγράφεται ό χαρακτήρας τοῦ Νεύτωνα ἀπό τίς συζητήσεις του μέ τήν ἀνιψιά του;

115. Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΤΗΣ ΑΤΜΟΜΗΧΑΝΗΣ

•Η δύναμη τοῦ ἀτμοῦ

Τό κρύο ἔτσουξε. Ὁλόκληρο τό Γκρήνση τῆς Σκωτίας ḥταν τυλιγμένο σέ παγερά σεντόνια όμιχλης. Κι ό Τζαίημς Βάτ, ἔνα φτωχόπαιδο ἔντεκα μόλις χρονῶν, μαθητευόμενος σ' ἔνα ἐργαστήρι πού ἔφτιαχνε ἐπιστημονικά ὅργανα, γύριζε στό σπίτι του. Τά δάχτυλά του

* Έννοοῦσε τό νόμο τῆς βαρύτητας.

μούδιαζαν ἀπό τήν παγωνιά καί βάδιζε γοργά μέ τή μύτη χωμένη στό κασκόλ, ζητώντας ἔτσι νά ζεσταθεῖ.

— Κρύο, μητέρα! Ξεπάγιασα! φώναξε μόλις μπῆκε στό φτωχικό τους.

— Ρίξε ἔνα δύο ξύλα στή φωτιά, νά δυναμώσει, καί πιές ἔνα καυτό τσάι γιά νά συνέλθεις, τόν συμβούλεψε ἡ μάνα του.

“Οπως σέ δλα τά ἐγγλέζικα σπίτια, πάνω στή σόμπα σιγόβραζε ἔνα μεγάλο μπρίκι μέ νερό. Καί τό παιδί, καθώς ζύγωνε νά ζεσταθεῖ, κάρφωσε κεῖ τό βλέμμα. Ἀπό τό ἐσωτερικό τοῦ δοχείου ἀκούγοταν τό κοχλάκισμα τοῦ νεροῦ κι ὁ ἀτμός του ἀνασήκωνε τό σκέπασμα καί ξέφευγε καυτός. Ὁ Τζαίημς τό κοίταξε συλλογισμένος.

— Δές, μάνα, πόση δύναμη ἔχει ὁ ἀτμός, εἶπε σέ λίγο, σάν νά μονολογοῦσε.

— Τό νερό τό σπρώχνει, ἀπάντησε, ἡ μάνα, σηκώνοντας τό κεφάλι ἀπό τό ροῦχο πού μπάλωνε. Κάνε τό τσάι νά ζεστοκοπηθεῖς κι ἄφησε τό σκέπασμα ἥσυχο.

“Ο μικρός, ὑπάκουος, πῆρε μιά τσαγιέρα, ζεμάτισε τό τσάι καί ξανάβαλε τό δοχεῖο στή φωτιά, χωρίς νά τό ξαναγεμίσει ὡς ἀπάνω.” Επειτα, μέ τό φλιτζάνι στό χέρι, κάθισε ἐκεῖ κοντά, χωρίς νά πάψει νά κοιτάζει τό κλειστό μπρίκι. Καί νά, σέ λίγο τό σκέπασμά του ἀρχισε νά ἀνασηκώνεται, λές καί κάποια δύναμη τό ἐσπρωχνε ἀπό μέσα.

— Μητέρα, φώναξε πάλι τό παιδί. Τό νερό εἶναι τέσσερα δάχτυλα κάτω ἀπό τό χείλι τοῦ δοχείου. Κι δμως, πάλι τό καπάκι χοροπηδᾶ. Ὁ ἀτμός κι ὅχι τό νερό τό σπρώχνει.

— “Ε! καί μ’ αὐτό τί βγαίνει;

— Βγαίνει πώς ὁ ἀτμός ἔχει δύναμη.

— Καί τό νερό πού κυλᾶ ἔχει δύναμη!

— Σωστά! Γι αὐτό τό βάζουμε νά γυρίζει τούς μύλους. Γιατί λοιπόν ἡ δύναμη τοῦ ἀτμοῦ νά πηγαίνει χαμένη;

— „Ελα, Τζαίημς, πιές τό τσάι σου κι ἄσε τίς περιττές κουβέντες, ἀποκρίθηκε ἡ μάνα, χωρίς νά σηκώσει τώρα τό κεφάλι ἀπό τό μπάλωμα.

Μά σέ λίγο μιά φωνή πόνου τήν ἔκανε νά τιναχτεῖ. „Ο μικρός ἔβλεπε τό σκέπασμα νά σαλεύει ἀπό τήν πίεση κι ἀναρωτιόταν, ἀν ὁ ἀτμός θά κατάφερνε ν' ἀνασηκώσει καί πιό μεγάλο βάρος. Ἀθόρυβα πλησίασε στή σόμπα, ἀπλωσε τό χέρι του καί μέ τήν παλάμη πίεσε τό σκέπασμα. Γιά μιά στιγμή τό καπάκι ἔμεινε ἀκίνητο. Μά ἔπειτα ὁ ἀτμός νίκησε καί ξέφυγε ἀπό μιά χαραμάδα. Τό παιδί ξεφώνισε ἀπό τό κάψιμο.

— Ταίημς, ἀγόρι μου, τί τρέχει; τί ἔπαθες; φώναξε ἡ μητέρα. Καί στή στιγμή βρέθηκε κοντά του.

— Ο ἀτμός!... γκρίνιασε κεῖνος, δείχνοντας τό ζεματισμένο χέρι του. Θέλησα νά δῶ πόση δύναμη ἔχει, μά.. τίναξε τό σκέπασμα καί...

— Τό ἀχνιστό νερό σ' ἔκαψε, ἐπέμεινε ἡ μάνα.

— Δέν ἦταν τό νερό, κλαψούρισε μέσα στούς πόνους του ὁ μικρός, ἀλλά ὁ ἀτμός... Ἐχει πολύ μεγάλη δύναμη...

— Πάψε νά παίξεις μ' αὐτά τά πράματα, Τζαίημς! τόν μάλωσε αὔστηρά ἡ κυρία Βάτ. Δέ σου ἔγινε μάθημα αὐτό πού ἔπαθες;

„Ο μικρός δέ μίλησε. „Αφησε τή μητέρα του νά τοῦ ἀλείψει μέ βούτυρο τό ἔγκαυμα καί νά τό δέσει μ' ἔνα ξαντό, μά τό μυαλό του δέν ἔπαψε νά δουλεύει. Τό τσούξιμο στό χέρι τόν ἔκανε νά συλλογίζεται ἀδιάκοπα πόση δύναμη πήγαινε χαμένη κι ἀνεκμετάλλευτη.

Ο μικρός Βάτ ἀρχίζει τά πειράματα

„Οταν τήν ἄλλη μέρα πῆγε στό ἐργαστήρι καί τόν ρώτησαν, γιατί είχε δεμένο τό χέρι του, ἐκεῖνος τούς διηγήθηκε τό ἐπεισόδιο.

Ἐπιστημονικά ὅργανα ἔφτιαχνε τό ἀφεντικό καί οἱ

πελάτες του ἦταν ἐπιστήμονες ἢ φοιτητές.

— Τά πειράματα δέ γίνονται μέ τό χέρι, εἶπε ἔνας μηχανικός, ἀκούγοντας τήν ἀφήγηση τοῦ Τζαίημς Βάτ. Χρειάζεται προσοχή καὶ τύχη. Κι ἀφοῦ σ' ἐνδιαφέρει τόσο πολύ ὁ ἀτμός καὶ ἡ δύναμή του, θά σοῦ δανείσω ἔνα βιβλίο σχετικό.

Τό εἶπε καὶ τό ἔκανε. Τήν ἄλλη κιόλας μέρα, τοῦ ἔφερε τό βιβλίο πού τοῦ εἶχε τάξει.

‘Ο μαθητευόμενος ρούφηξε κυριολεκτικά τήν ἀπλή ἐκείνη μελέτη. Εἰδε ἔτσι πώς κι ἄλλοτε πρίν ἀπό κεῖνον εἶχαν ἐνδιαφερθεῖ γιά τίς τεράστιες δυνατότητες τοῦ ἀτμοῦ καὶ διάβασε ὅσα εἶχε διαπιστώσει ὁ Παπίνος πρίν ἀπό πενήντα χρόνια. ‘Ἐνας δλόκληρος κόσμος δλοκαίνουργος κι ἀγνωστος ὡς τότε ἀνοιγόταν μπροστά του. Κι ἀναρωτιόταν πῶς τόσες δεκαετίες εἶχαν περάσει ἀπό τή συνταρακτική αὐτή ἀνακάλυψη κι ἀκόμα δέν εἶχαν βρεῖ τόν τρόπο νά τόν χρησιμοποιήσουν πρακτικά γιά κάθε εἰδούς κίνηση.

Μιά βδομάδα ἀργότερα, γύρισε σπίτι του φορτωμένος μέ κάθε λογῆς σωλήνες κι ἔμβολα. Κι ὅταν ἡ μητέρα του μπῆκε στήν κουζίνα γιά νά μαγειρέψει, ὁ μικρός ἄρχισε νά μαστορεύει πάνω ἀπό τό ἀχνιστό μπρίκι . . .

‘Οταν ἔπειτα ἀπό κάμποσο ἄκουσε στήν ἐξώθυρα τό κλειδί τοῦ πατέρα του, ὁ Τζαίημς ἔτρεξε νά κρυφτεῖ καὶ περίμενε νά ἰδεῖ τί ἐντύπωση θά ἔκανε στόν κύριο Βάτ ἡ μηχανή πού εἶχε σκαρώσει.

Τό φῶς δέν ἦταν ζωηρό κι ὁ νεοφερμένος δέν πρόσεξε ἀμέσως τόν παράξενο θόρυβο πού ἔκανε τό νερό στό μπρίκι. Μά ὅταν πλησίασε στή σόμπα, ξαφνιάστηκε. ‘Εκεῖ ψηλά, στήν ἄκρη ἐνός σωλήνα, χοροπηδοῦσε ἔνα κουκλάκι.

— Τί εἶναι αὐτό; ἀπόρησε.

‘Ο γιός του παρουσιάστηκε θριαμβευτικά.

— Εγώ τό ἔφτιαξα, ἀνάγγειλε. ‘Η δύναμη τοῦ ἀτμοῦ τό

κάνει νά κινιέται.

— Οί όμιλίες τράβηξαν τήν κυρία Βάτ ἀπό τήν κουζίνα.
— „Αχ! θά καεῖ μ' αὐτές τίς τρέλες του ό μικρός, στέναξε.
“Ολο γιά τόν ἀτμό μιλᾶ.

— „Ολοι γιά τόν ἀτμό μιλοῦν σήμερα, ἀποκρίθηκε ό ἄντρας της. Εἶναι ή καινούργια ἐλπίδα τοῦ κόσμου.

— Θά μοῦ δώσεις λοιπόν ἔξι πένες, γιά ν' ἀγοράσω ἔνα βιβλίο γιά τίς ἐφαρμογές τοῦ ἀτμοῦ; φώναξε ξεθαρρεύοντας ό Τζαίημς.

‘Ο πατέρας του χαμογέλασε:

— Ας εἶναι, εἶπε μέ συγκατάβαση. Κι ἔβγαλε καὶ τοῦ μέτρησε τά λεφτά πού γύρευε.

Τό παιδί ἔτρεξε ν' ἀγοράσει τό βιβλίο.

— Πές του νά μήν καταπιάνεται μέ τέτοια ἐπικίνδυνα πράματα, εἶπε στόν ἄντρα της ή κυρία Βάτ. Προχτές ἔκαψε τό χέρι του.

‘Ο Τζαίημς Βάτ ἐφευρέτης

— Πρέπει νά προσέχει... Κι ἔπειτα ποῦ ξέρεις... Μπορεῖ νά γίνει ἐφευρέτης...

— Ο γιός μας; Μά δέν εἶναι γραμματισμένος, ἀπόρησε, γουρλώνοντας τά μάτια ή μητέρα.

‘Ο ἄντρας της σήκωσε τούς ώμους.

— Τί σημαίνει; Τήν ἀτμομηχανή, πού ύψωνει στά μεταλλεῖα τούς κάδους καὶ ἀντλεῖ τό νερό, ξέρεις ποιός τήν ἔφτιαξε; “Ενας ἐργάτης, ό Σαβαρύ.

‘Η κυρία Βάτ τόν ἄκουγε κατάπληκτη.

— Ωστε μπορεῖ κι ό Τζαίημς νά γίνει ἐφευρέτης; μουρμούρισε ἀχνά, σάν νά μήν πίστευε παρόμοιο θαῦμα.

— Μονάχα ό Θεός τό ξέρει, ἔκανε στοχαστικά ό ἄντρας της, ευσεβής κουάκερος *. Δέ διάβασες στή Βίβλο πώς

* Λαϊκή όνομασία τῶν δπαδῶν τῆς προτεσταντικῆς Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ.

Ἐκεῖνος «τά ἀσθενῆ θεραπεύει καί τά ἐλλιπῆ ἀναπληροῖ»; Ἐκεῖνος δίνει τή φώτιση καί τή δύναμη στό μυαλό τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκεῖνος συμπληρώνει ὅσες ίκανότητες μᾶς λείπουν.

— Μακάρι νά φωτίσει καί τό γιό μας, ψιθύρισε σταυρώνοντας τά χέρια ἡ μάνα.

— “Οσο γιά τόν Τζαίημς... ἔρχομαι ἀπό τό ἐργαστήρι τοῦ ἀφεντικοῦ του καί μοῦ ἔλεγε...

“Εριξε πίσω του μιά γοργή ματιά, γιά νά βεβαιωθεῖ πώς ὁ μικρός δέν εἶχε γυρίσει καί συνέχισε:

— Μοῦ ἔλεγε λοιπόν πώς τό παιδί μας ἔχει σπάνια ἀντίληψη. Μέσα σ’ ἔξι μῆνες μονάχα ξεπέρασε τόν ἄλλο μαθητευόμενο πού τρία χρόνια δουλεύει ἐκεῖ. Καμιά φορά μάλιστα φοιτητές, πελάτες τοῦ μαγαζιοῦ, ζητοῦν τή γνώμη του γιά τοῦτο ἢ γιά κεῖνο. Ἀκουσαν τά βήματα τοῦ μικροῦ πού ἀνέβαινε τή σκάλα χαρούμενος γιά τή μικρή ἐκείνη ἐπιτυχία — τήν πρώτη σέ σειρά ὀλόκληρη ἀπό ἄλλες σημαντικότερες — καί σώπασαν.

Σέ λίγο πρόβαλε στήν πόρτα ὁ Τζαίημς, κρατώντας δρθάνοιχτο τό βιβλίο τῆς Μηχανικῆς.

— “Ολο γιά μεταβίβαση τῆς δύναμης μέ ἔμβολα μιλοῦν, φώναξε ἔξωτερικεύοντας τίς σκέψεις του. Μά αὐτό δέ φτάνει. Τό σπουδαῖο εἶναι νά μεταβιβάσουν τήν κίνηση σέ ρόδες. Αὐτό πρέπει νά βροῦν.

— Βρές το, ἐσύ, εἶπε μισοαστεῖα ὁ πατέρας του.

— Θά τό κάνω, εἶπε ὁ Τζαίημς Βάτ μέ αὐτοπεποίθηση, λέξ κι ἔδινε τήν ὥρα ἐκείνη ἐπίσημη ὑπόσχεση στούς ἄλλους καί στόν ἔαυτό του.

Κι ἀληθινά, τό πέτυχε. Τά πειράματα πού ἄρχισε τό ἐντεκάχρονο παιδάκι μέ τό μπρίκι, ὅταν κόχλαζε πάνω στή σόμπα, τά συνέχισε μ’ ἐπιμονή καί μέθοδο. Τριάντα μόλις χρονῶν δημιούργησε τήν πρώτη ἀτμομηχανή. Καί ἦταν τόσο καλομελετημένη, πού καί οι σημερινές,

ὅσο κι ἂν εἶναι τελειοποιημένες, δέ διαφέρουν βασικά
ἀπό κείνη.

(Παιδιά πού δοξάστηκαν)

Καλλιόπη Σφαέλου – Βενιζέλου

116. ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΑ ΧΑΠΑ

“Ολη τή νύχτα τό σπίτι ήταν ἀνάστατο. Ἡ μικρή Ἐλένη εἶχε πυρετό, βογγοῦσε κι ἀνάσαινε δύσκολα. Καὶ τό πρωί ἔνημερώθηκε μέ φλεγμονή καὶ λευκά στίγματα στό λαιμό. Ὁ πατέρας ἔλειπε. Ἡ γιαγιά ἔαγρυπνοῦσε πάνω στό προσκέφαλο τῆς ἐγγονῆς. Ὁ ἐντεκάχρονος Βαγγέλης, ἀδελφός τῆς Ἐλένης, εἶχε πάει στό διπλανό χωριό νά εἰδοποιήσει τό γιατρό. Κι ἡ μητέρα πηγαινοερχόταν ἀπό τό δωμάτιο τῆς ἄρρωστης στά δωμάτια τῶν ἄλλων παιδιῶν τρομερά ἀνήσυχη. Περίμενε τό γιατρό καὶ τό γιό της μέ ἀγωνία καὶ εἶχε τό αὐτί της στυλωμένο συνέχεια στήν πόρτα.

— Μή φοβάστε καθόλου, κυρία μου, τήν καθυσήχασε δι γιατρός, ὅταν ἥρθε κι ἔξέτασε τήν ἄρρωστη. Εἶναι βέβαια λίγο σοβαρή ἡ κατάσταση, ἀλλά σᾶς ὑπόσχομαι πώς σέ 48 ὥρες δι πυρετός θά πέσει κι δι λαιμός θά καθαρίσει, φτάνει νά δίνετε στή μικρή, πρωί-μεσημέρι-βράδυ, τά χαπάκια πού θά σᾶς συστήσω. Γιά ν' ἀποφύγουμε μάλιστα κάθε ἐπιπλοκή, τά χαπάκια θά τά συνεχίσετε δόχτω ἡμέρες.

— Καί ποιά εἶναι αὐτά τά θαυματουργά χάπια, κυρ-γιατρέ; ρώτησε ὁ Βαγγέλης, πού πάντα ἥθελε νά μαθαίνει

καὶ νά πλουτίζει τίς γνώσεις του.

— Εἶναι πενικιλίνη, παιδί μου, ἀποκρίθηκε ὁ γιατρός.
Σωτήριο φάρμακο. Καί ἡ ἀνθρωπότητα τή χρωστάει
στόν...

— Ἀλέξανδρο Φλέμιγκ, σίγουρα, πετάχτηκε αὐθόρμητα
ὁ Βαγγέλης καὶ ταυτόχρονα ζήτησε συγγνώμη ἀπό τό
γιατρό γιά τή διακοπή πού τοῦ ἔκανε.

— Πολύ χαιρόμαι, παιδί μου, πού γνωρίζεις τό ὄνομα
τοῦ ἐφευρέτη τῆς πενικιλίνης, εἶπε μέ συμπάθεια ὁ
γιατρός. Καί θά χαρῶ ἀκόμη περισσότερο, ἄν, ἐκτός ἀπό
τ' ὄνομα, γνωρίζεις κι ἄλλα ἀπό τή ζωή καὶ τό ἔργο τῆς
διάσημης αὐτῆς προσωπικότητας!

— Ἐχω διαβάσει, ἄρχισε ὁ Βαγγέλης, πώς ὁ Ἀλέξαδρος
Φλέμιγκ κατάγεται ἀπό τή Σκωτία καὶ γεννήθηκε τό
1881 ἀπό γονεῖς φτωχούς γεωργούς. Μεγάλωσε στό πα-
τρικό του σπίτι καὶ βοηθοῦσε τόν πατέρα του στήν καλ-
λιέργεια τῶν χωραφιῶν, ἀλλ' ἀπό μικρός εἶχε σπουδαία
κλίση στά γράμματα καὶ ζωηρή ἐπιθυμία νά γίνει για-
τρός.

Μιά καλοκαιρινή μέρα, ἐκεῖ, πού ὁ νεαρός Φλέμιγκ
βρισκόταν σ' ἔνα παραλιακό χωράφι τους, ἄκουσε ξαφνι-
κά ἀπό τό μέρος τῆς θάλασσας κραυγές πού ζητοῦσαν
βοήθεια. "Ετρεξε γρήγορα, βούτηξε στό νερό κι ἔσωσε
ἔνα συνομήλικό του ἀγόρι πού κινδύνευε νά πνιγεῖ.

Οἱ γονεῖς τοῦ ἀγοριοῦ, πού — τί σύμπτωση! — ἦταν
ὅ μετέπειτα μεγάλος Ούινστον Τσώρτσιλ τῆς Ἀγγλίας,
ἀφοῦ εὐχαρίστησαν μ' ὅλη τήν ψυχή τους τό νεαρό
Φλέμιγκ, τόν ρώτησαν τί ἥθελε νά τοῦ προσφέρουν. Κι
ἐκεῖνος ἀπλά καὶ θαρρετά τούς παρακάλεσε νά τόν βοη-
θήσουν νά σπουδάσει καὶ νά γίνει γιατρός. Ἡ ὑπόσχε-
ση δόθηκε, ὁ Φλέμιγκ ἔγινε γιατρός καὶ στά 1928 ἔφτα-
σε νά γίνει καθηγητής τῆς Βακτηριολογίας στό Λονδίνο
καὶ νά ἐγκαταστήσει τό μικροβιολογικό ἐργαστήριό
του σ' ἔνα νοσοκομεῖο.

— Νομίζω πώς πρέπει νά συμπληρώσω έγώ τώρα, είπε ο γιατρός, άφοῦ παίνεψε τό Βαγγέλη καί τοῦ εύχήθηκε νά γίνει κι αὐτός μεγάλος ἐπιστήμονας.

Στό νοσοκομεῖο ἐκεῖνο ὁ Φλέμιγκ εἶχε ἐπιδοθεῖ στήν καλλιέργεια δρισμένων μικροβίων καί στήν ἔρευνα τῆς ἀνθεκτικότητάς τους σέ διάφορα φάρμακα. "Ενα ώραιο πρωινό, ἐκεῖ πού ἀπό προηγούμενες μέρες εἶχε τοποθετήσει πάνω σέ μιά ζελατίνη γιά καλλιέργεια μικρόβια τοῦ σταφυλόκοκκου (πού προκαλεῖ τούς δοθιηνες καί τήν δστεομυελίτιδα), παρατήρησε ὅτι σέ μιά ἄκρη τῆς ζελατίνης δέν εἶχε ἀναπτυχθεῖ κανένα μικρόβιο.

— Εἶναι φανερό πώς ή καλλιέργειά μου δέν πέτυχε, ἥταν ἡ πρώτη σκέψη τοῦ ἔρευνητῆ ἐπιστήμονα. Πρέπει ὅμως νά δῶ ποῦ ὀφείλεται ή ἀποτυχία μου: στήν τύχη, στήν ἀφηρημάδα ή στήν ἀδεξιότητά μου.

Καί δέν ἄργησε νά τό μάθει: Καθώς παρατηροῦσε τή ζελατίνη, εἶδε πώς τό μέρος, ὅπου δέν εἶχε ἀναπτυχθεῖ κανένα μικρόβιο σταφυλόκοκκου, εἶχε σκεπαστεῖ ἀπό μούχλα. «Πενικίλλιουμ νοτάτουμ» τή λένε στήν ἐπιστημονική γλώσσα. Πῆρε τότε λίγη ἀπ' αὐτήν τή μούχλα, τήν ἔβαλε πάνω στούς σταφυλόκοκκους καί εἶδε μέ ἔκπληξη καί μεγάλη του χαρά πώς καταστράφηκαν. "Έκαμε κι ἄλλη δοκιμή, τό ἵδιο ἀποτέλεσμα. Συνέχισε κατόπιν τίς ἔρευνές του καί κατάληξε στό συμπέρασμα ὅτι ή βακτηριολυτική — ὅπως τήν ὀνόμασε — δύναμη τῆς πενικίλλινης του θανατώνει κι ἄλλα μικρόβια καί κυρίως αὐτά, πού προκαλοῦν τίς πνευμονίες, τήν ἔλονοσία, τόν τυφοειδή πυρετό, τή μηνιγγίτιδα, τή φυματίωση τῶν ὀστῶν, τή γάγγραινα κ.ἄ.

Ανακοίνωσε τά πορίσματα τῶν ἀνακαλύψεών του σέ διάφορες ιατρικές ἑταιρεῖες, ἀλλά οἱ γιατροί τόν ἔκουγαν ἀδιάφοροι καί δύσπιστοι. Ο Φλέμιγκ βέβαια δέν δείλιασε. Ἐπέμεινε στίς ἔρευνές του καί τελικά μιά βιομηχανία στίς ΗΠΑ, τό 1939, ἀσχολήθηκε μέ τή βιο-

μηχανική παραγωγή τοῦ ἀντιβιοτικοῦ.

Πόσο εὐεργετική καὶ σωτήρια γιά τόν κόσμο στάθη-
κε ἡ ἀνακάλυψη τῆς πενικιλίνης φαίνεται ἀπό τούς
ἔπομενους ἀριθμούς:

Πρίν ἀπό τήν πενικιλίνη, στίς 100 περιπτώσεις ἀσθε-
νειῶν ἀπό βροχοπνευμονία, μηνιγγίτιδα, φυματίωση τῶν
δστῶν καὶ τυφοειδή πυρετό, πέθαιναν 30, 99, 30 καὶ
20 ἀντίστοιχα. Μετά, στό ἵδιο ποσοστό ἀσθενειῶν, πέ-
θαιναν 6, 2, 1 καὶ 0,6 ἀντίστοιχα.

Μάλιστα, ἀγαπητοί μου, τελείωσε ὁ γιατρός. Γι' αὐ-
τό ἡ ἄνθρωπότητα πολὺ δίκαια ἔχει ἀνακηρύξει τόν
Ἀλέξανδρο Φλέμιγκ μεγάλον εὐεργέτη καὶ τοῦ ἐκδηλώ-
νει μέ κάθε τρόπο ἀμέριστη τήν εὐγνωμοσύνη της!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

117. ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΙ ΜΑΡΙΑ ΚΙΟΥΡΙ

Οἱ ἄνθρωποι, πού εἶχα ἀπαντήσει κεῖνο τό βράδυ στό
παγκάκι τοῦ ἑρημικοῦ πάρκου, οἱ ἀναπάντεχοι σύντρο-
φοι μου μιᾶς ἄγρυπνης νύχτας, μοῦ μίλησαν. Μοῦ εἶπαν
ὅτι ἤξεραν γι' αὐτό πού τούς ρωτοῦσα, γιά τή ζωή δηλ.
καὶ τό ἔργο τοῦ ζεύγους Κιουρί. Πότε μιλοῦσε ὁ ἔνας,
πότε ὁ ἄλλος. Καί μέ τόν ἵδιο πάντα τρόπο. Ὁ ἔνας συμ-
πλήρωνε καὶ βοηθοῦσε τόν ἄλλο.

“Ηξερα ἴσαμε τότε πολύ λίγα γιά τούς Κιουρί. Δέν εἶχα
ἀκόμα «ἐγκύψει», ὅπως λένε, στό ἔργο τους. Ἡξερα ποῦ
εἶχαν γεννηθεῖ – στή Γαλλία ὁ Πέτρος Κιουρί, στήν

Πολωνία ή γυναίκα του· πότε πέθαναν — στά 1906 όξινας, στά 1934 ή άλλη. "Ηξερα, τέλος, ποιά χρονιά είχαν καταφέρει ν' άπομονώσουν τό ράδιο — κάπου έκει στά 1902. Μιά άπλή χρονολογία, πού ξεγίνε δρόσημο στά χρονικά της έπιστήμης.

Δέν ηξερα καλά καλά όμως, πόσοι κόποι είχαν χρειαστεῖ, γιά νά φτάσουν ώς αυτή τή χρονολογία έκεινοι πού τή δημιούργησαν... Κόποι, ξενύχτια, κούραση του μυαλοῦ καί τοῦ κορμιοῦ άπεριγραπτή! Τέσσερα δλόκληρα χρόνια κλεισμένοι καί οί δυό τους μέσα σέ ένα άνηλιο καί ύγρο έργαστήριο, σκυμμένοι μέρα νύχτα στ' άπανωτά πειράματά τους. Χρειάστηκε ν' άγοράσουν καί νά κουβαλήσουν μέ δικά τους ξέσοδα ξεναν τόνο πιστουρανίτη άπό τή Βοημία. Γιατί μέσα σ' αυτό τό δρυκτό κρύβονταν τά δυό ραδιενεργά στοιχεῖα πού άναζητοῦσαν.

Ξέθαβαν πρῶτο τό πολώνιο — ή Μαρία Κιουρί τό βάφτισε έτσι άπό τό σημείο πατρίδας της, της Πολωνίας. Μέσα στό διοξείδιο αυτοῦ τοῦ δρυκτοῦ φωλιάζει κι ένα άλλο άδελφό καί πιό σημαντικό στοιχεῖο, τό ράδιο. Είναι μιά λευκή θαμπή σκόνη, πού δέν παραλλάζει άπό τό κοινό άλάτι. Ωστόσο, ή άκτινοβολία του, δταν τό άπομονώνουν, ξεπερνάει κάθε πρόβλεψη: είναι δυό έκατομμύρια φορές πιό δυνατή άπό τήν άκτινοβολία πού έκπεμπει τό ούράνιο.

Κι άκομα δέν ξέχουν φτάσει στό τέλος. Οι άπιστοι Θωμάδες τοῦ καιροῦ τους, γιά νά πειστοῦν, ζητοῦν νά τους καθορίσουν τό ειδικό βάρος τοῦ νέου στοιχείου. Καί θά χρειαστοῦν οί Κιουρί άλλα τέσσερα χρόνια, γιά νά τό βροῦν κι αυτό καί νά πείσουν τους άπιστους...

"Οχτώ χρόνια κόπου καί μόχθου! Αβοήθητοι όλικά, οί Κιουρί άναγκάζονται νά παραδίνουν μαθήματα, νά διδάσκουν σέ διάφορες σχολές, γιά νά κερδίζουν τό ψωμί τους. Έντούτοις ξοδεύουν άσυλλόγιστα τίς λιγοστές

οίκονομίες τους, γιά νά προμηθεύονται τίς πρῶτες ὕλες, πού τούς χρειάζονται γιά τά πειράματά τους.

"Αν ὅμως τά οίκονομικά τους περισσεύματα ἔχουν κάποιο ὄριο, πού δέν μποροῦν νά τό ξεπεράσουν, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, οί σωματικές καί πνευματικές δυνάμεις τους εἶναι ὀλότελα δικές τους. Κι αὐτές τίς ξοδεύουν χωρίς κανένα μέτρο. Πέφτει λιπόθυμη ἡ Μαρία πάνω στά πειράματα, ἀρρωσταίνει ὁ ἄντρας της, μά δέ λυγίζουν. Ἡ ψυχή τους στέκει ἀλύγιστη. Λαμπάδα τό φῶς της πού τούς καίει. Μά καί πού σύγκαιρα φωτίζει τό δρόμο τους.

Κι ὅλοένα προχωροῦν. "Οταν τελικά φτάσουν στό τέρμα, ὅταν τό ράδιο θ' ἀναγνωριστεῖ ἐπιστημονικά σάν οὐσία ἀυτόνομη, σάν στοιχεῖο αὐθύπαρκτο, οί δύο μεγάλοι ἐκεῖνοι ἐπιστήμονες καί ἀνθρωποι θά ἔχουν τήν αἰσθηση πώς βρίσκονται ἀκόμα στήν ἀρχή.

Κι ἂν ἔχουν ἀνακαλύψει κάτι τό πρωτόφαντο, τό πρωτεϊκό καί τό ἄγνωστο, δέ θά τό κρατήσουν ζηλότυπα γιά τόν ἑαυτό τους. Δέ θά βάλουν δηλαδή σ' ἔνα κουτί ἐκεῖνα τά ἐλάχιστα χιλιοστά τοῦ γραμμαρίου ἀπό τό ράδιο, πού κατόρθωσαν ν' ἀπομονώσουν καί νά σταθοῦν νά καμαρώνουν ὕστερα μέ σταυρωμένα τά χέρια τήν ἀκτινοβολία του.

Καταλαβαίνουν πώς ἀπό δῶ καί πέρα πρέπει νά βγάλουν τό θετικό κέρδος ἀπό τή μεγάλη ἀνακάλυψή τους. "Οχι βέβαια τό κέρδος τό ὑλικό. Θά μποροῦσαν, ἀν ἥθελαν, νά πετύχουν ἔνα προνόμιο, ἔνα δίπλωμα εὑρεσιτεχνίας, καί νά γίνουν πλούσιοι ἀπό τή μιά μέρα στήν ἄλλη. Ἀπό τήν πρώτη κιόλας στιγμή κάποιοι τεχνικοί ἀπό τό Μπούφαλο τῆς Ἀμερικῆς, πού ἐνδιαφέρονταν γιά τή βιομηχανική ἐκμετάλλευση τοῦ ραδίου, τούς ζήτησαν τά ἐπιστημονικά στοιχεῖα, πού θά τούς εὐκόλυναν στήν ἐπιχείρησή τους. Κι ἃς μήν ξεχνᾶμε πώς ἔνα μόνο γραμμάριο ράδιο στοιχίζει ὀλόκληρη περιουσία.

Στίς κρίσιμες έκεινες ώρες οι Κιουρί δέ σκέφτονται σάν... ίδιοκτήτες θησαυροῦ, ἀλλά σάν ἄνθρωποι. Τό νά ἐκμεταλλευτοῦ γιά ὑλικό κέρδος τό ράδιο τους, πού γιά νά εἶναι σπάνιο δείχνει νά ἔχει σπουδαῖο ἐμπορικό μέλλον, αὐτό τό βρίσκουν δλότελα ἀντίθετο πρός τό ἐπιστημονικό πνεῦμα, πού τούς ἐμπνέει καί τούς φλογίζει. Καί μέσα σέ μιά στιγμή, οἱ δυό σκέψεις, οἱ δυό καρδιές γίνονται μία, ὅπως πάντοτε σ' αὐτό τό θαυμάσιο ζευγάρι, πού πέρα ἀπό τήν ἀμοιβαία ἀγάπη τους τούς ἔνωνται καί ἡ κοινή λατρεία γιά τήν ἐπιστήμη τους. Καί χωρίς τόν παραμικρό δισταγμό δίνουν τά στοιχεῖα πού τούς ζήτησαν ἀπό τήν Ἀμερική.

Ἐτσι ἀπό μόνοι τους διάλεξαν γιά πάντα ἀνάμεσα στή φτώχεια καί στά πλούτη. Μά ποιά φτώχεια; Ἐν εἶναι φτώχεια τό πάθος γιά τήν ἐπιστήμη, ὁ πόθος νά ἡμερέψεις τόν ἀνθρώπινο πόνο. Γιατί πρός τά ἔκει τραβοῦν τώρα οι Κιουρί. Τό ράδιο μπορεῖ νά χρησιμοποιηθεῖ γιά τήν εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων — νά γλυκάνει τόν πόνο τους. Θά γίνει ὁ μεγαλύτερος σύμμαχος, ὁ μοναδικός γιά τήν ώρα, στήν καταπολέμηση τῆς φριχτῆς ἀρρώστειας, πού παιδεύει τήν Ἀνθρωπότητα — τοῦ καρκίνου!

Ξαναπαίρνουν ὀλόψυχα τό νέο τους δρόμο ὁ Πέτρος καί ἡ Μαρία. Ἀλλά ἔκει, στό ξεκίνημα, τούς περιμένει ὁ θάνατος. Ἐχει στήσει τό καρτέρι του γιά τόν ἔνα ἀπό τούς δυό... Ὁ Πέτρος σκοτώνεται ἀπό δυστύχημα. Καί ἡ Μαρία ἀπομένει μόνη. Ὁ σύντροφος τῆς νιότης της ὁ μεγάλος βοηθός, ὁ πιστός συνεργάτης της ἔχει χαθεῖ γιά πάντα.

“Ως τότε ζοῦσε καί δούλευε σ' ἔνα ἔργο ἀσύγκριτο μιά ψυχή σέ δυό σώματα. Ἀπό δῶ καί πέρα, θά βαδίσει μόνο του πιά τό δρόμο πού ἄνοιξαν μαζί τό ἔνα σῶμα, αὐτό πού ἔχει ἀπομείνει στή ζωή. Ἡ Μαρία Κιουρί. Μέ τή διαφορά πώς μέσα σ' αὐτό τό σῶμα δέ θά φωλιάζει μιά ψυχή μονάχα. Ἀπό δῶ καί πέρα καί γιά τριάντα

σχεδόν χρόνια, ὅσα τῆς μέλλονται νά ζήσει ἀκόμα τῆς Μαρίας, μέσα στό ἀδύνατο, κουρασμένο, τό ταλαιπωρημένο καὶ πολυβασανισμένο κορμί της θά φωλιάζουν δυό ψυχές: ἡ δική της καὶ τοῦ Πέτρου, πού χάθηκε ὁριστικά καὶ τόσο ἀναπάντεχα.

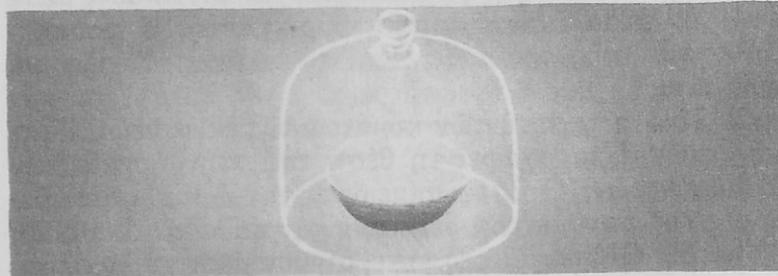
Μέ τή δική της δύναμη θά πορευτεῖ πιά ἡ Μαρία — καὶ μέ τήν ἄλλη, τοῦ ἄντρα της στό πλάι, πού θά τή ζεσταίνει καὶ θά τήν ἐμψυχώνει ὥς τό τέλος. Δυό στοιχεῖα ἔχει ωριστά ἦταν καὶ τό πολώνιο μέ τό ράδιο. Μά τά ἔνωνε ἡ ἴδια ἀκτινοβολία, ἡ ἴδια ραδιενέργεια!

Θά γνωρίσει τιμές καὶ δόξες ἀφάνταστες στά ὑπόλοιπα χρόνια τῆς ζωῆς της ἡ Μαρία Κιουρί. Καί θά τίς μοιράζεται νοερά πάντοτε μ' ἐκεῖνον πού τῆς ἔλειψε. Τό ράδιο τό ἐκμεταλλεύτηκε ἡ βιομηχανία σάν σπάνιο καὶ πανάκριβο στοιχεῖο. Ἡ Μαρία Κιουρί τό ἐκμεταλλεύτηκε μέ τό δικό της τρόπο, τοποθετώντας το στήνυπηρεσία τοῦ ἀνθρώπινου πόνου.

Τό ράδιο! Ἔνα μάτι, πού ἀγρυπνεῖ πάνω ἀπό κάθε ἀνθρωπό, πού στέκει πλάι στό προσκέφαλο κάθε πονεμένου. Πού κι ὅταν ἀκόμα δέν κατορθώθει νά τόν γιατρέψει, πάλι τοῦ χαρίζει τήν εὐλογημένη παρηγοριά, ἡμερεύοντας τόν πόνο του...

(Μεγάλοι ἄνθρωποι)

"Αλκης Τροπαιάτης

118. ΣΤΑ ΒΑΘΗ ΤΗΣ ΑΒΥΣΣΟΥ

Ή πόρτα, μέ τά διακόσια κιλά βάρος, ἔκλεισε στό βαθυσκάφος «ΤΕΡΓΕΣΤΗ». Στό ἐσωτερικό του μόλις εἶχαν μπεῖ δυό ἄντρες: ὁ ἐλβετός Ζάκ Πικκάρ – γιός τοῦ διάσημου ἔξερευνητῆς στρατόσφαιρας Αὔγουστου Πικκάρ – κι ὁ Ντόναλ Βάλς, ἀμερικανός υποπλοίαρχος. Καὶ τώρα κοιτάζονται, σάν νά βλέπονται γιά πρώτη φορά.

Ο Εἰρηνικός ὡκεανός, ἀρκετά ταραγμένος, κουνάει τή μικρή σφαίρα, πού πλέει ἀκόμα στήν ἐπιφάνεια. Σέ μερικά λεπτά οἱ δυό ἄντρες θ' ἀπομονωθοῦν τελείως καὶ θά μποῦν σ' ἔναν κόσμο, πού ούτε καί ἡ πιό τολμηρή φαντασία θά μποροῦσε νά συλλάβει. Τό «ΤΕΡΓΕΣΤΗ», σχεδιασμένο καὶ κατασκευασμένο ἀπό τὸν Αὔγουστο Πικκάρ, ἔτοιμάζεται νά κατεβεῖ στά βάθη τῆς ἀβύσσου, πού βρίσκεται στά νησιά Μαριάννες.

Εἶναι 23 Γενάρη τοῦ 1960.

Ο Πικκάρ ρίχνει ἔνα βλέμμα στόν πίνακα μέ τά ὅργανα διοικήσεως τοῦ βαθυσκάφους. Ο Βάλς σκύβει σ' ἔνα φεγγίτη. Ἀπό πάνω, ἀπό τό ρυμουλκό «Βάντανκ», πού τούς ὀδήγησε ὡς ἐκεῖ, τούς τηλεφωνοῦν ὅτι μποροῦν νά βυθιστοῦν ὅποια ὥρα τό θελήσουν. Καὶ τούς εύχονται «καλή τύχη!».

Ο Πικκάρ ἀνοίγει τό μηχάνημα, γιά νά γεμίσουν μὲ νερό οἱ δεξαμενές. Τό νερό χύνεται πάνω ἀπό τά κεφάλια τους, ἀλλά τό θόρυβο πού κάνει δέν τόν ἀκοῦνε μέσα ἀπό τήν ἀτσαλένια σφαιρική βάρκα τους. Ή φουσκοθαλασσιά τούς τραντάζει. Καὶ τό σκάφος ἀρχίζει νά βυθίζεται.

Σέ λίγο ἡ ταραχή τῶν κυμάτων τῆς ἐπιφάνειας ἐλαττώνεται καὶ παραχωρεῖ τή θέση τῆς στήν ἡρεμία τῶν βαθιῶν νερῶν. Ο Βάλς σημειώνει τήν ὥρα, ἐνῶ οἱ βελόνες τοῦ μανόμετρου δείχνουν τήν κάθοδο: 5, 10, 20, 30 μέτρα. Οἱ δυό ἄντρες κατεβαίνουν μέσα σ' ἔνα λαμ-

πρό γαλάζιο νερό, πού φωτίζεται άκομη άπό τό φῶς τοῦ ήλιου.

Τό μανόμετρο τώρα δείχνει 200 μέτρα. Ὁ Πικκάρ παρατηρεῖ άπό τό φεγγίτη καί διαπιστώνει πώς ή φωτεινότητα ἐλαττώθηκε σημαντικά. Ἀνάβει τούς προβολεῖς καί βλέπει ὅτι διασχίζουν μιά ύγρη διμίχλη άπό μόρια μικρούτσικα ὡς δυό χιλιοστά τό καθένα. Εἶναι τό πλαγκτόν.

Ἡ κάθοδος συνεχίζεται. Τό μανόμετρο δείχνει βάθος 500 μέτρα. Ἐξω πάντα τό πλαγκτόν. Μόνο πού τό νερό γίνεται ὄλο καί πιό ψυχρό. Οἱ δυό ἀντρες ἀρχίζουν νά τουρτουρίζουν.

Ὁ Πικκάρ ἀφήνει κανονικά τό ἀπόβαρο, γύρω στόν ἔναν τόνο γιά 1000 μέτρα καθόδου, μέ ταχύτητα 1 μέτρο περίπου στό δευτερόλεπτο.

Ἐπειτ' ἀπό λίγο ἡ πολύ — κανένας δέν ξέρει — τό μανόμετρο δείχνει 4.500 μέτρα. Ὁ Βάλς πληροφορεῖ τό «Βάντανκ» ὅτι συναντοῦν πάντοτε τά μόρια τοῦ πλαγκτοῦ. Ὁ Πικκάρ συνεχίζει ν' ἀφήνει ἀπόβαρο. Τό κρύο ὄλο καί μεγαλώνει. Τό τουρτούρισμα γίνεται πιό ἔντονο. — 8.250 μέτρα! ψιθυρίζει ὁ Πικκάρ. Πρέπει νά ἐπιβραδύνθει ἡ κάθοδος. Καί ἡ ταχύτητα νά μειωθεῖ στά 60 ἑκατοστά τό δευτερόλεπτο.

Ἐδῶ καί τρεῖς ὥρες οἱ δύο σύντροφοι ἐναλλάσσονται μέ τή σειρά μπροστά στά ὅργανα. Μέσα ἀπό τούς φεγγίτες βλέπουν μέ πολλή ἔκπληξη μυριάδες ἀπό φωσφορίζοντες ὀργανισμούς καί ψάρια πολυποίκιλα σέ σχῆμα, μέγεθος καί ἀποχρώσεις νά περνοῦν μέ ὄλη τους τήν ταχύτητα. Μετά ὅμως ἀπό τά 6.500 μέτρα παρατήρησαν ὅτι ὄλα αὐτά λιγόστευαν καί σέ εἰδη καί σέ ἀριθμούς.

Σιγά σιγά καί σταθερά πλησιάζουν στό βάθος τῆς ἀβύσσου. Ὁ Πικκάρ ἀφήνει κι ἄλλο ἀπόβαρο κι ἐπιβραδύνει τήν κάθοδο στά 30 ἑκατοστά τό δευτερόλεπτο.

Τώρα είναι οί πιό κρίσιμες στιγμές! Θά κάτσουν όμαλά; Και τί άραγε θά βροῦν; Βοῦρκο, βράχους, ἀσυνήθιστα κι ἐντελῶς ἄγνωστα ζῶα;

“Η σφαίρα ὅλο και κατεβαίνει. Τό μανόμετρο δείχνει 9.700, 9.800 μέτρα! Ή πίεση τοῦ νεροῦ στά τοιχώματα ξεπέρασε τούς 50.000 τόννους! Άν τύχει και δέν ἀντέξουν αὐτά τά τοιχώματα και πάθουν τίποτα ρωγμές; Τί ἀγωνία, Θεέ μου!

“Ο Πικκάρ ξαναπηγαίνει στό φεγγίτη και προσπαθεῖ μέσ’ ἀπό τόν κῶνο τοῦ φωτός, πού ρίχνουν οἱ προβολεῖς στό πηχτό σκοτάδι, νά ίδει κάτι. Δέν διακρίνει τίποτα. Μά... ξαφνικά βγάζει μιά δυνατή φωνή:

— Βλέπω τό βυθό! Βλέπω τό βυθό! Και τά μάτια του λάμπουν ξέαλλα.

“Ο Βάλς κοιτάζει μέ τή σειρά του. Μιά γαλαζωπή κηλίδα, πού φαίνεται ἀρκετά μακριά, διαπερνάει τή μαυρίλα τοῦ βάθους. Κι ὅλο πλαταίνει και πλησιάζει. Τώρα ξεχωρίζει ἔνα πάρα πολύ παχύ στρῶμα βούρκου και χαλίκια μαζί.

Ξαφνικά τό βαθυσκάφος κάθεται. Τό μανόμετρο δείχνει 10.907 μέτρα! “Ενα χαμόγελο θριάμβου φωτίζει τά πρόσωπα τῶν δύο συντρόφων. Κι ἀμέσως δίνουν τό σῆμα, γιά νά τ’ ἀκούσει τό πλήρωμα τοῦ Βάντανκ κι ἀπό αὐτό ὀλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα:

— Έδω «Τεργέστη! Μᾶς ἀκοῦτε; Φτάσαμε στό βυθό! Μᾶς ἀκοῦτε;

Στό μεταξύ ἔνα σύννεφο βούρκου σηκώνεται γρήγορα. Οἱ φεγγίτες σκοτεινιάζουν. Ο Πικκάρ δέν διακρίνει τίποτε πιά. Τό σύννεφο ἀνέβηκε πρός τά παγωμένα νερά. “Υστερα ξανακάθισε. Τό κρύο ἔχει γίνει ἀφόρητο.

“Οταν ἐπιτέλους τό νερό καθάρισε, οἱ δύο ἄντρες βλέπουν ἀπό τούς φεγγίτες και θαυμάζουν: “Ενα κοκαλιάρικο ψάρι, πού μοιάζει σάν γλώσσα κι ἔχει και τά δυό του μάτια στό ἴδιο μέρος, στέκει σάν ἀκίνητο. Άναμεσα στά

χαλίκια ξεχωρίζει ἔνα κατακόκκινο δστρακόδερμο.

Ἡ ζωή λοιπόν εἶναι παρούσα σ' ὀλόκληρο τὸν πλανῆτη μας. Καὶ γιά πρώτη φορά στήν ιστορία τοῦ ἀβυσσαλέου σκοταδιοῦ μιά ἀκτίνα φωτός δίνει τό περίγραμμα τῶν μορφῶν ἐνός ἄγνωστου ὡς τώρα κόσμου...

Αὐτός ἄλλωστε ἦταν καὶ ὁ κύριος σκοπός τῆς καθόδου ὡς ἐκεῖ τοῦ Πικκάρ καὶ τοῦ συντρόφου του. Γιατί εἶναι βέβαιο πώς οἱ δύο ἄντρες δέν ἀποδύθηκαν στήν τρομερά ἐπικίνδυνη αὐτή περιπέτεια μόνο γιά νά πραγματοποιήσουν ἐναν ἄθλο... Νά κατακτήσουν ἔνα ρεκόρ...

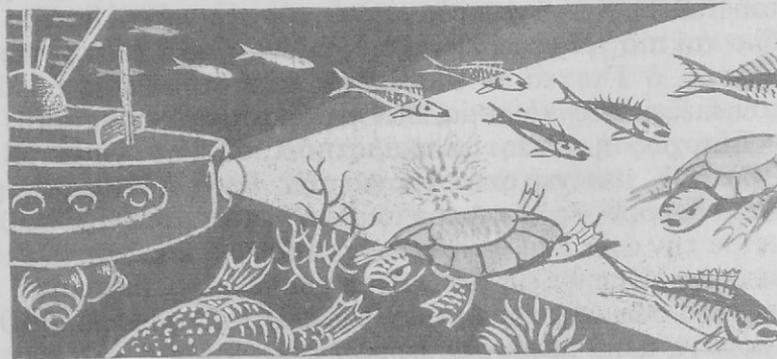
Ἡ κατάδυση τοῦ βαθυσκάφους «ΤΕΡΓΕΣΤΗ» στό μεγαλύτερο βάθος τῶν ὥκεανῶν εἶχε καθαρά ἐπιστημονικά κίνητρα: ἥθελε ν' ἀποδείξει ὅτι μέ τίς ἀπαιτούμενες γνώσεις, τά κατάλληλα μέσα καὶ τόν ἀπαραίτητο ὑρωισμό εἶναι δυνατή ἡ ἔξερεύνηση τῆς ἀβύσσου.

Ἄς ἐπωφεληθοῦν τώρα οἱ βιολόγοι, οἱ ζωολόγοι, οἱ γεωλόγοι, οἱ ὥκεανογράφοι κι ὅλοι οἱ εἰδικοί ἐρευνητές κι ἐπιστήμονες κι ἃς εὐρύνουν τό πεδίο τῆς γνώσης σέ ἐναν τομέα πού τόν θεωροῦσαν ὀλότελα κλειστόν. Ὁ δρόμος ἄνοιξε!

(Ἡ ἐποποιία τῶν ἔξερευνήσεων)

Ἐπιμέλεια - Διασκευή:

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

119. Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΟΣΜΟΝΑΥΤΗΣ

Όνομάζεται Γκιούρι Γκαγκάριν. Είναι νέος κι όμορφος. Έχει τό βλέμμα καθαρό, σάν τόν καιρό πού κάνει τή μέρα (12 Απρίλη 1961), και τά μάτια του είναι γαλανά, σάν τόν ούρανό πού θά διασχίσει σέ λίγο.

Δίπλα του ύψωνεται ό πύραυλος, πού θά τόν προωθήσει στό Διάστημα. Είναι ό ΒΟΣΤΟΚ I, ένα είδος πελώριας κατακόρυφης όβιδας, μὲ ένα μικρό θάλαμο στήν κορυφή της, πού θά υποδεχτεῖ τόν πρώτο κοσμοναύτη.

Ό Γκαγκάριν βγάζει τήν άεροπορική του στολή τοῦ ύπολοχαγού. Φορεῖ τώρα τήν ειδική στολή: μιά μπλέ έλαφριά φόρμα καί ἀπό πάνω ένα πορτοκαλί σκάφανδρο. Βάζει στ' αὐτιά του τά ἀκουστικά καί δόλόκληρο τό κεφάλι του είναι αἰχμάλωτο μέσα σέ μιά βαριά κάσκα, πού μοιάζει σάν κάσκα δύτη.

Δίνει τήν ἀναφορά του, σύμφωνα μέ τούς στρατιωτικούς κανονισμούς:

— Υπολοχαγός Γκαγκάριν, ἔτοιμος γιά τήν πρώτη πτήση μέ τό κοσμικό σκάφος ΒΟΣΤΟΚ I.

Στίς 9 ή ώρα καί 7 λεπτά τό πρωί (7 καί 39' ώρα Μόσχας), μέσα σέ μιά βροντή κεραυνοῦ, ό τεράστιος ὅγκος τοῦ ΒΟΣΤΟΚ ύψωνεται ἀργά πρός τόν ούρανό καί ὑστερα ὅλο καί πιό γρήγορα καί ἀκόμα πιό γρήγορα. Μέσα στό θάλαμο ό Γκαγκάριν αἰσθάνεται αὐτή τήν ὥθηση νά τόν πιέζει στό κάθισμα, σάν μιά ἀκατανίκητη δύναμη.

Εύτυχῶς ή πίεση θά σταματήσει σέ λίγο, γιατί τό ΒΟΣΤΟΚ μπαίνει στήν τροχιά του. Τώρα ό ἄνθρωπος καί ό δορυφόρος ἔχουν τήν ἴδια ταχύτητα: 28.000 χιλιόμετρα τήν ώρα. Καί ό ἄνθρωπος μπορεῖ νά κινιέται. Βλέπει πᾶς είναι ή ζωή ἐκεῖ, ὅπου δέν ύπάρχει βαρύτητα, γιατί τά σώματα, πού ἀφήνει ἔξω ἀπό τό δορυφόρο, δέν πέφτουν, ἀλλά μένουν μετέωρα.

Στήν ἀρχή πετάει ἀνατολικά, πάνω ἀπό τήν Ἀσία. Ἡ μέρα ἔχει κιόλας τελειώσει, ὁ ἥλιος ἔδυσε στόν ὄριζοντα. Ἔτσι δταν βρίσκεται πάνω ἀπό τὸν Εἰρηνικό ὥκεανό, εἶναι νύχτα. Στό βάθος ἐνός μαύρου οὐρανοῦ τά ἄστρα λάμπουν ἐκθαμβωτικά, σχεδόν ἀφόρητα.

Καί τὸ ταξίδι συνεχίζεται. Τώρα πετάει πάνω ἀπό τὶς νοτιοαμερικανικές Ἀνδεις καὶ μὲ τὴν ἀνατολή τοῦ ἥλιου βλέπει τὸ ἀκροτήριο Χόρν. Γιατί στό μεταξύ τελείωσε ἡ νύχτα καὶ νέα μέρα ἀρχίζει. Ὅστερ ἀπό λίγο βρίσκεται πάνω ἀπό τὸν Ἀτλαντικό καὶ κατευθύνεται πρὸς τὴν Ἀφρική. Κοντεύει πιά μεσημέρι, δταν ξαναφτάνει ψηλά ἀπό τὶς στέπες τῆς Ρωσίας.

Τέλος, τὸ ταξίδι τελειώνει. Ὁ γύρος τοῦ κόσμου, ὁ πρῶτος πιό πάνω ἀπό τὴν ἀτμόσφαιρα, ἔχει συμπληρωθεῖ. Καί τώρα ἀρχίζει ἡ ἐπιβράδυνση καὶ ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ δορυφόρου στὴν ἀτμόσφαιρα. Κρίσιμη στιγμή, γιατὶ ἡ θερμότητα, πού παράγεται ἀπό τὴν τριβή, μπορεῖ νά ἔξαφανίσει τὰ πάντα μέσα σ' ἐλάχιστα δευτερόλεπτα. Τελικά, τὸ ἀλεξίπτωτο ἀνοίγει.

Δίπλα στίς ὅχθες τοῦ ποταμοῦ Βόλγα, κοντά στή μικρή πόλη Σμελόβσκα, δυό χωρικές βλέπουν νά ἔρχεται πρὸς τὸ μέρος τους ἔνας γελαστός νέος μὲ περίεργα ροῦχα.

— Εἶμαι ὁ Γκιούρι Γκαγκάριν. Μόλις πραγματοποίησα τὸ γύρο τοῦ κόσμου! τούς λέει, σάν νά ἦταν τὸ πιό ἀπλό, τὸ πιό κοινό πράγμα.

Τί ἡμέρα ἔχουμε; Πάντοτε 12 Ἀπρīλη. Καί τί ὥρα; 10 καὶ 55'. Δηλαδή, αὐτός ὁ γύρος τοῦ κόσμου κράτησε μόλις 10 ὥρες καὶ 55' πρῶτα λεπτά ἀκριβῶς. Γιά τὴν ἴδια διαδρομή πάνω στή Γῆ οἱ ναῦτες τοῦ Μαγγελάνου εἶχαν χρειαστεῖ 3 διλόκληρα χρόνια.

Ἡ νύχτα, πού πέρασε ὁ Γκαγκάριν, εἶναι ἡ ἴδια πού θά ἔλθει αὐτό τὸ βράδυ, δταν θά ἐορτάζει τό θρίαμβό του. Καί ὁ ἥλιος, πού εἶδε νά ἀνατέλλει στίς Ἀνδεις,

εῖναι ό ίδιος πού τόν ξύπνησε σήμερα τό πρωί.
Τί παράξενο!

(‘Ο οὐρανός)

Ἐπιμέλεια - Διασκευή: Θεόδωρος Γιαννόπουλος

Ασκήσεις:

- Νά ἐπαναλάβετε ὅσα ἔχετε διδαχτεῖ γιά τούς τεχνητούς δορυφόρους, τούς πυραύλους, τά διαστημόπλοια.
- Θυμηθεῖτε: Πότε ἐκτοξεύτηκαν οἱ Σπούτνικ I, Ἐξπλόρερ I, Ἀπόλλων 10 καὶ τί ἀποστολή εἶχε ό καθένας.
- Τί σᾶς θυμίζουν ἀκόμα τά ὄνόματα: Λάικα, Βαλεντίνα Τσερέσκοβα, Ἀπόλλων 9.

120. Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

Τά ὄνόματα τῶν ἀνθρώπων, πού πρῶτοι πάτησαν στό σεληνιακό ἔδαφος, ἀξίζει νά μείνουν στή μνήμη μας:

“Ο πρῶτος εἶναι ό Νήλ “Αρμστρογκ. Ο δεύτερος ό “Εντγουιν “Ωλντριν. Μαζί τους καί ό πιλότος Μάικ Κόλλινς, πού ὁδήγησε τό διαστημόπλοιο ΑΠΟΛΛΩΝ γύρω ἀπό τή Σελήνη καὶ τό ξανασύνδεσε μέ τή σεληνιακή μονάδα ΛΕΜ - ΑΕΤΟ τή βάφτισαν στήν ἐπιστροφή της.

Ιστορική μέρα ή 20 Ιουλίου 1969.

Ο πύραυλος ΚΡΟΝΟΣ V, πού μετέφερε τό διαστημόπλοιο, ἦταν τεράστιος. Εἶχε ύψος μεγαλύτερο ἀπό 100 μέτρα, πλάτος περισσότερο ἀπό 10 καὶ χρειάστηκε 4 ἑκατομμύρια λίτρα καύσιμα γιά τό ταξίδι του. “Οταν ξεκίνησε, στίς 17 Ιουλίου 1969, ή φλόγα, πού πετάχτη-

κείται από τόν πρῶτο κινητήρα του, τόν πιό ισχυρό, ἔφτασε σέ μῆκος 500 μέτρα!

Γιατί δύναμις ἔπειρε νά διανύσει μεγάλο διάστημα, προτού φτάσει στόν προορισμό του. Η Σελήνη ἀπέχει 384.000 χιλιόμετρα ἀπό τή Γῆ, ἀλλά, γιά νά πάει κανένας ἐκεῖ, πρέπει νά τήν ἀκολουθήσει καθώς συνεχίζει νά τρέχει στήν τροχιά της γύρω ἀπό τή Γῆ. Κι αὐτό σημαίνει πάνω ἀπό 1 ἑκατομμύριο χιλιόμετρα.

Χωρίς ἐμπόδια, τό ΑΠΟΛΛΩΝ, πού μετέφερε τό ΛΕΜΑΕΤΟ, ἔφτασε στό πεδίο ἔλξης τῆς Σελήνης. Τότε τό ΛΕΜ ἀποσπάστηκε και ὅδηγημένο ἀπ' τόν Ἀρμστρογκ κατέβηκε ἀργά στή Σελήνη. Η μονάδα αὐτή (ΛΕΜ) δέν ὅδηγεῖται σάν ἀεροπλάνο, ἀλλά μέ μικρούς πυραύλους, πού ἐπιτρέπουν τήν κίνησή του πρός ὅλες τίς κατευθύνσεις.

Οι ἄνθρωποι θυμοῦνται ἀκόμη τό ιστορικό ἐκεῖνο γεγονός.

— Φανταστικό! φώναξε δύνατον τόν Ἀρμστρογκ, ὅταν πάτησε τό πόδι του στό σεληνιακό ἔδαφος. Καί πρόσθεσε:

— "Ενα μικρό βῆμα γιά τόν ἄνθρωπο, ἔνα βῆμα γίγαντα γιά τήν ἄνθρωπότητα!"

"Όλα ὅσα συνάντησαν οί γήινοι κατά τήν παραμονή τους στή Σελήνη ἦταν γεμάτα ἐκπλήξεις. Οί μετακινήσεις τους ἦταν εύκολες, γιατί ἡ βαρύτητα ἐκεῖ εἶναι ἔξι φορές μικρότερη ἀπό δύνατον, στή Γῆ. Η σημαία δέν κυμάτιζε, γιατί δέν ὑπάρχει ἀτμόσφαιρα και κανένας ἄνεμος δέ φυσάει. Ο δρίζοντας ἦταν κοντινός, γιατί ἡ ἀκτίνα τῆς Σελήνης εἶναι ἵση μέ τά τρία ἐνδέκατα τῆς ἀκτίνας τῆς Γῆς. Καί μακριά στόν οὐρανό φαινόταν ἡ Γῆ σάν ἀκίνητη και γεμάτη χρώματα.

Μιά ἀπό τίς κύριες φροντίδες τοῦ Ἀρμστρογκ και τοῦ Ὡλντριν ἐκεῖ, ἀφοῦ ἀσφάλισαν πρῶτα τό σκάφος τους, ἦταν νά μαζέψουν πέτρες και νά τίς μεταφέρουν στή Γῆ.

Από τότε κι ἄλλοι ἄνθρωποι κατέβηκαν στή Σελήνη. Κι ὅλοι μεταφέρανε στή Γῆ πέτρες. Αὐτός θά είναι δ' ἀντικειμενικός σκοπός τῶν ταξιδιῶν ἐκεῖ γιά πολύν καιρό ἀκόμα.

Τί τίς θέλουν ὅμως αὐτές τίς πέτρες; Μήπως περιέχουν χρυσάφι ἢ διαμάντια; Χωρίς ἄλλο, ὑπῆρχε κι αὐτή ἡ ἐλπίδα. Ἀλλά γιά τούς ἐπιστήμονες σημασία ἔχει ὅχι ν' ἀνακαλύψουν θησαυρούς, μά νά πλουτίσουν τήν ἐπιστήμη. Καί οἱ σεληνιακοί λίθοι είναι πολύτιμοι, γιατί ἐπιτρέπουν νά γνωρίσουμε τήν ιστορία ἀμεσα τῆς Σελήνης κι ἔμμεσα καί τῆς Γῆς.

Γνωρίζουμε ὅτι στό Σύμπαν ὅλα γερνοῦν κι ὅτι μποροῦμε νά προσδιορίσουμε τήν ἥλικία μιᾶς πέτρας π.χ. ἢ μιᾶς γεωλογικῆς «ἀπόθεσης». Μέ τή μετατροπή τοῦ στοιχείου ἀργοῦ σέ κάλιο κατορθώσαμε νά ὑπολογίσουμε τήν ἥλικία τῶν σεληνιακῶν λίθων, πού ἔφερε δὲ Ἀρμστρογκ. Γύρω στά 4.500.000.000 ἔτη. Ἀλλά αὐτή είναι καί ἡ ἥλικία τῆς Γῆς καί ὅλου τοῦ ἥλιακοῦ μας συστήματος.

Στή συνέχεια, οἱ ἐπιστήμονες ἐνδιαφέρθηκαν γιά τή σύνθεση τῶν σεληνιακῶν λίθων. Κι ἐδῶ πάλι δέν ἔλειψαν οἱ ἐκπλήξεις.

Ἡ σεληνιακή «ἄμμος» ἀποτελεῖται ἀπό ἑκατομμύρια ὑαλοποιημένους βάλοντας. Τά στοιχεῖα πού ἐπικρατοῦν είναι τά ἴδια μέ τῆς Γῆς. Ἡφαιστειακά κυρίως πετρώματα. Περιέχουν ὅμως περισσότερα σπάνια μέταλλα ἀπό τά δικά μας ἥφαιστειακά πετρώματα, δπως τιτάνιο, ζιρκόνιο καί χρώμιο.

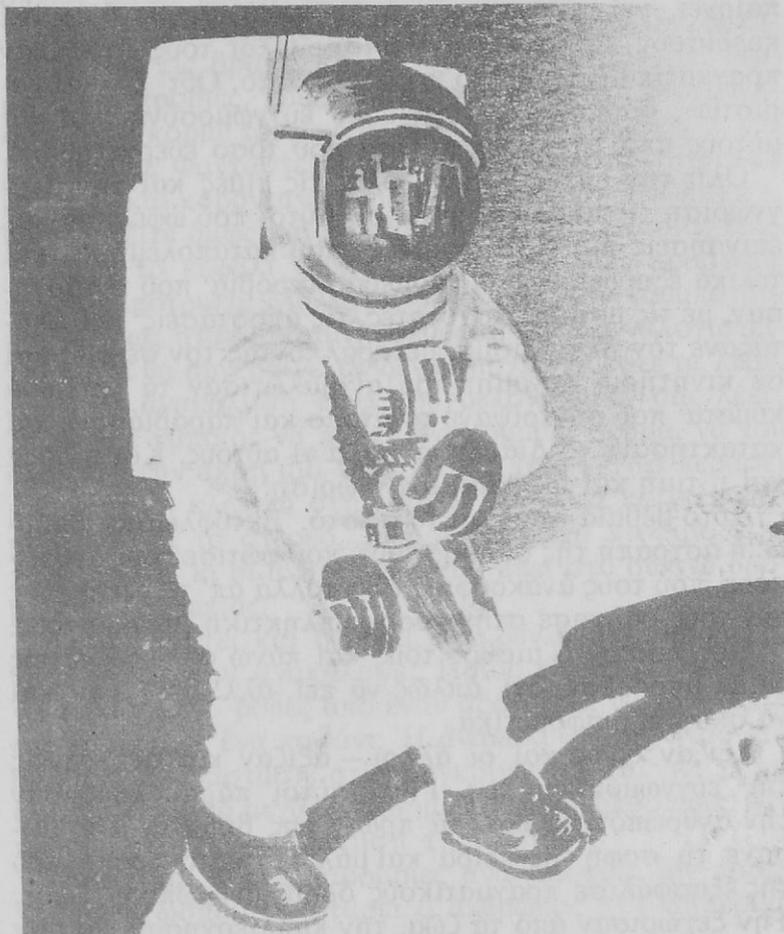
Ἡ μελέτη τῶν λίθων ἐπιβεβαίωσε ἐπίσης ὅτι δέν ὑπάρχει νερό στή Σελήνη. Κι οὔτε ὑπῆρξε ποτέ. Ἐπομένως, δέν ὑπῆρξε ποτέ οὔτε ζωή.

Φαίνεται λοιπόν πώς ἡ Σελήνη είναι μιά τεράστια πέτρινη σφαίρα. Αὐτή κάποτε ὑποβλήθηκε σὲ πολύ μεγάλες θερμοκρασίες καί παράμεινε πολύ ραδιενεργός.

‘Ωστόσο, δλόκληρη ή ίστορία της δέν εἶναι τέλεια γνωστή. Καί γιά νά γίνει, θά χρειαστεῖ νά περιμένουμε πολλά χρόνια άκομα.

(‘Ο οὐρανός)

’Επιμέλεια - Διασκευή: Θεόδωρος Γιαννόπουλος

121. Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΛΑΧΙΣΤΟΥ

Δέν ξέρω κατά ποιά περίεργη σύμπτωση ἡ ἀπονομή τῶν βραβείων Νόμπελ σέ διάφορους ἐπιστήμονες μοῦ ξανάφερε στό νοῦ τούς ἀφανεῖς ἐφευρέτες. Τούς ἀνθρώπους δηλαδή πού συμβάλανε, πρῶτοι αὐτοί, ὅσο δέν παιρνει, γιά τήν κοινωνική προκοπή, χωρίς ὅμως νά κερδίσουν καί τήν ἀναγνώριση. "Ολοὶ τοὺς στάθηκαν πραγματικά ἄτυχοι στό κεφάλαιο αὐτό. Οὕτ' ἔνα «εὐχαριστῶ», οὔτε κάν ἔνα ψίχουλο εὐγνωμοσύνης καί γιά αὐτούς ἀπό τήν ἀνθρωπότητα πού τόσο εὐεργετήθηκε.

"Ολη τήν εὐγνωμοσύνη, ὅλες τίς τιμές καί τήν ἀναγνώριση τίς πῆραν οἱ μεγάλοι. Αὐτοί πού ωφέλησαν μέ έπινοήσεις πιό ἐντυπωσιακές: πού καταπολέμησαν καί τελικά ἔξουδετέρωσαν τρομερά μικρόβια· πού κατάργησαν, μέ τίς μεγάλες ταχύτητες, τίς ἀποστάσεις· πού ὑποτάξανε τόν ἡλεκτρισμό, μεταβάλλοντάς τον σέ φῶς καί σέ κινητήρια δύναμη· πού αἰχμαλώτισαν τά ἐρτζιανά κύματα· πού συντρίψανε τό ἄτομο καί παραβιάσανε καί κατακτήσανε τό Διάστημα. "Ολα γι αὐτούς. Καί ἡ δόξα καί ἡ τιμή καί ἡ δίκαιη ἀναγνώριση!

Αὐτό βέβαια ἦταν καί τό σωστό. Ἐκτυφλωτική ὑπῆρξε ἡ ἀστραπή τῆς σκέψης τους, πού φώτισε τούς ἀνθρώπους, πού τους ἀνακούφισε ἀπό πολλά ἀπ' τά δεινά τους καί τους ὁδήγησε στήν τόσο ἐκπληκτική πρόοδό τους. "Αξιος λοιπόν ὁ μισθός τους καί πάνω σ' αὐτό κανείς δέ θά μποροῦσε, ὅχι ἀπλῶς νά πεῖ, ἀλλ' οὔτε κάν καί νά σκεφτεῖ διαφορετικά.

"Αξιζαν ὅμως καί οἱ ἄλλοι – ἄξιζαν καί οἱ ἀφανεῖς τήν εὐγνωμοσύνη μας. Γιατί αὐτοί παρακολούθησαν τήν ἀνθρωπότητα ἀπό τά πρῶτα της βήματα. Τῆς δώσανε τή σοφή της πείρα καί μάλιστα κατά τρόπο πού τῆς ἔξασφάλισε πραγματικούς ὄρους ἀνθρώπινης ζωῆς. Τήν ξεχώρισαν ἀπό τά ζῶα, τήν καλλιέργησαν καί τήν

άνεβασαν τήν ἀνθρωπότητα. Κι ὅλα αὐτά στά πρῶτα της βήματα. Χωρίς προηγούμενα, χωρίς δημιουργημένη παράδοση και χωρίς κανέναν ὁδηγό. Ψηλαφητά και μέ μόνους ὁδηγούς τήν παρατήρηση και τήν πείρα.

Ποιοί εἶν' αὐτοί; Μά ποιοί ἄλλοι ἀπό τούς ἐφευρέτες τῶν μικρῶν και τῶν ἐλάχιστων; Τούς ἐπινοητές τῶν ἀπλῶν, ἄλλα και γι' αὐτό πολύ χρήσιμων πραγμάτων;

Γυμνοί ξεκίνησαν οἱ ἄνθρωποι και, γιά νά προφυλαχτοῦν ἀπό τίς βροχές και τό κρύο, τυλίγονταν μέ δέρματα και προβιές, πού προσπαθοῦσαν νά τίς συγκρατήσουν στό κορμί τους μέ φλοῦδες ἀπό τά δέντρα ἥ και μέ ἀγκάθια. Φανταστεῖτε τά βάσανά τους, ὅταν ὅλα αὐτά ἔσπαζαν και κόβονταν κι ἔμεναν ἐντελῶς ἀπροφύλαχτοι. Φανταστεῖτε ὅμως και τή χαρά τους, ὅταν κάποιος ἔβαλε κάτω τό κεφάλι του, σκέφτηκε και τούς πρόσφερε τήν κουμπότρυπα. Μάλιστα, φίλοι μου, τήν κουμπότρυπα! Μήπως ἦταν μικρή ἥ ἐφεύρεσή της; Ἀναλογιστεῖτε λίγο τί θά συνέβαινε, ἂν δέν ὑπῆρχε, και τότε τά λέμε.

Ἄμ' ἥ ἀνακάλυψη πάλι τοῦ βελονιοῦ, τί σᾶς λέει; Σκέφτηκε κάποιος νά πάρει ἔνα κομμάτι σύρμα, νά τοῦ ἀνοίξει στήν ἄκρη μιά τρυπούλα κι ἀπό κεῖ νά περάσει μιά χόρτινη κλωστή στήν ἀρχή. Ἀπ' ἐκεῖ και πέρα τό μυστικό γιά τό στέρεο, τό ἀσφαλισμένο ντύσιμο εἶχε παραβιαστεῖ κι οἱ ἄνθρωποι εἶχαν μπεῖ στό σωστό δρόμο τῆς ἀνθρωπιᾶς.

Ἄλλα ὑπάρχει και ἥ ρόδα, πού δέν ἦταν μικρό πράγμα. Ποιός τήν ἀνακάλυψε; Ποιός σκέφτηκε πρῶτος νά περάσει δυό ρόδες ἀπό ἔναν ἄξονα και νά τοποθετήσει πάνω τους ἔνα κασόνι; Ἡ ἀνακάλυψή της ἦταν μιά ἀληθινή ἐπανάσταση στίς συγκοινωνίες και τίς μεταφορές. Ἡταν τό μεγάλο πήδημα τοῦ ἀνθρώπου πρός τήν πρόοδο και τήν κατάκτηση τῆς ζωῆς.

Πόσες και πόσες παρόμοιες ἀνακαλύψεις δέν προηγήθηκαν, ὥσπου νά φτάσει ὁ ἄνθρωπος στή σημερινή

καταπληκτική του έξέλιξη! Μικρές και ἀσήμαντες μᾶς φαίνονται, ἐπειδή τώρα τίς ἔχουμε κάνει χτῆμα μας, ἐπειδή τίς συνηθίσαμε.

Δέν εἶναι ὅμως. "Οπως δέν εἶναι μικρά ἀποχτήματα: τό ταπεινό χτένι, πού χτενίζουμε τά μαλλιά μας· τό ράφι, πού ρυτίζομαστε· κι ἀκόμη κι αὐτή ἡ προετοιμασία τοῦ καθημερινοῦ φαγητοῦ μας, πού γιά νά φτάσει στή σημερινή γευστική του προκλητικότητα, πέρασε ἀπό πολλά στάδια δοκιμασίας." Ολα αὐτά μᾶς φαίνονται ἵσως ἀσήμαντα και μικρά.

Ποιός ὅμως μπορεῖ νά μᾶς βεβαιώσει ὅτι ἐκεῖνα, πού συνηθίσαμε νά λέμε μικρά, δέν εἶναι και τά πιό μεγάλα; Κανείς.

Πραγματικοί δημιουργοί, ἀληθινοί ποιητές λοιπόν και οἱ ἐφευρέτες τῶν ἐλάχιστων. Δέν εἶναι μεγάλοι; Μά μήπως ὑπάρχουν μικροί και μεγάλοι ποιητές; Ὑπάρχουν μόνο ποιητές, ἐφόσον βέβαια εἶναι πραγματικά ποιητές. Οἱ ποιητές ἡ εἶναι ἡ δέν εἶναι. Καί οἱ ἀφανεῖς δημιουργοί τῶν ἐλάχιστων ὑπῆρξαν ἀληθινοί ποιητές. Τούς ἀνήκει ἐπομένως ἡ τιμή ἐνός μνημείου πού πρότεινε κάποιος. "Ἐνός μνημείου, ἀφιερωμένου στόν «Ἄγνωστο Ἐφευρέτη!»...

Πάνος Σπάλας

Ζ. ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΑΓΓΕΛΗΣ ΝΙΚΟΣ. Γεννήθηκε στόν Αποκόρωνα Χανίων τό 1930. Σπούδασε πολιτικές ἐπιστήμες και ἀσχολεῖται μέ τή δημοσιογραφία και τή λογοτεχνία. Ἐργα του: «Στόν ίσκιο τῆς Μαδάρας», «Δασκαλογιάννης», «Ἀλέξιος Καλλέργης, ὁ μέγας ἄρχων», «Κρητικός λαϊκός θρήνος, μοιρολόγια και μοιρολογήτρες».

ΑΓΡΑΣ ΤΕΛΛΟΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Εὐάγγελου Ιωάννου. Γεννήθηκε στήν Καλαμπάκα τό 1899 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1944. Σπούδασε νομικά και ὑπηρέτησε ως ὑπάλληλος στήν Εθνική Βιβλιοθήκη. Ἐγραψε πεζά και προπάντων ποιήματα και μάλιστα ἀπό 8 χρονῶν. Κυριότερα ποιητικά ἔργα του: «Τά βουκολικά και τά ἐγκώμια», «Καθημερινές», «Τριαντάφυλλα μιανῆς ἡμέρας». Τό τελευταῖο ἐκδόθηκε μετά τό θάνατο του. Ὁλα τά ποιήματα είναι λυρικά και διακρίνονται γιά τή λεπτότητα, τή χάρη και τήν εὐγένειά τους, ἀλλά και γιά ἔναν τόνο μελαγχολίας.

ΑΗΔΟΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε στό Βατούμ τοῦ Καυκάσου τό 1916 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1946. Ἦταν φτωχὸς και γιά νά σπουδάσει ἔπαιζε φλάουτο σέ νυχτερινά κέντρα. Ἀσχολήθηκε μέ τήν πεζογραφία και τήν ποίηση. Ἐργάστηκε σέ διάφορα περιοδικά και γιά λίγον καιρό είχε ἐκδώσει κι ἔνα μικρό δικό του, τήν «ΑΡΓΩ». Ἐργα του: τό ποιητικό «Εἰδύλλια», τά διηγήματα «Ἐβδομός οὐρανός» και μιά μετάφραση ἀπό ρωσικά ποιήματα.

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. Γεννήθηκε τό 1824 στή Λευκάδα και πέθανε τό 1879. Σπούδασε νομικά στήν Ιταλία και Γαλλία. Ἀντιπρόσωπος τῆς ιδιαιτερης πατρίδας του στήν Ιόνιο Βουλή ἀγωνίστηκε δσο λίγοι γιά τήν Ἐνωση τῆς Ἐπτανήσου μέ τή μητέρα Ἑλλάδα. Μετά τήν ἔνωση ἐξελέγη βουλευτής στήν Ελληνική Βουλή. Ἐργα του είναι: «Στιχουργήματα», «Μνημόσυνο», «Κυρά Φρούσνη», «Ἀθανάσιος Διάκος» και «Φωτεινός» πού ἔμεινε ἀσυμπλήρωτος. Ἐμπνεύστηκε δλα σχεδόν τά ποιήματά του ἀπό τούς ἀγῶνες τῶν κλεφτῶν και τῶν ἀρματολῶν. Ἡ ποίησή του διακρίνεται γιά τό λυρικό τόνο και τό ηρωικό τῆς ὑφος.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Γεννήθηκε στό Φανάρι τῆς Πόλης τό 1867 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1945. Σπούδασε ιατρική, ἀσχολήθηκε ὅμως κυρίως μέ τή λογοτεχνία και ίδιως μέ τό πεζογράφη-

μα. Έχει άφήσει άκόμη και πλούσιο μεταφραστικό έργο. Από τά βιβλία του ξεχωρίζουμε τά: «Εἰκόνες Κων/πόλεως καὶ Ἀθηνῶν», «Εἰκόνες ἀπὸ τὸ Φανάρι» καὶ «Θρύλος τῆς Πόλης». Στά έργα του διακρίνουμε μεγάλο πατριωτισμό, παρατηρητικότητα και ἀφηγηματική δύναμη.

ΒΕΝΕΖΗΣ ΗΛΙΑΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο του διακεκριμένου πεζογράφου Ηλία Μέλλου. Γεννήθηκε στό Αιβαλί τῆς Μ. Ασίας τό 1904 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1973. Στή Μικρασιατική καταστροφή πιάστηκε αἰχμάλωτος ἀπό τούς Τούρκους και δούλεψε σκληρά ὡς τό 1923 σέ καταναγκαστικά έργα. Στήν Αθήνα διορίστηκε τραπέζικός υπάλληλος. Ασχολήθηκε πολύ μέ τήν πεζογραφία και ἄφησε τεράστιο και σπουδαῖο λογοτεχνικό έργο, γι' αὐτό ἔξελέγη και ἀκαδημαϊκός. Από τά βιβλία του ξεχωρίζουμε: «Γαλήνη», «Νούμερο 31328», «Ἐξοδος», «Ωρα πολέμου», «Αἴγατο», «Αιολική γῆ», «Ωκεανός», «Ἀργοναῦτες», «Ἀνεμος», «Νικημένοι» κ.ἄ.Σ' ὅλα διακρίνουμε μιά ἄμεση παρατηρητικότητα και μιά ἀνθρωπιστική πνοή και διάθεση.

ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε στή Ναύπακτο τό 1867 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1945. Ασχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία και μέ ιστορικές και λαογραφικές μελέτες. Εμπνεύστηκε κυρίως ἀπό τούς Εθνικούς μας ἀγῶνες. Κυριότερα έργα του είναι: «Λόγοι και Ἀντίλογοι», «Τά παλικάρια τά παλιά», «Μεγάλα χρόνια», «Διηγήματα», «Ιστορική Ἀνθολογία» κ.ἄ. Συγκέντρωσε τ' ἀπαραίτητα στοιχεῖα κι ἔξέδωκε τή «Βιογραφία του Καραϊσκάκη», τά «Ἀπομνημονεύματα του Μακρυγιάννη», τά «Στρατιωτικά ἐνθυμήματα Σ. Κασομούλη» κ.ἄ. Διακρίνεται γιά τή ζωντανή δημοτική γλώσσα και τό ποιητικό του ύφος. Ή προσφορά του στά Ελληνικά γράμματα θεωρεῖται τεράστια.

ΒΛΕΣΣΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ. Γεννήθηκε στή Σμύρνη τό 1920 κι ἐγκαταστάθηκε στήν Έλλάδα μετά τή Μικρασιατική καταστροφή. Από πολύ νέος ἄρχισε ν' ἀσχολεῖται μέ τά γράμματα και μέ μεταφράσεις γάλλων κυρίως συγγραφέων. «Όλα τά έργα του και ὡς συγγραφέα και ὡς ἐκδότη είναι παιδικά. Παράλληλα έχει ἐκδώσει τά περιοδικά «Παιδικός κόσμος» και «Χαρούμενες ὥρες». Από τά έργα του ἀναφέρουμε τά: «Στό θρόνο του Βυζαντίου», «Χωρίς πατέρα», «Εὕθυμμες ιστορίες», «Ἀληθινές ιστορίες».

ΓΙΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Κατάγεται από γενιά ήπειρωτική και γεννήθηκε τό 1914 στό Αγρίνιο. Σπούδασε νομικά και φιλολογία έλληνική και γαλλική. Ύπηρέτησε ως υπάλληλος στό Υπουργείο Παιδείας και ως διευθυντής στό Υπουργείο Προεδρίας. Πολυγραφότατος, ἄρχισε νά γράφει από φοιτητής και σιγά σιγά καταπιάστηκε μέ δλα σχεδόν τά ειδή τοῦ πεζοῦ λόγου (πεζογράφημα, δοκίμιο, κριτική). Ἀρκετά βιβλία του έχουν βραβευτεῖ από τήν Ακαδημία, τό Σύνδεσμο 'Ελλήνων Λογοτεχνῶν και σέ διαγωνισμούς. Κυριότερα παιδικά ἔργα του εἶναι: «Δέκα ἄνθρωποι», «Ἐθνικοὶ Εὐεργέτες», «Βασίλειος Διγενῆς Ἀκρίτας», «Παραμύθια τῆς Κύπρου», «Στή χώρα τοῦ μύθου», «Τά σήμαντρα τῆς Ἀγια-Σοφιᾶς», «Ἐνας γέρος ἀπό τή Φρυγία», «Μικροὶ θεοὶ τοῦ Ὄλυμπου», «Μεγάλες μορφές τοῦ Ἑλληνισμοῦ». Σέ συνεργασία μέ τόν "Αλκη Τροπαιάτη" ἔγραψαν τό τρίτομο βιβλίο «Οἱ μεγάλοι τῆς ἀνθρωπότητας» κι ἐπιμελήθηκαν τήν ἑφτάτομη ἀνθολογία μέ τίτλο «Τ' ἀγαπημένα μου διηγήματα».

ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Γεννήθηκε τό 1912 στή Μυγδαλιά 'Αρκαδίας. Σπούδασε παιδαγωγικά στό διδασκαλείο Τριπόλεως και στό πανεπιστήμιο 'Αθηνῶν. Ύπηρέτησε σέ πολλά σχολεῖα και περιφέρειες ως δάσκαλος και ως ἐπιθεωρητής και συνταξιοδοτήθηκε μέ τό βαθμό τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβούλου. Δημοσίευσε ἄρθρα και μελέτες μέ παιδαγωγικό περιεχόμενο, καθώς και τά βιβλία: «Ἡ διδακτική τῶν ἐκθέσεων» και «Ἡ πρώτη ἀνάγνωση και γραφή κατά τήν δλική μέθοδο». Ἐχει συγγράψει δλα σχεδόν τά βοηθητικά τοῦ δημοτικοῦ σχολείου και βραβεύτηκε από τό Υπουργείο Παιδείας γιά ἀναγνωστικά Α', Β', Γ', Ε' και ΣΤ' Δημοτικοῦ και νεοελληνικά ἀναγνώσματα Γ' Γυμνασίου. Κυριότερα παιδικά ἔργα του εἶναι: «Νεώτερη Σχολική Ἀνθολογία» και «Ἴστορίες και Ἀνέκδοτα από τήν Ἐθνική μας Ζωή». Τελευταῖα ἐπιμελήθηκε τίς ἐκδόσεις: «Ὁ Θαυμαστός Κόσμος τῶν Ζώων», «Ὁ Θαυμαστός Κόσμος τῶν Φυτῶν», «Ὁ Θαυμαστός Κόσμος τῶν γνώσεων «Γιατί; πῶς; ποιός;», «Ἡ ἐποποιία τῶν ἔξερευνήσεων», «Ἀνακαλύπτω και μαθαίνω», κ.ἄ.

ΓΛΕΖΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Γεννήθηκε στήν 'Απείρανθο Νάξου τό 1902. Σπούδασε νομικά, ἐργάστηκε ως δημόσιος υπάλληλος και από πολύ νέος ἀσχολεῖται μέ τή λογοτεχνία (διηγήμα, δοκίμιο). Ἐργα του μέ διηγήματα: «Φθινοπωρινή ἔξοχή», «Πρώτη γνωριμία».

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε στό 'Ηράκλειο Κρήτης τό 1860 καί πέθανε στήν 'Αθήνα τό 1937. Σπούδασε νομικά, ἀσχολήθηκε δύμως καί μέ τή δημοσιογραφία καί τή λογοτεχνία. Κυριότερο έργο του: «Οἱ Κρῆτες μου». Διακρίνεται γιά τόν ἀσυγκράτητο πατριωτισμό του.

ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ-ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ ΓΕΩΡΓΙΑ. Γεννήθηκε στή Σμύρνη τό 1904. Ἐγκαταστάθηκε στήν 'Αθήνα πρίν ἀπό τή Μικρασιατική καταστροφή κι ἐργάστηκε ως δημοσιογράφος. Παράλληλα ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία, πεζογραφία καί ποίηση, γιά παιδιά κυρίως καί γιά νέους. Μετάφρασε ἀκόμα ἔργα ἀπό τήν παγκόσμια λογοτεχνία κι ἔγραψε καί ἀρκετά θεατρικά ἐπίσης γιά παιδιά. Κυριότερα παιδικά βιβλία της: «Τά πρῶτα φτερουγίσματα» (ποιητικό), «Νάνος Τραλαλάς» (παραμύθι), «Διγενής Ἀκρίτας», «Τριάντα διαλεχτά παραμύθια», «Ιστορίες καί παραμύθια ἀπό δόλον τόν κόσμο», «Μέγας Ἀλέξανδρος», «Οδύσσεια Ὄμήρου» καί πολλά ἄλλα.

ΔΕΛΤΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ. Κόρη τῆς Πηνελόπης Δέλτα, γεννήθηκε τό 1905 στήν 'Αθήνα. Ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία καί δημοσίευσε διάφορα παιδικά διηγήματα σέ περιοδικά. Μέ πολλή ευχαρίστηση διαβάζεται τό βιβλίο της «Μύθοι καί Θρύλοι».

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. Γεννήθηκε τό 1874 στήν 'Αλεξάνδρεια καί πέθανε τό 1941 στήν 'Αθήνα. Ἀσχολήθηκε ἀρκετά ἐνωρίς μέ τά γράμματα καί ἰδιαίτερα καλλιέργησε τήν παιδική λογοτεχνία, δηπού ἀναδείχτηκε πολύ μεγάλη. Τά ἔργα της είναι ὅλα παρμένα ἀπό τή θρησκευτική καί τήν ἔθνική μας ζωή κι ἔχουν ἀγαπηθεῖ πολύ ὅχι μόνο ἀπό τούς μικρούς, ἀλλά καί ἀπό τούς μεγάλους. Ξεχωρίζουμε τά βιβλία της: «Ἡ ζωή τοῦ Χριστοῦ», «Τόν καιρό τοῦ Βουλγαροκτόνου», «Τά μυστικά τοῦ Βάλτου», «Γιά τήν πατρίδα», «Ο Μάγκας», «Ο Τρελαντώνης», «Παραμύθια χωρίς ὄνομα», «Παραμύθια κι ἄλλα» κλπ.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Γόνος Μεσολογγίτικος γεννήθηκε στήν 'Αθήνα τό 1859 καί πέθανε τό 1951. Σπούδασε φιλολογία ἐδῶ καί στή Γερμανία. Ὑπηρέτησε πολλά χρόνια ως τμηματάρχης τοῦ 'Υπουργείου Παιδείας καί ώς Διευθυντής Γραμμάτων καί Τεχνῶν. Ἐγινε καί ἀκαδημαϊκός. Πολυγραφότατος λυρικός ποιητής καί πεζογράφος, διακρίνεται γιά τήν ἀγάπη του στή φύση καί τούς ἀπλούς ἀνθρώπους πού περιγράφει μέ αἰσιοδοξία καί τρυφερότητα. Διεύ-

θυνε τά περιοδικά: «'Εθνική άγωγή», «Μελέτη», «'Εστία» και «'Ημερολόγιον Μεγάλης Έλλαδος». Υπῆρξε έπισης διευθυντής στό «Σύλλογο πρός διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων», όπου άνάπτυξε μεγάλη δραστηριότητα. Από τά έργα του ξεχωρίζουμε: Ποιητικά: «Σταλακτίτες», «Αμάραντα», «Γαλήνη», «Φωτερά σκοτάδια», «Κλειστά βλέφαρα», «Πύρινη Ρομφαία», «Φευγάτα χελιδόνια», «Σπίθες στή στάχτη» κ.ἄ. Πεζά: «'Αγροτικά έπιστολαί», «Αμαρυλλίς», «Παραμύθια», «Έρση», «Σκόρπια φύλα τής ζωῆς μου» κ.ἄ.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Β. ΓΙΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε στήν 'Αθήνα τό 1919. Ασχολεῖται μέ τή δημοσιογραφία και τή λογοτεχνία (πεζογραφία, θέατρο, ποίηση). Έχει έπισης μεταφράσει άρκετά ξένα έργα του Μάρκ Τουαίν, 'Ιουλίου Βέρν, Τζάκ Λόντον κ.ἄ. Από τά έργα του ξεχωρίζουμε: «'Ελληνες και ξένοι κατάσκοποι στήν 'Ελλάδα», «'Αλέξης Δαφνομήλης», «Σταυρός και πανοπλία», «Φλογισμένα ράσα» κ.ἄ., δλα κατάλληλα γιά παιδιά. Ποιητικά: «'Ιερός 'Ανεμος», «Σκοτεινή Πύλη», «Πλατυτέρα Νεφέλης», «Ολονύκτιος συνεδρία», «'Επι τού προσώπου τής γῆς » κ.ἄ.

ΚΑΜΒΥΣΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Γεννήθηκε τό 1919 στά Βουνάρια τής Κορώνης (Μεσσηνία). Σπούδασε παιδαγωγικά και ίνπηρετεΐ ώς δάσκαλος στή Δημοτική 'Εκπαίδευση. Παράλληλα άσχολεῖται μέ τήν παιδική και κυρίως τή θρησκευτική ποίηση, όπου δείχνει ίδιαίτερη ευάσθθσία, και συνεργάζεται μέ διάφορα περιοδικά. Εργα του: «Τό τραγούδι τού παιδιού», «Φθινοπωρινό έλεγενο», «'Ακραίο φυλάκιο».

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ιστοριοδίφης, πεζογράφος και ποιητής. Γεννήθηκε τό 1852 άπό παλιά άρχοντική οίκογένεια τής Πόλης και πέθανε τό 1942 στήν 'Αθήνα. Σπούδασε νομικά, άσκησε γιά λίγο τή δικηγορική, ίνπηρέτησε κατόπιν ώς ίπαλληλος σέ δικαστήριο, στήν 'Αρχαιολογική 'Υπηρεσία και στήν 'Εθνική Βιβλιοθήκη. Μέ τή λογοτεχνία άσχολήθηκε άπό ένωρίς και τό 1927 έγινε άκαδημαϊκός. Καλλιέργησε δλα σχεδόν τά είδη τού λόγου και συγκέντρωσε δλο περίπου τό λαογραφικό ίλικό τής 'Αττικῆς και τής ιστορίας τής 'Αθήνας. Έγραψε και στήν καθαρεύουσα και στή δημοτική. Τιμήθηκε μέ τό 'Αριστείον Γραμμάτων. Εργα του: «'Ιστορία τῶν 'Αθηνῶν ἐπί Τουρκοκρατίας»- τόμοι 8, «'Αναδρομάρης», «'Αρματολοί και κλέφτες», «Τό Δαφνί», «'Αθηναϊκά διηγήματα», «Τό παιδιομάζωμα», «Νεράιδα τοῦ Κάστρου».

ΚΑΡΑΛΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε στό Σαραβάλι της Αχαΐας τό 1921. Άσχολεται μέ τή δημοσιογραφία καί τή λογοτεχνία (πεζογραφία, κριτική) κι ἐργάζεται ως σχολιαστής στό ραδιοφωνικό σταθμό της Πάτρας. Ἐχει ἐκδώσει τά βιβλία: «Μικρά ταξίδια», ώραιότατο ἀνάγνωσμα καί γιά παιδιά, καί «Τό σνειρό της μεγάλης στιγμῆς».

ΚΑΡΘΑΙΟΣ Κ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Κλέανδρου Λάκωνος. Γεννήθηκε στήν Αθήνα τό 1878 καί πέθανε τό 1955. Υπηρέτησε ως ἀξιωματικός τοῦ στρατοῦ πολλά χρόνια. Παράλληλα ἀσχολήθηκε μέ τήν ποίηση καί μέ μεταφράσεις ζένων συγγραφέων. Ποιητικά ἔργα: «Τραγούδια τοῦ νησιοῦ μου» καί «Κηφισιώτικες μελωδίες». Ἀπό τίς μεταφράσεις ξεχωρίζουμε τό «Δόν Κιχώτη» τοῦ Θερβάντες.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. Γεννήθηκε στά Λεχαινά Ηλείας τό 1866 καί πέθανε στό Μαρούσι τό 1922. Υπηρέτησε ως γιατρός στό στρατό καί στό ἐμπορικό ναυτικό. Παράλληλα ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία (διήγημα) καί πρόσεξε δσο λίγοι τή ζωή τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί στήν ἔηρά καί στή θάλασσα. Κύριο γνώρισμα στά διηγήματά του είναι τό πλούσιο λαογραφικό ὄλικό, δοσμένο στήν ὀλοζώντανη δημοτική γλώσσα. Ἐργα του: «Διηγήματα», «Λυγερρή», «Λόγια της πλώρης», «Παλιές ἀγάπες», «Ο ζητιάνος», «Ο Ἀρχαιολόγος» κ.ἄ. Κοντά στ' ἄλλα, μαζί μέ τόν Επ. Παπαμιχαήλ (Νώντα Ἐλατο), ἔγραψε καί τρία ἀναγνωστικά τοῦ δημοτικοῦ σχολείου: «Στόν καιρό τοῦ Μεγάλου Αλεξάνδρου», «Η πατρίδα μας», «Ο Διγενής Ακρίτας».

ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Γεννήθηκε στή Βελοτίστα Ναυπακτίας τό 1875 καί πέθανε στήν Αθήνα τό 1950. Σπούδασε παιδαγωγικά καί ἐργάστηκε πολλά χρόνια ως δάσκαλος κι ἐπιθεωρητής στή Δημοτική Εκπαίδευση. Άσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία κι ἔγραψε μόνος ἡ μαζί μέ ἄλλους πολλά ἀναγνωστικά τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ὅπως: «Ο ἀεροπόρος», «Ο Μοριάς», «Ο Βόσπορος», «Ο Πρόσκοπος», «Φύση καί ζωή», «Γιά τήν πατρίδα», «Ταξίδια» κλπ. Ἀπό τά λογοτεχνικά του: «Μικροτάξιδα».

ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ ΦΩΤΗΣ. Γεννήθηκε στό Αιβαλί της Μικρᾶς Ασίας τό 1896 ἡ 1897 καί πέθανε στήν Αθήνα τό 1965. Κύριο ἔργο του ἦταν ἡ ζωγραφική (ἀγιογραφία), ἀσχολήθηκε ὅμως καί μέ τή

λογοτεχνία. Έγραψε μυθιστορήματα, ταξιδιωτικά και άλλες έντυπώσεις. Βιβλία του: «Πέτρος Καζάς» — μυθιστόρημα —, «Ταξίδια», «Ιστορία ένός καραβιού, που χάθηκε σε μιά ξέρα», «Κάστρα και μοναστήρια», «Ιστορίες και περιστατικά, κι άλλα γραψίματα λογῆς λογῆς, «Τ' Αιβαλί, ή πατρίδα μου» κ.α.

Τό εργό του διακρίνεται γιά μιά προσωπική ιδιοτυπία στή γλώσσα και γιά βαθιά θρησκευτική πίστη.

ΚΡΟΚΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ. Γεννήθηκε στή Χίο τό 1916. Σπούδασε παιδαγωγικά, φιλολογία και μουσική κι έργάζεται ως δάσκαλος στήν ιδιωτική έκπαιδευση. Παράλληλα άσχολείται μέ τή λογοτεχνία (ποίηση, θέατρο, διήγημα), γιά παιδιά και γιά νέους. Έχει τιμηθεῖ πολλές φορές, μέ βραβεϊα άπό τή Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά και άπό τόν Κύκλο τού Έλληνικοῦ Παιδικοῦ Βιβλίου.

Έργα του: Ποιητικά: «Παιδικός αὐλός», «Τά τραγούδια τής νιότης», «Χαρωπά τραγούδια», «Παιδικοί παλμοί», «Μανούλα», «Πατερούλης», «Παιδικά χαμόγελα», «Χειλδονοφωλιές», «Αιτοφωλιές». Θέατρο: «Παιδικό θέατρο - έφηβικό θέατρο». «Διηγήματα: «Δῶρο χαρᾶς», «Η μεγάλη Ιστορία», «Ο γιός τοῦ ήρωα».

Έγραψε άκομα μερικά βιοθήματα γιά τό δημοτικό σχολεῖο, δρως: «Ρυθμική Γυμναστική» - τόμοι 2, «Μαθαίνω όρθογραφία» κ.α. και τό λαογραφικό «Είντα γίνεται στή Χίο».

ΚΥΡΙΑΖΗΣ ΠΑΥΛΟΣ. Γεννήθηκε στήν Αμφίκλεια τό 1912 και ζει στήν Αθήνα. Έργάζεται ως δημοσιογράφος και μαζί μέ τ' άλλα γράφει ταξιδιωτικές κυρίως έντυπώσεις και οικονομικές μελέτες. Κυριότερα έργα του που ένδιαφέρουν τά παιδιά: «Γαλάζια πορεία» μέ ταξιδιωτικά κείμενα (βραβεῖο Υπ. Παιδείας), «Περισυλλογή» μέ ιστορικά κι αισθητικά δοκίμια, «Ιωάννης Χρυσάφης, ένας άποστολος τής φυσικῆς άγωγῆς στήν Ελλάδα», «Γιάννης Σαρρῆς, ένας έμπνευσμένος έκπαιδευτικός» κ.α.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Ν. ΚΩΝ/ΝΟΣ. Γεννήθηκε στήν Αλεξάνδρεια τό 1890, κατάγεται όμως άπό τή Ρόδο. Άσχολείται άπό μικρός μέ τή λογοτεχνία και τήν ποίηση. Συνεργάστηκε μέ τό περιοδικό «Διάπλασις τῶν Παιδῶν», έξέδωκε και δικό του περιοδικό μέ τίτλο «Νέα ζωή». Κυριότερες ποιητικές συλλογές του είναι: «Τό τραγούδι τής Ήλιοκαλης», «Βάλσαμα», «Κρήτη».

ΜΑΒΙΛΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. Γεννήθηκε τό 1860 στήν Ιθάκη και

σκοτώθηκε στόν πόλεμο του 1912, στό Δρίσκο της Ήπειρου, δύπο μαζί με τούς Γαριβαλδινούς πολεμούσε τούς Τούρκους. Πρωτότερα είχε λάβει μέρος στήν Κρητική ἐπανάσταση του 1896 και στόν Ἑλληνοτουρκικό πόλεμο του 1897. Σπούδασε φιλοσοφία κι ἔμαθε πολλές ξένες γλώσσες (Ιταλικά, γαλλικά, ἀγγλικά, γερμανικά, ισπανικά). Ἀσχολήθηκε ἀπό ἐνωρίς μέ τήν ποίηση, καλλιέργησε μ' ἐπιτυχία τό σονέτο, ἔγραψε στή δημοτική και τό 1911 τήν ὑποστήριξε μέ τόλμη και παρρησία σέ μια θυελλώδη συνεδρίαση τῆς Βουλῆς, δύπο ήταν βουλευτής. Ὁλο τό ἔργο του ἔχει συγκεντρωθεῖ σέ ἔναν τόμο μέ τίτλο «Ἀπαντα».

ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΣΟΦΙΑ. Γεννήθηκε στή Φουρνή Κρήτης τό 1905 και πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1977. Σπούδασε παιδαγωγικά και φιλολογία και ὑπηρέτησε ώς καθηγήτρια σέ διάφορα γυμνάσια και στή Χαροκόπειο Ἀνωτάτη Σχολή Οἰκιακῆς Οἰκονομίας. Ἀσχολήθηκε μέ τήν πεζογραφία, τήν ποίηση και τό θέατρο, κυρίως γιά παιδιά και νέους, ἔχει μεταφράσει και ξένους συγγραφεῖς. Κυριότερα βιβλία της: «Ἄρες ἀγάπης», «Τῆς νιότης και τῆς λευτεριᾶς», «Λουλούδι τῆς τέφρας», «Τό παραμύθι του Ὀλύμπου», «Ἀταλάντη, ἡ νεράιδα του δάσους», «Ο Ἄλεξανδρος και ἡ Γοργόνα», «Τζαβέλλας, ἡ ψυχή του Σουλίου», «Τό λάλημα τῆς καμπάνας», «Ιστορίες ἀπό τό Βυζάντιο» τόμοι 3, «Ἐλληνικό σχολικό θέατρο» κ.ἄ.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. Γεννήθηκε στή Ναύπακτο τό 1883 και πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1966. Ἀπό νέος είχε ἐπιδοθεῖ στή δημοσιογραφία, τή λογοτεχνία και τό θέατρο και είχε διακριθεῖ στό χρονογράφημα και τή μυθιστορηματική βιογραφία. Ἰδρυσε τό «Θέατρο Τέχνης» και τήν «Ἐλεύθερη σκηνήν» κι ἔξεδωκε τό περιοδικό «Ἐλληνική Δημιουργία». Ἀπό τό 1935 είχε γίνει ἀκαδημαϊκός. Κυριότερα ἔργα του: «Πολεμικές σελίδες», «Τό 1821 και ἡ Κρήτη», «Ο Γέρος του Μοριᾶ», «Ο Ναύαρχος Μιαούλης», «Ματωμένα ράσα», «Κουβέντες του Φουρτούνιο», «Σφυρίγματα», «Φλογισμένα πέλαγα» κ.ἄ. Ἐπίσης τά θεατρικά: «Ο Παπαφλέσσας», «Ο Ιούδας», «Ο Ρήγας», «Ο βασιλιάς κι δ Σκύλος», «Ο μπαμπάς ἐκπαιδεύεται», «Ἀσπρο και μαῦρο», «Μιά νύχτα μιά ζωή», κ.ἄ. Τά ἔργα του είναι παρμένα ἀπ' δλη τή ζωή του ἔθνους, ίδιαίτερα τήν ιστορική και διακρίνονται γιά τό διεισδυτικό τους πνεύμα και τό ἄρτιο ὕφος τους.

ΜΕΝΤΖΕΛΟΠΟΥΛΟΣ Ι. ΣΩΤΗΡΙΟΣ. Γεννήθηκε τό 1913 στό Αἴγιο. Σπούδασε Θεολογία και ὑπηρέτησε σέ διάφορα σχολεῖα ώς κα-

θηγητής, γυμνασιάρχης, λυκειάρχης. Έγραψε πολλές θεολογικές μελέτες και διηγήματα μέ θρησκευτικό και ιστορικό περιεχόμενο. Είναι τακτικός συνεργάτης του περιοδικού του Ε.Ε.Σ.Ν.

ΜΠΑΡΛΑΣ ΤΑΚΗΣ. Γεννήθηκε τό 1893 στή Λευκάδα και πέθανε τό 1963 στήν Αθήνα. Σπούδασε νομικά και υπηρέτησε ως υπάλληλος στό Υπουργείο Τύπου και λίγον καιρό ως νομάρχης. Άσχολήθηκε άρκετά μέ τήν ποίηση και τή δημοσιογραφία κι έχει συνεργαστεῖ μέ πολλά περιοδικά κι έφημερίδες. Έργα του: «Κραυγή», «Χάλκινη σάλπιγγα», «Παντάνασσα», «Θυσία άλαλαγμού».

ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο του Εύστρατίου Σταματόπουλου. Γεννήθηκε στή Συκαμνιά τής Λέσβου τό 1892 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1969. Σπούδασε νομικά και φιλολογία και γιά ένα χρόνο (1910-11) έργαστηκε ως δάσκαλος στό Μανταμάδο Μυτιλήνης. Άσχολήθηκε πολύ μέ τή λογοτεχνία και κυρίως μέ τήν πεζογραφία. Τό 1958 έίχε γίνει άκαδημαϊκός. Κυριότερα έργα του: Διηγήματα: «Πράσινο βιβλίο», «Γαλάζιο βιβλίο», «Κόκκινο βιβλίο», «Βυσσινί βιβλίο», «Βασίλης ό Αρβανίτης», «Παγανά», «Ο Πάν» κ.α. Μυθιστορήματα: «Η ζωή ἐν τάφῳ», «Η δασκάλα μέ τά χρυσά μάτια», «Παναγιά ή Γοργόνα», «Αργοναύτης». Ταξιδιωτικά: «Απ' τήν Ελλάδα». Χρονογράφημα: «Πτερόεντα». Ποίηση: «Μικρές φωτιές» κ.α. Τό έργο του διακρίνεται γιά τή γλαφυρότητα, τήν παραστατική του δύναμη και τήν πλούσια και άρρενωπή γλώσσα του.

ΝΙΡΒΑΝΑΣ ΠΑΥΛΟΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο του Πέτρου Αποστολίδη. Γεννήθηκε στή Μαριανούπολη τής Ρωσίας τό 1866 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1937. Ύπηρέτησε ως άρχιατρος του πολεμικού ναυτικού. Παράλληλα άσχολήθηκε μέ τή δημοσιογραφία και τή λογοτεχνία (διήγημα, χρονογράφημα, μυθιστόρημα, θέατρο και ποίηση). Τό 1923 τιμήθηκε μέ τό Εθνικόν Αριστείον Γραμμάτων και τό 1928 έγινε άκαδημαϊκός. Κυριότερα έργα του πού ένδιαφέρουν τά παιδιά είναι: Ποιητικά: «Δάφναι εἰς τήν 25ην Μαρτίου», «Παγά Λαλέουσα». Διηγήματα: «Τό συναξάρι του παπα-Παρθένη», «Τό πέρασμα τού Θεοῦ», «Ξενιτιά», «Μικρές ίστορίες». Μυθιστορήματα: «Τό άγριολούνδο». Χρονογραφήματα: «Εϋθυμη ζωή», «Λόγοι κι άντιλογοι», «Αθηναϊκοί περίπατοι», «Τό βιβλίο τού κ. άσφοφου» κ.α. Μαζί μέ άλλους, δύως μέ τούς Ανδρεάδη, Ζήση, Δαμασκηνό, Παπαντωνίου, Τριανταφυλλίδη, Κοντογιάννη, έγραψε

πολλά άναγνωστικά του δημοτικού σχολείου. Τό εργο του γενικά διακρίνεται γιά τή λεπτότητα του πνεύματος, τή λιτότητα και τήν εύγένεια του ύφους του.

ΝΟΤΑΡΑ ΚΛΕΙΩ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τής ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΣΟΦΙΑΣ (βλ.λ.)

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Γεννήθηκε στήν Κωνσταντινούπολη τό 1867, ἀπό πατέρα Ζακυνθινό, μεγάλωσε στή Ζάκυνθο και πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1951. Σπούδασε φιλολογία και μαθηματικά, τελικά ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία σάν επαγγελματίας. Τό εργο του είναι κυρίως διηγηματικό, μυθιστορηματικό, θεατρικό, κριτικό. Στά 1927 ἔξεδωκε τό περιοδικό «Νέα Ἐστία» και τό διεύθυνε ὡς τό 1933. "Ιδρυσε και τό περιφήμο παιδικό περιοδικό «Διάπλασις Παιδῶν». Τό 1923 τιμήθηκε μέ τό Ἐθνικόν Ἀριστεῖον Γραμμάτων. Τό 1931 ἔγινε ἀκαδημαϊκός. Κυριότερα ἔργα του: Διηγήματα και μυθιστορήματα : «Διηγήματα» — τόμοι 3, «Ο κακός δρόμος», «Πετριές στόν ἥλιο», «Τό Ζακυνθινό μαντήλι», «Ἀνθρωπος τοῦ Κόσμου», «Ο κόκκινος βράχος», «Ο πόλεμος», «Ἡ τιμή τοῦ ἀδελφοῦ», «Ο κατήφορος» κ.ἄ. Θεατρικά: «Φωτεινή Σάντρη», «Στέλλα Βιολάντη», «Πειρασμός», «Φοιτηταί», «Τό φιόρο τοῦ Λεβάντε» κ.ἄ. (Γιά τά παιδιά: «Παιδικό Θέατρο» — τόμοι 3. Διηγήματα : «Σᾶς ἀσπάζομαι Φαίδων». Μυθιστορήματα: «Ἡ ἀδελφούλα μου» κ.ἄ. Μαζί μέ τούς Κουρτίδη και Κονιδάρη ἔγραψε και ἀναγνωστικά τοῦ δημοτικού σχολείου. Τό εργο του γενικά διακρίνεται γιά τήν παρατηρητικότητα, τή λεπτή διαίσθηση, τή χάρη και τήν ἄνεση του ύφους του.

ΟΥΡΑΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Κ. Νέαρχου. Γεννήθηκε στήν Πόλη ἀπό πατέρα Ἀρκάδα (Λεωνίδιο Κυνουρίας) τό 1890 και πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1953. Σπούδασε πολιτικές ἐπιστῆμες κι ἀσχολήθηκε λίγο μέ τό ἐμπόριο και πολύ μέ τή δημοσιογραφία, τήν πεζογραφία και τήν ποίηση. Ἀπό τά ποιητικά του διακρίνονται: «Σάν ὄνειρο», «Νοσταλγίες», «Σπλήν». Ἀπό τά πεζά του οἱ ταξιδιωτικές ἐντυπώσεις: «Σινά, τό Θεοβάδιστον ὄρος», «Ταξίδια στήν Ἐλλάδα», «Γλαυκοί δρόμοι», «Μορφές και τοπία τῆς Ἰσπανίας». Τά ποιήματά του χαρακτηρίζονται γιά ἄφθαστο λυρισμό και τό ὅλο ἔργο του γιά ἔντονη νοσταλγία.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ ΠΑΥΛΟΣ. Γεννήθηκε στήν Κωνσταντινούπολη τό 1895. Σπούδασε νομικά και ἀσχολεῖται μέ τή δημοσιογραφία και

τό θέατρο. "Εχει διαπρέψει στό χρονογράφημα. Τό 1960 τιμήθηκε μέ κρατικό βραβεῖο και τό 1978 ἔγινε τιμητική ἐκδήλωση γιά τό ἔργο του. Κυριότερα βιβλία του : Συλλογές χρονογραφημάτων: «Πρώτες πεννιές», «Έφημερίδες», «Στό περιθώριο τῆς ζωῆς», «Τά ἐν οἰκῷ», «Τό ήμερολόγιο τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Παλιοκαιρινοῦ», «Ἄπτερη Νίκη», «Καὶ διηγώντας τα» κ.ἄ. Ταξιδιωτικά: «Ἀγάπη μου Κέρκυρα», «Ἡ Ρωσία ὅπως τήν εἶδα», «Οἱ Ἑλληνες ἔξω ἀπό τήν Ἑλλάδα». Θεατρικά: «Ἡ τρίτη πράξη», «Ο κόσμος πού ἔρχεται», «Μή μετρᾶς τά χρόνια σου».

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. Γεννήθηκε τό 1859 στήν Πάτρα ἀπό γονεῖς Μεσσηνογγίτες και πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1943. Σπούδασε νομικά, ἀλλά τά ἄφησε γιά τήν ποίηση, καθώς και γιά τήν πεζογραφία. Υπηρέτησε ὡς γενικός γραμματέας στό πανεπιστήμιο 30 χρόνια. Τό 1915 τιμήθηκε μέ τό Ἀριστείον Γραμμάτων και τό 1926 ἔγινε ἀκαδημαϊκός. Ήταν πολυγραφότατος και θεωρεῖται ὁ μεγαλύτερος ἀπό τούς σύγχρονους Ἐλληνες ποιητές. Πολλά ἔργα του ἔχουν μεταφραστεῖ σέ ξένες γλώσσες. Κυριότερα ποιητικά: «Τραγούδια τῆς Πατρίδας μου», «Ὕμνος εἰς τήν Ἀθηνᾶν», «Τά μάτια τῆς ψυχῆς μου», «Ο Τάφος», «Ἀσάλευτη ζωή», «Περάσματα και χαιρετισμοί», «Ιαμβοί καὶ ἀνάπαιστοι», «Ο Δωδεκάλογος τοῦ γύφτου», «Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ», «Ἡ πολιτεία και ἡ μοναξιά», «Βωμοί» και ἀλλα πολλά. Κυριότερα πεζά: «Θάνατος παλικαριοῦ», «Διηγήματα», «Πεζοί δρόμοι» — τόμοι 3, «Τά χρόνια μου και τά χαρτιά μου». Θεατρικά : «Τρισεύγενη».

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. Γεννήθηκε στό Αίτωλικό τό 1907. Σπούδασε φιλολογία κι ἔργαστηκε στήν ίδιωτική ἐκπαίδευση σέ δικό του σχολεῖο. Ἀσχολεῖται πολύ μέ τή λογοτεχνία (διήγημα, μυθιστόρημα, ταξιδιωτικά, κριτική, ποίηση κλπ.) και θεωρεῖται ἔνας ἀπό τούς δοκιμότερους σύγχρονους λογοτέχνες. Πολλά ἔργα του ἔχουν μεταφραστεῖ σέ ξένες γλώσσες. "Εχει τιμηθεῖ πολλές φορές (ἔπαθλο Παλαμᾶ, Κρατικά βραβεῖα 1957, 1964, 1967 και Ἀκαδημία 1972). Κυριότερα ἔργα του: Ταξιδιωτικά: «Μορφές ἐλληνικῆς γῆς», «Ἐλληνικοί Ὀρίζοντες», «Ἐνρώπη», «Πολιτεῖες τῆς Ἀνατολῆς», «Ο κόσμος τῆς Κίνας και μιά ματιά στή Ρωσία», «Ἡ Κύπρος», «Ἡ Αφρική ἀφυπνίζεται» κ.ἄ. "Άλλα πεζά: «Χειρόγραφα τῆς μοναξιᾶς», «Ἀστροφεγγιά», «Χαμοζωή», «Τά ἑφτά κοιμισμένα παιδιά», «Αἰχμάλωτοι», «Τό παραμύθι μιᾶς ζωῆς», «Ἀνθρώπινη δίψα» κ.ἄ. Ποιητικά: «Τό βιβλίο τῆς Μιράντας», «Λυρικά σχέδια», «Ἀλκυό-

νη», «Ο κύκλος τῶν ζωδίων», «Τό παράθυρο τοῦ κόσμου», «Τά ποιήματα».

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. Γεννήθηκε στό Καρπενήσι τό 1877 καὶ πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1940. Υπηρέτησε ως νομάρχης καὶ διευθυντής τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης. Ἐργάστηκε ως δημοσιογράφος κι ἀσχολήθηκε πολύ μέ τή λογοτεχνία (πεζογραφία καὶ ποίηση). Τό 1923 τιμήθηκε μέ τό Ἐθνικόν Ἀριστείον Γραμμάτων καὶ τό 1938 ἔγινε ἀκαδημαϊκός. Κυριότερα ἔργα του: ποιητικά: «Πολεμικά τραγούδια», «Χελιδόνια», «Πεζοί ρυθμοί» (πεζοτράγουδα), «Θεῖα δῦρα». Διηγήματα: «Βυζαντινός ὄρθρος», «Ἡ Θυσία», «Τό ἄλογο», «Τό ἀθάνατο πουλί» κ.ἄ. Ἔγραψε τό ἀναγνωστικό Γ' Δημοτικοῦ «Τά ψηλά βουνά» πού ἄφησε ἐποχή στήν ἐκπαίδευση. Ἐπιμελήθηκε νεοελληνηκά ἀναγνώσματα γιά τίς μικρότερες τάξεις τοῦ Γυμνασίου καὶ μαζί μέ ἄλλους ἔγραψε «Ἀλφαβητάριο». Σέ πολλά διηγήματά του χρησιμοποιοῦσε τό ψευδώνυμο Χάρης Ἡμερινός. Τό ἔργο του γενικά διακρίνεται γιά τήν τεχνική του ἀρτιότητα.

ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΩΣΤΑΣ. Γεννήθηκε στό Σιτοχώριο Μεσσηνίας, τό 1902 καὶ πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1976. Σπούδασε φιλολογία καὶ Θεολογία καὶ ὑπηρέτησε ως καθηγητής, γυμνασιάρχης καὶ γενικός ἐπιθεωρητής στή Μέση Ἐκπαίδευση. Ἀσχολήθηκε πολύ μέ τό διήγημα, τήν ποίηση καὶ τό θέατρο γιά παιδιά. Πολλά διηγήματά του ἔχουν δημοσιευτεῖ στό περιοδικό Ἐλλην. Ἐρυθροῦ Σταυροῦ Νεότητος. Ποιητικά βιβλία του: «Πόνου χαμόγελα», «Βιβλικά τραγούδια», «Θρησκευτικοί παλμοί», «Ἀλιεῖς ἀνθρώπων». Θεατρικά: «Δαβίδ», «Ο Μέγας Ἀλέξανδρος», «Ο Ἀσωτος υἱός», «Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος». κ.ἄ.

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε τό 1862 καὶ πέθανε τό 1924 στήν Ἀθήνα. Σπούδασε νομικά καὶ ἴστορία τῆς τέχνης. Υπηρέτησε ως ὑπάλληλος στό Υπουργεῖο Παιδείας καὶ ως γραμματέας τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ἀσχολήθηκε πολύ μέ τή λογοτεχνία (ποίηση, θέατρο) καὶ μέ μεταφράσεις ἔξων συγγραφέων. Τό 1888 τιμήθηκε μέ τό βραβεῖο τοῦ Φιλαδέλφειου διαγωνισμοῦ καὶ τό 1918 μέ τό Ἀριστείον Γραμμάτων. Ποιητικά ἔργα του: «Ποιήματα», «Χειμώνανθοι», «Ἀλάβαστρα», «Πρῶτα βήματα» — παιδικά —, «Κειμῆλια», «Ἐξωτικά», «Παλιό βιολί», «Σπασμένα μάρμαρα», «Εἰρηνικά», «Ἐσπερινός». Ἀνθολογίες: «Λύρα», «Παιδική Λύρα». Θεατρικά: «Ο τραγουδιστής», «Τό ὄνειρο», Τό εἰκόνισμα», «Τό μαγεμένο ποτήρι»,

«Βασιλιάς άνηλιαγος» κ.ά. σύνολο 17. Ἐπιμελήθηκε καί νεοελληνικά ἀναγνώσματα γιά τίς Α', Β', Γ', Δ' Τάξεις τοῦ Γυμνασίου. Κύριο γνώρισμά του είναι ἡ ἀπλότητα τοῦ ποιητικοῦ ὑφους τους.

ΠΟΡΦΥΡΑΣ ΛΑΜΠΡΟΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ Δημητρίου Σίψωμου. Γεννήθηκε στή Χίο τό 1879, ἔζησε καί πέθανε στόν Πειραιά τό 1932. Σπούδασε νομικά, ἀλλά δέν πήρε δίπλωμα. Ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία καί κυρίως μέ τήν ποίηση. Τό 1923 τιμήθηκε μέ τό Ἐθνικόν Ἀριστείον Γραμμάτων. Ἐργα του: «Σκιές», «Μουσικές φωνές». Διακρίνεται γιά τήν εὐγένεια, τή λιτότητα καί τή μουσικότητα τοῦ στίχου. Ἐκφράζει τήν ἥρεμη, ἐρημική ζωή καί τή χριστιανική ἐγκαρτέρηση.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ. Γεννήθηκε στήν Κεφαλλονιά τό 1895 καί πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1973. Ὑπηρέτησε ὡς οἰκονομικός ἀξιωματικός τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ. Ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία (πεζογραφία, θέατρο) καί ὅλα σχεδόν τά θέματά του ἀναφέρονται στή ζωή τῶν θαλασσινῶν καί κυρίως ἀπό τήν εύθυμη πλευρά της. Ἐργα του: «Θαλασσινές σελίδες», «Ἀκρογιάλια», «Σιλουέτες τοῦ βυθοῦ», «Ιστορίες ἀνοικτῆς θαλάσσης», «Ἐδῶ βυθός», «Μέ τό γυαλί τοῦ ψαρᾶ», «Εὔθυμος κόσμος», «Ψαρέματα καί ψάρια», «Στάρηχά καί στά βαθιά», «Τό βιβλίο τῆς θάλασσας», «Ἀφρόνερα καί βάθη», «Μικροί ψαράδες» κ.ά.

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΧΑΡΗΣ. Γεννήθηκε στό Θαυμακό Φθιώτιδος τό 1923. Σπούδασε παιδαγωγικά, ὑπηρέτησε ὡς δάσκαλος σέ πολλά σχολεῖα καί σήμερα είναι ἐπιθεωρητής στή Δημοτική Ἐκπαίδευση. Ἀσχολεῖται πολύ μέ τή λογοτεχνία κι ἔγραψε πολλά βιβλία γιά παιδιά καί γιά νέους. Ἐξέδωκε καί τό περιοδικό «Νεοελληνικός λόγος». Ἐχει τιμηθεῖ μέ βραβεῖα ἀπό τή Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά, τό Δῆμο Αθηναίων, τήν ἐφημερίδα Καθημερινή καί τόν Καλοκαιρίνειο διαγωνισμό. Κυριότερα ἔργα του: Ποιητικά: «Βήματα πάνω στή χαμένη γῆ», «Ἡ χώρα τῶν Κιμμερίων», «Διαγραφές», «Χαρούμενες φωνές» κ.ά. Πεζά: «Ο ἀγρός τοῦ Κεραμέως», «Ο λάκκος», «Στή χώρα τῶν θεῶν καί τῶν Γιγάντων», «Μύθοι καί Ιστορίες γιά τά ζῶα», «Ιστορίες καὶ θρύλοι γιά τ' ἀγρίμια», «Μύθοι καί περιεργα ἀπό τόν κόσμο τῶν φυτῶν», «Οἱ θεοί στή γῆ», «Οδυσσέας», «Θεμιστοκλῆς», «Τρεῖς μικροί κοσμοναῦτες» κ.ά. Θεατρικά: «Ο Παπαφλέσσας στό Μανιάκι», «Ο Λεωνίδας τοῦ Είκοσιένα», «Σύγχρονο παιδικό θέατρο», «Χριστουγεννιάτικη σκηνή».

ΣΑΚΚΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ. Γεννήθηκε τό 1908 στήν Καλαμάτα και πέθανε τό 1978 στήν Αθήνα. Σπούδασε παιδαγωγικά και υπηρέτησε ως δάσκαλος σε πολλά σχολεῖα. Άσχολήθηκε μέ τή δημοσιογραφία και τή λογοτεχνία κι έξέδωκε ό 1διος ή διεύθυνε τά περιοδικά: «Νέα αὐγή», «Έπαρχιακά Γράμματα», «Νεοελληνική Παιδεία». Πήρε πρώτο βραβείο άπό τό Υπουργείο Παιδείας γιά άλφαβητάριο. Κυριότερα έργα του: «Θεοί τῆς Ἑλλάδος», «Ἡρωες τῆς Ἑλλάδος», «Κόρφοι καί κάβοι», «Ἀλβανία», «Ο κρυσταλλένιος πύργος» κ.ἄ.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. Γεννήθηκε τό 1881 στή Σμύρνη, μεγάλωσε και πέθανε στήν Αθήνα τό 1951. Σπούδασε κυρίως αισθητική και υπηρέτησε γιά λίγο διάστημα ως γενικός γραμματέας τῆς Σχολής Καλῶν Τεχνῶν. Άσχολήθηκε πολύ μέ τή λογοτεχνία και ίδιαίτερα μέ τήν ποίηση κι έξέδωκε περίπου 26 βιβλία. Σὲ δυό τόμους μέ τίτλο «Κασταλία» έχει συγκεντρώσει τά καλύτερα ποιήματά του. Τιμήθηκε μέ τό Αριστείον Γραμμάτων και μέ βραβείο άπό τήν Ακαδημία.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. Γεννήθηκε στή Ζάκυνθο τό 1798 και πέθανε στήν Κέρκυρα τό 1857. Σπούδασε στήν Ιταλία νομικά και φιλολογία. Άσχολήθηκε μέ τήν ποίηση και είναι ο δημιουργός του "Υμνου εἰς τήν Ἑλευθερίαν (τίς πρώτες στροφές του μελοποίησε ό μουσικός Μάντζαρος κι έγιναν ό Ἐθνικός μας "Υμνος). Θεωρεῖται ό θεμελιωτής τοῦ νεοελληνικοῦ ποιητικοῦ μας λόγου και άπό τούς πρώτους πού έγραψαν στή δημοτική μας γλώσσα. Κυριότερα ποιήματά του: «Τρελλή μάνα», «Δυό ἀδέλφια», «Ἡ Ξανθούλα», «Ο θάνατος τῆς ὁρφανῆς», «Ἡ φαρμακωμένη», «Ο Λάμπρος», «Οἱ ἐλεύθεροι πολιορκημένοι» και φυσικά πάνω ἀπ' ὅλα «ὁ "Υμνος εἰς τήν Ἑλευθερίαν». Τό 1849 τιμήθηκε μέ τόν «Χρυσοῦν Σταυρόν τῶν Ἰπποτῶν τοῦ Σωτῆρος».

ΣΠΑΛΑΣ ΠΑΝΟΣ. Γεννήθηκε στήν Κυπαρισσία τό 1909 και ζεῖ στήν Αθήνα. Άσχολεται μέ τή δημοσιογραφία, τή λογοτεχνία (πεζογράφημα, ποίηση) κι έχει έκδώσει ἀρκετές μελέτες και ποιητικές συλλογές. Κυριότερα βιβλία του: «Πειραιώτικες εἰδήσεις», «Βελάσματα», «Τό τραγούδι τῆς Κρουσταλλένιας», «Ἀλφειός», «Φωτεινή πύλη», «Πελαργοί»-βραβευμένο, «Τό δημοτικό ἐργατικό τραγούδι», «Τραγούδι και παροιμίες μέ βάση τή δουλειά».

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ. Γεννήθηκε στή Σμύρνη τό 1888 και πέ-

θανε στήν 'Αθήνα τό 1962. Σπούδασε ιατρική και ὁδοντιατρική και δίδαξε δρθοδοντική ώς καθηγητής στό πανεπιστήμιο 'Αθηνῶν. 'Ασχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία και ίδιως μέ τήν ποίηση. Πολλές από τίς ποιητικές συλλογές του («Παιδικές ψυχές», «Σάν τά πουλιά», «Τραγουδιστής τῶν παιδιῶν», «Τό βιβλίο πού τραγουδεῖ», «Μικρές φωνές», «Ομορφος κόσμος», τό θεατρικό «Ἡ σκηνούλα μας» και τό πεζό «Ταξιδεύοντας μέ τόν Κοντορεβιθούλη» είναι γραμμένα γιά παιδιά. Τό 1957 τιμήθηκε μέ βραβείο τῆς Ακαδημίας 'Αθηνῶν. Τά ποιήματα είναι άπλα, ἔχουν καθαρές εἰκόνες και ξεχωρίζουν γιά τό φυσιολατρικό τους αίσθημα.

ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ. Γεννήθηκε τό 1905 στήν Καλαμάτα. Σπούδασε νομικά και ὑπηρέτησε ώς πρόεδρος στό Συμβούλιο 'Επικρατείας, ώς υφηγητής στή Νομική σχολή και ώς καθηγητής στήν Πάντειο. Ἐγινε ἀκαδημαϊκός, ὑπουργός σέ ὑπηρεσιακή κυβέρνηση, βουλευτής και πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. 'Ασχολεῖται μέ τή λογοτεχνία (πεζογραφία και ποίηση) και μέ μεταφράσεις ξένων συγγραφέων. Ἐγραψε πολλά βιβλία (μελέτες, δοκίμια, ταξιδιωτικά, μυθιστορήματα) γιά μεγάλους και τά παιδικά «Ποιήματα» και «Ἀρμονία» ποιητικά και «Ἡ συντροφία μας» μυθιστόρημα. Εὕκολα διαβάζεται και τό ταξιδιωτικό «Ἡ χώρα μέ τίς γαλάζιες λίμνες».

ΣΥΛΒΙΟΣ. Φιλολογικό ψευδώνυμο τοῦ 'Ανδρέα Παπαδόπουλου. Γεννήθηκε στή Σμύρνη τό 1880 και πέθανε στήν 'Αθήνα τό 1949. 'Ασχολήθηκε πολύ μέ τό θέατρο και τήν παιδική λογοτεχνία και ήταν συνεργάτης σέ διάφορα περιοδικά. Μετά τό θάνατό του πολλά παιδικά διηγήματά του συγκεντρώθηκαν στό βιβλίο «Ο Γερο-Χρόνος».

ΣΦΑΕΛΛΟΥ-ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΛΛΙΟΠΗ. Γεννήθηκε στήν 'Αλεξάνδρεια τό 1912 και ζει στήν 'Αθήνα. 'Ασχολεῖται μέ τή δημοσιογραφία και τή λογοτεχνία (διήγημα, μυθιστόρημα, παραμύθι) ίδιως γιά παιδιά και γιά νέους και ἀπό τό 1959 ώς τό 1969 συνεργάστηκε μέ τό ραδιόφωνο. Ἐχει τιμηθεί μέ βραβείο ἀπό τή Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφία, τό Δῆμο 'Αθηναίων και τόν Κύκλο 'Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου. Ἐργα τῆς: «Τό μυστικό τοῦ σοφοῦ», «Τά τρία τρελόπαιδα», «Παιδιά μέ ψυχή», «Παιδιά στήν κατοχή», «Τό λιονταρόπουλο», «Παιδιά πού δοξάστηκαν», «Ο βοσκός και ὁ Ρήγας», «Ο μικρός λοῦστρος», «Οι μικροί Ντετέκτιβς», «Ο χορός τῆς δόξας», «Τά θαλασσοπούλια τοῦ Αίγαιου», «Ἡ ιστορία τοῦ Φιρφιδόξα», «Τά θαλασσοπούλια τοῦ Αίγαιου».

ρῆ», «Τ' ἀπομνημονεύματα ἐνός γάτου».

ΤΑΡΣΟΥΔΗ ΑΘΗΝΑ. Γεννήθηκε τό 1891 και πέθανε στήν Αθήνα τό 1975. Σπούδασε ζωγραφική και μουσική. Άσχολήθηκε και μέ τή λογοτεχνία (λαογραφία, ταξιδιωτικά, ποίηση). Γιά τό βιβλίο της «Δωδεκάνησος» τιμήθηκε ἀπό τήν Ακαδημία. Ἀλλα ἔργα: «Γύρω ἀπό τό παιδί», «Στά βρόχια τῆς ἀγάπης», «Ο καπετάν μοναχός», «Σπίθες και τέφρες», «Μαντώ Μαυρογένους», «Ασπρα νησιά», «Κάστρα και πολιτεῖες τοῦ Μωριᾶ-Καταπολιανή», «Παλιά Αθήνα», «Κύπρος» κ.ἄ. Τό ύλικό της τό πήρε κυρίως ἀπό τά ηθη, ἔθιμα και τίς παραδόσεις τοῦ λαοῦ μας, ἀλλά και ἀπό τήν ιστορία και τή φύση. Τό ἔργο της διακρίνεται γιά τή φυσικότητα και τήν ἀπλότητά του.

ΤΡΟΠΑΙΑΤΗΣ ΑΛΚΗΣ. Γεννήθηκε τό 1909 στή Δαύλεια Βοιωτίας, κατάγεται ὅμως ἀπό τά Τρόπαια τῆς Γορτυνίας. Σπούδασε νομικά, φιλολογία και οἰκονομικές ἐπιστήμες κι ἔργαστηκε ὡς τραπεζιτικός ὑπάλληλος. Άσχολεῖται μέ τήν παιδική ἴδιως λογοτεχνία (μυθιστόρημα, χρονογράφημα, διήγημα, θέατρο, κριτική, ταξιδιωτικά, ποίηση) και μέ μεταφράσεις ξένων συγγραφέων. Διεύθυνε τά περιοδικά «Ο φίλος τοῦ παιδιοῦ» και «Ο Μίκυ» και συνεργάζεται μέ τό περιοδικό Ελληνικοῦ Έρυρθροῦ Σταυροῦ Νεότητος κ.ἄ. Κυριότερα ἔργα του: «Δεκατρία διηγήματα», «Τό δέντρο και τό τράμ», «Παραμύθι τῆς Κατοχῆς», «Επιτάφιος», «Ηρωες», «Τό βιβλίο τῆς ἄγνωστης ἀδελφῆς», «Ἐνα ματσάκι μενεξέδεες», «Στό πέλαγος μέ τήν Παναγιά», «Τό κρυφό σχολείο», «τό Κάστρο τῆς Κυρᾶς», «Τά χρόνια τά παλιά», «Στό νησί τῶν γλάρων», «Μαζί μέ τόν πατέρω», «Μεγάλοι ἄνθρωποι», «Ο ἄνθρωπος μέ τό μπαστούνι», «Μαζί μέ τήν Εὐαγγελίστρια», «Κωνσταντίνος Παλαιολόγος», «Τά χρόνια τῆς δόξας», «Μεγάλοι ἄνθρωποι» κ.ἄ. Μαζί μέ τό Δημ. Γιάκο ἔγραψαν τό τρίτομο «Οι μεγάλοι τῆς ἀνθρωπότητας» κι ἐπιμελήθηκαν τήν ἔκδοση τῆς σειρᾶς «Τ' ἀγαπημένα μου διηγήματα».

ΦΕΡΟΥΣΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Γεννήθηκε τό 1927 στόν Πειραιά και σπούδασε νομικά. Άσχολεῖται μέ τή δημοσιογραφία και τή θρησκευτική κυρίως λογοτεχνία (πεζογραφία, ποίηση, θέατρο) κι ἔγραψε: «Χριστιανική σκηνή» - σκέτς, «Τό ιερό φῶς» — θεατρικό, «Κύριλλος και Μεθόδιος», «Προσδοκίες-ποιητικό, «θαλασσινοί ἀντίλαλοι» — διηγήματα κ.ἄ. Συνεργάζεται μέ τό ραδιόφωνο στίς ἐκπομπές: «Ο Δρόμος τῆς ζωῆς», «Εκκλησία και Κόσμος».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

	Σελ.
1. Γιά τοῦ κόσμου τήν εἰρήνη, ποίημα, Τάκη Μπαρλᾶ.	7
2. Ἡ Ἀγία Ἐλένη βρίσκει τὸν Τίμιο Σταυρό, Κλειδῶς Νοταρᾶ	8
3. Τῇ Ὑπερμάχῳ, Σπύρου Μελᾶ	13
4. Ὁ ἄρχοντας τῶν θαλασσῶν, Δημ. Φερούση	15
5. Ἡ συναυλία τῶν ἀγγέλων, Σωτ. Μεντζελόπουλου.....	18
6. Εἶδα χθές βράδυ, ποίημα, Τέλλου Ἀγρα	21
7. Τά χριστουγεννιάτικα δῶρα τῆς Μαρίας, Σπ. Μελᾶ..	22
8. Τό φλουρί τοῦ φτωχοῦ, Παύλου Νιρβάνα	25
9. Τά δῶρα τῆς Πρωτοχρονιᾶς, ποίημα, Κωστῆ Παλαμᾶ	28
10. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα	29
11. Στό ναό, ποίημα, Νίκου Καμβύση.....	31
12. Ἄφηστε τά παιδιά νά ρθοῦν κοντά μου, Κώστα Παπα- παναγιώτου	32
13. Ὁ Χριστός καὶ τά παιδάκια, ποίημα, Στέλιου Σπεράντσα	36
14. Χαιρετισμοί στά βουνά, Νίκου Ἀγγελῆ	37
15. Πάσχα σέ μιά κατακόμβη (Διασκευή Θ. Γιαννόπουλου)	42
16. Ἡ Λαμπρή, ποίημα, Στ. Σπεράντσα	46
17. Διπλή γιορτή, Δημ. Καμπούρογλου	47
18. Ὁ κρυφός χριστιανός, Ἰω. Δαμβέργη	49
19. Τά δισκοπότηρα τῆς Ἀγίας-Σοφίας, Νικ. Βασιλειάδη	52
20. Ἡ Ἀγια-Τράπεζα, ποίημα, Γ. Δροσίνη	56

B. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

21. Πατρίδα, ποίημα, Γ. Δροσίνη	61
22. Ἡ χώρα τῶν Θεῶν, Γ. Σακκᾶ	62
23. Πῶς χτίστηκε τό Βυζάντιο, παράδοση	67

24. Ἡ φωτιά πού δέ σβήνει, Χάρη Σακελλαρίου	70
25. Ξεκίνημα γιά τό θρόνο, Γ. Βλέσσα.....	77
26. Ἡ Δοξανιώ, Ἡ. Ἀνδρουλιδάκη	82
27. Διγενής καὶ Μαξιμώ, Σφ. Μαυροειδῆ-Παπαδάκη.....	84
28. Ὁ Διγενής κι ὁ χάρος, ποίημα, Δημοτικό	89
29. Ὁ τάφος τοῦ Κωνστ. Παλαιολόγου, Ν. Βασιλειάδη .	90
30. Τῆς Ἀγια-Σοφιᾶς, ποίημα, Δημοτικό	94
31. Ἡ γενναία Κυπριωτοπούλα, Θεοδ. Γιαννόπουλου ..	95
32. Στό βωμό τῆς Λευτεριᾶς, Σύλβιου	97
33. Είκοστή πέμπτη Μαρτίου, ποίημα, Ἀριστ. Βαλαωρίτη	100
34. Ἐμπρός, ποίημα, Κωστή Παλαμᾶ	102
35. Γιατί πολεμοῦσε, Θεοδ. Γιαννόπουλου	103
36. Στήν Ἑλλάδα, ποίημα, Σωτ. Σκίπη	107
37. Τά ἐλληνόπουλα στήν ἑθνική ἀντίσταση, Θεοδ. Γιαννόπουλου	108
38. Τό χρονικό τοῦ 1942, Ἡλ. Βενέζη	111
39. Στή Σημαία μας, ποίημα, Στ. Σπεράντσα	115
40. Ἀληθινό δνειρό, Γιάννη Ἰωαννίδη	116
41. Ἀόρατη πομπή, Σοφ. Μαυροειδῆ - Παπαδάκη.....	120
42. "Υμνος εἰς τήν ἐλευθερίαν, ποίημα, Διον. Σολωμοῦ..	124

Γ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

43. Τό σπίτι μου, ποίημα, Κωστή Παλαμᾶ	129
44. Τό σπίτι τοῦ "Ἐλληνα, Παύλου Παλαιολόγου	130
45. Ἐπάνοδος στό πατρικό ἔδαφος, Μιχ. Ροδᾶ	132
46. Πατρίδα, ποίημα, Λορ. Μαβίλη	135
47. Ὁ Ὄλυμπιονίκης, Γιάν. Ἀηδονόπουλου	136
48. Μοιρολόγι, ποίημα, Κώστα Οὐράνη	140
49. Οἱ δύο δρόμοι, Γιάν. Βλαχογιάννη	141
50. Ἡ εύτυχία τῆς ζωῆς, Γρ. Ξενόπουλου	143
51. Τό δάκρυ τῆς Παναγίας, Γιάν. Ἀηδονόπουλου	145

52. Ἐπαρχιωτάκι, ποίημα, Γιάννη Β. Ἰωαννίδη	148
53. Τά παιδιά, Στρ. Μυριβήλη	149
54. Ο, τι ἔχεις παιδιάτικο, ποίημα, Γεωργίου Δροσίνη	152
55. Τό βιβλίο, Γ. Γεληγιάννη-Αναστασιάδη	153
56. Ὁ κουμπαράς, Σύλβιου	157
57. Ἡ καλοσύνη σου, ποίημα, Γεωργ. Δροσίνη	160
58. Ὁ αἴμοδότης, Στρ. Μυριβήλη	161
59. Καλή καρδιά, ποίημα, Μιχ. Στασινόπουλου	163
60. Γεώργιος Σίνας, Δημ. Γιάκου	164
61. Χῶμα ἑλληνικό, ποίημα, Γ. Δροσίνη	167
62. Ὁ κύριος μέ τά λευκά, Δημ. Γιάκου	169
63. Μιά ιστορία τριάντα ψαράδων, Πέτρου Γλέζου	173

**Δ. ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ**

64. Ἀπόψε, ποίημα, Λ. Πορφύρα	181
65. Φύση καὶ τέχνη, Σύλβιου	182
66. Ὁ ἥλιος, Ἰω. Μ. Παναγιωτόπουλου	185
57. Χαρωπό τραγούδι, ποίημα, Γιώργου Κρόκου	187
68. Τρύγος στό Μοριά, Σπ. Μελᾶ	187
69. Τό ἀμπέλι, ποίημα, Δημοτικό	190
70. Στά βουνά, Γιάννη Βλαχογιάννη	191
71. Ὁ γερο-βοσκός, ποίημα, Ζαχ. Παπαντωνίου	193
72. Ἀνθισμένη ἀμυγδαλά, Γρηγ. Ξενόπουλου	194
73. Ὁ γεροπλάτανος, ποίημα, Ζαχ. Παπαντωνίου	197
74. Ἡ κυρά-Ρίγανη, Μακεδ. παράδοση	197
75. Χαμομήλι, ποίημα, Φιλίτσας Τζαβάρα	201
76. Ὁ κάμπος τῶν Σερρῶν, Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλου	202
77. Ἐπίσκεψη σ' ἔνα κλωστοϋφαντουργεῖο, Θεοδ. Γιαννόπουλου	205
78. Τό τραγούδι τῆς δουλειᾶς, ποίημα, Στρ. Μυριβήλη	210

79. Τά μυρμήγκια, Π. Γρίσπου	211
80. Ἡ θάλασσα, Ἀνδρέα Καρκαβίτσα	214
81. Στή θάλασσα, ποίημα, Κ. Καρθαίου	218
82. Στά χωριά τῶν ψαράδων, Θέμου Ποταμιάνου	219
83. Σφουγγάρι καὶ σφουγγαράδες, Δημ. Φερούση.....	221
84. Χωρισμός, ποίημα, Κώστα Ἀθανασιάδη	225
85. Τά δελφίνια, Θεοδ. Γιαννόπουλου	226
86. Ἡ μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος, Θεοδ. Γιαννόπουλου	230
87. Τό δέξιγόνο, Θεοδ. Γιαννόπουλου	234
88. Ἄγαπήσετε τά δέντρα, ποίημα, Στ. Σπεράντσα	238

**E. ΑΠΟ ΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ
ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ**

89. Τί εἶναι ἡ πατρίδα μας, ποίημα, Ἰ. Πολέμη	243
90. Ἐλληνική γῆ, Ἡλ. Βενέζη	244
91. Στήν ἀρχαία Κνωσό, Διασκευή Θ.Γ.	247
92. Μυκῆνες, Γιάννη Καραλῆ	250
93. Μυκῆνες, ποίημα, Κ. Ν. Κωνσταντινίδη	254
94. Μυστράς, Ἀθ. Ταρσούλη	254
95. Ταῦγετος, ποίημα, Ντίνου Βελογιάννη	258
96. Δελφοί, Δημ. Κοντογιάννη	258
97. Στήν κορυφή τοῦ Ὄλυμπου, Κ. Στούρνα	262
98. Τοῦ Ὄλυμπου καὶ τοῦ Κίσαβου, ποίημα, Δημοτικό ..	265
99. Ἀγιασμένη Ἐλλάδα, Φ. Κόντογλου	266
100. Οἱ καταρράχτες τῆς Ἀγρας, Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλου	268
101. Τό σπήλαιο τοῦ Περάματος, Γιάννη Καραλῆ.....	271
102. Τό γιοφύρι τῆς Ἀρτας, ποίημα, Δημοτικό	276
103. Σ' ἔνα καντούνι τῆς Κέρκυρας, Π. Παλαιολόγου ...	279
104. Στή Ρόδο, Κ. Οὐράνη	282
105. Δωδεκάνησα, ποίημα, Γιάννη Β. Ἰωαννίδη	285
106. Μοναστήρια καὶ δάση τῆς Κύπρου, Π. Κυριαζῆ	285
107. Κύπρος, ποίημα, Ἀπ. Λεονταρίτη	291

ΣΤ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Σελ.

108. Στούς ἐργάτες τοῦ πνεύματος, ποίημα, Χάρη Σακελλα- ρίου	295
109. Ἀσκληπιός, ὁ πρῶτος γιατρός τῆς ἀνθρωπότητας Ἀλεξ. Δέλτα	296
110. Ἡ ἱστορία τοῦ βιβλίου, Θοδ. Γιαννόπουλου	300
111. Τά μεγάλα τεχνικά ἔργα καὶ ἡ Κωπαΐδα, Θεοδ. Γιαν- νόπουλου	304
112. Τό στέμμα τοῦ Ιέρωνα, Διασκευή Δημ. Κοντογιάννη	308
113. Ἡ ἐφεύρεση τοῦ βαρόμετρου, Θεοδ. Γιαννόπουλου ..	312
114. Ὁ σοφός πού ἔπαιζε μέ τά βότσαλα, Δημ. Γιάκου ..	315
115. Ὁ πατέρας τῆς ἀτμομηχανῆς, Καλ. Σφαέλλου-Βενι- ζέλου	318
116. Τά θαυματουργά χάπια, Θεοδ. Γιαννόπουλου	324
117. Πέτρος καὶ Μαρία Κιουρί, Ἀλκη Τροπαιάτη	327
118. Στά βάθη τῆς ἀβύσσου, Διασκευή Θ. Γ.	332
119. Ὁ πρῶτος κοσμοναύτης, Διασκευή Θ. Γ.	336
120. Ἡ κατάκτηση τῆς Σελήνης, Διασκευή Θ. Γ.	338
121. Ἡ ἀξία τοῦ ἐλάχιστου, Πάνου Σπάλα	341

Ζ. ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ 345 - 360

Καλλιτεχνική έπιμέλεια και είκονογράφηση : ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ΕΚΔΟΣΗ Α'. 1979 (IX) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 230.000 — ΣΥΜΒΑΣΗ 3245/15.6.79
ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ — ΕΚΤΥΠΩΣΗ — ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: ΑΣΠΙΩΤΗ - ΕΛΚΑ Α.Ε.

